

კორმეკ მაკარსი

გზა

ინგლისურიდან თარგმნა
ეკატერინე მაჩიტაძე

თბილისი 2015

**„გამომცემლობა პალიტრა L“ პროექტით „წლის
ბესტსელერი“ მკითხველს სთავაზობს უახლესი მსოფლიო
ლიტერატურის საუკეთესო ნაწარმოებებს. თითოეული წიგნი
და ავტორი არაერთი პრესტიჟული ლიტერატურული ჯილდოს
მფლობელია. ბუკერის, ნობელის, პულიცერის, გონკურების,
IMPAC-ის, სერვანტესის პრემიის ლაურეატი მწერლები და
წიგნები კრიტიკოსებმა გამორჩეულად შეაფასეს და წლის
ბესტსელერებად აღიარეს.**

**რედაქტორი
თეა ბარამაშვილი**

**კორექტორები:
ლიკა თამართაძილაძე
ნატალია ჩიშაკაძე**

**დიზაინერი
ლამა გიორგაძე**

**ტექნიკური რედაქტორი
სოფიო ვაშაკიძე**

**კომპიუტერული უზრუნველყოფა
დამო მოსიაშვილი**

**პროექტის მენეჯერი
თინათინ ასათიანი**

**Originally published as THE ROAD by Cormac McCarthy
Copyright © Cormac McCarthy, 2006**

**© გამომცემლობა პალიტრა L, 2015
ყველა უფლება დაცულია**

მისამართი: თბილისი, იოსებძის ქ. 49

☎ 238-38-71

✉ book@palitra.ge

🌐 www.palitra.ge

ISBN 978-9941-24-014-0

კონიკი მაკარტი — ამერიკელი მწერალი და დრამატურგი

- 2007 წელს რომანისთვის „გზა“ „პულიცერის“ პრემია მიიღო
- ლიტერატურის ცნობილი კრიტიკოსების აღიარებით, მაკარტი თანამედროვეობის ერთ-ერთი უდიდესი მწერალია, რომელიც მყარად დგას მსოფლიო ლიტერატურის საფუძველზე (მას ხშირად ფოლკნერს ადარებენ) და ასევე საძირკველს უყრის მომავლის ლიტერატურას. მისი პროზა რეალისტურია — შემზარავი და ნამდვილი.
- 2010 წელს TIMES-მა „გზა“ ბოლო ათწლეულის 100 საუკეთესო რომანის სათავეში დაასახელა
- 2009 წელს რომანის ეკრანიზაცია განხორციელდა
- „გზა“ კორმაკ მაკარტის პირველი ფანტასტიკური ჟანრის ნაწარმოებია
- მწერლის საყვარელი ნაწარმოები ჰერმან მელვილის „მოზი დიკია“

ნანარმოების გმირები პოსტაპოკალიფსურ ამერიკაში იღვიძებენ. ირგვლივ მხოლოდ გადამწვარი სამყაროა, რომელიც მათ თვალწინ ღაფავს სულს, ამიტომ ნაშლილია ყოველგვარი გეოგრაფიული ნიშანი, საზღვარი თუ დასახელება. სახელი არც მთავარ გმირებს აქვთ, ან რა საჭიროა? სადაცაა ყველაფერს აღსასრულის მძიმე და სასტიკი ფერფლი დაფარავს!

...და მაინც, მკვდარ სამყაროშიც კი, თუ ერთი ადამიანი მაინც ცოცხლობს, მისი არსებობა, თუნდაც სასოწარკვეთილი არსებობა, უკვე იმედია! ეს იმედია სწორედ ის ძალაა, რამაც გადარჩენილი მამა-შვილი იმ უსასრულო გზას გაუყენა, რომელზეც სიცივე და სიკვდილი, სისასტიკე და მახინჯი სინამდვილე გადაჭიმულა. ეს გზა თანაბრად აახლოებს მათ სიკვდილთან და... გადარჩენის იმედთანაც. ნებისმიერ შემთხვევაში უნდა იარონ, წინ, უსასრულობისკენ... ასეც არის, უსახელო მამა-შვილი სასოწარკვეთილების ნიაღვარში გაცურავს, უმწეობის უფსკრულებს გვერდს აუვლის, გადალახავს გვამებით ჩახერგილ გზებს... გზის ბოლოს კი, ან დასასრულია ან გადარჩენის შანსი.

მამა-შვილს შორის არსებული ურთიერთგაგება და
მაკარტის თხრობის ეფექტური მანერა გაიძულებს კითხვა
განაგრძო. კითხულობ და გეშინია, რომ რომანის გმირებს
უბედურება დაატყდება თავს — ლამის დაგავინყდეს, რომ
უბედურება უკვე მოხდა. ეს წიგნი მეტია, ვიდრე ალეგორია
ანდა ფანტასტიკა. „გზა“ ყველაზე სარწმუნო და შიშის
მომგვრელი ამბავია.

დენ ბრაუნი, მწერალი

ეს არის წიგნი, რომელიც აგეკვიატება და მოსვენებას აღარ
მოგცემს, რომელიც ერთი ამოსუნთქვით უნდა წაიკითხო,
თუკი მზად ხარ.

„გზა“ დიდებული საჩუქარია, მიჯნა და ირეალური ზღვარი
ადამიანის საუკეთესო და ყველაზე ცუდ თვისებებს შორის.

სტივენ კინგი, მწერალი

მიუხედავად იმისა, რომ მთავარი გმირების სახელებს
ბოლომდე ვერ ვიცებთ, რაღაცნაირი იდუმალი
თანაგრძნობა გვაკავშირებს მათთან, რაც გვაიძულებს,
იმაზე მეტად ვიდარდოთ თითოეულის ბედზე, ვიდრე
შეგვიძლია — კითხვას თავს ვერ ვანებებთ, რადგან სულ
გვეშინია, რამე არ შეემთხვათ...

New York Times

Երջնի յժրձնյժա հշն պիյնևոռ մշհիլոռ

გამოედვიძა ცივსა და ჩაბნელებულ ტყეში და უმაღლესიკენ წაიღო ხელი. დარწმუნდა, რომ ისევ გვერდით უწვა და ეძინა. იდგა ღამეები კუნაპეტზე უფრო კუნაპეტი და ყოველი დღე იყო იმაზე ნაცრისფერი, ვიდრე მანამდე ყოფილა ოდესმე. კაცი იფიქრებდა, ერთბაშად შემომიტია გლაუკომამ და ირგვლივ ყველაფერს ბუნდოვნად ვხედავო. სუნთქვა უჭირდა. ბრეზენტი გადაიძრო, აყროლებული ტანისამოსისა და საბნისგან თავი გაითავისუფლა და აღმოსავლეთისკენ გაიხედა — უნდოდა, სინათლისთვის მოეკრა თვალი, მაგრამ შუქი არსაიდან ჩანდა. ესიზმრა, რომ ხელჩაკიდებულს აქეთ-იქით დაატარებდა. ფარნის შუქი მღვიმის კედლებზე დაღეჟილ ნახშირმყავა კალციუმის შრეებს დასთამაშებდა, ისინი კი, გრანიტისგან გამოქანდაკებული მხეცის შიგანში დანთქმულები, სალოცავად წასული ზღაპრული მორწმუნეებივით დადიოდნენ და დადიოდნენ. სიმღერ-სიმღერით ჩადიოდა წყალი ქვის ღრმა ღარებში და შეუწყვეტლად ითვლიდა სიჩუმეში დედამიწის წუთებს, საათებს, დღეებსა და წლებს. იარეს ასე, ვიდრე ქვის დიდრონ დარბაზში არ აღმოჩნდნენ. ძველისძველი შავი ტბა იდგა იმ დარბაზში. ტბის მეორე ნაპირზე წურწურით წამოსწია დრუნჩი რალაც არსებამ მოშირიმებული წყლიდან და მოთეთრო, გამოუჩეკავი ობობების ბრმა თვალებივით უსინათლო თვალები მიაჩერა სანათს. წყლიდან თავი თითქმის არც აუღია, ისე მიაბრუნ-მოაბრუნა — თითქოს უნდოდა, იმის სუნი აეღო, რისი დანახვაც არ შეეძლო. იჯდა ყუნცზე უფერული, უბალნო და ნახევრად გამჭვირვალე; კლდის ფრიალოებს ეცემოდა მისი ალებასტრისგან ნაძერწივით ჩონჩხის ჩრდილი. ახლა შიგნეულობა... მისი გულის ძგერა... მისი ტვინი, დაბურული მინის ზარხუფში რომ ფეთქავდა... ჯერ აქეთ-იქით ატრიალა თავი, მერე კი ხმადაბალი გმინვა ამოუშვა, შებრუნდა, წაბარბაცდა და უხმაურო ხტომილით შეერია სიბნელეს.

ირიყრაჟა თუ არა, მამაკაცი ადგა, ჯერაც მძინარე ბიჭი დატოვა და გზისკენ წავიდა. ნაცრისფრად თენდებოდა. ჩაიცუცქა და მიდამო მოათვალიერა. სამხრეთისკენ ეჭირა თვალი. იყო იქაური ადგილები ხრიოკი, უტყვი და უღვთო. ეგონა, ოქტომბერი იდგა, ოღონდ დარწმუნებით არ იცოდა. რამდენიმე წლის განმავლობაში თვალით არ ენახა კალენდარი. სამხრეთისკენ მიდიოდნენ, რადგან კიდევ ერთ აქაურ ზამთარს ველარ გაუძლებდნენ.

საკმარისად რომ ინათა, ქვემოთ გაშლილ ხეობას დურბინდით გადახედა. წყვდიადში ინთქმებოდა ყველაფერი. თანდათან ხუნდებოდა გზის შავი საფრიდან ძაბრებად ასული ფერფლის კვალი. რისი დანახვაც შეეძლო, ყველაფერს გულდასმით აკვირდებოდა. გამხმარ ხეებს შორის ალაგ-ალაგ ხედავდა გზას. უნდოდა, ფერადი შეენიშნა რამე... ანდა რაიმე მოძრაობა... თუნდაც ავარდნილი კვამლის კვალი. დურბინდი დაუშვა, სახიდან ბამბის პირბადე მოიშორა, ცხვირი მაჯით მოიხოცა და ისევ მოირგო დურბინდი. მერე უბრალოდ იჯდა და უყურებდა, როგორ დედდებოდა ფერფლისფერი დღე დედამინის თავზე. მარტო ის იცოდა, რომ მხოლოდ ბავშვს შეეძლო მისი ხსნა. მერე ჩაილაპარაკა:

— თუკი ის ღვთის სიტყვა არ არის, ღმერთს არასოდეს, არასოდეს არაფერი უთქვამს.

უკან რომ დაბრუნდა, ბიჭს ისევ ეძინა. ლურჯი ბრეზენტის გადაადრო, დაკეცა და საბაყლოს ურიკაში შეინახა, უკან კი პოლიეთილენის პარკით დაბრუნდა. პარკში თეფშები და სიმინდის ფქვილისგან გამომცხვარი ნამცხვრები ჰქონდა, კიდევ — სიროფი პლასტმასის ბოთლით. ბრეზენტის პატარა ნაჭერი გაშალა და ყველაფერი მასზე დაალაგა. ქამრიდან რევოლვერიც ამოიღო და ტილოზე დადო. მერე დაჯდა და მძინარე ბიჭს დააცქერდა. ბავშვს სიბნელეში სახიდან ნიღაბი მოეგლიჯა და სადღაც საბნებში მიეჩურთა. მამაკაცი თან ბიჭს უყურებდა, თან გზისკენ იხედებოდა, ხეებს

იქით რომ იყო. ამ ადგილას უსაფრთხოდ ვერ იქნებოდნენ. შეიძლებოდა, გზიდან ვინმეს დაენახა — უკვე დღე იყო. საბანში გახვეული ბიჭი გადაბრუნდა, მერე თვალები გაახილა და თქვა:

— გამარჯობა, მამა.

— აქ ვარ.

— ვიცი.

დაახლოებით ერთ საათში გზას მიუყვებოდნენ. კაცი ურიკას აწვებოდა. ორივეს ზურგჩანთა მოეკიდა. რაც აუცილებელი იყო, ყველაფერი თან ჰქონდათ. ეს იმისთვის, შემთხვევით ურიკის დატოვება და გაქცევა თუ მოუხდებოდათ. ურიკის სახელურზე მოტოციკლეტის ქრომირებული სარკე დაემაგრებინათ, რომელშიც უკან ჩამოტოვებული გზა მოჩანდა. მხრებიდან ჩამოვარდნილი ფუთა ისევ მხრებზე შემოიგდო და გავერანებულ არემარეს დააკვირდა. გზა ცარიელი იყო. ქვემოთ, პატარა ხეობაში პირქუშად მიიკლაკნებოდა ჯერაც ნაცრისფერი წყალი. გეგონებოდა, ადგილიდან არც იძვროდა. ნაპირი სავსე იყო გამხმარი ლერწმით. ბავშვს ჰკითხა: „კარგად ხარ?“ — ბიჭმა თავი დააქნია. მერე ფლატუნით დაადგნენ ასფალტბეტონის გზას. ბრინჯაოსფერი სინათლე ატანდა ფერფლში. მამა-შვილი ერთმანეთისთვის მთელი სამყარო იყო.

მდინარეზე ბეტონის ძველი ხიდით გადავიდნენ და რამდენიმე მილის შემდეგ გზისპირა ავტოგასამართ სადგურს წაადგნენ. იდგნენ შუა გზაზე და შენობას აკვირდებოდნენ.

— მოდი, ვნახოთ, შიგნით რა არის, — თქვა მამაკაცმა.

მიდიოდნენ და თან მტვრად აქცევდნენ მათ ფეხქვეშ მოყოლილ გამხმარ სარეველა ბალახს. ასფალტის გაფუჭებული საფარი გაიარეს და რეზერვუარი იპოვეს, ისეთი, შიგტუმბოები რომ ჩაიდგმებოდა. რეზერვუარს ხუფი აღარ ჰქონდა და მამაკაციც მუხლებზე დადგა, დამყაყებული ბენზინის სუსტი სუნი მოდიოდა მილსადენიდან. წამოდგა და ავტოგასამართი დაათვალიერა. რაოდენ უცნაურიც

უნდა იყოს, ყველა ტუმბოს შერჩენოდა თავ-თავისი შლანგი. ყველა ფანჯარა მთელი აღმოჩნდა. ტექნიკური მომსახურების ბოქსის კარი ღია დახვდა. შევიდა. კედელზე იარაღების შესანახი ლითონის კარადა მიედგათ. უჯრებს დაუარა, მაგრამ იქ ისეთი არაფერი იყო, მას რომ გამოადგებოდა. მხოლოდ ქანჩის გასაღების ჩინებული ნახევარდუიმიანი თავაკები, კიდევ ხრუტუნა... იდგა და ათვალიერებდა გარაჟს. ნაყარნუყარით სავსე ლითონის კასრი დაინახა... მერე მტვრიან კანტორაში შევიდა, ყველაფერს ფერფლი ედო. ბიჭი კარში იდგა. კანტორაში ლითონის საწერი მაგიდა და სალარო-აპარატი დახვდა... მაგიდაზე დანესტილ-დაბერილი ძველისძველი საავტომობილო ცნობარები ეყარა... ლინოლეუმი დაელაქავებინა და დაეგრიხა სახურავიდან ჩამოჟონილ წყალს. მამაკაცი ოთახის ერთი ბოლოდან მეორისკენ დაიძრა, საწერ მაგიდასთან მივიდა და გაჩერდა. მერე ტელეფონი აიღო და ის ნომერი აკრიფა, რომელზეც დიდი ხნის წინ ურეკავდა ხოლმე მამას. უყურა ერთხანს ბიჭმა და ჰკითხა: — რას აკეთებო? გზაზე მეოთხედი მილი რომ გაიარეს, გაჩერდა და უკან მიიხედა. დაბრუნება გადანყვიტა. ურიკა გზიდან გადააგორა და ისეთ ადგილას დააყირავა, სადაც ვერავინ დაინახავდა. თავიანთი ფუთები იქვე დატოვეს და ისევ ავტოგასამართ სადგურზე მივიდნენ. ტექნიკური მომსახურების ბოქსში ფოლადის კასრი გამოათრია, ამოაბრუნა და ხელით გადმოყარა, რაც კი შიგნით ზეთის ლიტრიანი ბოთლები იყო. მერე იატაკზე დასხდნენ და რაღაც ქვაბში სათითაოდ მანამ აპირქვავებდნენ ბოთლებს, ვიდრე, ბოლოს და ბოლოს, ნახევარი ლიტრა ძრავის ზეთი არ შეუგროვდათ. ბოთლს, რომელშიც ჩამონანური ზეთი გადაიტანა, პლასტმასის თავსახური მოუჭირა, ჭინჭით შემოწმინდა და ხელში ისე ასწია, აქაოდა, რამდენი გამოვიდოდაო. ახლა კი ჩაასხამდნენ თავიანთ პატარა სანათში ზეთს და გაინათებდნენ არაერთ გრძელ ნაცრისფერ სალამოსა და განთიადს.

— ახლა მოთხრობასაც წამიკითხავ, არა, მამა?

— კი, წაგიკითხავ.

ხეობის გადალმა დანახშირებული და ტოტებადაცენილი ხეების ზოლი მისდევდა გზას. ქარს მიწიდან ფერფლი აჰქონდა და განათების ჩაშავებულ ბოძებს შორის გაბმულ-ჩაზნექილ მავთულის ხაზებს აკვნესებდა. მდელზე დამწვარი სახლი იდგა, იმის იქით მოშიშვლებული ნაცრისფერი სათიბები ფართო მდინარესავით გაშლილიყო... იქ, სადაც გზის მშენებლებს სამუშაოსთვის თავი მიენებებინათ, წითელი, ნახევრად სველი ლამი მოჩანდა. კიდეც უფრო შორს სარეკლამო ფარები იდგა — მოტელში მობრძანდითო, გეპატიუებოდნენ. ყველაფერი თავ-თავის ადგილზე იყო, ოღონდ გახუნებული და გამოფიტული. იდგნენ გორაკზე ქარსა და სიცივეში და სულს ძლივს ითქვამდნენ. ბიჭს შეხედა.

— კარგად ვარ, — უთხრა ბავშვმა.

კაცმა მხრებზე შემოხვია შვილს ხელი და თავით მიდამოსკენ ანიშნა, გორაკის ძირში რომ იშლებოდა. ურიკიდან დურბინდი ამოიღო. იდგა გზაზე და ვაკე ადგილებს ათვალიერებდა. შორს, ნაცრისფერი უდაბნოს იქით, ნახშირით შესრულებული ნახატივით იკვეთებოდა ქალაქის კონტურები, თუმცა კვამლიც კი არსად ჩანდა.

— შეიძლება, მეც გავიხედო? — ჰკითხა ბიჭმა.

— რა თქმა უნდა.

ბავშვი ურიკას დაეყრდნო და დურბინდი მომართა.

— რას ხედავ? — ჩაეძია მამაკაცი, — მაინც რას ხედავ?

— არაფერს, — უპასუხა ბიჭმა და დურბინდი დაუშვა.

— წვიმს, — დააყოლა.

— ვიცი, — უთხრა მამამ.

ბრეზენტგადაფარებული ურიკა ღრეში დატოვეს და ბოძებივით დასობილ ხეებს შორის აუყვნენ ფერდობს. შემალლებულზე კლდის შვერილი ეგულებოდათ. ჰოდა, ისხდნენ გადმოკიდებული ქვის ქვეშ და უყურებდნენ ნაცრისფერ წვიმას, ხეობის თავზე რომ ერეკებოდა ქარი. ძალიან ციოდა. ერთმანეთს ეკვროდნენ. ქურთუკების ზემოდან თითო-თითო საბანი შემოეხვიათ. მერე ცოტა ხანში წვიმამ გადაიღო და ხეებიდან ჩამოსული წყლის ხმაღა ისმოდა.

გამოიღარა თუ არა, ურიკისკენ დაეშენენ. ბრეზენტი მოაშორეს და ყველაფერი ამოალაგეს — საბნები, რაც კი ღამით დასჭირდებოდათ. ისევ გორაკზე ავიდნენ და კლდეების ძირში გამომშრალ მინაზე დაბანაკდნენ. მამაკაცი იჯდა, ხელები ბიჭისთვის შემოეხვია და ცდილობდა, გაეთბო. ხედავდნენ საბნებში გახვეულები, როგორ უახლოვდებოდათ უსახელო სიბნელე, გარშემო რომ შემოჰკეროდათ. დაღამდა თუ არა, მაშინვე მოჩვენებასავით გაუჩინარდა ქალაქის რუხი კონტურები და მამამ პატარა სანათიც აანთო. ტანით ჩამოეფარა, ქარისთვის რომ მოერიდებინა. მერე გზაზე გავიდნენ. ბიჭს ხელი ჩაჰკიდა და ასე იარეს მთის თხემამდე, საიდანაც სამხრეთისკენ გადაჭიმული, ჩაბნელებული მიდამოს დანახვა შეიძლებოდა. იდგნენ ქარში საბნებში გახვეულები და დაძაბული უმზერდნენ სივრცეს, იქნება და სადმე ცეცხლის, ანდა ღამის შუქი შევნიშნოთო. არაფერი ჩანდა. ძლივს ბუუტავდა კლდეში დატოვებული სანათიც. ჰოდა, ცოტა ხანში უკან დაბრუნდნენ. ირგვლივ მეტისმეტად სველი იყო ყველაფერი იმისთვის, რომ ცეცხლი გაეჩალებინათ. მწირი ცივი საგზლით შენაყრდნენ და დაწვნენ, თან სანათი შუაში მოიქცეის. ბიჭისთვის წიგნი წამოეღო, მაგრამ მეტისმეტად დაღლილ ბავშვს არაფრის წაკითხვის თავი არ ჰქონდა.

— შეიძლება, სანათი იქამდე არ ჩავაქროთ, სანამ დამეძინება? — იკითხა ბიჭმა.

— კი, რა თქმა უნდა, შეიძლება, — უპასუხა მამამ.

* * *

ბიჭმა დიდხანს ვერ დაიძინა. მის ერთთავად გაშავებულ სახეზე წვიმის წყალს ისეთი ზოლები დაეტოვებინა, ანტიკური ხანის მსახიობს ჰგავდა. ერთიც ვნახოთ და, მამამისისკენ გადაბრუნდა, დააკვირდა და შეაპარა:

— შეიძლება, რაღაცა გკითხო?

— კი, რა თქმა უნდა.

— დავიხოცებით?

- ოდესმე კი. ახლა — არა.
- ისევ სამხრეთისკენ მივდივართ?
- ჰო.
- გავთბებით?
- ჰო.
- კარგია.
- რა არის კარგი?
- არაფერი. უბრალოდ კარგია.
- დაიძინე!
- კარგი.
- სანათი უნდა ჩავაქრო, კარგი?
- კარგი.

ჰოდა, მერე სიბნელეშიც გაუმეორა, შეიძლება რაღაც გკითხოო?

- კი, რა თქმა უნდა, — უპასუხა მამამ.
- რას იზამდი, მე რომ მოვმკვდარიყავი?
- რომ მომკვდარიყავი, მეც სიკვდილი მენდომებოდა.
- ჩემთან რომ ყოფილიყავი?
- ჰო, შენთან რომ ვყოფილიყავი.
- კარგი.

იწვა და უსმენდა, როგორ მორაკრაკებდა ხეებიდან წყალი. ნუთუ ეს იყო სამყაროს არსებობის ძირისძირი?! სიცივე... სიჩუმე... გარდაცვლილი სამყაროს ფერფლი, ღონიერი ქარი სიცარიელეში წინ და უკან რომ დაატარებდა... აიტაცებდა, გაფანტავდა, ისევ აიტაცებდა... და იყო ყოველი წიკტი შორს იქიდან, სადაც უნდა ყოფილიყო, საყრდენ-გამოცლილი და ფერფლისფერ ჰაერში ატანილი... სუსტი სუნთქვალა შერჩენოდა მომაკვდავ დედამინას. ქვის გული მქონოდა ნეტავი!

ვიდრე ირიჟრაჟებდა, გაელვიძა. ერთხანს უყურა ნაცრისფერ, სანახევროდ გაუმჭვირვალ განთიადს, ნელ-ნელა რომ დგებოდა და თვითონაც წამოდგა. ბიჭს ისევ ეძინა.

ფეხები ფეხსაცმელში წაყო, საბანში გაეხვია და ხეებს შორის სიარულს მოჰყვა. კლდეში გაჩენილ ნაპრალს დაუყვა, თუმცა ხველა გზის გაგრძელების საშუალებას არ აძლევდა. მოიკუნტა. დიდხანს ახველა. მერე უბრალოდ მუხლებზე დაეცა ფერფლში. სახე დღის მკრთალ შუქს მიუშვირა და ჩურჩულით იკითხა:

— მანდ ხარ? ბოლოს და ბოლოს, შევხვდებით ერთ-მანეთს? კისერი თუ გაქვს, ხელი რომ წაგიჭირო და დაგახრიო? გული გაქვს? სული თუ გაქვს? წყეულიმც იყავ საუკუნოდ... — მერე ისევ ჩურჩულით უხმობდა უფალს: — ღმერთო, ღმერთო...

მომდევნო დღეს ქალაქი რომ გაიარეს, უკვე შუადღე იყო. რევოლვერი ბევრი რომ არ ეძებნა, დაკეცილ ბრეზენტში მოაქცია და ურიკაზე დადო. ბიჭს გვერდიდან არ იშორებდა. ქალაქში თითქმის ყველაფერი დამწვარიყო. სიცოცხლის ნიშანწყალიც არ შეიმჩნეოდა. ქუჩებში ფერფლით დაფარული მანქანები იდგა. ყველაფერზე ფერფლი, ფერფლი და... მტვერი იდო. გამხმარ ტალახს ზედ შეჰქვავებოდა ყოველგვარი ნაკვალევი. ერთ-ერთი სახლის კართან ჩამომტყნარი გვამი ეგდო. გეგონებოდა, დამანჭულ სახეს დღის შუქს უშვერსო.

— ამას იოლად ვერ დაივინყებ. ყველაფერი, რასაც ახლა დაიმახსოვრებ, სამუდამოდ შენთან დარჩება, — ეს კარგად გახსოვდეს.

— რალაცები გვავინყდება, არა? — იკითხა ბავშვმა.

— ჰო, გვავინყდება ის, რაც გვინდა, რომ გვახსოვდეს, და გვახსოვს ის, რისი დავინყებაც გვინდა.

* * *

ტბა ბიძამისის ფერმიდან ერთი მილის მოშორებით იყო. შემოდგომაზე შეშის მოსატანად დადიოდა ბიძასთან ერთად იმ ტბაზე. იჯდა ხოლმე ნიჩბიანი ნავის ბოლოში და ვიდრე ბიძია მხრებში მოხრილი უსვამდა ნიჩბებს, თვითონ ცივი წყლიდან არ იღებდა ხელს — ზედაპირზე გაჩენილ ჩუხჩუხა ნაკვალევს ეთამაშებოდა. ბავშვური შავი ფეხსაც-

მელი ეცვა ხოლმე მოხუცს. ლატანზე იცოდა ტერფების მიბჯენა. ახლა იმისი ჩალის ქუდი... კბილებში გაჩრილი სიმინდის ტაროსგან გაკეთებული ჩიბუხი და ზედ ჩამოკიდებული თხელ-თხელი ნერწყვის წვეთი... ბიძია შემობრუნდა, მდინარის მეორე ნაპირისთვის რომ შეეველო თვალი, თან გულში ჩაკრულ ნიჩბის ტარებს არ იშორებდა... ჩიბუხიც გამოიღო პირიდან, მტევნის ზურგით ნიკაპი რომ მოეწმინდა. ზოლ-ზოლად მიუყვებოდა ძვლისფერი არყის ხეები ნაპირს, იმათ იქით კი ჩამუქებული მარადიული სიმწვანე მოჩანდა. ნაცრისფერი, დაგრეხილი და გამოფიტული ნამორალების ქვაყრილს, წლების წინანდელ ნაქარიშხლევს ჰგავდა ტბისპირი. დიდი ხანი იყო, ხეები საშეშედ მოეხერხათ, წაეღოთ კიდეც. შემოაბრუნა ბიძამისმა ნავი, ნიჩბები წყლიდან ამოიღო და იცურეს ასე ქვიშიან თავთხელზე, ვიდრე ფსკერის ღრჭიალი არ გაისმა. ფაშვამობრუნებულ მკვდარ ქორჭილას ალაყლაყებდა აქეთ-იქით წყალი... ფოთლების სიყვითლე... ფეხსაცმელები გამთბარ შელებილ ფიცრებზე დატოვეს, ნავი ნაპირზე აათრიეს და თოკზე გამობმული ღუზაც გადააგდეს წყალში. ღუზა ერქვა, თორემ სინამდვილეში თუნუქელა გახლდათ, რომელშიც ოდესღაც ღორის ქონი იყო, ახლა კი ბეტონი ჩაესხათ და რგოლ-სარჭიანი ჭანჭიკიც დაემაგრებინათ შუაგულში. ნაპირზე მიდი-მოდოდნენ, ვიდრე ბიძამისი ნამორალებს აკვირებოდა და ჩიბუხს ექაჩებოდა, თან ქერელის ბაგირი გადაეკიდა მხარზე. ერთი მორი ამოარჩია და ამოაბრუნა. ისე ექაჩებოდა ფეხვებში, გეგონება, აზარმაცები¹ ყოფილიყო. ასე ათრია, სანამ სანახევროდ არ შეაცურა წყალში. მაინც დაუსველდათ მუხლებამდე აკაპინებული შარვლები. თოკი ნავის ბოლოში ბოჯგს გამოაბეს და ისევ მოუსვეს ნიჩბები ტბის მეორე ნაპირისკენ, თან რის ვაი-ვაგლახით მორსაც ექაჩებოდნენ. სალამო ხანი იყო. განამებული, აწრიალებული სანიჩბე ორკაპების ჭრიალი თუ არღვევდა დროდადრო სიჩუმეს. სიბნელეში სარკესავით მოჩანდა გალიპული ტბა.

¹ აზარმაცი — რკინის ან ხის გრძელი კეტი მძიმე საგნების ასანე-
ვად, იგივე ბერკეტი.

მოჩანდა ნაპირზე ჩამწკრივებული სახლების ფანჯრები-დან გამოსული შუქიც. სადღაც რადიო ლაპარაკობდა. არც ერთს არ უთქვამს სიტყვა. ის დღე მისი ბავშვობის ყველაზე კარგი დღე იყო, ყველა სხვა დღეზე უკეთესი.

კიდევ დიდხანს იარეს სამხრეთისკენ... კერპად... მწირე-ბივით... გაიარეს გატყავებული მთაგორიანი მიწა... ჩაუარეს ალუმინისგან შეკრულ სახლებს... ჯგუფ-ჯგუფად ამოსულ გაშიშვლებულ ტანდაბალ ხეებს შორის ალაგ-ალაგ ფედერალურ ავტოსტრადას ხედავდნენ. ციოდა, სულ უფრო მეტად ციოდა. მაღლა, მთებში გაჩენილი კლდეკარის გადაღმა იდგნენ და უყურებდნენ, როგორ მიიწევდა სამხრეთისკენ ჰაერის ძაბრი... რასაც თვალი მისწვდებოდა, ცეცხლს ყველაფერი გადაენვა... ფერფლის ზღვიდან კლდის თავებილა მოჩანდა... ფერფლის ტალღები ეხეთქებოდა გაუდაბურებულ არემარეს. სიბნელეში ინთქმებოდა მქრქალი მზის ნაკვალევიც.

რამდენიმე დღე დასჭირდათ, იქაურ დაშანთულ მიწაზე რომ გაეფონებინათ. ბიჭმა ფანქრები იპოვა და ეშვებიანი ნილაბი დახატა. სიტყვის უთქმელად მიათრევდა ბავშვი ფეხებს. ურიკას ცალი წინა ბორბალი მორყეოდა. რას უშველიდნენ? — ვერაფერს. ფერფლად ქცეულ არემარეში ცეცხლის დასანთებს ვერაფერს იპოვიდი. ჰოდა, იყო ღამეები იმაზე გრძელი და უკუნი და ცივი, ვიდრე მანამდე ენახათ ოდესმე... ქვები იზზარებოდა სიცივისგან... შეიძლებოდა, სიცივისგან მომკვდარიყავი. გულში იკრავდა აკანკალებულ ბიჭს და წყვილადში მის ყოველ სუსტ ამოსუნთქვას ითვლიდა.

* * *

სადღაც შორს ჭექა-ქუხილი გაისმა. გაელვიდა. წამო-ჯდა. ცახცახით გადაუარა იქაურობას ჭვარტლის წვიმა-ში სინათლის გარდატეხილმა სუსტმა სხივმა. ბრეზენტის ზემოთ მოქაჩა, მერე კი დიდხანს იწვა და უსმენდა წვიმის

ხმას. თუ დასველდებოდნენ, ცეცხლის დასანთები ადგილი არსად იყო, რომ გამშრალიყვნენ. დასველდებოდნენ და ალბათ დაიხოცებოდნენ კიდევ.

გაიღვიძა ლამეში და გაუმჭირვალე, გაუვალე სიბნელის მეტი ვერაფერი დაინახა. მიაყურადებდი სიბნელეს და ყურებს აგატკივებდა. ხშირად უნევდა ადგომა. ქარის ხმის მეტი არაფერი ისმოდა გაშიშვლებულ-გაშავებული ხეების ტყეში. წამოდგა. თითქოს საკუთარ თავში ჩაკეტილიყო სიბნელე. ბარბაცებდა. განზე გაშვერილი ხელები ძირს იქამდე არ დაუშვია, ვიდრე ვესტიბულარულმა აპარატმა ანგარიშები არ ჩამოუყარა. ოდინდელი ამბავი იყო — რამეს უნდა დაყრდნობოდა. თუ არ დაიხრებოდა, არც წაიქცეოდა. დიდრონი ნაბიჯებით შეაბიჯა არარაში, თან ითვლიდა ნაბიჯებს, უკან რომ დაბრუნებულიყო. მიდიოდა თვალდახუჭული და ნიჩბებივით უსვამდა ხელებს. ფეხზე უნდა მდგარიყო, მაგრამ რისთვის? რასაც ეძებდა, უსახელო იყო — ბუდობი ანდა ძარღვეული ქანი. რალაც ისეთი, რისთვისაც თვითონაც და ვარსკვლავებიც უბრალო თანამგზავრები იყვნენ. უზარმაზარ როტონდას ჰგავდა, შუქურას, გაუთავებლად რომ ადევნებს თვალს სამყაროს გრძელი დღეების მოძრაობას და თან, შეიძლება ითქვას, მისი არაფერი იცის. არადა, უნდა იცოდეს.

ორი დღე იარეს უნაყოფო ფერფლიან მინაზე. გზა მიუყვებოდა მთაგრეხილის თხემს მეორე მხარეს. ყოველ ნაბიჯზე შეხვდებოდი გაუდაბნოებულ ტყიან ადგილებს. თოვსო, თქვა ბიჭმა. ცას ახედა. საცერში გამოცრილივით მოფარფატებდა ერთადერთი ნაცრისფერი ფანტელი. ფიფქი დაიჭირა ბიჭმა და იქამდე უყურა, ვიდრე თოვლის კრისტალი საქრისტიანოს უკანასკნელი დასაყრდენივით არ გაქრა.

* * *

ერთდროულად აუჩქარეს ფეხს. თავზე ბრეზენტი გადაეფარებინათ. ტრიალ-ტრიალით ცვიოდა ნაცრისფერი

სველი ფანტელი არარადან. ნაცრისფერი ჭენჭყო მოჩანდა გზის ნაპირზეც. აქა-იქ ნამქერივით შექუჩებულ დასველებულ ფერფლს შავი წყალი გასდიოდა. არც შორეულ ქედებზე დაენტო ვინმეს კოცონი. სისხლის კერპის მსახურებს ერთმანეთი თუ შემოეჭამათო, იფიქრა. არავინ მიუყვებოდა ამ გზას. აქ არც ყაჩაღები ჩანდნენ სადმე, არც მძარცველები. ცოტა ხანში ერთ გზისპირა გარაჟს მიაღვნენ. ჰოდა, იდგნენ ღია კარში და მთებიდან მობერილი თოვლჭყაპის კვეთებას უყურებდნენ.

ძველ-ძველი ყუთები მოაგროვეს და იატაკზე ცეცხლი გააჩაღეს. მერე იარაღები მოძებნეს, ურიკა დაცალეს და ბორბლის შეკეთებას შეუდგნენ. მამაკაცმა ჭანჭიკი გამოაძრო, ხელის სახვრეტელათი მილისი გამოხვრიტა და ხელახლა დააცო საჭირო სიგრძის მილით. მერე ისევ ააწყო ყველაფერი, ჭანჭიკებიც დაამაგრა და ურიკაც წამოაყენა. გაატარ-გამოატარა გარაჟში. არა უშავდა, ისე დადიოდა. იჯდა ბიჭი და თვალს ადევნებდა მამას.

დილით გზა განაგრძეს. იქაურობაც გაპარტახებულიყო. ტახის ტყავი მიეჭედებინა ვილაცას ფარდულის კარზე. საზიზღრობა იყო. ნაფლეთ-ნაფლეთი კუდი... მიმქრალ სინათლეში კოჭებზე ჩამოკიდებული სამი გვამიც გაარჩიეს. მტვრით დაფარული, გამომშრალი...

— შეიძლება, აქ რაღაც იყოს, — თქვა ბიჭმა. — სიმინდი ან რამე.

— ნავიდეთ, — უთხრა მამაკაცმა.

* * *

ყველაზე მეტად ფეხსაცმელი ადარდებდა. ეს და კიდევ საჭმელი. ჭამა, სულ ჭამა. ძველ ფიცრულ საშაშხეში კავზე ჩამოკიდებულ ლორს მიაგნეს. იმისთანა გამშრალ-დამჭკნარი იყო, საფლავიდან ამოღებულს ჰგავდა. დანა ჩაასო. შიგნით წითელი, მლაშე ხორცი დახვდა, მსუყე, კარგი. იმ საღამოსვე შენვეს. შენვეს სქელ-სქელი ნაჭრები და ნელ

ცეცხლზე ერთ ქილა ლობიოსთან ერთადაც წამოადუღეს. მოგვიანებით სიბნელეში რომ გამოელვოდა, მოეჩვენა, თითქოს სადღაც, ჩაშავებულ გორაკებში დაფდაფებს სცემდნენ. მერე ქარმა სხვა მხარეს დაუბერა და რაც დარჩა, სხვა არაფერი იყო, თუ არა სიჩუმე.

სიზმარში თავისი ფერმკრთალი სასძლო სტუმრობდა — სულ ფოთლების მწვანე ჩარდახიდან გამოდიოდა ხოლმე. ძუძუს კერტები სამილე თიხით მოესვარა და ნეკნებზეც თეთრი ზოლები დაჰყვებოდა. ტანზე გაზის კაბა ეცვა, შავი თმა კი სპილოს ძვლისა და ბაკნისაგან გაკეთებული სავარცხლებით აენია. ახლა მისი ღიმილი, დაბლა დახრილი მისი თვალები... დილით ისევ თოვდა. მძივებივით ჩანყობილიყო ჰაერში გაჭიმულ დენის სადენებზე ნაცრისფერი ყინულის მარცვლები.

არ ენდობოდა სიზმარში ნანახს. ამბობდა, როცა კაცი საფრთხეშია, სიზმარში მარტო საფრთხე უნდა ეზმანებოდეს, სხვა ყველაფერი კი დაღლილობის ბრალია, კიდეც სიკედილისო. ცოტ-ცოტა ეძინა, თან ცუდად. ესიზმრებოდა, როგორ დასეირნობდა ტყეში ბავშვთან ერთად, ჩიტები როგორ უტრიალებდნენ ცხვირწინ, როგორი თვალისმომჭრელი ცისფერი იყო ცა. მაცდურ სამყაროთაგან თავის დაღწევა სცადა. იწვა სიბნელეში და პირში რომელიღაც ფანტასმაგორიულ ბაღში მოკრეფილი ატმის უცნაურ გემოს გრძნობდა. ფიქრობდა, დიდხანს თუ ვიცოცხლე, შეიძლება, ქვეყნიერება, ბოლოს და ბოლოს, ერთიანად გაქრესო. ნელ-ნელა ისევე წაიშლება ყველაფერი მეხსიერებიდან, როგორც გამოუცდელი ბრმებისთვის ილუბება სამყაროო.

მთელი გზა ოცნებებს ვერ დააღწია თავი. მძიმე-მძიმე ნაბიჯებით მიიწევდა წინ. ყველაფერი ახსოვდა... მისი სურნელის გარდა. ახსოვდა, გვერდით როგორ უჯდა თეატრში. წინ იწეოდა და ისე უსმენდა მუსიკას. ოქროს ჩახვეული ორნამენტები, შანდლები, ფარდის სვეტებივით ავარდნი-

ლი ნაკეცები სცენის ორივე მხარეს... ქალის კალთაში ჩაედო ხელი და საზაფხულო თხელი კაბის ქვეშ მისი წინდის ყელის ბოლოებსაც გრძნობდა. სამუდამოდ უნდა გააჩერო ასეთი წამი. მიუშვი, თუ რამ ბნელი და ცივი გაქვს გულში. დაე, დაგწყევლონ.

ორი ცოცხი იპოვა, ერთად შეკრა და ურიკას ისე მიაბა მავთულით, რომ გზაზე დაყრილი ტოტები ბორბლების წინ გადაეხვეტა. ბიჭი ურიკაზე დასვა, თვითონ მეძალღესავით დაუდგა უკან და დაეშვნენ გორაკზე. ბობსლეისტებივით მიაგორებდნენ ურიკას მიხვეულ-მოხვეულ გზაზე. დიდი ხნის შემდეგ პირველად დაინახა, როგორ ილიმოდა ბიჭი.

გორაკის წვერზე გზა უხვევდა. გათელილი ბილიკი ტყეში შედიოდა. გაჩერდნენ, სკამზე ჩამოსხდნენ და ხეობას გადახედეს. ქვიშიან ნისლში იყო გახვეული მინა. ტბა ქვემოთ იყო. ცივი, ნაცრისფერი, მდორე ტბა სოფლის წარხვეტილ მიდამოში...

— ეს რა არის, მამა? — იკითხა ბიჭმა.

— კაშხალია.

— რისთვის არის?

— წყალი რომ შეტბორდეს. ვიდრე კაშხალს ააშენებდნენ, მაგ ადგილზე ერთი მდინარე იყო. კაშხალში შესული წყალი დიდ წევასაბერ მოწყობილობებს ატრიალებდა. ტურბინებს ეძახიან. ელექტროენერგია რომ მიეღოთ...

— სინათლისთვის.

— ჰო, სინათლისთვის.

— შეიძლება, დაბლა ჩავიდეთ და ვნახოთ?

— მგონი, მეტისმეტად შორსაა.

— დიდხანს გაძლებს მანდ კაშხალი?

— ალბათ. ბეტონისაა. ალბათ, ასობით წელი იქნება ასე, ათასობითაც.

— შენი აზრით, შეიძლება იმ ტბაში თევზიც იყოს?

— არა. იმ ტბაში არაფერია.

დიდი ხნის წინ იდგა და უყურებდა, როგორ ეშვებოდა მთის მაღალი ლურჯი კალთიდან შევარდენი, როგორ აძგერა მკერდის ძვალი ჰაერს, როგორ შეიჭრა წეროების გუნდში და წიავ-წიავით როგორ წაიყვანა ერთი მდინარისკენ. ანონილი, გაბრუებული... შემოდგომის წყნარი ამინდი იყო და ნაკვალევით რჩებოდა ჰაერში იმისი მეჩხერი, აწენილი ბუმბული.

რალაცნაირად იკბინებოდა ჰაერი. გემოც ჰქონდა. გემო, რომელსაც თითქოს სულ გრძნობდი პირში. შინაური ცხოველებით იდგნენ წვიმაში. მერე სიარული განაგრძეს. სულ ერთნაირად თქორავდა და ისინიც არ იშორებდნენ თავზე გადაფარებულ ბრეზენტს. ფეხები სველი ჰქონდათ. სციოდათ. ფეხსაცმელი აღარაფრად უვარგოდათ. ფერდობებზე მარცვლეულის გამხმარ-გათელილი მოსავალი მოჩანდა, გორაკების თავზე კი წვიმისგან დანესტილი და გაშავებული უნაყოფო ხეები...

არადა, როგორი ნაირფერადი ჰქონდა ზმანებები. სხვანაირად როგორღა უნდა მოეხმო სიკვდილს? ერთს გაივლიდი ფეხით და უმაღ ფერფლად გექცეოდა თვალწინ ყველაფერი, აი, ძველისძველი ფრესკებით, საუკუნეები მიწაში რომ არის დამარხული და მერე ერთბაშად რომ მოხვდება დღის სინათლე...

გამოიდარა. დათბა. ბოლოს და ბოლოს, ბარის მდინარის ფართო ხეობასაც მიაღწიეს. ჯერაც ეტყობოდა ნაჭერ-ნაჭერ დაყოფილ მიწას ნაკვეთების საზღვრები. ღეროიან-ფესვიანად გამხმარიყო ყველაფერი ხრიოკ ქალაში. მიგორავდა ურიკა ასფალტბეტონის გზაზე. ტკეჩით შეკრული მაღალ-მაღალი სახლები... ლითონის ერთნაირი სახურავები... და მინდორში ჩადგმული გრძელ-გრძელი ფარდული, რომლის სახურავზეც ათფუტიანი ასოებით მიენერათ სარეკლამო განცხადება: „მობრძანდით როკ-სითიში“.

მაყვლის გადაშავებულ-დახლართული ბარდების ჯაჭვად ქცეულიყო გზისპირა ხერგულები. სიცოცხლის არავითარი ნიშანწყალი. ბიჭი გზაზე დააყენა, თან რევოლვერი დააჭერინა ხელში, თვითონ კი ვილაც გლეხის სახლის ვერანდაზე კირქვის ძველი კიბით აბობლდა. თვალებს ხელით იჩრდილავდა და ისე იჭყიტებოდა ფანჯრებში. სამზარეულოში შევიდა. იატაკზე ნაგავი და ძველი გაზეთები დახვდა. ვიტრინაში ფაიფურის ჭურჭელი მოჩანდა — ყურით ჩამოკიდებული ფინჯნები. დერეფანში გაიარა და სასტუმრო ოთახის კარში გაჩერდა. კუთხეში ანტიკვარული ფისპარმონია იდგა. ტელევიზორიც იყო. ალუბლის ხის ძველებურ ხელნაკეთ კარადასთან ერთად ოთახში იაფფასიანი რბილი ავეჯიც ჰქონდათ. კიბეზე აძვრა და საძინებლები დაიარა. ყველაფერი ფერფლით იყო დაფარული. ბავშვის ოთახში ფანჯრის რაფაზე რბილი სათამაშო ძალღი იჯდა და ბაღში იხედებოდა. კედლის კარადებსაც დაუარა. საწოლები აანგრია და შალის ორი კარგი საბანიც წამოიღო. კიბეზე ჩამოვიდა. საკუჭნაოში სახლში მოხუფული პამიდვრით სავსე ქილები დახვდა. ქილაზე დადებულ მტვერს სული შეუბერა, დააკვირდა. ვილაცას დაესწრო, კიდევ ვილაცას შეჰპარვია ეჭვი კონსერვების ვარგისიანობაში. ბოლოს თვითონაც აღარ მოუნდა დახუფული საკვები და მხარზე გადაგდებული საბნების ამარა გამოვიდა გარეთ. ისევ გზას დაადგნენ.

ქალაქის გარეუბანში სუპერმარკეტს მიადგნენ. ნაგვით სავსე ავტოსადგომზე რამდენიმე ძველი მანქანა იდგა. ურიკა იქვე დატოვეს და საქონლის მიყრილ-მოყრილ რიგებს დაუყვნენ. ბოსტნეულის განყოფილებაში ყუთების ქვეშ წითელი ლობიოს ადამყამისდროინდელ რამდენიმე მარცვალს მიაგნეს, კიდევ — რალაცას, გარგარს რომ ჰგავდა. გრძელ-გრძელი, დაჩირულ-დაჩამიჩებული გარგარის მსგავსი რალაცები იყო. ბიჭი უკან მიჰყვებოდა. გარეთ უკანა კარით გამოვიდნენ. ვიწრო გასასვლელში, მაღაზიას უკან რომ ჰქონდა, რამდენიმე დაჟანგულზე დაჟანგული ურიკა დახვდათ. მაღაზიას ისევ დაუარეს, იქნებ კიდევ

ერთი ურიკა ვიპოვოთო, მაგრამ მაღაზიაში მეტი აღარ იყო. კართან ვილაცას ცივი სასმელების ორი აპარატი გადაეყირავებინა და ძალაყინით გაეხსნა. ირგვლივ ფერფლში მობნეული მონეტები მოჩანდა. ჩამოჯდა, გამოძიგნულ აპარატებს შეავლო ხელი. პირველში არაფერი იყო. აი, მეორეში ლითონის ცივ ცილინდრს წამოედო. ხელი ნელ-ნელა გამოიღო და „კოკა-კოლას“ დააჩერდა.

— ეს რა არის, მამა?

— პირის ჩასატკბარუნებელია. საშენოა.

— რა?

— მოდი. დაჯექი.

ბიჭს ზურგჩანთის თასმები მოუშვა და იატაკზე დაუდო ზურგს უკან. მერე ცერით ქილის თავზე დამაგრებული ალუმინის ყუნწი გამოსწია და ქილაც გაიხსნა. დაყნოსა. ცხვირში ოდნავი შიშხინი ეცა და სასმელი ბიჭს გაუნოდა. მიდიო, უთხრა. გამოართვა ბიჭმა ქილა. შუშხუნებსო, თქვა. მიდიო, ისევ წააქეზა. ჯერ მამას შეხედა ბავშვმა, მერე „კოკა-კოლა“ მოიყუდა და დალია. დაფიქრდა. მართლა კარგიაო, დაასკენა.

— ჰო, კარგია.

— ცოტა შენც დალიე, მამა.

— მინდა, რომ შენ დალიო.

— დალიე ცოტა.

გამოართვა ბავშვს ქილა, მონრუპა და ისევ გაუნოდა. შენ დალიეო, უთხრა. აქ ვისხდეთო.

— იმიტომ, რომ მეტს ველარასოდეს დავლევ, არა?

— „ველარასოდეს“ დიდი დროა.

— კარგი.

მეორე დღეს შებინდებულზე უკვე ქალაქთან იყვნენ. შორს წყვდიადში სიცილის ოთახის ნანგრევებივით ერეოდა ერთმანეთს ფედერალური გზატკეცილის განშტოებები. მუცელთან ქამარში რევოლვერი გაეჩარა. ქურთუკის ელვაშესაკრავიც არ შეეკრა. ყველგან მუმიად ქცეული მიცვალებულები იყო. ძვალზე შემხმარი ხორცი, თოკივით

გამომშრალი და მავთულივით დაძაბული იოგები. ყველა ისე იყო შეკუმშულ-დაჭიმული, ტორფიანი ქაობიდან ამოღებულ გვამებს მოგაგონებდნენ. ჩახარშული სახეები... ჩაყვითლებული კბილები... მოსალოცად წასულ ფეხშიშველ ბერებს ჰგავდნენ — დიდი ხნის წინ მოეპარათ მათთვის ფეხსაცმელი.

გზა განაგრძეს. სულ სარკეში იხედებოდა, უკან რომ არაფერი გამორჩენოდა. ჰაერში ატანილი ფერფლის გარდა ქუჩაში არაფერი მოძრაობდა. მდინარეზე გადებულ ბეტონის მაღალ ხიდზე გადავიდნენ. დოკი¹ იყო ქვემოთ, ნაცრისფერ წყალში სანახევროდ ჩაძირული პატარ-პატარა იახტებით. დინებას თვალს გააყოლებდი და გემის მაღალ-მაღალ, ჭვარტლისგან ფერნამხდარ საკვამლე მილებსაც დაინახავდი.

მეორე დღეს კიდევ რამდენიმე მილი გაიარეს ქალაქიდან სამხრეთისკენ. მერე ზუსტად იქ, სადაც გზა უზვევდა და გამხმარ მაყვლოვანში იკარგებოდა, სახლს მიაღწენ. სახლს ხის კარკასი, კიდევ საკვამურები, თავხეები² და ქვის ერთი კედელი ჰქონდა. მამაკაცი ჯერ გაჩერდა, მერე ისევ მიაწვა ურიკას.

— სადა ვართ, მამა? — იკითხა ბავშვმა.

— ამ სახლში გავიზარდე.

ბიჭი გაჩერდა და სახლს მიაჩერდა. დარკილული ტკეჩი კედელს ბევრ ადგილზე ასძრობოდა. გაშიშვლებულ საყრდენ მორეზზე შემოკრული საიზოლაციო მასალაც ბევრგან მოჩანდა. ოდესღაც უკანა ვერანდაზე ჩამოფარებული ფარდა დამპალიყო და ბეტონის ტერასაზე ეგდო.

— შიგნით შევალთ?

— რატომაც არა.

¹ დოკი — ნაგებობა, სადაც გემის კორპუსის წყალქვეშა ნაწილს მშენდენ, ლებავენ, არემონტებენ და სხვ.

² თავხე — სახურავის გასამართი მთავარი კოჭი.

— მეშინია.

— არ გინდა ნახო, სად ვცხოვრობდი?

— არა.

— ნუ გეშინია.

— შიგნით ვინმე რომ იყოს?

— არა მგონია.

— ვაითუ, არის?

იდგა და უყურებდა თავხეს. მისი ოთახი იყო ოდესღაც აქ. ბიჭსაც შეხედა და ჰკითხა:

— გინდა, აქ დამელოდო?

— არა, სულ მასე მეუბნები, — შეუტია მამას შვილმა.

— არ მინდოდა.

— ვიცი, მაგრამ სულ ასე ამბობ და...

ზურგჩანთები მოიხსნეს, ტერასაზე დატოვეს და ვერან-და გაიარეს, თან ფეხით იგერიებდნენ ძირს დაყრილ ნაგავს. სამზარეულოში შეცვივდნენ. ხელს არ უშვებდა მამას ბიჭი. სახლში თითქმის ყველაფერი ისევე იყო, როგორც უნინ. ცარიელი ოთახები... გახვიდოდი თუ არა მისაღებიდან, პატარა ოთახში აღმოჩნდებოდი. იქ რკინის საწოლი იდგა, ულოგინო, და ლითონის გასაშლელი მაგიდა. მომცრო ბუხარში თუჯის ძველი სანახშირე შენიშნა. ფიჭვის ლირსი კედლებს მოშორებოდა და მის ადგილზე მარტო ლარტყები მოჩანდა. ცერით მოსინჯა ბუხრის შეღებილ ხის შუბლში ნალურსმნი ადგილები. ორმოცი წლის განმავლობაში კიდებდნენ ამ ლურსმნებზე წინდებს.

— აქ ვხვდებოდით ხოლმე ბავშვობაში შობას, — თქვა მამაკაცმა. შემობრუნდა, ნაეზოვარს გახედა. ერთი ძირი ახლართული იასამანი იდგა. ხერგულს ჰგავდა. — ზამთარში, როცა ქარის გამო ელექტრობას გვითიშავდენ, მე და ჩემი დები აქ ვისხედით და საშინაო დავალებას ვწერდით.

უყურებდა ბიჭი მამას. ხედავდა მისთვის აქამდე უხილავ ჩრდილებს და ბოლოს უთხრა:

— მამა, უნდა ნავიდეთო.

დაეთანხმა მამაკაცი შვილს, მაგრამ ნასვლით არ წასულა.

სასადილო ოთახი გაიარეს. კერიის აგურები ისეთივე ყვითელი იყო, როგორიც იმ დღეს, როცა აგებდნენ. ვერ იტანდა დედამისი გაშავებულ კერიებს. ჭერიდან ჩამოსულ წვიმის წყალს ალაგ-ალაგ იატაკი ამოებურცა. სასტუმრო ოთახში რომელიღაც პატარა ცხოველის დაშლილი ჩონჩხი ჩანდა. კატა თუ იყო. კართან მინის სირჩა იდგა. ბიჭმა ხელი სტაცა მამას. კიბეზე ავიდნენ, მოუხვიეს და დერეფანს გაჰყვნენ. იატაკზე გროვებად მოჩანდა ნესტიანი ბათქაში. გაშიშვლებულიყო ჭერში ხის თამასები. თავისი ოთახის კართან იდგა. პანანინა სათავეს იყო კარნიზის ქვეშ. აქ მეძინა ხოლმეო, გაიხსენა. აი, ამ კედელთან იდგა ჩემი საწოლიო. რამდენი ღამე გაეტარებინა აქ ბავშვური ზმანებებით გატაცებულს აუხდენელი ოცნებების ნაირფერ, ხანაც საზარელ სამყაროში. კედლის კარადის კარი ერთბაშად გამოაღო. ელოდა და არც ელოდა, რომ იქ ბავშვობისდროინდელი ნივთები დახვდებოდა. ცივი, რაღაცნაირი ნედლი სინათლე აღწევდა სახურავში, თანაც მისი გულივით ნაცრისფერი იყო ისიც.

- უნდა წავიდეთ, მამა. წავალთ?
- ხო, წავალთ.
- მეშინია.
- ვიცი. მაპატიე.
- მართლა მეშინია.
- ყველაფერი რიგზეა. არ უნდა მოვსულიყავით.

კიდევ სამი ღამე გავიდა. მერე ერთხელაც აღმოსავლეთის მთისწინეთში რომ იყვნენ, სიბნელეში გამოელვია. მიხვდა, რომ რაღაც უახლოვდებოდათ. ხელები ფეხებზე ჰქონდა მიკრული და გულაღმა იწვა. ზანზარი გაუდიოდა მიწას.

- მათკენ მოდიოდა რაღაც.
- მამა? — დაიძახა ბიჭმა. — მამა?
- ჩუმად... ნუ გეშინია.
- რა ხდება, მამა?

სულ უფრო ახლოდან ესმოდათ ხმაური. ყველაფერი ზანზარებდა. მერე მეტროს მატარებელივით გაუარათ ტალღამ ფეხქვეშ და ღამეში დაინთქა, წავიდა. გულში ჩაეკრა, მიენება ბიჭი. ჩუმად, ნუ გეშინიაო, დაამშვიდა. ძალიან გეშინიაო, უპასუხა ბავშვმა.

— ვიცი. ნუ გეშინია. გაიარა.

— რა იყო, მამა?

— მინისძვრა იყო. უკვე გაიარა. ჩვენც არაფერი მოგვსვლია. ჩუმად...

პირველი რამდენიმე წელიწადი გზები ლტოლვილებით იყო სავსე. ყველა ტანსაცმელში იყო შეფუთილი. ნიღბები ეკეთათ, დამცავი სათვალეებიც და ისხდნენ ხოლმე გზისპირებზე ჩამოვარდნილი თვითმფრინავის პილოტებივით. ნაყარნუყარით გაეცსოთ ურიკები. ზოგი ურემს ექაჩებოდა, ზოგი უბრალოდ ურიკას და თვალეები უციმციმებდათ. კოჭლობ-კოჭლობით ისე მიიწეოდნენ ეს ურწმუნო ჭუპრები წინ, გეგონებოდა, ციებ-ცხელების სამყაროში დაეხეტებოდნენ. როგორც იქნა, გამოჩნდა, რომ ყველაფერი წარმავალი იყო. ღამეში, არარაში დაინთქა ყველა საფიქრალი. ერთხელაც გაგკრავს დარდი გულში და მერე საერთოდ აღარ გახსოვს, ოდესმე თუ განუხებდა ამისთანები. გამორთავენ სინათლეს და მორჩა, აღარ არის. მიიხედ-მოიხედე! სულერთია, სამუდამოდ იქნები ასე თუ უბრალოდ დიდხანს. აი, ბიჭმა კი კარგად იცოდა, რაც იცოდა. იცოდა, რაც სამუდამოა, იმას დრო არ გასდის.

იჯდა მიტოვებული სახლის ნაცრისფერ ფანჯარასთან ნაცრისფერ სინათლეში და ვიდრე ბიჭს ეძინა ძველ გაზეთებს კითხულობდა. შუადღე გადასული იყო. კურიოზებს კითხულობდა, კიდევ — უცნაურ-უცნაურ ამბებს. რვა საათზე იძინებს ფურისულა... უყურა ჩაძინებულ ბავშვს. თითქოს ეკითხებოდა: „შეგიძლია? შეძლებ, როცა დრო მოვა?“.

გზაზე დაცუცქდნენ და რამდენიმე დღის წინ მომზადებულ ცივ ბრინჯსა და ცივ ლობიოს შეექცნენ. სადაცაა, ადუღდებოდა საჭმელი. ცეცხლს ისე ვერსად დაანთებდი, ვინმეს რომ არ დაენახე. ამძალებულ საბნებში ერთად მოიკუნტნენ და ისე ჩაეძინათ. გვერდიდან არ იშორებდა ბიჭს. ისეთი გამხდარი იყო...

— ჩემი გული ხარ, ჩემი გული, — თქვა მამაკაცმა და მიხვდა, თუ ივარგა, როგორც მამამ, მაშინ ბავშვის დედა სხვა რამეშიც მართალი ყოფილა. მართალი იყო ისიც, რომ მასსა და სიკვდილს შორის ამ ბიჭის მეტი არაფერი იდგა.

ნელინადი იწურებოდა. იცოდა და არც იცოდა, რომელი თვე იდგა. ფიქრობდა, რომ მთების გადასავლელად საკვები ეყოფოდათ, მაგრამ ამოდენა გზა რომ უნდა გაევლოთ, ამას ბავშვს ვერაფრით ეტყოდა. წყალგამყოფზე გამავალი უღელტეხილი ხუთი ათასი ფუტის სიმაღლეზე გახლდათ, თან ძალიან ციოდა. თქვა, ყველაფერი იმაზე დამოკიდებული, მივალწევთ თუ არა სანაპიროსო. არადა, მთელი ღამე ეღვიძა და იცოდა, რომ ფუჭი იყო ყველაფერი, მის ვარაუდებს არსებითი არაფერი ჰქონდა საფუძვლად. ადვილი შესაძლებელი იყო, მთებში დახოცილიყვნენ. ეგ იქნებოდა და ეგ.

ნანგრევებად ქცეული საკურორტო ქალაქი გაიარეს და სამხრეთისკენ გაუდგნენ გზას. რამდენიმე მილზე გადაჭიმულიყო მთის ფერდობებზე დამწვარი ტყეებისა და თოვლის საფარი, რომელიც იმაზე ადრე მოსულა, ვიდრე წარმოედგინა. ნაკვალევიც კი არსად ეტყობოდა გზას. არსად ჩანდა სიცოცხლის ნიშანწყალი. ხშირი ტყით დაფარულ ფერდობებზე დათვებივით მოჩანდა ცეცხლისგან გარუჯული ლოდები. თვითონ ქვის ხიდზე იდგა, ქვემოთ კი დატრიალებული წყალი ნელ-ნელა ქაფდებოდა ნაცრისფრად. ოდესღაც აქედან უყურებდა ხოლმე, როგორ დანანავებდნენ კალმახები დინებაში და როგორ ჩნდებოდა ფსკერზე ჩალაგებულ ქვებზე მათი საოცრად მოყვანილი

ჩრდილები. გზა განაგრძეს. ძლივს ადგამდა ფეხებს ბიჭი და ისე მისდევდა მამას. ნახევარი ტანით აწვებოდა ურიკას მამაკაცი, ნელ-ნელა მიუყვებოდა ოლროჩოლორ ალმართს. მალლა, მთებში ისევ ბობოქრობდა ხანძრები — სიბნელეში ჭვარტლის ნამქერში მუქნარინჯისფერ სინათლეს ხედავდნენ. აცივდა, მაგრამ მთელი ღამე კოცონი ენთოთ. ცეცხლი დილითაც არ ჩაუქრიათ, როცა ისევ დაადგნენ გზას. ფეხზე ჯვალოს ნაჭრები ჰქონდათ შემოხვეული. სულ რამდენიმე დუიმის სისქეზე იდო თოვლი, მაგრამ იცოდა, კიდევ თუ მოთოვდა, ურიკის დატოვება მოუწევდათ. სიარული უკვე ჭირდა და დასასვენებლადაც ხშირ-ხშირად ჩერდებოდნენ. როგორც იქნა, გზისპირთან მიჯახირდა. ბავშვს ზურგი შეაქცია, ნელში მოიხარა და მუხლებზე ხელდაყრდნობილს ხველა აუტყდა. მერე გაიმართა და ერთხანს ასე იდგა, თან თვალებს იმშრალეზდა. ნაცრისფერ თოვლზე წვრილად მობნეულიყო სისხლის ჟინჯლი.

ერთ ლოდთან დაბანაკდნენ. ჭოკები დაასო და ბრეზენტი გაჭიმა. ცეცხლიც დაანთო. გამხმარი ბარდის დიდი კონაც მოათრიეს, მთელი ღამე რომ ჰყოფნოდათ. ლეიბივით გაშალეს თოვლზე გამხმარი ცუგის ხის¹ კაპიანი ტოტები და საბნებში გახეულები ზედ ჩამოსხდნენ. თან ცეცხლს უყურებდნენ, თან რამდენიმე კვირის წინ ნაგავში ნაპოვნ კაკაოს ნარჩენებს შეექცეოდნენ. ისევ თოვდა. ფაფუკი ფანტელები ეცემოდა წყვდიადს. საოცრად ჩათბა და ჩასთელიმა. ტანზე ბიჭის ჩრდილმა გადაურბინა. ერთი ილღია შეშა მოჰქონდა. უყურებდა, როგორ უკეთებდა ბავშვი ცეცხლში ტოტებს. ცეცხლისმფრქვეველი დრაკონი ღეთისგან მოვლენილი... უვარსკვლავო სინათლეში ქრებოდა ჰაერში აჭრილი ნაპერწკლები. მომაკვდავის ყველა სიტყვას ვერ ენდობი. თანაც არც ეს ნეტარება იყო იმდენად არარეალური, ადამიანი რეალობას რომ მოსწყვეტოდა.

¹ ცუგა — წიწვოვან მცენარეთა გვარი ფიჭვისებრთა ოჯახისა. მაღალი მარადმწვანე დეკორატიული ხეებია. ტენის მოყვარული და ჩრდილის ამტანია.

დილისკენ გაელვია. ცეცხლის ადგილას ნალვერდალი დახვდა. გზაზე გავიდნენ. ირგვლივ ყველაფერი ელვარებდა. გეგონებოდა, ბოლოს და ბოლოს, ბრუნდებოდა დაკარგული მზე. ნარინჯისფრად ცახცახებდა თოვლი. ზემოთ აბედის მთაგრეხილებში მიიკვლევდა გზას ცეცხლი — ჩრდილოეთის ციალივით კაშკაშებდა და ციმციმებდა მოქუფრული ცის ფონზე. ის კი კარგა ხანს იდგა გაუნძრევლად სიცივეში. დიდი ხნის წინ დავიწყებული რამ მოაგონა ცეცხლის ელფერმა. არაფერი დაგავიწყდეს... ილოცე. ილოცე. გახსოვდეს...

კიდევ უფრო მეტად აცივდა. არაფერი იძვროდა ამოდენა სამყაროში. შეშის კვამლის მსუყე სუნი ტრიალებდა გზაზე. ურიკა თოვლში გააგორა. ყოველდღე რამდენიმე მილს გადიოდნენ. წარმოდგენაც არ ჰქონდა, რამდენად შორს შეიძლებოდა ყოფილიყო მწვერვალი. სულ შიოდათ, რადგან ცოტ-ცოტას ჭამდნენ. გაჩერდა, მიდამოს მოავლო თვალი. შორს, ქვემოთ მდინარე მოჩანდა. რამსიშორით წამოსულიყვნენ?!

ესიზმრა, რომ ქალი ავად იყო. უელიდა. სიზმრად ნანახი მსხვერპლთშენირვას ჰგავდა, თუმცა სხვანაირად ფიქრობდა თვითონ. არ ზრუნავდა მასზე. მარტოდმარტო მომკვდარიყო სადღაც სიბნელეში და არ არსებობდა არავითარი სხვა სიზმარი, ანდა სიფხიზლე. აღარც მოსაყოლი ჰქონდა რამე.

გზაზე ღვთისწიერი არავინ ჭაჭანებდა. გაიფიქრა, მარტო ვარ, წავიდნენ და მთელი სამყარო თან გაიყოლესო. და, აი, გაჩნდა კითხვა: რა განსხვავებაა „არასოდესა“ და წარსულთან მიმართებაში ნათქვამ „არასოდეს“ შორის?

ბნელა იმიტომ, რომ მთვარეა უხილავი. არც ისე უკუნია ახლა ღამეები. დევნილი მზე დღისით ისე უელის დედამი-

ნას გარშემო, გეგონება მგლოვიარე დედა იყოს კანდელით ხელში.

განთიადზე, ტროტუარზე ნახევრად მსხვერპლად შეწირული ადამიანები სხედან და ტანსაცმლიდან ბოლი ასდით — გეგონება, ხელმოცარული სექტანტები იყვნენ, თავის მოკვლა რომ არ გამოუვიდათ. სხვები მათ დახმარებას ცდილობენ. ერთი წელი იწვოდა მთის კალთები. ერთი წელი ისმოდა სასიკვდილოდ გამეტებულთა უაზრო, არეულ-დარეული ლაღადება, ყვირილი. დღისით გზის გაყოლებაზე ამწკრივებდნენ სარზე გასმულ მიცვალებულებს. რა დააშავეს? ისიც კი იფიქრა, მსოფლიო ისტორიაში ალბათ დანაშაულზე მეტი სასჯელი ყოფილაო, მაგრამ ვერაფერი შვება პოვა ამაზე ფიქრში.

თითქოს ნისლი გადაიყარა და მოეჩვენა, შეიძლება, მწვერვალი შორს არც კი იყოსო. იქნებ მწვერვალამდე ხვალ მივალნიოთო. როგორც დაიწყო, ისე დამთავრდა მომდევნო დღე. აღარ თოვდა, მაგრამ ექვსი დუიმის სიმაღლეზე მაინც მოესწრო დადება. ამდენ აღმართ-დაღმართზე ურიკის გორება ძალიან ღლიდა. ფიქრობდა, ალბათ დატოვება მოგვიწევსო. ნეტავი მის გარეშე რამდენი რამის ტარებას შევძლებთო? იდგა და გადასცქეროდა ხრიოკ ფერდობებს. ბოლოს და ბოლოს, ფერფლმა ერთიანად გადააშავა თოვლი.

ყველა მოსახვევეში ეჩვენებოდა, რომ ნინ მთელი უღელტეხილი ჰქონდათ გასავლელი. მერე, ერთ საღამოსაც, გაჩერდა, არემარე მოათვალიერა და... მიხვდა, რაც იყო. ტკაცუნით გაიხსნა ქურთუკის ყელი, კაპიუშონი მოიხადა და მიაყურადა. ქარი იყო — ცუგის ხის გამხმარ-გაშავებულ კორომებში ნავარდობდა. იქვე ცარიელი ავტოსადგომი ჩანდა. ბიჭი გვერდით ედგა. დიდი ხნის წინათ თვითონაც იდგა ამ ადგილზე, მამამისის გვერდით.

— ეს რა არის, მამა? — ხმა ამოიღო ბავშვმა.

— რა არის და კლდეკარია.

გათენდა. ჩქარობდნენ. ძალიან ციოდა. შუადღისკენ ისევ დაიწყო თოვა. ადრიანად დასცეს ბანაკი. მოიკუნტნენ ბრე-ზენტის ქვეშ და უყურებდნენ, როგორ ათოვდა ცეცხლს. დილისთვის კიდევ რამდენიმე დუიმით გაზრდილიყო თო-ვლის საფარი, ოღონდ აღარ თოვდა. ისეთი სინყნარე იყო, ლამის საკუთარი გულისცემა გაეგონათ. ნაკვერჩხალზე შეშა დაახოხოლავა და შეუბერა, ცეცხლი გააჩალა. ნამ-ქერში ძლივს გაიარა, ურიკამდე მიაღწია და ზემოთ ამოა-თრია. თუნუქელები გადაარჩია, უკან დაბრუნდა, ცეცხლს მიუსხდნენ და მორჩენილი კვერები მიირთვეს ერთ ქილა სოსისთან ერთად. ზურგჩანთის ჯიბეში უკანასკნელი ნახე-ვარი შეკვრა კაკაო იპოვა და შვილს მოუმზადა. მერე თავის-თვისაც დაისხა ცხელი წყალი და კიდევ შეუბერა ჭიქას.

— ხომ დამპირდი, რომ ასე აღარ მოიქცეოდი, — თქვა ბავშვმა.

— როგორ?

— იცი, როგორც.

ცხელი წყალი ისევ ქვაბში ჩააბრუნა, ბიჭს ჭიქა გამოარ-თვა, ცოტა კაკაო გადმოისხა და ჭიქა ისევ შვილს გაუწოდა.

— სულ უნდა მეჭიროს თვალი შენზე.

— ვიცი.

— თუ უმნიშვნელო რამეების გამო არღვევ პირობას, მნიშვნელოვანი რამეების გამოც დაარღვევ. თვითონ ამ-ბობდი ასე.

— ვიცი. სიტყვას აღარ დავარღვევ.

* * *

მთელი დღე შეუპოვრად ეშვებოდნენ წყალგამყოფის სამხრეთისკენ მიმართულ კალთაზე. სადაც ნამქერი შე-დარებით ბლომად დახვავებულიყო, ურიკას ვერაფრით გააგორებდი. ამიტომაც წინიდან ცალი ხელით ექაჩებოდა და ისე მიიკვლევდა გზას. ამ მთების გარდა, სადაც გინდა, ყველგან იპოვიდი კაცი რამე ისეთს, ციგად რომ გამოგად-გებოდა. ან ლითონის ძველ ფირნიშს ნახავდი, ანდა, სახუ-რავის ფრაგმენტს. ფეხზე შემოხვეული ჯვალოს ნაჭრე-

ბი გაელუმპათ. მთელი დღე სველი ტანსაცმლით იარეს. სციოდათ. სულის მოსათქმელად ურიკაზე გადანვა, ბიჭი კი ელოდებოდა. მთაზე რალაცამ დაიჭეჭა. კიდეც დაიჭეჭა.

— უბრალოდ, ხე წაიქცა, თქვა მამაკაცმა. — არა უშავს, არა უშავს.

მისჩერებოდა ბიჭი გზის გასწვრივ ამოსულ ახლა უკვე გადამხმარ ხეებს.

— არა უშავს, — გაიმეორა მამაკაცმა, — ამქვეყნად რაც კი ხეა, ადრე თუ გვიან, ყველა უნდა წაიქცეს. ოღონდ ჩვენ არც ერთი დაგვეცემა.

— საიდან იცი? — ჩაეძია ბიჭი.

— უბრალოდ, ვიცი.

არაფერი დასცემიათ, მაგრამ ერთგან გზაზე ჩახერგულ ხეებს კი გადაეყარნენ. იძულებული გახდნენ, ურიკა დაეცალათ და ხელით გადაეზიდათ ყველაფერი წაქცეული ხის ტანებზე. მერე ისევ ხელახლა დატვირთეს ურიკა. ბარგში სათამაშოებიც კი იპოვა ბიჭმა — აღარც კი ახსოვდა, თუ ჰქონდა. ბავშვმა ერთი ყვითელი მანქანა ამოარჩია, ბრეზენტზე ზემოდან დააკოსა და გზაც განაგრძეს.

ერთ ბექობზე დაბანაკდნენ, პატარა გაყინული გზისპირა მდინარის მეორე მხარეს. ქარს ფერფლი ყინულიდან გადაეხვეტა. შავი იყო ყინული. პატარა მდინარეც, კლდეში რომ მიიკლავებოდა, ბაზალტის ბილიკს ჰგავდა. შუშის ასაკრეფად მთის კალთას ჩრდილოეთიდან მოუარეს — იქით ნაკლებად სველი იყო მიწა. ბანაკში მთელ-მთელი ხეები მოზიდეს. ცეცხლი გააჩაღეს, ბრეზენტი გაშალეს, სველი ტანისამოსი ჭოკებზე ჩამოკიდეს. ოხშივარი და ყროლის სუნი აუვიდა ძონძებს. შიშველ ტანზე შემოეხვიათ დალიანდაგებული საბნები და ისე ისხდნენ. მუცელზე მიედო მამაკაცს ბავშვის ტერფები და უთბობდა.

ლამით ზლუქუნით გაელვიდა ბავშვს. მამამ ჩაიხუტა. მისი დამშვიდება სცადა:

— ჩუმად... ჩუმად... ყველაფერი რიგზეა.

— ცუდი სიზმარი ვნახე.

— ვიცი.

— გითხრა, რა იყო?

— მითხარი, თუ გინდა.

— დასაქოქი პინგვინი დამესიზმრა. ბატივით დადიოდა და ფრთებს აფათქუნებდა. ჩვენს ძველ სახლში ვიყავით და კუთხიდან თავისით გამოვიდა — არავის დაუქოქავს. მართლა შემეშინდა.

— კარგი.

— სიზმარში ბევრად უფრო საშიში იყო, ვიდრე მოყოლილი.

— ვიცი. სიზმარმა შეიძლება მართლა შეგაშინოს.

— ასეთი საშინელება რატომ დამესიზმრა?

— არ ვიცი, მაგრამ ახლა ყველაფერი რიგზეა. ახლა ცეცხლს ცოტა შეშას შევუკეთებ. შენ დაიძინე.

ბიჭი ჯერ გაჩუმდა, მერე კი ისევ სიზმარს მიუბრუნდა:

— გასაღები არ ტრიალებდა.

თოვლიდან გამოსვლას კიდევ ოთხი დღე მოანდომეს, თუმცა ალაგ-ალაგ მიხვეულ-მოხვეულებში მაინც ხვდებოდათ ნაგლეჯ-ნაგლეჯი თოვლი. გზა ჩამონადენ წყალს აეტალახებინა. ღრმა ხეობას კიდეზე მიუყვებოდნენ. შორს, ქვემოთ სიბნელეში მდინარე მიედინებოდა. იდგნენ და უსმენდნენ მის ხმანობას.

* * *

კანიონის მეორე მხარეს წვრილ-წვრილი გაშავებული ხეები ჩაბლაუჭებოდა კლდის ფრიალოებს. მდინარის ხმაური მიწყდა. მერე ისევ იხუვლა წყალმა. ქვემოდან ცივი ქარი უბერავდა. მთელი დღე მოანდომეს მდინარესთან მისვლას.

ბოლოს ურიკა ავტოსადგომზე დატოვეს და ფეხით გაუყვნენ ტყეს. ქუხილით მოედინებოდა შორიახლოს მდინარე. ჩანჩქერი ყოფილა. ოთხმოცი ფუტი სიმაღლის კლდიდან

ვარდებოდა წყალი, გაივლიდა ნაცრისფერ ფარდას და ქვემოთ გროვდებოდა. წყლის სუნი სცემდათ, ოღონდ სიცივეს, მას რომ ახლდა, ვერ აღიქვამდნენ. აგერ მდინარის კენჭიანი ნაპირიც. კაცი იდგა და ბიჭს უყურებდა.

— მაგარია, — თქვა ბიჭმა, თან თვალს ვერ სწყვეტდა სანახაობას.

ჩაცუცქდა, მუჭით ქეები მოხაპა, დაყნოსა და რაკარუკით დაყარა მიწაზე. ქვის პრიალა, მრგვალი, გლუვი, დაძარღვულ-დაზოლილი ბურთულები და ბრტყელ-ბრტყელი კვერები იყო, მდინარის ფოშფოშშიც კი ატანდა გაპრიალებული კვარცის ნატეხების ელვარება. ბიჭი დანინაურდა, დაცუცქდა და ხელი ჩაყო შავ წყალში.

ჩანჩქერი ლამის შუაგულ ტბორში ვარდებოდა. ტრიალებდა ნაცრისფრად მოხაჭოებული წყალი. მამა-შვილი გვერდიგვერდ იდგა და ხმაურში ყვირილით ელაპარაკებოდა ერთმანეთს.

— ცივია?

— ყინულივით.

— შეხვალ?

— არ ვიცი.

— ძალიან კარგად იცი.

— შეიძლება?

— მიდი!

ქურთუკის ელვაშესაკრავი გაიხსნა და კენჭებზე დაადგო. ბიჭიც წამოდგა. გაიხადეს და წყალში შევიდნენ. სახეზე მკვდრისფერი ედოთ და ცახცახებდნენ. ბიჭი ისეთი სიფრიფანა იყო, რომ მის შემხედვარეს გული გაუჩერდა. მამაკაცმა ჩაყვინთა. სულშეხუთული ამოყურყუმაღავდა, შემობრუნდა და ფეხზე დადგა, თან ხელებს იტყაპუნებდა გვერდებზე.

— დამფარავს? — იძახდა ბიჭი.

— არა, მიდი! — უპასუხა მამამ.

ისევ შებრუნდა, ჩანჩქერისკენ ცურვით წავიდა და მის

ქვეშ დადგა. იდგა ბავშვი ტბორში წელამდე წყალში, მხრე-ბზე ხელისგულები მოეჭირა და ადგილზე ხტოდა. მამაკაცი შვილს მიუახლოვდა, თავისკენ მოსწია და წყალზე დაანვინა. სუნთქვა ეკვროდა ბიჭს, მაგრამ მაინც ატყლაშუნებდა ხელ-ფეხს.

— კარგად გამოგდის, — შეაქო მამამ. — კარგად გამოგდის.

კანკალ-კანკალით ჩაიცვეს და მდინარის ზემო წელისკენ ფორთხვით წავიდნენ. კლდე-კლდე გაიკვლიეს გზა. ბოლოს იმ ადგილს მიადგნენ, სადაც თითქოს წყდებოდა მდინარე. იქამდე არ გაუშვია მამას ბავშვისთვის ხელი, ვიდრე კლდის ბოლო შვერილთან არ გავიდნენ. გეგონებოდა, გითრევდა, ისე ეშვებოდა წყალი კიდიდან პირდაპირ ტბორში, ერთიანად ინთქმებოდა შეგუბებულში. მკლავში ჩააფრინდა ბავშვი მამას.

- მართლა რა მაღალია?! — თქვა ბიჭმა.
- ძალიან მაღალი, — დაეთანხმა მამაკაცი.
- რომ ჩავარდე, ვერ გადარჩები?
- იტკენ რამეს. მაღალია.
- მართლა საშიშია.

ისევ გაუყვნენ ტყეს. ილეოდა დღის სინათლე. სულ ვაკეზე იარეს მდინარის ზემო წელში. უზარმაზარ გამხმარ ხეებს შორის მიდიოდნენ. ოდესღაც ამ ადგილას ხშირი სამხრეთული ტყე იყო თავისი ფეხფოთოლათი¹, სისხურებითა² და ჟენშენით³... ირგვლივ იელის დაგრეხილ-დაკვანძული შავი გატყავებული ტოტებილა შემორჩენილიყო. გაჩერდა. ფეხქვეშ ფერფლსა და მულჩში რალაც იგრძნო. გაჩერდა, ერთიც და მეორეც ხელით გადახვეტა. სოკოს პა-

¹ ფეხფოთოლა (ლათ. *Podophyllum*) — მცენარეთა გვარი პოდოფილუმისებრთა ოჯახიდან. მრავალწლოვანი მხოხავფესურიანი ბალახია.

² სისხურა — მრავალწლიანი მარადმწვანე მცენარე მანანისებრთა ოჯახიდან.

³ ჟენშენი (ჩინ. „სიცოცხლის ფესვი“) — მრავალწლოვანი ბალახოვანი სამკურნალო მცენარე.

ტარა კოლონია იყო. მოკრუნჩხულები, გამხმარ-დაკუჭულები... ერთი მოწყვიტა და დაყნოსა. მერე კიდევ მოატეხა და გაღეჭა.

— ეგ რა არის, მამა? — ჰკითხა შვილმა.

— ხარისფაშვები. ხარისფაშვებია.

— ხარისფაშვა რაღაა?

— სოკოა ერთგვარი.

— იჭმება?

— კი. უკბიჩე.

ბიჭმა სოკო ჯერ დაყნოსა, მერე ჩაკბიჩა და დაღეჭა. ბოლოს მამამისს შეხედა და უთხრა:

— ძალიან კარგია.

დაკრიფეს ხარისფაშვები, სხვა უცხო პატარ-პატარა სოკოებიც და ბიჭის ქურთუკის კაპიუშონში მოაგროვეს. გზაზე გამოსვლას დიდი დრო მოანდომეს, მერე ურიკაც მოძებნეს და იქ, სადაც შეტბორებულ მდინარეში ჩანჩქერი ეშვებოდა, ბანაკიც მოიწყვეს. გარეცხეს ხარისფაშვები, მინა და ფერფლი მოაშორეს და დასალბობად ქვაბში ჩაალაგეს. ვიდრე მამა ცეცხლს გააჩალებდა, დაბნელდა კიდევ. მამაკაცმა ერთი მუჭა სოკო სავახშმოდ შერჩეულ კუნძზე თხელ-თხელ ნაჭრებად დაჭრა. ტაფა ნაკვერჩხალზე შემოდგა და დაჭრილი სოკო კონსერვირებულ ლობიოსა და ლორის მსუქან ხორციდან ერთად შიგ ჩაუძახა. ერთხანს უყურა ბიჭმა მამას, მერე კი უთხრა:

— მამა, კარგი ადგილია.

ლობიოსთან ერთად მიირთვეს პატარა სოკოები, ჩაიც დააყოლეს, მსხლის კონსერვიც — დესერტად. ერთი მხრიდან კლდე ეფარებოდა კოცონს, მეორე მხრიდან კი ბრეზენტი, რომელიც იმგვარად გაეჭიმათ, რომ სითბო არ დაკარგულიყო. ჰოდა, ისხდნენ სითბოში თავიანთ თავშესაფარში და უყვებოდა მამა შვილს ამბებს. ძველი იყო ამბები სიმა-მაცესა და სამართლიანობაზე. რაც ახსოვდა, იმას ჰყვებოდა, თან იქამდე, ვიდრე საბნებში გახვეულ ბიჭს არ ჩაეძინა.

მერე ცეცხლს შეუკეთა და დანვა გულსავსე. მიაყურადა უკან მოტოვებულ ჩანჩქერს, ბნელ, დამყაყებულ, უსიცოცხლო ტყეში რომ გრუხუნებდა.

დილით ცოტა გაიარ-გამოიარა და მდინარეს თავქვე დაუყვა. მართალი იყო ბიჭი, როცა ამბობდა, კარგი ადგილიაო. გადანყვიტა, შეემონმებინა, იქაურობას მათ გარდა სხვა სტუმარიც თუ ჰყავდა. ვერაფერს მიაგნო, ვერავითარ ნიშანს. იდგა და უყურებდა, როგორ მონყვეტიტ ეშვებოდა ტბორში მდინარე, როგორ იკლავებოდა და ტრიალებდა მორევში. ერთი თეთრი ქვა აიღო და წყალში ჩააგდო. ქვა ისე შეცრად გაქრა, გეგონებოდა, ვილაცამ ჩაყლაპაო. ერთხელაც ასე იდგა ასეთივე მდინარესთან და უყურებდა სამალავიდან გამოსულ კალმახებს, სანადიროდ გამზადებულნი ჩაისფერი წყლის ფსკერზე გვერდულად რომ განოლილიყვნენ... ისევე ირეკლავდა მაშინ ეს თევზი წყლის ბნელ სიღრმეში მზის სხივებს, როგორც დანამ შეიძლება აირეკლოს გამოქვაბულში.

* * *

— ვერ დავრჩებით, — თქვა. — დღითი დღე სულ უფრო მეტად ცივა. შესაძლოა, ჩანჩქერმა ვინმეც კი მოიზიდოს. ჩვენ თუ მიგვიზიდა, სხვისთვისაც ასე იქნება, ჩვენ კი რა ვიციტ, ვინ იქნებიან. ვერც ფეხის ხმას გავიგონებთ. აქ უსაფრთხოდ ვერ ვიქნებით.

— შეგვეძლო, კიდევ ერთი დღე დავრჩენილიყავით, — წინააღმდეგობის განევა სცადა ბავშვმა.

— უსაფრთხოდ ვერ ვიქნებით.

— იქნებ სხვა ადგილი გვენახა მდინარესთან? — არ ეშვებოდა მამას ბიჭი.

— არ უნდა გავჩერდეთ. სამხრეთისკენ უნდა ვიაროთ.

— განა მდინარე სამხრეთისკენ არ მიედინება?

— არა, სამხრეთისკენ არა.

— შეიძლება, რუკაზე ვნახო?

— კი. მაცადე, ამოვიღებ.

ნავთობკომპანიის დაფლეთილი რუკა ოდესღაც ნებოვანი ლენტით შეენებებინათ, მაგრამ ახლა მისგან ცალ-ცალკე ფურცლები დარჩენილიყო. ვინიცობაა, ოდესმე რუკის აწყობა რომ დასჭირვებოდათ, ნაგლეჯები კუთხეებში ფერადი ფანქრით დაენომრათ. თხელ-თხელი ფურცლები გადაარჩია და ერთმანეთის გვერდით მხოლოდ ისინი გაშალა, რომლებზეც მათი ადგილსამყოფელი იყო დატანილი.

— აი, აქ ხიდზე გადავალთ. ასე, რვა მილი იქნება სიგრძეში. ეს მდინარეა. აღმოსავლეთისკენ მიედინება. ქედის აღმოსავლეთ კალთის გასწვრივაც აქ მიუყვებით გზას. ეს არის ჩვენი გზები, აი, ეს შავი ხაზები.

— შიდა გზები რატომ ჰქვია?

— იმიტომ, რომ ამა თუ იმ შტატს ეკუთვნოდა, ანუ იმას, რასაც მაშინ შტატს ეძახდნენ.

— მაგრამ შტატები აღარაა, არა?

— აღარ არის.

— რატომ? რა მოხდა?

— ზუსტად არ ვიცი. კარგი კითხვაა.

— არადა, გზები მაინც ადგილზეა.

— ჰო, ჯერჯერობით.

— მაინც როდემდე?

— არ ვიცი. შეიძლება, კარგა ხანს იყოს ასე. მაგ გზებს არაფერი ეშუქრება და ერთხანს იქნება კიდევ ისე, როგორც არის.

— ოღონდ ზედ მანქანები და სატვირთოები არ ივლის.

— არა.

— კარგი.

— მზად ხარ?

ბიჭმა თავი დააქნია. მერე ცხვირი სახელოთი მოიხოცა და პატარა ფუთაც გადაიკიდა მხარზე. მამაკაცმაც დაკეცა რუკის ნაწილები და წამოდგა. მიჰყვებოდა ბიჭი გზისკენ, ნაცრისფერი პალოებივით დასობილ ხეებს შორის მიმავალ მამას.

მერე ხიდიც გამოჩნდა. მისაბმელიანი ტრაქტორი გაჩხერილიყო შუაში — რკინის მიღრეცილ-მოღრეცილ მოაჯირებში გახლართულიყო. ისეც წვიმდა. ნაზი წკაპანკუპით ეცემოდა წვიმა ბრეზენტს, ისინი კი იდგნენ წყალგაუმტარი ქსოვილის ქვეშ და ამ ლურჯად ჩამუქებული თავშესაფრიდან იყურებოდნენ.

— შემოვლას შეეძლებო? — იკითხა ბიჭმა.

— არა მგონია. ქვეშ თუ გავძვრებით. ალბათ, ურიკის დაცლა მოგვიწევს.

ზედ ჩქერზე გაედოთ ხიდი. გადმოუხვიეს თუ არა გზაზე, იქიდან მოყოლებული ესმოდათ მდინარის ხმაური. ხეობაში ქარი უბერავდა. ბრეზენტის კიდეები შემოიკეცეს და ურიკა ხიდზე შეაგდეს. ჩამოსხმული მოაჯირებიდან მდინარეს ხედავდნენ. ჩქერის ქვემოთ სარკინიგზო ხიდი იყო. კირქვის ბურჯებზე იდგა. გვარიანად დამჩნეოდა ბურჯის ქვებს წყალდიდობის კვალი. მდინარის კლაკნილი გაშავებულ ტოტებს, ბუჩქებსა და ხის თაკარებს¹ ჩაეხერგა.

წლების განმავლობაში ეს მანქანა აქ იდგა. ფერსოების ქვეშ ჩაკუჭულიყო დაშვებული საბურავები. ტრაქტორი ცხვირით იყო მიჭექყილი ხიდის მოაჯირს, მისაბმელს კი ძარის სახურავი გაეგლიჯა და უკნიდან შესჯახებოდა კაბინას, თან ხიდის მეორე მხარეს მოაჯირის მონჯღრევაც მოესწრო და ისიც იყო ასე მდინარეზე გადაკიდებული. მამაკაცმა სცადა, ურიკა მისაბმელის ქვეშ შეეგორებინა, მაგრამ სახელურმა არ გაუშვა. ახლა გვერდიდან უნდა ეცადათ მისი გაცურება. ბრეზენტგადაფარებული ურიკა წვიმაში დატოვეს და ბატებივით ჩაყვინთეს საბმურქვეშ. მოკუნტული ბიჭი მშრალ ადგილას დატოვა, თვითონ კი ბენზინის ავზთან რომ საფეხური იყო, იმაზე აბობლდა. მერე მინიდან წყალი გადანმინდა და კაბინაში შეიჭყიტა. უკან ჩამოდგა ფეხი, კარს მისწვდა და გამოაღო. კაბინაში შეძვრა და კარი გამოიხურა. იჯდა და აქეთ-იქით იყურებოდა. დანვებოდი და დაიძინებდი, იმხელა ადგილი იყო

¹ თაკარა — ერთმანეთზე დანყობილი ფიცრები, შეშა.

სავარძლების უკან. ძირს გაზეთები ეყარა. წერილმანების შესანახი სათავსი ღია იყო, ოღონდ შიგნით არაფერი დახვდა. სავარძლებს შორის გაძვრა და კაბინის უკანა ნაწილში გადავიდა. საძილედ გამოყოფილ ადგილას ერთი ნესტიან-ლამიანი ლეიბი იპოვა. აქვე იყო კარლია მაცივარიც. კიდევე — დასაკეცი მაგიდა, კიდევე — ძველი ჟურნალები. ჭერში დატანებულ ფანერის განჯინებს დაუარა, მაგრამ ყველა ცარიელი დახვდა. სანოლის ქვეშ უჯრები იყო. გამოაღო და შიგ ჩაყრილი ნაგავიც დაათვალიერა. ისევ კაბინის წინა ნაწილში გადაბობლდა, მძლოლის სავარძელზე დაჯდა და მდინარეს გადახედა. ნელ-ნელა მონანწკარებდა მანქანის მინაზე წყალი. აქა-იქ არაკუნებდა წვიმა ლითონის სახურავზე და სიბნელეც ზღაზვნით ეცემოდა ყველაფერს.

იმ ღამით მანქანაში დაიძინეს. დილით აღარ წვიმდა. ურიკა დაცალეს, ყველაფერი, რაც შიგ ჰქონდათ, მანქანის ქვეშ გააძვრინეს და მერე ისევ ჩაალაგეს ურიკაში. ხიდზე, ასე, ასი ფუტის მოშორებით, დამწვარი სახურავების გაშავებული ნარჩენები ეყარა. კაცმა ერთხანს უყურა მისაბმელს და იკითხა:

— როგორ გგონია, შიგნით რა უნდა იყოს?

— არ ვიცი, — უპასუხა ბიჭმა.

— ჩვენამდე აქ ვილაც იყო. ასე რომ, შეიძლება, შიგნით არც არაფერი იყოს.

— შიგნით ვერაფრით მოვხვდებით.

მისაბმელს ყური მიაღო და ფურცლოვან ლითონზე გაშლილი ხელით დააბრაგუნა.

— ცარიელი უნდა იყოს, — თქვა. — იქნებ სახურავიდან ჩავძვრე. ხელსაწყოები რომ ჰქონოდათ, გვერდს გამოუჭრიდნენ...

— მოძებნიდნენ რამეს.

ქურთუკი გაიხადა, ურიკაზე ზემოდან გადააფინა და ტრაქტორის ფრთაზე აბობლდა. იქიდან — კაპოტზე, კაპოტიდან საქარე მინას გადააცოცდა და სახურავზეც მოხვე-

და. წამოდგა, შემობრუნდა და მდინარეს გადახედა. ბიჭს ჩამოხედა. შეწუხებული ჩანდა ბავშვი. ზურგი შეაქცია, მისაბმელის წინა მხარეს მოეჭიდა და ნელ-ნელა აქაჩა. სხვა არაფერი შეეძლო. რისი მომქაჩველი იყო. ცალი ფეხი კიდეს დააბჯინა და იყო ერთხანს ასე გამოკიდებული. ისვენებდა. მერე ისევ დაატანა თავს ძალა და გადაგორდა, ოღონდ არ წაქცეულა. დაჯდა.

* * *

მანქანას ლიუკიანი სახურავი ჰქონდა. დამჯდარი მი-
ცოცდა იქამდე. სარქველი ადგილზე აღარ იყო, შიგნიდან
კი სველი ფანერის სუნის გარდა მისთვის უკვე ნაცნობი რა-
ღაცნაირი მჟავე სუნიც ამოდიოდა. შარვლის უკანა ჯიბე-
ში ჟურნალი ედო. ამოიღო, რამდენიმე ფურცელი ამოხია,
მაგრად დაჭმუჭნა, სანთებელაც ამოიღო, ქაღალდს მოუ-
კიდა და ცეცხლმოდებული სიბნელეში ჩააგდო. ძლივს
გასაგონი სისინით ჩავარდა ქაღალდი სალონში. კვამლი
ხელით გაფანტა და მისაბმელში ჩაიხედა. ენთო და არც
ენთო იატაკზე ცეცხლი. ასე ეგონა მოელვარე ალი ძალიან
შორს იყო მისგან. თვალები ხელით მოიჩრდილა და ლამის
ისიც დაინახა, ნაკვეთურის ბოლო კიდეში რა ხდებოდა.
ქვემოთ ნაირ-ნაირ პოზაში გაშეშებული ცხედრები იყო
გამხმარ-დამჭკნარები ტანზე შემომპალ ტანისამოსში...
ცეცხლმოდებული ქაღალდის პატარა კოშტი მთლად ჩაიბ-
ჟუტა, მერე კი ჩაქრა. სულ ერთი წამით ავარვარდა და ყვა-
ვილს ოდნავ მიემსგავსა — გამდნარ ვარდს ჰგავდა. მერე
ისევ ჩაბნელდა ყველაფერი.

იმ ღამით ტყეში დაბანაკდნენ, ქედზე, სამხრეთისკენ
გადაჭიმულ ფართო დავაკებულს რომ გადაჰყურებდა.
საჭმლის მოსამზადებლად კლდის პირას ცეცხლი გააჩაღა.
მორჩენილი ხარისფაშვა მიირთვეს ისპანახის კონსერვთან
ერთად. ღამით ზემოთ, მთებში, დაიჭექა. კანონადასავით
გადაუარა გრგვინვა-ტკრციალით დაბლობს ავდარმა.
ფერფელში ჩამხრჩვალ ელვის ნათება ხან სად გამოაჩენ-

და დედამიწის გაშიშვლებულ ნაცრისფერ ზედაპირს და ხან სად. მამას მიენება ბიჭი. ქუხილი შეწყდა, მაგრამ ახლა სეტყვამ წამოურაკუნა, მერე კი ისევ ცივი, მონოტონური წვიმა დაუშვა.

* * *

მეორედ რომ გაელვიდა, ისევ ბნელოდა, ოღონდ აღარ წვიმდა. რალაცნაირი ჭვარტლნარევი სინათლე დაჰფენოდა ხეობას. ადგა, ცოტაზე გაიარა. ნაცეცხლარზე დარჩენილი კვამლი რამდენიმე მილზე გადაჭიმულიყო. ჩაცუცქდა და დააკვირდა. კვამლის სუნს გრძნობდა. თითები დაისველა და ქარს შეუშვირა. ფეხზე წამოდგა და ის იყო, უკან დასაბრუნებლად შემოტრიალდა, რომ ბრეზენტის შიგნით სინათლეს მოჰკრა თვალი — ბიჭს ელვიდა. სიბნელეში მყიფე მოლურჯო სინათლე მოჩანდა და ასე ეგონა, რომ ქვეყნის დასალიერში მოსულს, მეტად აღარ მოუხდებოდა გარისკვა. მერედა, ვის მოუყვებოდა, ასე და ასე გავრისკეო?! ვერავის.

მთელი დღე იარეს. ქარი ტყეებიდან ავარდნილ კვამლს გზასაცდენილი ხომალდივით დაატარებდა ჰაერში. ფოშ-ფოშივით ასდიოდა ყოველ დაბერვაზე დედამიწას ბოლი. ისე იწვოდა ფერდობებზე წვრილ-წვრილი ხეები, გეგონებოდა, წარმართებს სანთლები აენთოთ სასანთლეებში. გვიანი იყო, იმ ადგილს რომ მიაღწიეს, სადაც ცეცხლს გზისთვის გადაეწვო — რაც უფრო შორს მიდიოდნენ, ფეხქვეშ მით მეტად შეიგრძნობდნენ რბილ, ჯერაც თბილ ლორლს. შავი ფისი ფეხსაცმელზე ეკრობოდათ — ნაბიჯის ყველა გადადგმაზე იწვებოდა და იწვებოდა ძაფებივით.

— უნდა გავჩერდეთ, — თქვა მამაკაცმა.

ისევ მთავარ გზაზე გავიდნენ და იქ გაშალეს ბანაკი. დილით გზა რომ განაგრძეს, უკვე განელეხულიყო ლორლი. იარეს, იარეს და... უცებ გუდრონში გაქვავებულ ნაფეხურებს მიადგნენ. არც ელოდნენ, ისე გამოჩნდა ნაკვალევი.

ჩაიცუცქა, დააკვირდა. ღამით ვილაც ტყიდან გამოსული-
ყო. გამლღვალ გზაზე ევლო.

— ვინ უნდა იყოს? — იკითხა ბიჭმა.

— არ ვიცი. იქნებოდა ვინმე.

წამოენივნენ. მიფლაცუნებდა — ცალ ფეხს ოდნავ მიი-
თრევდა. დროდადრო ჩერდებოდა და გაუნძრევლად იდგა
წელში მოხრილი — გეგონებოდა, ვერ გადაენწყვიტა, გაე-
გრძელებინა თუ არა სიარული.

— რა უნდა ექნათ, მამა?

— ჩვენ არაფერი გვიჭირს. მოდი, უბრალოდ გავყვეთ და
ვნახოთ, რას იზამს.

— ვუთვალთვალოთ, — დაასკვნა ბიჭმა.

— ჰო, ვუთვალთვალოთ.

კარგა დიდ მანძილზე სდიეს ასე ფეხშენწყობით, მაგრამ
ამ დევნაში მოსალამოვდა კიდევც. ბოლოს უცნობი ჩამოჯ-
და და აღარ ადგა. ქურთუკში ჩააფრინდა ბიჭი მამას. ორი-
ვე დუმდა. ისეთივე დახრუკული იყო უცნობი, როგორიც
მთელი არემარე. გატრუსულ-გაშავებული ტანისამოსი
ეცევა, ცალი თვალი დამწვრობისგან დავსებოდა, თმა კი
ფერფლის ტილიანი პარიკივით ედო თავზე. მინას დააჩერ-
და, როცა მამა-შვილმა გვერდით ჩაუარა — თითქოს რამე
დანამაული ჰქონოდა. მავთულებით შეეკრა გუდრონში
ამოთითხნილი ფეხსაცმელი. იჯდა ძონძებში გამოხვეული,
მხრებში მოხრილიყო და ხმას არ იღებდა. ბავშვი ერთთა-
ვად უკან იხედებოდა, მერე ჩურჩულით ჰკითხა მამას:

— რა სჭირს?

— მეხი დაეცა.

— ვერ ვუშველით, მამა? მამა!

— ვერა, ვერ ვუშველით.

ექაჩებოდა და ექაჩებოდა ქურთუკზე მამაკაცს ბავშვი.
ისევ დაუძახა.

— შეწყვიტე.

— ვერ ვუშველით, მამა?

— ვერა, ვერ ვუშველით. ვერაფრით დავეხმარებით.

გზა განაგრძეს. ბიჭი ტიროდა. უკან-უკან იხედებოდა. მთის ძირში რომ ჩამოვიდნენ, მამაკაცი გაჩერდა, ჯერ შვილს შეხედა, მერე კი უკან დარჩენილ გზას ააყოლა თვალი. დამწვარი უცნობი გადაყირავებულიყო. ამხელა მანძილზე იმასაც ვერ გაარჩევდი, ადამიანი იყო თუ სხვა რამ.

— ვნუხვარ, — თქვა მამაკაცმა, — მაგრამ მისთვის მისაცემი არაფერი გვაქვს. ვერაფრით ვუშველით. ვნუხვარ, ასე რომ დაემართა, მაგრამ ჩვენ ვერაფერს გამოვასწორებთ. განა ეს შენც არ იცი?

იდგა ბიჭი და მიწას ჩასჩერებოდა. მერე მამას თავი დაუქნია და გზა განაგრძეს. ბავშვს უკან აღარ მიუხედავს.

სალამოს მქრქალმა მომწვანო-მოყვითალო სინათლემ გაანათა იქაურობა. ხანძრების ბრაღი იყო. გზისპირა თხრილებში შავად იდგა მთის კალთებიდან ჩამონადენი წყალი. შესუდრულივით მოჩანდა ფერდობები. მდინარეზე გადებული ბეტონის ხიდზე გადავიდნენ. ზანტად ჩამოჰქონდა წყალს ერთმანეთში აზელილი ფერფლისა და შლამის გროვები, დანახშირებული ნაფოტები. როგორც იქნა, გაჩერდნენ. მერე შემობრუნდნენ და იქვე ხიდის ქვეშ დაბანაკდნენ.

იმდენი ხანი იყო, საფულეს ჯიბით დაატარებდა, რომ შარვალი სამკუთხედად გამოეხა. ერთ დღესაც ჩამოჯდა გზისპირზე, საფულე ამოიღო და გადაჩხრიკა. ცოტა ფულიც ჰქონდა, საკრედიტო ბარათებიც. მართვის მოწმობაც შიგნით ედო, ცოლის სურათიც. ასფალტიან გზაზე ყველაფერი ისე გაშალა, გეგონებოდა, ბანქოს სათამაშოდ ემზადებოდა. მერე ოფლისგან გაშავებული ტყავის ნაგლეჯი ტყეში მოისროლა. იჯდა და ხელიდან არ უშვებდა ფოტოს. ბოლოს ისიც მიწაზე დადო, წამოდგა და წავიდნენ.

გათენდა. იწვა. შეჰყურებდა თიხის ბუდეებს, ხიდის კუთხეებში რომ აეშენებინათ მერცხლებს. მერე ბიჭს გადახედა, რომელიც ზურგშექცევით იწვა და მდინარეს არ აშორებდა თვალს.

— ვერაფერს ვიზამდით, ვერაფრით დავეხმარებოდით,
— წამოიწყო მამაკაცმა. ბავშვს პასუხი არ გაუცია.

— ის მალე მოკვდება, — ისევ უთხრა. — რაც გვაქვს, ვერ
გავუნანილებთ. თუ გავუნანილებთ, ჩვენც დავიხოცებით.

— ვიცი.

— მაშინ როდისღა დამელაპარაკები?

— ახლაც ვლაპარაკობ.

— მართლა?

— ჰო.

— კარგი.

— კარგი.

მდინარის გადაღმა იდგნენ წელში მოხრილი, დაძონ-
ძილ-დაკონკილი ღმერთები და მამაკაცს თავისკენ უხმობდ-
ნენ. რალა მდინარე... მის ადგილას ერთი დიდი სიცარიელე
იყო. გადაიარეს ზღვის გაქვავებული, დამსკდარ-დაბზა-
რული ფსკერი, დამსხვრეულ თეფშს რომ ჰგავდა. ბილი-
კებივით ემჩნეოდა აშრატებულ ქვიშას გამძვინვარებული
ცეცხლის ნაკვალევი. გახუნდნენ შორეული ფიგურები. გა-
მოელვოდა. ბნელოდა. ინვა.

* * *

საათი ორის ჩვიდმეტ წუთზე გაჩერდა. ჯერ სინათლემ
გააპო სივრცე, მერე კი ყრუ დარტყმის ხმა გაისმა, დარტყ-
მას დარტყმა მოჰყვა. ადგა. ფანჯარასთან მივიდა.

— ეს რა არის? — ჰკითხა ქალმა. პასუხი არ გაუცია. სააბა-
ზანოში შევიდა და სინათლის ჩამრთველს ხელი აშკრა, მა-
გრამ დენი უკვე წასულიყო. მქრქალი ვარდისფერი სინათ-
ლე ელვარებდა ფანჯრის მინებში. ცალ მუხლზე ჩაიკეცა,
აბაზანაში წყალი რომ დაეგუბებინა, ბერკეტი ასნია და
ორივე ონკანი ბოლომდე მოუშვა.

— რა არის, რა ხდება? — გაუმეორა ცოლმა.

— არ ვიცი.

— რატომ ბანაობ?

— არ ვბანაობ.

ერთხელ წლების წინ ერთ გადამხმარ ტყეში გაელვიდა. ინვა და უსმენდა კუნაპეტ სიბნელეში გადამფრენი ჩიტების ნახევრად მოგუდულ გასაოცარ ხმებს. ჯამის კიდეზე დარაზმულად მოსიარულე ჭიანჭველებივით უაზროდ ხაზავდნენ დედამიწის თავზე წრეებს ფრინველები. ვიდრე იქაურობას არ გაეცლებოდნენ, იქამდე ულოცავდა გზას ჩიტებს. მერე აღარასოდეს გაუგონია მათი ხმა.

ბანქოს დასტა ჰქონდა. ერთ სახლში იპოვა სანერი მაგიდის უჯრაში. გაცვეთილი დახვრეტილი ბანქო იყო, ჯვრის ორი კარტიც აკლდა, მაგრამ მაინც თამაშობდნენ ხოლმე ცეცხლის პირას საბნებში გახვეულები. ბავშვობისდროინდელი თამაშების გახსენება სცადა. „ყვავის ქალიო“, „ვისტიო“... დარწმუნებული იყო, რომ თამაშის წესების უმეტესობა შეცდომით ახსოვდა და ადგა და ახალი თამაშები მოიგონა. სახელებიც დაარქვა ახალ თამაშებს. „შეშლილი ჯოხიო“, „რწყევია კატაო“... ზოგჯერ ძველი ცხოვრების ამბებს ეკითხებოდა ბავშვი, ცხოვრებისა, რომელიც აღარც კი ახსოვდა. დიდხანს ფიქრობდა ხოლმე, ვიდრე რამეს უპასუხებდა. ეუბნებოდა, არავითარი წარსული არ არსებობსო. რა მოგიყევო? აი, შეთხზვით აღარაფერს თხზავდა, რადგან არც მოგონილი ამბები ჰგავდა სინამდვილეს და თვითონაც ცუდად ხდებოდა ხოლმე, როცა ცრუობდა. ბავშვს თავისი ფანტაზიები ჰქონდა: ნეტა სამხრეთში რა იქნებაო? ბავშვები თუ არიანო? უნდა აელაგმა ეს ბავშვური ფანტაზიები, მაგრამ გულს ვერაფერს უხერხებდა. რომელი გული შეძლებდა ამას?!

საქმე არაფერი ჰქონდა. წინასწარ იყო ყველაფერი დაგეგმილი ყოველი წუთი გათვლილი იყო. არავითარი დაგვიანება. მერე არაფერი იქნება. რაც შეიძლება მერე მოხდეს, ყველაფერი ახლა ხდება. ყველანაირი სამშვენიისი, ლამაზი ნივთი, რასაც ადამიანი გულის გასახარად ინახავს, ამავედროულად სათავეა ტკივილის. დაბადება მწუხარებასა და ფერფლში...

— ჰოდა, — უჩურჩულა მძინარე ბავშვს, — შენ მყავხარ.

ფოტო გაახსენდა, გზაზე რომ დასჩერებოდა და იქვე დატოვა. გაიფიქრა, მეხსიერებაში როგორმე უნდა მეცოცხლებინაო, მაგრამ არ იცოდა, როგორ. გაელეოდა. ახველებდა. ბავშვისთვის ძილი რომ არ დაეფრთხო, გაიარა. საბანში გახვეული ქვის კედელს გაუყვა სიბნელეში, თან დროდადრო ისე დგებოდა მუხლებზე, გეგონებოდა, რაღაცას ინანიებსო. იქამდე ახველა, ვიდრე პირში სისხლის გემო არ იგრძნო. მერე იმისი სახელიც თქვა ხმამაღლა. იქნება ძილშიც ვეძახდიო, გაიფიქრა. უკან რომ დაბრუნდა, ბიჭი გაღვიძებული დახვდა.

— მაპატიე, — უთხრა.

— არა უშავს, — უპასუხა ბავშვმა.

— დაიძინე.

— ნეტა დედიკოსთან ვიყო.

პასუხი არ გაუცია. საბნებში გახვეული ბავშვის გვერდით ჩამოჯდა და ცოტა ხანში დაიწყო:

— ანუ, გინდა, რომ მკვდარი იყო.

— ჰო.

— ასე არ უნდა თქვა.

— მაგრამ ვამბობ.

— არ თქვა. ცუდია, მაგას რომ ამბობ.

— სხვანაირად არ შემიძლია.

— ვიცი, მაგრამ უნდა შეძლო.

— როგორ?

— არ ვიცი.

— გადავრჩით, — უთხრა ლამპის მეორე მხარეს ჩამოშდარ ქალს.

— გადავრჩით?

— კი.

— ღვთის გულისათვის, რაზე ლაპარაკობ? კი არ გადავრჩით, მოსიარულე მკვდრები ვართ საშინელებათა ფილმიდან.

— ძალიან გთხოვ.

— აი, დარდი. იტირე, თუ გინდა. სულერთია ჩემთვის.

— გთხოვ.

— შეწყვიტე.

— ძალიან გთხოვ. ყველაფერს გაგაკეთებ.

— მაინც რას? დიდი ხნის წინ უნდა მექნა, მაშინ, როცა თოფში ორი კი არა, სამი ტყვია იდო. სულელი ვიყავი. ვილაპარაკეთ უკვე ამაზე. მაგ აზრამდე ჩემით არ მივსულვარ, მიმიყვანეს. გაქვს ორი ტყვია და რა მერე? ვერ დაგვიცავ. ამბობ, რომ მოკვდები ჩვენ გამო, მაგრამ რა ხეირი? შენ რომ არა, მე წავიყვანდი. შენც იცი, რომ წავიყვანდი. ყველაზე სწორი ეს იქნებოდა.

— სიგიჟეა, რასაც შენ ამბობ.

— არა, სიმართლეს ვლაპარაკობ. ადრე თუ გვიან დაგვიჭერენ და დაგვხოცავენ. მე გამაუპატიურებენ. ამასაც გააუპატიურებენ. გაგვაუპატიურებენ, დაგვხოცავენ და შეგვჭამენ, შენ კი ამ ამბავს წინ არ აღუდგები. გირჩევნია, დაელოდო, რაც მოხდება. მე არ შემოიძლია, არ შემოიძლია!

იჯდა და ვაზის ლერწს ისე აბოლებდა, გეგონება, ჩერუტი¹ ყოფილიყო. რალაცნაირად მოხდენილად ეჭირა ვაზის რქა ცალ ხელში, მეორე ხელი გაუნძრევლად ედო კალთაში და ისე უყურებდა ქმარს. აქეთ-იქიდან უსხდნენ ცეცხლს.

— ადრე სიკვდილზე ვლაპარაკობდით, ხოლმე, — თქვა ქალმა. ახლა აღარ ვლაპარაკობთ. რატომ?

— არ ვიცი.

— იმიტომ, რომ სიკვდილი აქ არის. აღარაფერია სალაპარაკო.

— არ დაგტოვებ.

— ჩემთვის სულერთია. უაზრობაა. თუ გინდა, იფიქრე, რომ ერთი ვერაგი და ბინძური გომბიო ვარ. ახალი საყვარელი გავიჩინე, რომელსაც შეუძლია ის მომცეს, რისი მოცემაც შენ არ შეგიძლია.

— სიკვდილი საყვარელი არ არის.

— არის! როგორ არ არის...

— გთხოვ, ეს არ გააკეთო...

¹ ჩერუტი — თამარჭინდისაგან დამზადებული ბირმული სიგარა.

— მაპატიე.

— მარტო ვერაფერს გავხდები.

— მაშინ ნურაფერს იზამ. მე ვერ გიშველი. ამბობენ, ქალი სულ იმას ფიქრობს, ვისზეც ვზრუნავ, იმას საფრთხე ხომ არ ემუქრებაო, მამაკაცი კი სულ იმას ფიქრობს, მე რა მემუქრებაო. არაფერზეც არ ვფიქრობ. ამბობ, ვერ ვიზამო? ნუ იზამ მერე და მორჩა. მომძულდა ჩემი ბინძური გული, დიდი ხანია, მომძულდა. ამბობ, მტკიცედ უნდა იდგეო, მაგრამ ხელჩასაჭიდი არაფერია. რომ დაიბადა, გული იმ ღამეს ამომგლიჯეს. ჰოდა, სინანულს ნუ მთხოვ. სინანულს ვერ ვგრძნობ. იქნება შენ ივარგო. მე კი ეჭვი მეპარება, მაგრამ, ვინ იცის?! ერთი ის შემიძლია გითხრა, რომ ვერ გადარჩები. ვიცი იმიტომ, რომ მე ასე შორს არასოდეს შევტოპავდი. ადამიანმა, რომელსაც არაფერი ჰყავს, სათავისოდ რამე აჩრდილი მაინც უნდა შეთითხნოს. სიცოცხლე შთაბერე და საალერსო სიტყვებით ემუდარე. პურის ყველა ნამცეცი სათითაოდ შესთავაზე და ზიანი რომ აარიდო, საკუთარი სხეულით გადაეფარე. მე რაც შემეხება, ჩემი ერთადერთი იმედი მარადიული სიცარიელეა და მთელი გულით მჯერა, რომ მას მოვიპოვებ.

მამაკაცს პასუხი არ გაუცია.

— ერთი არგუმენტიც კი არ გაქვს. არ არსებობს არგუმენტები და იმიტომ.

— გამოემშვიდობები?

— არა! არა!

— დილამდე მოიცადე. გთხოვ.

— უნდა წავიდე, — თქვა ქალმა. უკვე ფეხზე იდგა.

— ადამიანო, ღმერთის ხათრით მაინც. რა უნდა ვუთხრა?

— მე ვერ გიშველი.

— სად უნდა წახვიდე? ბნელა.

— ბნელოდეს მერე.

მამაკაციც წამოდგა.

— გეხვეწები.

— არა, არ დაფრჩები. არ შემიძლია.

წავიდა... სიცოცხლე დაუტოვა უკანასკნელ საჩუქრად. ობსიდიანის¹ ნატეხით იზამდა. თვითონ ასწავლა. ფოლადზე ბასრი იყო ობსიდიანი... თხელზე თხელი პირი აქვს... მართალი იყო — არ არსებობდა არგუმენტი. საგიჟეთის კედელზე ჯაჭვით მიბმული ფილოსოფოსებივით რამდენი ღამე გაუთენებიათ თვითმკვლელობის სიკეთესა და ბოროტებაზე სერიოზულ სჯა-ბაასში?! დილით ბიჭს საერთოდ არაფერი უთქვამს. მერე, როცა ჩაბარგდნენ და მზად იყვნენ გზაზე გასასვლელად, იქით გაიხედა, სადაც ღამე გაათიეს და იკითხა:

— წავიდა, არა?

— ჰო, წავიდა, — დაეთანხმა მამაკაცი.

ყოველთვის ისეთი ფრთხილი იყო. ძნელად თუ გააოცებდა ყველაზე გასაოცარი რამეც კი. საკუთარი აღსასრულისთვის უზადოდ მომზადებული არსება... შუალამით სანთლით განათებულ ოთახში ფანჯარასთან ხალათებში გამოწყობილები ისხდნენ, ვახშამს შეექცეოდნენ და უყურებდნენ, როგორ იწვოდა სიშორეში ქალაქები. კიდევ რამდენიმე ღამე და ელექტროფარნის შუქზე იმშობიარა საკუთარ ლოგინში. ხელთათმანები, ჭურჭლის რეცხვისას რომ უნდა სცმოდა... დაუჯერებელი იყო... ჯერ მისი პატარა თხემი გამოჩნდა. ზოლ-ზოლად ემჩნეოდა სისხლი და ალოკილი შავი თმა. სუნიანი პირველადი განავალი. თითქოს არავის ესმოდა დედამისის ყვირილი. ფანჯრის მიღმა სიცოცხლე, ჰორიზონტზე — ხანძრები. ხელში აიყვანა მამაკაცმა გალეულ-განითლებული ბიჭი, იმისთანა უსუსური, ტიტველი და სამზარეულო მაკრატლით გადაჭრა ჭიპლარი. პირსახოცში გაახვია შვილი.

— მეგობრები გყავდა?

— კი, მყავდა.

¹ ობსიდიანი — მავზური ქანი, რომელიც ვულკანური რკინისგან შედგება. მისგან შრომის იარაღებსა და სხვადასხვა აქსესუარს აკეთებენ.

- ბევრი?
- კი.
- ყველა გახსოვს?
- კი, ყველა მახსოვს.
- რა მოუვიდათ?
- დაიხოცნენ.
- ყველა?
- კი, ყველა.
- გენატრება?
- კი, მენატრება.
- სად მივდივართ?
- სამხრეთში.
- კარგი.

მთელი დღე იარეს გრძელ ჩაშავებულ გზაზე. შუადღეზე გაჩერდნენ, თავიანთი მწირი მარაგიდან რამე რომ შეეჭამათ. ბიჭმა ფუთიდან სათამაშო სატვირთო მანქანა ამოიღო და ფერფლში ჯოხით დახატა გზები. ნელ-ნელა მიუყვებოდა პატარა მანქანა ამ გზებს. ავტომობილს ჰბაძავდა ხმით ბიჭი. საკმაოდ თბილოდა. ფოთლებით მოფენილ მიწაზე დანვნი, ფუთები თავქვეშ ამოიდეს და ისე დაიძინეს.

რალაცამ გააღვიძა. გადაბრუნდა და ხმაურს მიაყურა. ნელ-ნელა ასწია თავი. ხელში რევოლვერი ეჭირა. ბიჭსაც დახედა. მერე ისევ გზისკენ გადაიტანა მზერა და, აჰა, ისიც გამოჩნდა. ერთს მეორე მოჰყვა. ღმერთი ახსენა. ბიჭისკენ წაიღო ხელი. შეაჯანჯლარა, თან გზას არ ამორებდა თვალს. ფლატუნით მოდიოდნენ ფერფლში, თან აქეთ-იქით ატრიალებდნენ კაპიუშონიან თავებს. ზოგს აირწინალი ეკეთა. ერთ-ერთს ბიოსაფრთხისგან დამცავი ტანსაცმელი ეცვა, დალაქავებული, აყროლებული. ნელში მოკუზულებს ხელში გრძელ-გრძელი ხელკეტები ეჭირათ და ისე მიიკვლევდნენ გზას. გატრუნულები იყვნენ. მერე გზიდან ხმა მოესმა. დიზელისძრავიანი სატვირთო მანქანისას ჰგავდა.

— ჩქარა, — დაიჩურჩულა. — ჩქარა.

რევოლვერი ქამარში ჩაიჭურთა, ბიჭს ხელი ხელში ჩაავლო და ურიკა ხეებში გაათრია. ისეთ ადგილზე გადააყირავა, სადაც იოლად ვერ დაინახავდნენ. შიშისგან გაიყინა ბიჭი. თავისკენ მოსწია და უთხრა:

— ყველაფერი რიგზეა, უნდა გავიქცეთ, უკან არ მიიხედო. გავიქეცი!

ორივე ზურგჩანთა მხარზე მოიგდო და გადამხმარ ეწერს¹ შეაფარეს თავი.

— გაიქეცი, — ჩურჩულით უთხრა დაზაფრულ ბიჭს, — გაიქეცი! უკან მიიხედა. ახლა უკვე კარგად მოჩანდა აგრუხუნებული სატვირთო. ძარაზე ვილაცები ისხდნენ. აქეთიქით იხედებოდნენ. ნაიქცა ბიჭი. მოქაჩა. ააყენა.

— არა უშავს, გაიქეცი! — ისევ შეუძახა.

ხეებს შორის გასასვლელი შენიშნა. იფიქრა, თხრილი თუ არის, ანდა ნაკაფიანო. სარეველებში იარეს და ძველ გზატკეცილზე ისე გამოვიდნენ. ფერფლის ნამქერში აქაიქ მოჩანდა ლორღიანი დაბზარული გზის ფრაგმენტები.

ბიჭს მოქაჩა. მიწას გაეკრნენ ჩამონოლილი ღრუბლების ქვეშ და სუნთქვაშეკრულები სმენად იქცნენ. ესმოდათ, როგორ გრუხუნებდა გზაზე დიზელის ძრავა, რომელსაც, ღმერთმა უნყის, რომელ სანავზე ამუშავებდნენ. მერე ნამოინია, როგორმე მანქანა რომ დაენახა. ძარის სახურავი ჩანდა. გზას მიუყვებოდა სატვირთო. ვილაცები პლატფორმაზეც იდგნენ. ზოგიერთს შაშხანა ეჭირა. გაიარა მანქანამ და დიზელის ბოლიც ხვეულა თოკივით შემოესალტა ტყეს. რალაცნაირად განელილად თუხთუხებდა ძრავა. გეგონებოდა, მძღოლს გზა აბნეოდა და არ იცოდა, სად მიდიოდა. მერე ხმაური მიწყდა.

მონყვეტიტ დაჯდა მიწაზე, თავზე ხელი შემოიდო და დაიგმინა. ესმოდათ, როგორ ჩხრიალებდა და ტყლაშუნობდა ძრავა, როცა მანქანის გაჩერება სცადეს. მერე სრული სიჩუმე ჩამოვარდა. ხელში რევოლვერი ეჭირა. არც ახსო-

¹ ეწერი — ისლოვან-გვიმროვანი ტყე.

ვდა, როდის ამოიძრო ქამრიდან. ისმოდა, როგორ ლაპარაკობდნენ ერთმანეთში ვილაც კაცები, როგორ გახსნეს და ასწიეს კაპოტი. იჯდა. ცალი ხელი ბიჭისთვის შემოეხვია და მის დანყნარებას ცდილობდა — ჩუმად, ჩუმადო. ცოტა ხანში ისიც გაიგონეს, სატვირთო მანქანა როგორ დაგორდა. გემივით გრგვინავდა და ჭრიალებდა. სხვა გზა არ ჰქონდათ — უნდა მისწოლოდნენ, თანაც დაღმართზე საკმაოდ სწრაფად დაიქოქებოდა. რამდენიმე წუთში მანქანამ ხრინწიანი ხმა ამოუშვა, ერთი იტლინკა და ისევ ჩაქრა. მამაკაცმა ისევ ასწია თავი, რომ დაენახა, რა ხდებოდა. ოცი ფუტის მოშორებით ერთ-ერთი სარეველებში მოდიოდა, თან ქამრის ბალთას იხსნიდა. მამა-შვილი ადგილზე გაშეშდა.

მამამ რევოლვერი ჩახმახზე შეაყენა და უცნობს დაუმოხნა. ისიც გაუნძრევლად იდგა, ცალი ხელი დაბლა ჩამოეშვა და მღებავის ძველი დაჭმუჭნილი ნილბის ქვეშ ღრმად სუნთქავდა.

— იარე, წინ იარე, — უთხრა და გზას გახედა. — უკან არ მიიხედო. მე მიყურე. ხმას თუ ამოიღებ, წასულია შენი საქმე!

უცნობმა რამდენიმე ნაბიჯი გადმოდგა. ცალი ხელით ქამარი ეჭირა. სარტყელი იმდენ ადგილზე გაეხვრიტა, მიხვდებოდი, როგორ დაესუსტებინა შიმშილს. რალაცნაირად პრიალებდა ცალ მხარეს ტყავი — ალბათ ქამარზე ლესავდა ხოლმე დანის პირს. გზაზე გაკეთებულ ნათხარში ჩავიდა, მერე იარალს შეხედა, მერე — ბიჭს. ღრმად ჩამჯდარი თვალების გარშემო ერთიანად გამურული ჰქონდა კანი. ისე იხედებოდა, გეგონებოდა მხეცი ჩასახლებოდა სხეულში. ოთხკუთხედად შეეკრიჭა წვერი. ტატუც ჰქონდა კისერზე, ჩიტი იყო. ეტყობოდა, ოსტატს მაინცდამაინც კარგად ვერ წარმოედგინა, სინამდვილეში როგორ გამოიყურებოდნენ ფრინველები. გამხდარი კაცი იყო, ძარღვმაგარი. რაქიტის კი ჰგავდა. ლურჯი ჭუჭყიანი კომბინეზონი ეცვა. კეპიან ქუდზე, ზედ შუბლთან რომელიღაც ან უკვე არარსებული კომპანიის ლოგო ჰქონდა ამოქარგული.

- სად მიდიხართ?
- უნდა იმას მექნა.
- მანქანა სად მიგყავთ-მეთქი.
- არ ვიცი.
- რას ნიშნავს, არ ვიცი? ნილაბი მოიხსენი.
- უცნობმა ნილაბი გადაიძრო და ხელში დაიჭირა.
- იმას ნიშნავს, რომ არ ვიცი.
- არ იცი, სად მიდიხართ?
- არა.
- მანქანა რაზე მუშაობს?
- დიზელზე.
- რამდენი გაქვთ?
- ძარაზე სამი ორმოცდათხუთმეტგალონიანი ბიდონია.
- იარაღისთვის საბრძოლო მასალა გაქვთ?
- უცნობმა გზისკენ მიიხედა.
- გითხარი, უკან არ მიიხედო-მეთქი.
- ჰო. საბრძოლო მასალა გვაქვს.
- საიდან გაქვთ?
- ვიპოვეთ.
- ტყუილია. რას ჭამთ?
- რასაც ვიპოვით.
- რასაც იპოვით...
- ჰო, — თქვა კომბინეზონიანმა. — არ მესვრი.
- შენ გგონია ასე.
- ორ ვაზნაზე მეტი არ გაქვს. შეიძლება, სულ ერთი ცალი გქონდეს, თან სროლის ხმას გაიგონებენ.
- ჰო, ისინი გაიგონებენ, შენ — ვერა.
- რატომ გგონია?
- იმიტომ, რომ ტყვია ბგერაზე სწრაფია. ტვინს იქამდე გაგიხვრეტს, ვიდრე რამის გაგონებას მოასწრებ. რამე რომ გაიგონო, შუბლის ტვინია საჭირო, კიდევ — შემაღლება და საფეთქლის ხვეული, ოღონდ შენ არც ერთი აღარ გექნება. ერთმანეთში გექნება აზელილი ყველაფერი.
- ექიმი ხარ?
- მე არაფერი არ ვარ.

— დაჭრილი გვყავს. ჩიტი ბღღუნად ღირს.

— ვგავარ მე ჭკუასუსტს?

— არ ვიცი, რას ჰგავხარ.

— ამას რატომ უყურებ?

— საითაც მინდა, იქით გავიხედავ.

— არა, ვერ გაიხედავ. კიდევ ერთხელ თუ შეხედავ, გეს-
ვრი.

ბავშვი იჯდა, ორივე ხელი სახესა და თვალებზე აეფა-
რებინა და მაინც ცდილობდა, რამე დაენახა.

— სანადღეოს ჩამოვალ, რომ ბიჭი მშვიერია. იქნებ მანქა-
ნაში ამოხვიდეთ? შეჭამთ რამეს. მაგარი ბიჭობა რა საჭი-
როა?!

— არანაირი საჭმელი არ გაქვთ. იარე!

— სად წამოვიდე?

— იარე-მეთქი.

— არსად არ წამოვალ.

— არსად?

— ჰო, არა!

— გგონია, არ მოგკლავ? გეშლება. ისე, მირჩევნია,
ერთი-ორი მილი გატარო გზაზე და მერე გაგიშვა. რაღას
იზამ?! ვერ გვიპოვი. იმასაც ვერ გაიგებ, საით წავედით.

— იცი, რას ვფიქრობ?

— რას?

— რას და ქვეშაფსია ხარ.

უცნობმა ქამარს ხელი გაუშვა და ისიც თავისი მონყო-
ბილობიანად — მათარა, ტილოს სამხედრო ჩანთა, ტყავის
ბუდე დანისთვის — დაეცა გზაზე. მამაკაცმა წამით ამათზე
გადაიტანა მზერა, მაგრამ ზემოთ რომ ასწია თავი, არამზა-
დას უკვე დანა ეჭირა ხელში. სულ ორი ნაბიჯი გადაედგა,
არადა, ლამის მამა-შვილს შორის იდგა.

— მერე რას იზამ?

უცნობს პასუხი არ გაუცია. დიდი ტანის კაცი იყო, მა-
გრამ — სხარტი. გადახტა, ბიჭს ხელი ჩააწლო, მიწაზე გა-
დაგორდა და ფეხზე რომ წამოდგა, ბავშვი მკერდზე ჰყავ-
და მიკრული. დანა მიებჯინა ბიჭისთვის ყელზე. მამამისს

ორივე მუხლით მოესწრო დაჩოქება, რევოლვერიც ორივე ხელით ეჭირა და კომბინეზონიანი მიზანში ამოეღო. ექვსი ფუტის მანძილიდან ესროლა. იმწამსვე გადავარდა მამაკაცი. თქრიალით მოსდიოდა გახერეტილი შუბლიდან სისხლი. ბიჭი კალთაში ეწვა და გრძნობის ნიშანწყალიც არ ეტყობოდა. მამამ რევოლვერი ქამარში ჩაიჩარა, ზურგჩანთა მხარზე მოიგდო, ბიჭი წამოაყენა, შემოაბრუნა, ასწია, მხრებზე შეისვა და თავქუდმოგლეჯილი გაიქცა, თან ბავშვის მუხლებს არ უშვებდა ხელს. ბავშვსაც შუბლზე შემოეჭდო მამამისისთვის ხელები. დალეკერტებული სისხლით იყო დასვრილი, გაქცევებულიყო და ხმას არ იღებდა.

ტყეში, იქ, სადაც გზა ლამის აღარ მოჩანდა და ლამის დამშრალ მდინარეს კვეთდა, რკინის ძველ ხიდს მიადგნენ. ხველა ეწყებოდა და სუნთქვა უჭირდა. გზიდან ტყეში გადაუხვია, პირი იბრუნა და გაჩერდა. სული ეხუთებოდა და მაინც აყურადებდა. ვერაფერი გაიგონა. კიდევ გაიარა ბარბაცით დაახლოებით ნახევარი მილი და ბოლოს მუხლებზე დაეცა. ფერფლისა და ფოთლის გროვაზე დაანვინა ბიჭი. ბავშვს სახიდან სისხლი მოსწმინდა და ჩაიხუტა. ეუბნებოდა:

— არაფერია, არაფერია, ყველაფერი რიგზეა!

გრძელი, ცივი სალამო იყო. ბნელდებოდა, უკანასკნელად რომ ჩასწვდა მის სმენას მათი ხმაური. წამითაც არ იშორებდა გულში ჩაკრულ ბავშვს. თავს არ ანებებდა ხველა, ყელში აწვებოდა. ქურთუკშიც კი გრძნობდა, როგორი სუსტი და სიფრიფანა იყო ბიჭი, თან ძალღივით კანკალებდა. მერე ვილაცის ფეხქვეშ აშრიალებული ფოთლების ხმაურიც შეწყდა. გზა განაგრძეს. არც ლაპარაკობდნენ, არც არაფერი. ავისმომასწავებლად დუმდნენ. ბოლოს და ბოლოს, სიბნელეც ჩამოწვა და რკინისებრმა სიცივემაც დაისადგურა. ახლა უკვე ერთიანად ცახცახებდა ბავშვი. არც მთვარე ამოსულა უკუნს მიღმა, არც წასასვლელი ჰქონდათ სადმე. ფუთაში ერთადერთი საბანილა ჰქონ-

დათ. ამოიღო და ბიჭს დააფარა. მერე ქურთუკი გაიხსნა და გულზე მიიხუტა ბავშვი. დიდხანს იწვნენ ასე, ოღონდ იყინებოდნენ. როგორც იქნა, წამოჯდა.

— უნდა ვიმოძრაოთ, — თქვა. — აქ ასე უბრალოდ ვერ ვინჯებით.

მიიხედ-მოიხედა, მაგრამ ირგვლივ არაფერი ჩანდა. უკიდევანო წყვდიადს ელაპარაკებოდა.

ბიჭს ხელი ჩაჰკიდა და ბორძიკ-ბორძიკით იარეს ტყეში. მეორე ხელით გზას სინჯავდა. რალა დახუჭული თვალებით სიარული და რალა ასეთ სიბნელებში ხეტიალი. ბიჭი საბანში გამოხვეულიყო. არ დაგივარდესო, უთხრა. ველარასოდეს ვიპოვითო. ბავშვი სთხოვდა, ხელში ამიყვანეო, ის კი ეუბნებდა, უნდა იმოძრაოო. ნაფორხილდნენ ხეებს შორის. დიდხანს აღარ გათენდა. გათენებამდე დიდი ხნით ადრე ბიჭი წაიქცა და აღარ ამდგარა. თავის ქურთუკში გაახვია, მერე — საბანში, ჩაიხუტა და დაარწია. რევოლვერში ერთი ტყვია-ლა დარჩა. ვინ ჩახედავს სიმართლეს თვალებში, ვინ?!

ძუნნად დაანათდათ თავზე. ბავშვი ფოთლებში მიანვინა, თვითონ კი იჯდა და ხეებს უყურებდა. ცოტა უფრო რომ გამოანათა, ადგა, გაიარ-გამოიარა და თავიანთი უბადრუკი ბანაკის გარშემო ყველაფერი დაათვალიერა, თუმცა ფერფლში საკუთარი ძლივსშესამჩნევი ნაკვალევის გარდა ვერაფერი გაარჩია. უკან დაბრუნდა და ბიჭის წამოყენება სცადა. უთხრა, უნდა წავიდეთო. იჯდა მხრებში მოხრილი ბავშვი მიწაზე და სახეზე ნაკვთიც არ ერხეოდა. ტალახი თმაზე შეხმობოდა და პირზეც ზოლ-ზოლად ემჩნეოდა. ხმა გამეციო, სთხოვდა მამა, ის კი დუმდა.

გამხმარ ხეებს შორის მიიკვლევდნენ აღმოსავლეთისკენ გზას. ძველ ძელურ სახლს ჩაუარეს და გრუნტის გზაც გადაკვეთეს. აი, განმენდილ ნაკვეთსაც მიაღგნენ. ამ ადგილას ოდესღაც ალბათ ბოსტანი იყო. დროდადრო ჩერდე-

ბოდნენ და აყურადებდნენ, რამე ხომ არ ისმისო. არც მზე ჩანდა, ვერც მზის ჩრდილს მოჰკრავდი თვალს სადმე. მოულოდნელად გავიდნენ მთავარ გზაზე. ცალი ხელით გააჩერა ბავშვი. კეთროვნებით გაეკრნენ გზისპირა თხრილს და სმენად იქცნენ. ქარიც კი არ ქროდა. სამარისებური სიჩუმე იდგა. ცოტა ხანში მამაკაცი ფეხზე წამოდგა და გზაზე გავიდა. მერე ბიჭს მიუბრუნდა და თავისთან იხმო. ამოძვრა თხრილიდან ბავშვი. მამამ სატვირთო მანქანისგან ფერფლში დატოვებული ნაკვალევი დაანახვა. იდგა საბანში გახვეული ბიჭი და გზას დასჩერებოდა.

* * *

არ იცოდა, დაქოქეს თუ არა ხელახლა სატვირთო მანქანა? — არც ის იცოდა, ჩასაფრებულები იყვნენ თუ უკვე წავიდნენ. მხრიდან ფუთა ჩამოიხსნა და ჩამოჯდა. გახსნა. უნდა ვჭამოთო, უთხრა ბავშვს.

ბიჭმა თავი გააქნია.

რა დროს შიმშილი იყო. მამაკაცმა წყლით სავსე პლასტიკის ბოთლი ამოიღო, თავსახური მოხსნა და ბავშვს გაუწოდა. გამოართვა ბიჭმა წყალი. არ დამჯდარა, ისე დალია. მერე ბოთლი ტუჩიდან მოიშორა, ერთი ჩაისუნთქა, გზაზე ფეხმორთხმით დაჯდა და ისევ მოიყუდა წყალი. დაუბრუნა მამას ბოთლი. იმანაც დალია, ისევ მოუჭირა სახურავი და ფუთაში ხელის ფათურს მოჰყვა. ერთი ქილა თეთრი ლობიო მიირთვეს. რიგრიგობით ჭამდნენ. ცარიელი თუნუქელა ტყეში მოისროლეს და ისევ გზას დაადგნენ.

სატვირთო მანქანის მგზავრები ზედ გზაზე დაბანაკებულიყვნენ. ცეცხლი გაეჩალებინათ — ფერფლსა და ძვლებთან ერთად გამდნარ ფისში აზელილ ნაკოდალებს წვავდნენ. ჩაიცუცქა. გუდრონზე მოატარა ხელი. ოდნავი სითბო იგრძნო. წამოდგა და გზას გახედა. მერე ტყეში შეიყვანა ბიჭი.

— აქ დამელოდე, — უთხრა ბავშვს. — შორს არ წავალ. თუ დამიძახებ, გავიგონებ.

- მეც წამიყვანე, — თქვა ლამის ატირებულმა ბიჭმა.
- არა. მინდა, რომ აქ დამელოდო.
- გთხოვ, მამა.
- შეწყვიტე. რასაც გეუბნები, ის გააკეთე. იარაღი აიღე.
- არ მინდა იარაღი.
- არ მიკითხავს, გინდა თუ არა. აიღე.

იქამდე იარა ტყე-ტყე, ვიდრე იმ ადგილს არ მიაგნო, სადაც ურიკა ეგულებოდა. სადაც დატოვეს ურიკა ისევ იქ ეგდო, ოღონდ ვილაცას გამოეცარიელებინა. რალაც-რალაცები ფოთლებშიც იყო მოფანტული. რამდენიმე წიგნი, ბიჭის სათამაშოები... მამამისის ძველი ფეხსაცმელი და დაკონკილი ტანისამოსი... ურიკა გაასწორა, ბავშვის ნივთები ისევ ჩაალაგა და გორებ-გორებით წაიყვანა გზისკენ. მერე ისევ უკან დაბრუნდა. ვერაფერი იპოვა. შავად ემჩნეოდა ფოთლებს გამხმარი სისხლი. ბიჭის ზურგჩანთა არსად ჩანდა. გროვად დაყრილ ძელებსა და ტყავს გადააწყდა, ზემოდან ქვები რომ ეყარა. ნაწლავები ტივტივებდა სისხლის გუბეში. ძელებს ფეხსაცმლის წვერი წაჰკრა. მოხარშულს ჰგავდა. ტანსაცმლის ნაგლეჯიც კი არსად იყო. ბინდდებოდა. ძალიან ციოდა. შემობრუნდა, ბავშვს მიაკითხა. მერე დაიჩოქა, შვილს მკლავები შემოხვია და ჩაეხუტა.

ძველი გზის ბოლომდე მიაგორეს ურიკა და იქვე დატოვეს, თვითონ კი ჩქარი ნაბიჯით წავიდნენ სამხრეთისკენ სიბნელეში. დაღლილობისგან ბარბაცით ადგამდა ფეხებს ბიჭი. მამაკაცმა ბავშვი ხელში აიყვანა, მხრებზე შემოისვა და ახლა ასე განაგრძეს გზა. ხიდს რომ მიაღწიეს, ლამის ბოლომდე მიბჟუტულიყო დღის სინათლე. ბიჭი ჩამოსვა და ხელის ფათურით დაეშვნენ სანაპიროზე. ხიდის ქვეშ რომ ჩავიდნენ, მამამ სანთებელა ამოიღო, აანთო და მოციმციმე ალით მიწა გაანათა. ქვიშა და ღორღი გამოეტანა ნაპირზე პატარა მდინარეს. ზურგჩანთა მიწაზე დადო, სანთებელა შეინახა და ბავშვს მხრებზე შემოხვია ხელი. ისე ბნელოდა, ერთმანეთსაც ძლივს ხედავდნენ.

— აქ დამელოდე, — უთხრა მამაკაცმა ბიჭს. — შეშას მოვიტან. ცეცხლი უნდა დავანთოთ.

— მეშინია.

— ვიცი, მაგრამ აქვე ვიქნები. მოკლედ, თუ შეგეშინდება დამიძახებ და მაშინვე მოვალ.

— მართლა მეშინია.

— რაც უფრო ადრე წავალ, მით ადრე დავებრუნდები. მოვალ, ცეცხლს დავანთებთ და აღარ შეგეშინდება. არ დანე. რომ დანე, დაგეძინება და როცა დაგიძახებ, ვერ გამაგონებ — ველარ გიპოვი. გესმის?

ბიჭს პასუხი არ გაუცია. ცოტაც და, მამამისს მოთმინება უმტყუნებდა, მაგრამ მერე მიხვდა, რომ ბავშვი სიბნელეში თავს აქნევდა, აქაოდა, არ დავნევიო.

— კარგი, კარგი, არ დავიძინებ.

ძლივს მიაღწია ხელის ფათურით ტყემდე. ყველა მხრიდან ხეებში იყო მოქცეული. მიწა დიდ-პატარა გამხმარი ტოტებით იყო მოფენილი. თან მიდიოდა, თან ტოტებს ფეხით ერთად აგროვებდა. ასე ერთი ილლია შეშა რომ შეაგროვა, გაჩერდა და ბიჭს დაუძახა. ისიც გამოეპასუხა და ასე ლაპარაკ-ლაპარაკით გაიგნო გზა ხიდამდე. სიბნელეში იქამდე ისხდნენ, ვიდრე მსხვილი ტოტები დანით არ დათალა და გროვად არ დააწყო მინაზე. პატარა ტოტები ხელით დაამტვრია. მერე სანთებელა ამოიღო და აანთო. სუსტი ცისფერი ალი ჰქონდა ბენზინის სანთებელას. მამაკაცი დაიხარა და აბედს მოუკიდა. უყურებდა, როგორ მიიწევდა ზემოთ-ზემოთ ალი ერთმანეთში გადახლართულ ტოტებს შორის. მერე კიდევ შეუკეთა ცეცხლს შეშა, დაიხარა და გასაღვივებლად ოდნავ შეუბერა. ტოტები ხელით მისწი-მოსწია. გაასაშუალა ცეცხლი.

შეშის მოსატანად კიდევ ორჯერ წავიდა ტყეში. ამოი-დებდა ილლიაში და მოათრევდა ბარდებსა და დიდ-დიდ ტოტებს ხიდისკენ, იქიდან კი ქვემოთ ყრიდა. ხედავდა, რო-

გორ ანათებდა არემარეს ცეცხლი, თუმცა ფიქრობდა, მეორე გზიდან არაფერი გამოჩნდებაო. ხიდის ქვეშ დიდ ქვებს შორის შეგუბებულ დამდგარ წყალს ხედავდა. ფენა-ფენა ყინული არშიასავით ჰქონდა შემოვლებული გაშავებულ წყალს. იდგა ხიდზე და შეშის ბოლო კონის გადაგდებას ცდილობდა. ცეცხლის მოციმციმე შუქზე თეთრად მოჩანდა მისი ამონასუნთქი ორთქლი.

იჯდა ქვიშაზე და ზურგჩანთის შიგთავსს ათვალიერებდა. დურბინდი. ბენზინით ლამის პირამდე სავსე ნახევარ-პინტიანი¹ ბოთლი. წყლის ბოთლი. ორი კოვზი. ყველაფერი ერთმანეთის გასწვრივ ჩამოარიგა. ხუთი პატარა თუნუქელაც ჰქონდა. შიგნით საჭმელი იყო. თითო ქილა სოსისი და სიმინდი აიღო, სამხედრო დანით გახსნა და ცეცხლის პირას დადო. უყურებდნენ, როგორ იმურებოდა და იგრიხებოდა ქილებზე მიკრული ეტიკეტის ქაღალდები. წამოდუღდა თუ არა სიმინდი, ქილები ბრტყელტუჩათი გადმოდგა ცეცხლიდან. ისხდნენ მხრებში. მოხრილები და ჩქარ-ჩქარა შეექცეოდნენ საჭმელს. ძილმორეულ ბიჭს თავი ექინდრებოდა.

ჭამას რომ მორჩნენ, ბიჭი ღორღიან თავთხელთან მიიყვანა, ხიდს ქვეშ რომ იყო, ნაპირზე მოდებული თხელი ყინული ჯოხით მისნი-მოსნია, თვითონაც ჩაიმუხლა, ბავშვიც მუხლებზე დააყენა და თმა და სახე ჩამობანა. წყალი იმდენად ცივი იყო, რომ ბიჭი ყვიროდა. ცოტა კიდევ გაიარეს ღორღიან ნაპირზე, სუფთა წყალი მოძებნეს და როგორც მოახერხა, ისე გადაბანა თავი კიდევ ერთხელ შვილს. სიცივისგან კენესოდა ბავშვი. ცეცხლის წინ მუხლებზე დაჩოქილმა საბნით გაამშრალა შვილი. პატარა მდინარის გადაღმა მესერივით მიჯრით ამოსულ ხეებს ხიდის ბურჯის ჩრდილი ეცემოდა.

— ჩემი შვილია, — თქვა მამამ, — მკედარი ადამიანის

¹ პინტი (ინგლ. pint) — სითხეებისა და ფხვიერ ნივთიერებათა მოცულობის საზომი. დიდ ბრიტანეთში უდრის 0,568, ამერიკაში — 0,474 ლიტრს.

ტვინი უნდა ჩამოვბანო თმიდან. ჩემ გარდა სხვა ვინ გააკეთებს ამას.

მერე ბავშვი საბანში შეახვია და ცეცხლთან მიიყვანა.

ბიჭი ცეცხლის პირას იჯდა და თავს ძლივს იმაგრებდა. მამა თვალს არ აშორებდა ცეცხლში რომ არ ჩავარდნილიყო. ქვიშაში ღრმულები გააკეთა, ბავშვს ძილში თეძოები და მხრები რომ არ გამოსჩენოდა, მერე კი იქამდე იჯდა და უჩერავდა გულში ჩაკრულ ბიჭს თმას, ვიდრე ბოლომდე არ გაუშრო ცეცხლზე. მირონცხების ძველ რიტუალს ჰგავდა მისი საქციელი. ასე იყოს. გონებაში უნდა აღიდგინო, რა იყო, როგორ იყო და თუ გასახსენებელი არაფერი გვაქვს, ნეს-ჩვეულება თვითონ უნდა მოიგონო, შექმნა არაფრისგან და სული შთაბერო.

ლამით სიცივემ გააღვიძა. კიდევ დაამტვრია ცეცხლისთვის შეშა. ნარინჯისფრად ვარვარებდა ნაკვერჩხლებზე ხის პატარ-პატარა ტოტები. სულის შებერვით მოაღონიერა ცეცხლი, შეშა დააყარა და ფეხმორთხმით დაჯდა, თან ხიდის ქვის ბურჯს ეყრდნობოდა. უდუღაბოდ დაეწყოთ კირქვის მძიმე ლოდები. ზემოთ ნაბლისფრად დაჟანგული ლითონის კონსტრუქცია მოჩანდა: ნაჭედი მოქლონები, ხის განივები და ჯვარედინად გადებული ფიცრები. სადაც იჯდა, იმ ადგილზე ქვიშა თბილი იყო, მაგრამ მოშორდებოდი თუ არა ცეცხლს, ძვალ-რბილში ატანდა სიცივე. ადგა, კიდევ მოიტანა შეშა. არ დამჯდარა, ისე აყურადებდა რალაცას. არც კი განძრეულა ბიჭი. ბავშვს გვერდით მიუჯდა და გახუნებულ, აწეწილ თმაზე მოეფერა. ოქროს ბარძიმი, ღმერთის საკადრისი თავშესაფარი. გთხოვ, არ მითხრაო, როგორ მთავრდება ეს ამბავი... მეორედ რომ გახედა ხიდს იქით გადაჭიმულ სიბნელეს, უკვე თოვდა.

შეშად ფიჩხის მეტი სხვა არაფერი ჰქონდათ. ცეცხლიც ასე ერთ საათს, ანდა ცოტა მეტხანს თუ ენთებოდა. დარჩენილი ბარდები ხიდის ქვეშ შეათრია, ტოტებზე ფეხით

შედგა და დაამტვრია. იფიქრა, ხმაურზე ბავშვს გამოელვინებო, მაგრამ არ გაღვიძებია. სველი შეშა ცეცხლზე შიშინებდა. ისევ თოვდა. დილით თოვლზე ნაკვალევს თუ დაინახავდნენ, გასაგები იქნებოდა, რომ გზაზე ვიღაცას გაეელო. ნელინადზე მეტი ხნის განმავლობაში ის კაცი პირველი ადამიანი იყო, ვისაც ბავშვის გარდა დაელაპარაკა. ბოლოს და ბოლოს, ძმები ვართო, გაიფიქრა. გველურ აზრებს ამხელდა იმისი ცივი, მოუსვენარი თვალები. ადამიანის ხორციტ განებილი, ჩამპალ-ჩაშავებული კბილები... ყოველ სიტყვაში ტყუილი... ხელმეორედ რომ გაიღვიძა, აღარ თოვდა. სუსხიანი განთიადი კიდევ უფრო მეტად აშიშვლებდა ხიდის გადაღმა გაშიშვლებულ ტყეებს. შავად მოჩანდა ხეები თოვლში. ინვა ერთხანს მოკუნტული. ხელები მუხლებს შორის მოექცია. მერე წამოჯდა. ცეცხლს შეუჩიჩხინა და ჭარხლის კონსერვი ნალვერდალში ჩადგა. ინვა შეფუთნილი ბიჭი მიწაზე და მამას უყურებდა.

ტყეში ყველაფერი ახალი თოვლით იყო დაფარული. ტოტებსა და ფოთლებს შორის პეშვ-პეშვად დაგროვილი თოვლი უკვე ნაცრისფრად შეელება ფერფლს. დიდხანს იარეს, ვიდრე იქამდე მივიდოდნენ, სადაც ურიკა ჰქონდათ დატოვებული. დადო მამაკაცმა ზურგჩანთა ურიკაზე და გზისკენ გააგორა. ნაკვალევი არსად ჩანდა. იდგნენ სრულ სიჩუმეში და რაღაცას აყურადებდნენ. მერე გზას დაადგნენ. ნაცრისფერ ჭენჭყოში მიაბიჯებდნენ. ბიჭს ხელები ჯიბეებში ჩაენყო და ისე მიჰყვებოდა მამას გვერდით.

მთელი დღე არ დაუსვენიათ. დაიღალნენ. უსიტყვოდ მიდიოდა ბავშვი. შუადღისთვის გაყინული ჭენჭყო დადნა და გაშრობაც მოასწრო საღამომდე. არ გაჩერებულან. ნეტა რამდენი მილი გაიარეს? ათი? თორმეტი? ერთხელ რკინეულობის მაღაზიაში ფოლადის ოთხი დიდი საყელური იპოვეს და იმით თამაშობდნენ ხოლმე, ვითომ რკალის ტყორცნაში ვარჯიშობდნენ. მერე სხვა ყველაფერივით ის საყელურებიც დაკარგეს. ის ღამე ხრამში გაათენეს.

ცეცხლი კლდიანი ფლატის ძირში დაანთეს და ერთი ქილა კონსერვიც მიირთვეს. გადადებული ჰქონდა — ბიჭის საყვარელი საჭმელი იყო, ლობიო და ლორის ხორცი. ერთხანს უყურეს, როგორ ბუყბუყებდა ნალვერდალზე შემოდგმული თუნუქელა, მერე ბრტყელტუჩათი გადმოდგეს და ისე შეჭამეს, რომ სიტყვაც არ უთქვამთ. მამაკაცმა თუნუქის ცარიელ ქილას წყალი გამოავლო და ბავშვს დასაღევად მისცა. ეგ იყო და ეგ მაგათი საჭმელი.

— უფრო ფრთხილად უნდა ვიყო, — უთხრა შვილს.

ბიჭს პასუხი არ გაუცია.

— უნდა დამელაპარაკო.

— კარგი.

— გინდოდა, გცოდნოდა, შესახედავად როგორები იყვნენ ცუდი კაცები. ახლა იცი. მსგავსი რამ შეიძლება ისევ მოხდეს. ჩემი ვალია, შენზე ვიზრუნო. ღმერთისგან არის დადგენილი ასე... ხელს ვინც დაგაკარებს, ნებისმიერს მოვკლავ. გესმის?

— ჰო.

ცოტა ხანს იჯდა ბიჭი, საბანი კაპიუშონივით ჩამოეფხატა თავზე. მერე აიხედა და იკითხა:

— მაინც კარგები ვართ?

— ჰო, მაინც კარგები ვართ, — უპასუხა ბავშვს მამამ.

— და ყოველთვის კარგები ვიქნებით.

— ჰო, ყოველთვის ვიქნებით.

— კარგი.

დილით ხრამიდან გამოვიდნენ და ისევ გზისკენ წავიდნენ. გზისპირზე მოჭრილი ლერწმის ლეროსგან ბავშვისთვის სალამური გამოეთალა, რომელიც ქურთუკიდან ამოიღო და შვილს მიაწოდა. უსიტყვოდ გამოართვა ბავშვმა. ნაბიჯი შეანელა, ჩამორჩა მამას. კიდევ ცოტაც და, მამაკაცის სმენას საკრავის ხმა მისწვდა. რაღაცნაირი უთავბოლო მელოდია იყო — ალბათ მომავალი თაობები დაუკრავდნენ ასე, ანდა დედამიწის უკანასკნელი სიმღერა იყო ასეთი, ნანგრევებიდან ფერფლთან ერთად ავარდ-

ნილი. მამაკაცი შემობრუნდა და ბავშვს შეხედა. მთელი გულისყური დაკვრაზე გადაეტანა ბიჭს. რალაცნაირად სევდიანი და მარტოსული ეჩვენა მამას შვილი. პატარა ელფი მოაგონა, აი, ისეთი უფროსი ელფები ნაპარავის სანაცვლოდ რომ უტოვებენ ხოლმე ადამიანებს. უყურებდა ბიჭს და ფიქრობდა, სადაცაა დასძახებს: ჩვენს საგრაფოში, ჩვენს სოფელში მოხეტიალე მსახიობები შემოვლენო. არა-და, არ იცოდა პატარა ელფმა, ყველა, ვინც უკან ეგულე-ბო-და, უკვე მგლებს რომ წაესხათ.

იჯდა ფეხმორთხმული მთის თხემზე და დურბინდით გადაჰყურებდა ქვემოთ გადაჭიმულ ხეობას. გაყინული მდინარე დაინახა. ფაბრიკა-ქარხნების აგურის გაშავებული საკვამურები, შიფრის სახურავები. რკინის გვერგვებიანი¹ ხის ძველი წყალსადანწეო კოშკი. არავითარი კვამლი... სიცოცხლის არავითარი ნიშანწყალი... დურბინდი სახიდან მოიშორა. იჯდა და გაჰყურებდა ხეობას.

— მოჩანს რამე? — ჰკითხა ბიჭმა.

— არაფერი.

დურბინდი შვილს გაუწოდა. ბიჭმა თასმა კისერზე ჩამოიცვა, დურბინდი თვალებთან მიიტანა და მომართა. ირგვლივ ყველაფერი გარინდულიყო.

— კვამლი მოჩანს, — თქვა ბავშვმა.

— სად.

— იმ შენობების იქით.

— რომელი შენობების?

დაუბრუნა ბავშვმა მამას დურბინდი. მანაც ხელახლა სცადა ფოკუსის დაჭერა. კვამლის მქრქალზე მქრქალი ნაფლეთი დაინახა.

— ჰო, ვხედავ, — თქვა.

— რა უნდა ვქნათ, მამა?

— შევხედოთ. უბრალოდ ფრთხილად უნდა ვიყო. და-

¹ გვერგვი (სალტე) — სხვადასხვა მასალისგან დამზადებული ნაკეთობა (დეტალი), რომელიც გამოიყენება რაიმეს შემოსაღებად, მოსაჭერად.

სახლება თუ არის, მაშინ ბარიკადები უნდა ჰქონდეთ. შეიძლება, უბრალოდ ლტოლვილები იყვნენ.

— ჩვენსავით

— ჰო, ჩვენსავით.

— ცუდი ხალხი თუ არის, მაშინ რა ექნათ?

— უნდა გავრისკოთ. რამე საჭმელი უნდა მოვძებნოთ.

ურიკა ტყეში დატოვეს, თვითონ კი რკინიგზაზე გადავიდნენ და გამხმარ-გაშავებული სუროთი დაფარულ ციცაბო ნაპირს თავქვე დაუყვნენ. ხელში რევოლვერი ეჭირა. გვერდიდან არ მომშორდეს, უთხრა შვილს. მართლაც არ მოშორებია გვერდიდან მამას ბავშვი. მესანგრეებივით დადიოდნენ ქუჩებში. კვარტალ-კვარტალ შემოიარეს ყველაფერი. ჰაერში დამწვარი ხის ძლივსშესაცნობი სუნი ტრიალებდა. მალაზიას შეაფარეს თავი და იქიდან ადევნებდნენ თვალს ქუჩას. ოდნავი მოძრაობაც კი არსად შეუნიშნავთ. ძირს დაყრილი ნაგავი და ნამსხვრევები გადაქექეს. იატაკზე კარადის უჯრები, საბუთები და მუყაოს გაჭვარტლული ყუთები ეყარა. ვერაფერს მიაგნეს — წლების წინ გაეძარცვათ ყველა მალაზია. თითქმის ყველა ფანჯარა ჩაელენათ. პრაქტიკულად, ვერაფერს ხედავდნენ, ისე ბნელოდა შიგნით. ესკალატორის დაღარულ ფოლადის კიბეზე აბობლდნენ. ხელს არ უშვებდა მამას ბიჭი. რამდენიმე მტვრიანი პალტო ეკიდა საკიდზე. ფეხსაცმელს ეძებდნენ, მაგრამ ვერაფერი ნახეს. ფლატუნით დაიარეს ნაგვიანი გასასვლელები, მაგრამ სათავეისოს ვერაფერს მიაგნეს. უკან რომ გამობრუნდნენ, საკიდებიდან პალტოები ჩამოხსნა, დაბერტყა და მკლავზე გადაიკიდა.

— ნავედით, — უთხრა შვილს.

ფიქრობდა, იქნებ წაუღებელი დარჩათ რამეო, მაგრამ მალაზიაში ასეთი არაფერი იყო. სურსათის დახლებს შორის დატოვებულ გასასვლელებში ფეხის წვერით მიყარ-მოყარეს ნაგავი. ძველი პარკების, ქაღალდებისა და მარადიული ფერფლის გარდა იქაც არაფერი აღმოჩნდა. ვიტამინების

პოვნის იმედით თაროები გადააქოთეს. გამოაღო თუ არა კამერა-მაცივრის კარი, უმალ შეერია სიბნელეს მძორის მომჟავო-მომძალო სუნი და მაცივარიც მაშინვე დაკეტა. ქუჩაში იდგნენ. შეჰყურებდა ნაცრისფერ ცას. ყოველ ამოსუნთქვაზე რჩებოდა ჰაერში ნასუნთქის მქრქალი კვალი. ბიჭი დაქანცულიყო. ხელი ჩაჰკიდა მამამ და უთხრა:

— სხვაგანაც უნდა მოვძებნოთ. ყურადღებით უნდა ვიყოთ...

ქალაქის განაპირას აშენებული სახლებიც დაიარეს. ბევრი ვერაფერი ნახეს. ერთ-ერთის სამზარეულოში უკანა კიბით აძვრნენ. კარადები დაჩხრიკეს. ყველა კარადა ღია იყო. ცომის გასაფხვიერებელი ფხვნილით სავსე თუნუქელა იპოვეს. ერთხანს იდგა გაუნძრევლად და თვალს არ ამორებდა თუნუქის ქილას. სასადილო ოთახში სერვანტის უჯრები დაათვალიერეს. სასტუმრო ოთახშიც შევიდნენ. ძველისძველი გრაგნილებივით ეყარა იატაკზე კედლიდან ჩამოცვენილი შპალერი. ბიჭი კიბეზე დასვა და პალტოები დააჭერინა, თვითონ კი ზედა სართულში ავიდა.

ყველაფერს ნესტისა და სიდამპლის სუნი ასდიოდა. პირველ საძინებელში გამომშრალი ცხედარი დახვდა. საბნები კისრამდე უფარავდა მიცვალებულს სხეულს. ბალიშზე გახრწნილი თმის ნარჩენები მოჩანდა. ქვედა კიდეში სტაცა დასაფარებელს ხელი, თავისკენ მოქაჩა, დაბერტყა და მკლავზე გადაიკიდა. საწერ მაგიდებსა და კედლის კარადებსაც დაუარა. მავთულის საკიდზე ვილაცის საზაფხულო კაბა ეკიდა. ვერაფერს მიაგნო. კიბეზე დაეშვა. ბნელდებოდა. ბიჭს ხელი ჩაჰკიდა და ქუჩაში წინკარიდან გამოვიდნენ.

გორაკს ზემოდან რომ მოექცნენ, შემობრუნდა და კიდევ ერთხელ დააკვირდა ქალაქს. ჩქარობდა სიბნელე. რაც მეტად ბნელდებოდა, მით მეტად ციოდა. ორივე პალტო ბიჭს მოასხა მხრებზე. აღარც ბიჭი ჩანდა და აღარც მისი ქურთუკი.

— უკვე მართლა მშია, მამა, — შესჩივლა შვილმა.

— ვიცი.

— ეიპოვით ჩვენს ნიეთებს?

— კი, მახსოვს, სადაც დავტოვეთ.

— ვინმემ რომ იპოვოს?

— ვერავინ იპოვის.

— იმედია.

— ვერ იპოვიან. ნავედით.

— ეს რა იყო?

— არაფერი გამიგონია.

— მოუსმინე.

— არ მესმის.

სმენად იქცა მამა-შვილი. სადღაც შორს ძალლი ყეფდა. შემობრუნდა და ჩაბნელებულ ქალაქს გახედა.

— ძალლია, — თქვა.

— ძალლი?

— ჰო.

— საიდან მოვიდა?

— არ ვიცი.

— არ მოვკლავთ, არა, მამა?

— არა, არ მოვკლავთ.

ბავშვს დახედა. ორი პალტოს ქვეშაც კი კანკალებდა ბიჭი. დაიხარა და შუბლზე აკოცა. გაბედული ადამიანის შუბლი ჰქონდა მის შვილს.

— ძალღს არაფერს დავუშავებთ! — დაჰპირდა.

ესტაკადის ქვეშ გაჩერებულ მანქანაში ეძინათ. პალტოებიცა და დალიანდაგებული საბანიც ზემოდან ეყარათ. ხედავდა, წყდიადსა და სიჩუმეში აქა-იქ როგორ ნათდებოდა ცაზე გადაჭიმული სიბნელის ბადე. შენობების ზედა სართულები ერთიანად ჩაშავებული იყო. ალბათ იქაურები წყალს ხელით ეზიდებოდნენ. ერთს გაუშვებდნენ, აახრჩოლებდნენ კვამლს და მეტი არაფერი უნდოდა სახლებიდან იმათ გამორეკვას. ღმერთმა უწყის, რას ჭამდნენ. ისხდნენ ქუთუთუკებში გახვეულები და ფანჯრიდან იცქირებოდნენ.

— ვინ არიან, მამა? — იკითხა ბავშვმა.

— არ ვიცი.

ლამე ისევ გაელვია. ისევ იწვა გასუსული. არ ახსოვდა, სად იყო. ამის გაფიქრებაზე გაელიმა.

— სადა ვართ? — იკითხა.

— რა თქვი, მამა?

— არაფერი. ყველაფერი რიგზეა. დაიძინე.

— ჰო, კარგი.

— ცუდი არაფერი დაგვემართება.

— ასეა.

— იმიტომ, რომ ცეცხლს ვატარებთ.

— ჰო, იმიტომ, რომ ცეცხლს ვატარებთ.

დილით ცივი წვიმა წამოვიდა. ესტაკადის ქვეშაც კი ეცემოდა წვიმის წყალი მანქანას. ცეკვავდა წვიმა გზაზეც. ისხდნენ და უყურებდნენ, როგორ ჩამოდიოდა მანქანის ფანჯრებზე წვეთები. მერე იკლო წვიმამ, ოღონდ უკვე კარგა გვიანი იყო. პალტოები და საბნები უკანა სავარძელთან დატოვეს იატაკზე და გზას დაადგნენ — ისევ უნდა გაეჩხრიკათ სახლები. ნოტიო ჰაერში შეშის კვამლი ტრიალებდა. ძაღლის ხმა აღარ გაუგონიათ.

ჯამ-ჭურჭელს მიაგნეს, კიდევ რაღაც ტანსაცმელებს, მაგალითად, სახელოებიან თბილ ზედატანს. პოლიეთილენიც იპოვეს, ისეთი, ბრეზენტის მაგივრობას რომ განეევდა. მამაკაცი დარწმუნებული იყო, რომ ვიღაც უთვალთვალებდათ, თუმცა დანახვით არავინ დაუნახავს. საკუჭნაოში ნახევარი ტომარა სიმინდის ფქვილი იდო. აშკარა იყო, კარგა ხნის წინ მიეგნოთ ტომრისთვის ვირთხებს. ფქვილი ფანჯარაზე გასაკრავი მწერებისგან დამცავი ბადის ნაკუნში გაცრა. ერთი მუჭა გამხმარი კურკლი დარჩა ბადეზე. სახლის ბეტონით ნაშენებ ვერანდაზე ცეცხლი დაანთეს, ზედ თუნუქის ნაჭერი გაახურეს, სიმინდის კვერები გამოაცხვეს და ნელ-ნელა მიირთვეს. რაც მორჩათ, ქაღალდში გაახვია და ზურგჩანთაში ჩადო.

ბიჭი კიბეზე იჯდა, როცა სახლის უკან გზაზე ვილაც დაინახა. სახეც გაარჩია. მას უყურებდა. დაახლოებით მისი ასაკის ბავშვი იყო, მეტისმეტად დიდი შალის პალტო ჩაეცვა და სახელოები გადაეკეცა. ბიჭი ფეხზე წამოდგა. გზა სირბილით გადაკვეთა და შესახვევს დაადგა. არავინ დახვდა. სახლისკენ გაიხედა, მერე კი ქვედა მხარეს დაეშვა, გამხმარ სარეველებში გაიარა და პატარა დამდგარ შავ მდინარესთან ჩავიდა. დაბრუნდიო, ყვიროდა:

— დაბრუნდი, არაფერს დაგიშავებ.

ასე იდგა და უხმობდა თანატოლს, როცა მამამისი გზაზე ერთი ნახტომით გადავიდა და მკლავში ჩაავლო ხელი.

— რას აკეთებ? — ჰკითხა ბავშვს მამაკაცმა. ხმასთან ერთად სტვენა ამოსდიოდა ყელიდან. — რას აკეთებ?

— იქ პატარა ბიჭია, მამა, პატარა ბიჭია, — ადგილს ვერ პოულობდა ბავშვი.

— არავითარი პატარა ბიჭი არ არის. რას აკეთებ?

— არის, არის. დავინახე.

— გითხარი, ფეხი არ მოიცვალო-მეთქი, თუ არ მითქვამს? ახლა უნდა წავიდეთ. მიდი.

— უბრალოდ მინდოდა, რომ დამენახა, მამა. უბრალოდ მინდოდა, რომ დამენახა.

მამამ შვილს მკლავში მოჰკიდა ხელი და ერთად დაბრუნდნენ სახლის ეზოში. ბიჭი გაუჩერებლად ტიროდა და უკან-უკან იხედებოდა.

— წავედით, — თქვა მამაკაცმა. — უნდა წავიდეთ.

— მინდა, რომ დავინახო, მამა, — თავისას არ იშლიდა ბიჭი.

— იქ სანახავი არავინაა. გინდა, რომ მოკვდე? ეს გინდა.

— არ მენალვლება, — თქვა გულამომჯდარმა ბავშვმა.

მამაკაცი გაჩერდა, ჩაიცუცქა და ბიჭი გულში ჩაიკრა.

— მაპატიე, — უთხრა. — ამას ნუ ამბობ. ასე არ უნდა თქვა!

სველი ქუჩებით იარეს გზაგამტარამდე. მერე მანქანიდან პალტოები და საბნები წამოიღეს და რკინიგზის ყრი-

ლისკენ გაემართნენ. ზედ აბობლდნენ, ლიანდაგებზე გადავიდნენ და ტყეში დამალულ ურიკამდე მიაღწიეს. ბოლოს გზატკეცილისკენაც აიღეს გეზი.

— იმ პატარა ბიჭზე რომ არავინ ზრუნავდეს? მამა თუ არ ჰყავს? — მოსვენება დაჰკარგოდა ბიჭს.

— მარტო არ არის. დანარჩენები უბრალოდ იმალებოდნენ, — უპასუხა ბავშვს მამაკაცმა, მერე ურიკა გზაზე გადააგორა და გაჩერდა.

სველ ფერფლს სატვირთო მანქანის ნაკვალევი ემჩნეოდა. მართალია, მქრქალი, გადარეცხილი ნაკვალევი იყო, მაგრამ მაინც ჩანდა. ასე ეგონა, იმათ სუნსაც კი გრძნობდა. ქურთუკზე ექაჩებოდა ბავშვი.

— მამა.

— რა იყო?

— მეშინია, იმ პატარა ბიჭს რამე არ მოუვიდეს.

— ვიცი, მაგრამ კარგად იქნება.

— წავიდეთ, მოვძებნოთ. შეგვიძლია, მოვძებნოთ და წამოვიყვანოთ. შეგვიძლია, ბიჭიც წამოვიყვანოთ და ის ძალღიჯ. ძალღიჯი რამეს დაიჭერდა და შეჭამდა.

— არ შეიძლება.

— ჩემი საჭმლის ნახევარს იმ ბიჭს მივცემდი.

— შეწყვიტე, არ შეიძლება!

ისევ ატირდა ბავშვი. ქვითინებდა:

— იმ ბიჭს რა მოუვა, რა მოუვა?

შებინდებული იყო, გზაჯვარედინზე რომ ჩამოსხდნენ. ისევ გაშალა მამაკაცმა გზაზე რუკის ნაწილები და დააკვირდა. თქვა, ზუსტად აქ ვართო და თითი დაადო ქალაქის ნაგლეჯს. ერთხელაც არ შეუხედავს ბიჭს მამამისისთვის, ის კი იჯდა და დასჩერებოდა რუკაზე შავ-წითელ ფერებში დატანილ გზებს. თითი იმ გზაჯვარედინზე დაედო, რომელზეც, სავარაუდოდ, ახლა იყვნენ. ასე ეგონა, ხედავდა კიდეც, როგორ განრთხმულიყვნენ მიწაზე მათი პატარა ორეულები.

— იქნებ უკან დავბრუნებულიყავით... — წყნარად თქვა ბიჭმა. — არც ისე შორს არის. არც ისე გვიანია.

გზის სიახლოვეს, ტყიან ალაგას, მშრალი კუთხე მოძებნეს და ღამის გასათევად მოემზადნენ. ცეცხლს ისე ვერსად დაანთებდნენ, ვინმეს რომ არ დაენახა. ამიტომ საერთოდ არ დაუნთიათ ცეცხლი. თითომ სიმინდის ფქვილის ორორი კვერი შეჭამა და მინაზე ერთად მოიკუნტნენ პალტოებისა და საბნების ქვეშ. ერთხანს ჩახუტებული ჰყავდა ბავშვი. ცოტაც და, ბიჭი აღარ კანკალებდა. კიდევ ცოტაც და, ჩაეძინა.

* * *

ძალდი, რომელსაც ვერ ივინყებს, ორი დღეა, უკან მოგვეყვება. ვეცადე, ახლოს მომეტყუებინა, მაგრამ არ მოტყუვდა. მის დასაჭერად მავთულისგან ქამანდი გავაკეთე. რევოლვერში სამი ვაზნა მქონდა. უაზროდ ვერც ერთს ვერ გამოვიყენებდი. ძუ იყო. თავისთვის მიდიოდა გზაზე. ბიჭმა თვალი გააყოლა და ატირდა — მეხვეწებოდა, არ მოკლაო. მეც დავპირდი, არაფერს დაუშავებ-მეთქი. ძალდი კი არა, ძვალზე გადაკრული ტყავი იყო. მეორე დღეს აღარ გამოჩენილა. აი, ეგ ძალდი ახსოვს. საერთოდ არ ახსოვს პატარა ბიჭები.

ერთი მუჭა გამხმარი ქიშმიში ტილოში გამოეხვია და ჯიბეში ჩაედო. შუადღისას ჩამოსხდნენ გზის პირას გამხმარ ბალახზე და შეექცნენ ქიშმიშს. შეხედა ბიჭმა მამას. იკითხა, ამის მეტი არაფერი გვაქვსო?

— ჰო.

— დავიხოცებით?

— არა.

— რა უნდა ვქნათ?

— ჯერ ცოტა წყალს დავლევთ, მერე კი ისევ წავალთ.

— კარგი.

საღამო ხანს მინდორში დაეხეტებოდნენ. ისეთ ადგილს ეძებდნენ, სადაც სხვებისთვის შეუმჩნევლად დაანთებდნენ ცეცხლს. თვითონ წინ მიდიოდნენ და ურიკას ისე ექაჩებოდნენ. საიმედო ბევრი არაფერი იყო იმ მხარეში. ღამემ

ტალახიან გზაზე მოუსწროთ. მინდორში გადავიდნენ. მძიმე-მძიმედ მიდიოდნენ ციდან მონაშუქი სინათლით განათებული გაშიშვლებულ-ჩაშავებული შორეული კორომისკენ, რომლის იქითაც ბევრი აღარაფერი მოჩანდა. დანიშნულების ადგილს რომ მიაღწიეს, ირგვლივ უკვე წყვდიადი სუფევდა. თან ბიჭის ხელს არ უშვებდა ხელს, თანაც ცეცხლი რომ არ ჩამქრალიყო, ხის ტოტებსა და ბარდებს ფეხით სწევდა ერთმანეთისკენ. შეშა სველი იყო, მაგრამ გამხმარი მერქანი დანით გასხლა და რაც კი ფიჩხი ჰქონდათ, ცეცხლის პირას დაახვავა გასაშრობად. მერე პოლიეთილენის ნაჭერი მინაზე გააფინა, პალტოები და საბნები ურიკიდან ამოალაგა, სველი, ტალახიანი ფეხსაცმელი თვითონაც გაიხადა, ბავშვსაც გახადა და ცეცხლის პირას ჩამოსხდნენ. ხელისგულებს ალს უშვერდნენ და ხმას არ იღებდნენ. სიტყვის ჩამოგდება სცადა, მაგრამ ვერ შეძლო. მსგავსი რამ ადრეც გამოეცადა — გრძნობა, გაშეშებაზე, უსიტყვო სასონარკვეთილებაზე მეტი რომ იყო. თითქოს მთელი სამყარო საკვლევი არსის გაშიშვლებული ბირთვის ზომამდე შეკუმშულიყო. ზღაზვნით მიჰყვებოდა მათივე სახელები დავინწყების ბურანში. ფერები. ჩიტების სახელები. საჭმელი. ბოლოს დავინწყებას მიეცა ისიც, რაც მავანს ეგონა, რომ ჭეშმარიტი იყო. იმაზე მყიფე აღმოჩნდა ყველაფერი, ვიდრე წარმოიდგენდა. უკვე რამდენი რამ დავინწყებოდა? ნმიდათანმიდა იდიომა სათქმელსა და რეალობას მოწყვეტილი... დაშრობა, დადუღება სიმხურვალის შენარჩუნების მცდელობაში და მერე სამუდამოდ გაქრობა.

დაღლილებს მთელი ღამე არ გაუღვიძიათ. დილით ცეცხლი ჩამქრალი დახვდათ. შავად ეტყობოდა მინას ნაცეცხლარი. ტალახიანი ფეხსაცმელი ამოიცვა და შეშის შესაგროვებლად წავიდა, თან ცხვირ-პირზე აფარებულ ხელებს იორთქლავდა. როგორ ციოდა... ნოემბერი თუ იქნებოდა, ვინძლო, ზამთარიც დამდგარიყო. ცეცხლი დაანთო და ტყისპირისკენ წავიდა. გაჩერდა, არემარეს გადახედა. გადამხმარი მინდვრები დაინახა. შორს ერთი გომური იდგა.

დიდხანს იარეს გრუნტის გზაზე. მერე რაღაც გორაკსაც გაუყვნენ ძირში. ოდესღაც სახლი იდგა შემალლებულზე. დიდი ხნის წინ დამწვარიყო. სარდაფში დამდგარ შავ წყალში დაჟანგული ლუმელი მოჩანდა. სახურავის დაჭმუჭნილი ლითონის ფურცლები მინდორში მიეყარ-მოეყარა ქარს. გომურში ლითონის ურნის მტვრიან ძირზე რამდენიმე მუჭა მარცვალი გამოჩხრიკეს. სიბნელეში ვერ გაარჩია, რა იყო, მაგრამ მანაც და ბიჭმაც ერთიანად გადასანსლეს ყველაფერი მტვრიან-მარცვლიანად. მერე ისევ მინდორ-მინდორ იარეს გზისკენ.

ვილაცის ბალი გადაჭრეს და ქვის ლობის ნანგრევებს გაუყვნენ. სწორ რიგებად იდგა გაშავებული როკიანი ხეები. ჩამოცვენილი ტოტები მიწაზე სქელ ფენად ეყარა. გაჩერდა, მინდვრებს გახედა. ქარი ქროდა აღმოსავლეთით. აქეთ-იქით დაატარებდა ორნატებში მსუბუქ ფერფლს. ჩადგებოდა და მერე ისევ ამოვარდებოდა. ადრეც ენახა ნახნავში აცეკვებული ქარი. ნანვერალ ბალახში აქა-იქ მოჩანდა შემხმარი სისხლი და თოკივით დახვეული ფერფლნაყრილი შიგნეული — ეტყობოდა, მსხვერპლი აქ გამოეშიგნათ და ისე წაეღოთ. მოშორებით ადამიანის თავები ჩამოეკიდათ კედლის ლავგარდნის ქვეშ — სახეზე ყველა ერთნაირი, ყველა გამხმარ-დაპრანჭული, თვალეზმპრუჭნილი. ოქროს რგოლები ეკეთათ ყურებზე. ყოველ წამოქროლებაზე საზიზღრად უწენავდათ ქარი კინკრიხოზე შერჩენილ შეთხელებულ თმას. პროთეზის ყალიბებს მიუგავდათ დაკრეჭილი კბილები. მათრახასაგან¹ სახლში მოხარშული საღებავით დაეტანათ უხეირო ტატუები, მქრქალად რომ მოჩანდა უბადრუკი მზის სინათლეში. ობობები... ხმლები... სამიზნეები. დრაკონი. რუნიკული მოწოდებები, სიმ-

¹ მათრახა — მცენარეთა გვარი ჯვაროსანთა ოჯახისა. ერთ ან ორწლოვანი, იშვიათად მრავალწლოვანი ბალახია. მისი 60-მდე სახეობა არსებობს. გავრცელებულია აზიასა და ევროპაში. მათრახას ფოთლებისგან მაუდის მუქლურჯ საღებავს, ინდიგოს იღებდნენ.

ბოლური მნიშვნელობის ტექსტები, ოღონდ შეცდომებით დანერილი... ძველი გაკერილი ნაჭრილობევეები... გაჩეჩ-ვილი ვისაც არ ჰქონდა თავი, იმათთვის ტყავი გაეცალათ და გაშიშვლებულ შუბლის ძვალზე რაღაცები დაეხატათ. ბატიფეხურ ხელმონერებსაც გაარჩევდით. ერთი თავის ქალა მაინც გამორჩეული იყო — ისე გულდასმით მოენიშნა ვილაცას ძვლების გადაბმის ადგილები, გეგონებოდა, სხვანაირად ვერ მიაგნებდი, სად რომელი ნაწილი უნდა ყოფილიყო. ბიჭს გახედა მამამ. იდგა ბავშვი ურიკასთან ქარში. ჰაერის მოძრაობისგან აღელვებულ გამხმარ ბალახს დააკვირდა, მერე — რიგებად დარგულ დაგრეხილ-გაშავებულ ხეებს. კედელზე ერთი-ორი ჭინჭი ფრიალებდა. ერთიანად ფერფლისფერი იყო ირგვლივ ყველაფერი. კედელს გამოჰყვა. უკანასკნელად შეავლო გამოკიდებულ ნიღბებს თვალი. მერე კედელში დატოვებულ გადასაძრომზე გადმობობლდა და ბიჭთან მივიდა, ის კი ისევ იდგა და ელოდა. მხრებზე შემოხვია ბავშვს ხელი.

— კარგი, მორჩა, — უთხრა, — წავიდეთ!

ბოლო დროს თავს ისეთები გადახდა, ყველაფერში მინიშნებას, გაფრთხილებას ხედავდა. დახოცილი ადამიანების გამოფენაც ენიშნა — მართლაც მნიშვნელოვან რამეზე მიაწიშნებდნენ შეჭმას გადარჩენილი სახეები. რომ გამოელვოდა, დილა იყო. საბნის ქვეშ გადაბრუნდა და გზას გახედა, რომლისგანაც ტყე აშორებდათ. დროულად შეეფარებინათ ტყისთვის თავი. ის იყო, ხეებს შეეხიზნენ, რომ ოთხეული დაინახეს. ფეხდაფეხ მიდიოდნენ. ოთხივეს სხვადასხვანაირი ტანისამოსი ეცვა. წითელი ყელსახვევები ეკეთათ, უფრო ზუსტად, მონათალო-მონარინჯისფრო. წითელთან ახლოს უნდა ყოფილიყო ყელსახვევის ფერი. თავზე დაადო ბიჭს ხელი. ჩუმად, ანიშნა.

— რა იყო, მამა?

— ვილაცები არიან გზაზე. თავი არ ასწიო. არ ამოიხედო! კვამლი აღარ ასდიოდა ჩამქრალ ცეცხლს. ურიკას ვერ დაინახავდნენ. მინაზე გაგორდა და წინა მხარს დაეყრდნო.

მძიმედ მიაბიჯებდნენ სპორტულ ფეხსაცმელში გამონყო-
ბილი ჯარისკაცები. ტყავში შეხვეული და სამ-სამი ფუტის
სიგრძეზე დაჭრილი მილები ტყავებში გაეხვიათ. მაჯე-
ბზე თასმები ეკეთათ. ზოგ მილზე ჯაჭვები ისე დაეხვიათ,
ხელკეტისგან ვერ გაარჩევდი. ჟღარუნ-ჟღარუნით ჩაია-
რეს. დასაქოქი თოჯინებივით მიირნეოდნენ. ყველას წვერი
ჰქონდა მოშვებული. ყოველ ამოსუნთქვაზე ორთქლს უშ-
ვებდნენ სახეზე აფარებული ნიღბებიდან.

— ჩუმად, ჩუმად, — უთხრა მამაკაცმა ბიჭს.

მომდევნო ფალანგას ხელშუბები თუ ბარჯები ჰქონ-
და. ფუნჯებივით მოჩანდა ბარჯებზე შებმული ლენტები.
სადღაც მიყრუებულში კუსტარულ სამჭედლოში გამოე-
ჭედათ რესორებისგან ლაპოტები. ინვა შეშინებული ბიჭი
და სახეს მკლავებში მალავდა. ორასი ფუტით გასცდნენ
მამა-შვილს. მათი მძიმე ნაბიჯების ქვეშ მინა ზანზარებდა.
უკან ურიკებში შებმული მონები მოჰყვებოდნენ. ნაალაფა-
რი დაეხვავებინათ ურიკებზე. მერე მოდიოდნენ ქალები.
აღბათ, ასე, თორმეტნი იქნებოდნენ. ზოგიერთი ორსულად
იყო. სულ ბოლოს უღელში შებმული, ყოველი შემთხვე-
ვისთვის წამოყვანილი კატამიტები¹ მოაბიჯებდნენ. ცივი
ამინდისთვის შეუფერებლად ეცვათ. საყელურები ეკეთათ
და ისე იყვნენ ერთმანეთზე გადაბმულები.

— ნავიდნენ, მამა?

— ჰო, ნავიდნენ.

— დაინახე?

— დავინახე.

— ცუდი ხალხი იყო?

— ჰო, ცუდი ხალხი იყო.

— ცუდი ხალხი ბევრია.

— ბევრია, მაგრამ უკვე ნავიდნენ.

ადგნენ, ტანსაცმელი ჩამოიბერტყეს და სიჩუმეს მიაყუ-
რადეს.

¹ კატამიტები — პატარა ბიჭი, რომელთანაც ასაკოვან კაცს სექსუა-
ლური ურთიერთობა აქვს.

- სად მიდიან, მამა?
- არ ვიცი. სადღაც. ცუდი ამბავია.
- რატომ?
- ასეა და მორჩა. რუკა უნდა ვნახოთ.

ურიკა ბუჩქნარიდან გამოაგორეს, საბნები და პალტოები შიგ ჩაყარეს და გზაზე გავიდნენ. მერე იდგნენ და გაჰყურებდნენ დაძონძილ ურდოს, მხედველობით შეგრძნებასავით რომ ლივლივებდა ჰაერში.

* * *

შუადღისას ისევ გათოვდა. ცრიდა. იდგნენ და უყურებდნენ, როგორ ეყრებოდა ნაცრისფერ წყვდიადს ნაცრისფერი ფანტელი. ძლივს მიათრევდენ ფეხებს. თხელ ფენად დაედო ატალახებული თოვლი ჩაშავებულ გზას. წარამარა იქცეოდა ბიჭი. მამაკაციც წარამარა ჩერდებოდა და ელოდებოდა, როდის წამოენეოდა ჩამორჩენილი ბავშვი.

— გვერდიდან არ მომშორდე, — გააფრთხილა მამამ შვილი.

- ძალიან ჩქარა დადიხარ.
- ნელა ვივლი.
- გზა განაგრძეს.
- ისევ არ მელაპარაკები?
- გელაპარაკები.
- გინდა, გავჩერდეთ?
- ეგ ყოველთვის მინდა.
- უფრო ფრთხილად უნდა ვიყოთ. მე უნდა ვიყო უფრო ფრთხილად.
- ვიცი.
- გავჩერდებით, კარგი?
- კარგი.
- უბრალოდ, ადგილი უნდა მოვძებნოთ.
- კარგი.

მონათოვ ნისლში გაეხვია მამა-შვილი. ვერაფრით დაინახავდი გზის ვერც ერთ მხარეს რამეს. მამაკაცს ისევ ახ-

ველებდა, ბიჭი კი კანკალებდა. მიდიოდნენ ორნი, მიაგორებდნენ საბაყლოს ურიკას თოვლში და თავს არ ყოფდნენ ქოლგასავით გადაფარებული პოლიეთილენიდან. გაჩერდა, ბოლოს და ბოლოს. კანკალს აეტანა ბიჭი.

— უნდა გავჩერდეთ, — თქვა მამაკაცმა.

— მართლა ძალიან ცივა, — ჩიოდა ბავშვი.

— ვიცი.

— სადა ვართ?

— სადა ვართ?

— ჰო.

— არ ვიცი.

— მეტყვი, სიკვდილის დრო თუ მოვა?

— არ ვიცი. არ ვაპირებთ სიკვდილს.

ურიკა ისლიანში გადააბრუნეს და იქვე დატოვეს. ბრეზენტში გახვეული პალტოები და საბნები აიღეს და წავიდნენ.

— ქურთუკში მომკიდე ხელი, — უთხრა ბიჭს. — არ გამიშვა.

ისლიანი გაიარეს და მავთულის ღობეს მიადგნენ. მისწი-მოსწიეს მავთულები და გაძრომაში მიეხმარნენ ერთმანეთს. ცივი იყო მავთული. ჭრიალი გაუდიოდა კავებთან. სწრაფად ბნელდებოდა. მაინც მიდიოდნენ. კედრის ხშირ ტყეს მიადგნენ, იმდენად ხშირს, რომ გამხმარ-გაშავებული ტოტებიც კი იკავებდა თოვლს. შავი მიწის ძვირფასი წრეები მოჩანდა თითოეული ხის ძირში, ზემოდან კედრის ფიჩხიან-ფოთლიანი საგებელი რომ ეგო.

ხის ქვეშ მოეწყვნენ. საბნები და ქურთუკები ერთმანეთზე დაყარეს მიწაზე. ბიჭი ერთ საბანში გაახვია და ხმელი წინვების შექუჩება დაიწყო. ხისგან მოშორებით, ისე, რომ ხეს ცეცხლი არ მოსდებოდა, ფეხით გადანმინდა თოვლი. შეშა მოზიდა — ტოტები დატეხა და თოვლი ჩამოაბერტყა. გაჰკრა თუ არა სანთებელას, მაშინვე ატკრციალდა სიღამ-

პლემეპარული ხმელი ხე. იცოდა, დიდხანს რომ არ ენთებო-
და ცეცხლი. ბიჭს შეხედა.

— შეშა კიდევ უნდა მოვიტანო, — უთხრა. — აქვე ვიქ-
ნები.

— აქვე რას ნიშნავს?

— რას და შორიახლოს.

— კარგი.

მინაზე თოვლი უკვე ნახევარი ფუტის სიმაღლეზე იდო.
ხეებს შორის დაფორხილობდა და თან თოვლიდან ამოჩრილ
ტოტებს აგროვებდა. შეაგროვა თუ არა ერთი ილღია შეშა,
უკან მიბრუნდა. ჩამქრალი ცეცხლის ადგილზე აცახცახე-
ბული ნალვერდლის გროვა დახვდა. ტოტები ზემოდან დაა-
ყარა და ისევ წავიდა შეშის მოსატანად. ვერ გაასწრებდა —
ბნელდებოდა ტყეში. ცეცხლის შუქიც ველარ სწვდებოდა
შორ მანძილზე. ამაზე მეტად თუ იჩქარებდა, ძალა გამოე-
ცლებოდა და მეტი არაფერი. უკან რომ მიიხედა, თოვლში
ლამის სამუხლებზე ჩაფლული ბიჭი დაინახა — ფეხებს ძლივს
მიაბოტებდა, თან ტოტებს აგროვებდა.

თოვდა, გადაუღებლად თოვდა. მთელი ღამე ფხიზლობ-
და. ადგა და ხელახლა გააჩალა ცეცხლი. ბრეზენტი გაეშალა
და ცალი კიდით ხის ქვეშ დაემაგრებინა — უნდოდა, ცე-
ცხლიდან წამოსული სითბო აერეკლა ასე. უყურებდა მძი-
ნარე ბიჭის ნარინჯისფერი შუქით განათებულ სახეს, ჩაც-
ვნილ ლოყებზე შავ-შავი ზოლები რომ ემჩნეოდა. სცადა,
სიბრაზე გულში ჩაეკლა. ამაოდ. ფიქრობდა, ბავშვი დიდხანს
ველარ ივლისო. თოვას რომ გადაეღო, გზაზე სიარული
მაინც შეუძლებელი იქნებოდა. ჩურჩულით ცვიოდა სიჩუ-
მეში თოვლი, ცეცხლიდან ავარდნილი ნაპერწკლები კი ჯერ
ხუნდებოდნენ მარადიულ სიბნელეში, მერე ქრებოდნენ.

ნახევრად მძინარეს ჩაესმა, როგორ დაიგრიალა რაღა-
ცამ ტყეში. ისევ... წამოჯდა. აქა-იქ ღვიოდა ნაცეცხლარზე

ნაკვერჩხალი. გაიტრუნა. გამხმარი ტოტების ხათქუნი იყო. მეორდებოდა და მეორდებოდა ერთი და იგივე ხმაური. ბიჭს მისწვდა და შეანჯღღრია.

— გაიღვიძე, უნდა წავიდეთ, — უთხრა მამაკაცმა შვილს. ნამძინარევემა ბავშვმა თვალები მაჯებით მოისრისა.

— მამა, ეს რა არის? — იკითხა.

— ადე. უნდა წავიდეთ.

— რისი ხმაა?

— ხეებია. ხის ნაქცევის ხმაა.

ბიჭი წამოჯდა და გაფართოებული თვალებით მიიხედ-მოიხედა.

— ყველაფერი რიგზეა, — თქვა მამაკაცმა. — ადექი. უნდა ვიჩქაროთ.

ქვეშაგები მოხიკა, დაკეცა და ბრეზენტი შემოახვია. ზემოთ აიხედა. თვალებში ეყრებოდა თოვლი. ცეცხლი ძლივს ბუუტავდა, განათებით ხომ საერთოდ აღარ ანათებდა. შეშაც თითქმის აღარ ჰქონდათ, ხეები კი ცვიოდა და ცვიოდა მინაზე სიბნელეში. მამას მიეკრო ბიჭი. წავიდნენ. სიბნელეში ცარიელი ადგილის მოძებნა სცადა, მაგრამ ბოლოს სადაც მოუხერხდა, იქვე გაშალა ბრეზენტი. ჩამოსხდნენ და საბნები დაიყარეს. ჩაიხუტა ბიჭი. ზანზარი გაუდიოდა ტყეს — ნაქცეული ხეების ყრუ ხმაურს მინაზე დანარცხებული თოვლის მძიმე გუგუნიც ემატებოდა. ბიჭს მკერდიდან არ იშორებდა და უმეორებდა, ყველაფერი კარგად იქნება, ცოტაც და, ერთი ხეც აღარ ნაიქცევიაო. ხმაური მართლაც მალე მინწყდა, მინყნარდა ზრიალ-ბზრიალი. მერე ისევ ატყვდა, ერთი ამბავი, ოღონდ ამჯერად შორს, ისე შორს, რომ მათ აღარ ეხებოდა. მერე იყო არაფერი.

რომელიღაც ნაქცეული ხის ქვეშ გვირაბი გამოთხარა, მკლავურით იღებდა თოვლს. ჭანგებივით მოუჩანდა სახელოებში მოყინული ხელები. ქვეშაგები და ბრეზენტი ახალგამოთხრილ გვირაბში შეათრიეს და მიუხედავად იმისა, რომ ამისთანა ტყეზრა იყო, ცოტა ხანში ისევ ჩაეძინათ.

ინათა თუ არა, მაშინვე გამოძვრა ბუნაგიდან. ბლომად თოვლი დასდებოდა ბრეზენტს. მიიხედ-მოიხედა. აღარ თოვდა. თოვლის გროვებში ეყარა ნაქცეული კედრის ხეები და ტოტები. ნაყომრალ არემარეში ერთი თუ ორი ხელა დარჩენილიყო ფეხზე, ისიც დამწვარ-გაშიშვლებული. ძლივს მიდიოდა ნამქერ-ნამქერ, მძინარე ბავშვი კი ზამთრის ძილს მიცემული მხეცივით დაეტოვებინა ხის ქვეშ. ლამის მუხლამდე უწევდა თოვლი. თითქმის აღარ მოჩანდა ნამქერმიყრილი ისლი. სამართებლის პირებს ჰგავდა ღობის მავთულებზე დაგროვილი თოვლი. სულის შემხუთველი სიჩუმე იყო. იდგა ბოძზე დაყრდნობილი და ახველებდა. ვერაფრით ხვდებოდა, სად შეიძლებოდა ურიკა ყოფილიყო და ფიქრობდა, რომ ჭკუიდან გადადიოდა, ტვინი ისე აღარ მუშაობდა, როგორც უნდა ემუშავა.

— თავს ძალა დაატანე, — უთხრა საკუთარ თავს. — რამე უნდა მოიფიქრო

უკან დაბრუნება რომ დააპირა, გაიგონა, როგორ ეძახდა ბიჭი.

— უნდა წავიდეთ, — უთხრა მამამ შვილს. — აქ ვერ დავრჩებით.

ნალვლიანად მიაჩერდა ბიჭი ნაცრისფერ ნამქერებს.

— წავედით.

ღობემდე მივიდნენ.

— სად მივდივართ? — იკითხა ბავშვმა.

— ურიკა უნდა მოვძებნოთ.

ბიჭი ადგილიდან არ დაძრულა. ხელები ილლიებში ამოეჩარა და იდგა.

— წავედით, — გაუმეორა მამაკაცმა. — უნდა წამოხვიდე.

ძლივძლივობით გაიარა მინდვრები — ყოველ ფეხის ნაბიჯზე ნამქერი იყო. სქელ ფენად იდო მინაზე ნაცრისფერი თოვლი. აქა-იქ ახალთახალი ფერფლის კვალიც დასტყობოდა უკვე. თავს ძალა დაატანა. კიდეც რამდენიმე ნაბიჯი

გადადგა და შემობრუნდა. უკან მიიხედა. ბიჭი ძირს ეგდო. დაიღლიავენებული საბნებიცა და ბრეზენტიც მინაზე დაყარა და ბავშვი ხელში აიყვანა. კანკალს აეტანა ბიჭი.

— მაპატიე, — ეუბნებოდა მამაკაცი შვილს. — მაპატიე.

დიდხანს ეძებეს დამალული ურიკა. წამოაყენა, ზურგჩანთა ამოქექა, დაბერტყა და ერთი საბანი შიგ ჩაჩურთა. ფუთა, დანარჩენი საბნები და პალტოები ურიკის კალათში ჩაალაგა, ბიჭი აიყვანა და ზედ შემოსვა. ფეხსაცმლის თასმებიც შეუხსნა და ფეხზე გახადა. დანა ამოიღო. ერთი პალტო სულ ნაკუნებად აქცია და ნაჭერ-ნაჭერ შემოახვია ბავშვს ფეხებზე. მერე პოლიეთილენს დიდრონი კვადრატები მოაჭრა, ბიჭს ფეხებქვეშ შეუცურა, შემოახვია, პალტოს სახელოებში გაყრილი ზონრებით შემოაკრა კოჭებზე და რამდენიმე ნაბიჯით მოშორდა. ბავშვმა ფეხებზე დაიხედა და მამაკაცს უთხრა:

— მამა, ახლა შენც შემოიხვие.

მან კი ჯერ ბიჭი გაახვია მეორე პალტოში და მხოლოდ ამის შემდეგ დაჯდა თოვლში გაშლილ ბრეზენტზე, ფეხები თვითონაც რომ შეეხვია. წამოდგა, ხელები ქურთუკის უბეში გაითბო და ფეხსაცმელი ზურგჩანთაში შეინახა. დურბინდი და სათამაშო სატვირთო მანქანაც ზურგჩანთაში ჰქონდა. ბრეზენტი დაბერტყა, დაკეცა, ფუთას დასაფარებლით დააკრა, ყველაფერი მხარზე მოიგდო და უკანასკნელად შეავლო თვალი ურიკის კალათას. ნავედითო, თქვა და ბიჭმაც უკანასკნელად მიხედა ურიკას. მამას გაჰყვა. გზისკენ აიღეს გეზი.

სიარული იმაზე მეტად ჭირდა, ვიდრე თვითონ წარმოიდგენდა. მთელი საათი მიდიოდნენ და ერთი მილი თუ ექნებოდათ გავლილი. გაჩერდა და ბიჭს გახედა. ბავშვიც გაჩერდა — ელოდებოდა, როდის ჰკითხავდა რამეს მამა.

— გგონია, რომ დავიხოცეებით, არა?

— არ ვიცი.

— არ დავიხოცეებით.

- კარგი.
- კარგი. ჩემი არ გჯერა?
- არ ვიცი.
- რატომ გგონია, რომ დავიხოცებით?
- არ ვიცი.
- ყველაფერზე ნუ ამბობ, არ ვიციო.
- კარგი.
- რატომ გგონია, რომ დავიხოცებით?
- საჭმელი არაფერი გვაქვს.
- რამეს ვნახავთ.
- კარგი.
- შენი აზრით, ადამიანი რამდენ ხანს ძლებს საჭმლის გარეშე?
- არ ვიცი.
- შენ როგორ გგონია?
- ალბათ რამდენიმე დღე.
- მერე? მერე წაიქცევა და მოკვდება?
- ჰო.
- ჰოდა, არა. დიდხანს შეუძლია ადამიანს საჭმლის გარეშე ყოფნა. წყალი გვაქვს. მთავარი წყალია. წყლის გარეშე დიდხანს ვერ გაძლებ.
- კარგი.
- არ გჯერა, ხომ?!
- არ ვიცი.
- დააკვირდა ბავშვს მამაკაცი, თან უზარმაზარი ზოლიანი პალტოს ჯიბეებიდან არ იღებდა ხელებს.
- გგონია, რომ გატყუებ?
- არა.
- მაგრამ ფიქრობ, რომ სიკვდილის თაობაზე შეიძლება მოგატყუო.
- ჰო.
- კარგი. შეიძლება მოგატყუო კიდეც, მაგრამ ახლა არ დავიხოცებით.
- კარგი.

ეს თქვა და ცას დააკვირდა. იყო დღეები, როცა ფერ-ფლისფერ ღრუბელს ასე თუ ისე გადაიყრიდა და გზის გასწვრივ ჩამწკრივებული ხეების ჩრდილიც ძლივს შესამჩნევად დაჰკრავდა თოვლს. მიდიოდნენ. უჭირდა ბიჭს სიარული. გაჩერდებოდა, ფეხებზე დაიხედავდა და ხელახლა შეიკრავდა ბრეზენტზე შემოხვეულ ზონრებს. თოვლი დნობას თუ დაიწყებდა, ფეხიც დაუსველდებოდათ. დასასვენებლად ხშირ-ხშირად ჩერდებოდნენ. ძალა არ ჰქონდა, ბავშვი ხელით ეტარებინა. ფუთაზე ჩამოსხდნენ და თითო მუჭა ჭუჭყიანი თოვლი შეჭამეს. შუადღისთვის დაიწყო კიდეც დნობა. ვილაცის დამწვარ სახლს ჩაუარეს. სახლი კი არა, ეზოში ეულად დარჩენილი აგურის საკვამურიღა იყო. მთელი დღე იარეს. დღე ერქვა იმ რამდენიმე საათს. ასე, სამი მილი ექნებოდათ გავლილი.

ეგონა, იმდენად ცუდი გზაა, არავინ შეგვხვდებაო, მაგრამ შეცდა. ლამის ზედ შუა გზაზე გაჩერდნენ ლამის გასათევად. დიდი ცეცხლი გააჩაღეს, დიდძალი შეშა გამოათრიეს თოვლიდან და შიშინითა და ფუხფუხით დანვეს. საშველი მაინც არ იყო. საბნები, თან რომ ჰქონდათ, გასათბობად ვერაფრით ეყოფოდათ. ცდილობდა, არ ჩასძინებოდა. ერთბაშად შემკრთალი შეივლებდა ხოლმე ტანზე ხელს — რევოლვერს ეძებდა. ისეთი სიფრიფანა იყო ბიჭი... უყურებდა მძინარე ბავშვს, მის დაძაგრულ სახესა და ჩაცვნილ თვალებს — უცნაური სილამაზე ედგა თვალწინ. ადგა და კიდევ მოათრია შეშა.

გზაზე გავიდნენ და გაჩერდნენ. ნაკვალევი ემჩნეოდა თოვლს. ოთხთვალა თუ იყო. ბორბლების კვალს ჰგავდა, რეზინის ვიწრო ბორბლების კვალს. შუაში ნაფეხურებსაც დაინახავდი. ვილაცას სამხრეთისკენ ევლო ლამით, ანდა, ყველაზე დიდი, განთიადზე. იდგა და ფიქრობდა, გზაზე ლამით მოძრაობენო. ფრთხილად გაუყვა ნაკვალევს. ცეცხლიდან, ასე, ორმოცდაათ ფუტში ჩაველოთ და არც კი გაჩერებულან, რომ ენახათ, რა ხდებოდა. იდგა მამა-შვი-

ლი. მამა უკან იხედებოდა, უნდოდა მიმხედარიყო, იქ რა ხდებოდა, ბიჭი კი მშობელს არ აშორებდა თვალს.

— გზიდან უნდა გადავიდეთ.

— რატომ, მამა?

— რალაცა მოდის.

— ცუდი ხალხია?

— ჰო, მგონი.

— შეიძლება, კარგი ხალხიც იყოს. არ შეიძლება?

პასუხი არ გაუცია, ისე ახედა ცას. ოდინდელი ჩვევა ჰქონდა ასეთი. ზემოთ ვერაფერი დაინახა.

— რა უნდა ვქნათ, მამა?

— ნავედით.

— ცეცხლთან რომ დავბრუნდეთ, შეიძლება?

— არა. ნამოდი. ბევრი დრო არ უნდა გექონდეს.

— მართლა მშია.

— ვიცი.

— რა უნდა ვქნათ?

— თავი უნდა შევაფაროთ სადმე. გზიდან უნდა გადავიდეთ.

— დაინახავენ ჩვენს ნაკვალევს?

— კი.

— მერე?

— არ ვიცი.

— მიხვდებიან, ვინ ვართ?

— რა?

— ჩვენს ნაკვალევს თუ დაინახავენ, მიხვდებიან, ვინ ვართ?

მამაკაცმა უკან მიიხედა. დიდ-დიდი წრეებივით მოჩანდა თოვლზე მათი ნაფეხურები.

— მიხვდებიან, — უპასუხა შვილს და გაჩერდა. — უნდა დავფიქრდეთ. ისევ ცეცხლთან უნდა მივიდეთ.

იფიქრა, გზაზე ისეთი ადგილი მოეძებნა, სადაც თოვლი მთლიანად გამდნარი იქნებოდა, მაგრამ მერე იაზრა, ჩვენი ნაკვალევი გზის მეორე მხარესაც თუ ვერ დაინახეს,

გამოგვიჭერენო. ცეცხლს ფეხით წააყარეს თოვლი, ხეებს შემოუარეს და გამობრუნდნენ. ჩქარობდნენ. ნაფეხურების ლაბირინთი დახატეს თოვლზე და უკან დაბრუნდნენ. ტყე-ტყე იარეს ჩრდილოეთისკენ, თან სულ გზისკენ ეჭირათ თვალი.

ყველაზე შემალლებულ ადგილზე გაჩერდნენ. აქედან იმასაც ხედავდნენ, რაც ჩრდილოეთის მიმართულებით ხდებოდა გზაზე და საკუთარ ნაკვალევსაც დასჩერებოდნენ. ბრეზენტი სველ თოვლში დააგო და ბიჭი საბნებში შეახვია. — შეგცივდება, — უთხრა. — შეიძლება, აქ ყოფნამ დიდხანს არც მოგვიწიოს.

ერთი საათი არ იქნებოდა გასული, გზაზე ორი კაცი გამოჩნდა. ფართო-ფართო ნაბიჯებით მოდიოდნენ. ჩაუარეს თუ არა, მამაკაცი ფეხზე წამოდგა, კარგად რომ შეეხედა. ამასობაში ისინიც გაჩერდნენ და ერთ-ერთმა უკან მოიხედა. ადგილზე გაშეშდა. ნაცრისფერ საბანში გახვეული ადამიანის დანახვა იოლი არ იქნებოდა, მაგრამ შეძლებით შესაძლებელი იყო. კვამლის სუნი თუ მისწვდათო, გაიფიქრა, ისინი კი იდგნენ და ლაპარაკობდნენ. მერე გზა განაგრძეს. ჩამოჯდა და თქვა:

— ყველაფერი რიგზეა. უბრალოდ, უნდა მოვიცადოთ.

პატარა ქალაქის გარეუბანში გზისპირა შემალლებულზე აშენებულ ოდესღაც დიდებულ სახლს მიადგნენ. ხუთი დღის განმავლობაში არაფერი უჭამიათ. ძილითაც ცოტა ეძინათ. იდგა ბიჭი და ხელს არ უშვებდა მამამისის ხელს. ღორღიან გზასა და სამხრეთისკენ მიმართულ ტყე-ველებზე თოვლი თითქმის მთლიანად დამდნარიყო. კარგა ხანი იყო, ფეხზე შემოკრული პოლიეთილენის ნაჭრები ზედ შემოსცვეთოდან და ტერფებიც სველი ჰქონდათ. სციოდან. მაღალი, მდიდრული სახლი იყო, ფასადის ერთი კიდიდან მეორემდე გამწკრივებული დორიული კოლონებით. ცალ გვერდზე ჩარდახი ჰქონდა. სახლამდე მისასვლელად მოხრეპილი გზა უნდა გაგველოთ, გადამხმარ მინდორში

რომ მიიკლავნებოდა. რაღაც უცნაურობის ძალით ყველა ფანჯარა მთელი შერჩენოდა სახლს.

— ეს რა ადგილია, მამა? — იკითხა ბავშვმა.

— ჩუმად! უბრალოდ აქ ვიდგეთ და მივაყურადოთ, — ურჩია მამამ. ოდნავი მოძრაობაც არ შეუნიშნავთ. გამხმარ გვიმრებს აშრიანობა გზის პირას ქარი. მოშორებით რაღაც ჭრიალებდა. კარი იყო, ანდა — დარაბა.

— მგონი, შიგნით უნდა შევიხედოთ.

— მოდი, არ შევიდეთ, მამა, შიგნით.

— ნუ გეშინია.

— მე მგონი, არ უნდა შევიდეთ შიგნით.

— ნუ გეშინია. უნდა ვნახოთ, შიგნით რა ხდება.

ნელ-ნელა მიუახლოვდნენ სახლთან მისასვლელ მოხრე-შილ გზას. არავითარი ნაკვალევი არ ემჩნეოდა აქა-იქ შერჩენილ სანახევროდ გამდნარ თოვლს. კვიდოს¹ მაღალი ცოცხალი ღობე შემოერტყათ სახლისთვის. ისიც გამხმარიყო. ღობის გაშავებულ ლერწებში ჩიტის ძველი ბუდე შეყუჟულიყო. იდგნენ ეზოში და შენობის ფასადს აკვირდებოდნენ. საშენ მასალად გამოყენებული ხელნაკეთი აგური იმავე მინისგან იყო დამზადებული, რომელზეც შენობა იდგა. კოლონებსა და სოფიტებზე აფურცქნილი საღებავის გრძელ-გრძელი ნაფლეთები კონწიალობდა. გრძელი ჯაჭვით ეშვებოდა ჭერიდან ლამპა. კიბეზე აიპარნენ. ხელს არ უშვებდა მამას ბავშვი. ოდნავ მოღებულ ფანჯრიდან შნური გამოდიოდა, ვერანდას კვეთდა და ბალახში იკარგებოდა. მაგრად ჩაჰკიდა ბავშვს ხელი. ვერანდა გაიარეს. ოდესღაც მონები დააბიჯებდნენ ამ ფიცრებზე და ვერცხლის ლანგრებით დაატარებდნენ სასმელ-საჭმელს. ფანჯარას მიუახლოვდნენ და შიგნით შეიხედეს.

— ვინმე რომ იყოს შიგნით, მამა?

— აქ არავინ არის.

— მამა, უნდა ნავიდეთ.

¹ კვიდო — ფოთოლმცვივანი ან მარადმწვანე ბუჩქების (იშვიათად ხეების) გვარი ზეთისხილისებრთა ოჯახისა.

- საჭმელი უნდა მოვძებნოთ. არჩევანი არ გვაქვს.
- სხვაგანაც შეგვიძლია მოვძებნოთ.
- ყველაფერი კარგად იქნება. მიდი.

რევოლვერი ქამრიდან ამოიღო და კარის გაღება სცადა. თითბრის დიდრონ ანჯამებზე დაკიდებული კარი ზანტად გაიღო — შიგნით იღებოდა. ერთხანს იდგნენ და აყურადებდნენ, იქნებ რამე გავიგონოთო. მერე ფართო ფოიეში შეაბიჯეს. მარმარილოს შავ-თეთრი ფილებით მოეგოთ იატაკი. მეორე სართულზეც ფართო კიბე ადიოდა. „მორისის“ ნარმოების დახვენილი შპალერი ალაგ-ალაგ გამობერილიყო და წყლის ლაქებიც ემჩნეოდა. მობათქაშებული ჭერი გვარიანად ჩამოზნექილიყო და ჭერქვეშ მინებებული გაყვითლებული დაკბილული სხმული დეტალებიც დაბზარულიყო. შეხვიდოდი თუ არა კარში, მარცხენა მხარეს კაკლის დიდი ბუფეტი იდგა. სასადილოდ იყენებდნენ ამ ოთახს, ალბათ. ბუფეტს ალარც კარები ჰქონდა, ალარც უჯრები, კარკასი კი, როგორც ჩანს, დასანვავად მეტისმეტად დიდი გამომდგარიყო. კარში იდგნენ. მუთაქასავით მოექუჩებინა ვილაცას ოთახის კუთხეში ტანსაცმელი, ტანსაცმელიცა და ფეხსაცმელიც. ქამრები... პალტოები... საბნები და ძველი საძილე ტომრები. მერეც საკმარისი დრო ექნებოდა ამაზე საფიქრალად. ხელში ჩააფრინდა დამფრთხალი ბავშვი. ფოიეს მეორე ბოლოში ოთახი იყო. სწორედ იმ ოთახს მიაშურეს. შედგეს თუ არა შიგნით ფეხი, იქვე გაჩერდნენ. იქ სადაც ბუხრის ხის ჩარჩო და პირნაკეთობა ბერკეტით მოეგლიჯათ, გამოუნვაავი აგურის წყობა მოჩანდა. ბუხრის პირას ლეიბები და სხვა ქვეშაგები გაეშალათ.

— მამა, — დაუძახა ბიჭმა.

— ჩუმად!

ბუხარში ნაცარი გაცივებულიყო. იქვე რამდენიმე გაშავებული ქვაბიც იდგა. ჩაიცუცქა და ერთ-ერთს დასწვდა. დაყნოსა და უკან დადო. მერე ადგა და ფანჯრიდან გაიხედა. ნაცრისფერი გათელილი ბალახი... ნაცრისფერი

თოვლი... ელექტროსადენი, ფანჯრიდან რომ გამოდიოდა, თითბრის ზარზე მიებათ, თვითონ ზარი ფანჯრის თამბა-საზე მიჭედებულ ხისგან მოჩორკნილ დამჭერში ჩაემა-გრებიანათ. ბიჭს ხელი ჩაჰკიდა და ვიწრო უკანა დერეფნის გავლით სამზარეულოს მიაშურეს. ყველგან ნაგავი ეყარა. ნიჟარა, ზედ ჟანგის ლაქები რომ ეტყობოდა... ობისა და განავლის სუნი... სამზარეულოს გვერდით პატარა ოთახი იყო. რომელიც საკუჭნაოს ჰგავდა. შევიდნენ.

სათავსის იატაკში კარი იყო დატანებული. ლიუკს ჰგავ-და. ფოლადის ფირფიტებისგან შეკრული დიდი ბოქლომით ჩაეკეტათ. იდგა მამაკაცი და უყურებდა ბოქლომს.

— მამა, უნდა წავიდეთ, — თქვა ბიჭმა. — უნდა წავი-დეთ, მამა.

— ტყუილად არ იქნება ჩაკეტილი.

ხელში მოქაჩა მამაკაცს ბავშვმა. ლამის იყო, ეტირა.

— მამა?

— უნდა ვჭამოთ.

— არ მშია, მამა, არა.

— ძალაყინი უნდა ვნახოთ, ან რამე.

გარეთ უკანა კარით გამოვიდნენ. გვერდიდან არ შორ-დებოდა მამას ბავშვი. რევოლვერი ქამარში ჩაიჩურთა და ადგილიდან გაუნძრევლად მოათვალიერა ეზო. აგუ-რით მოფენილი ბილიკი დაინახა, კიდეც — ხეშეშა, თუმცა ოდესღაც მწვანე ბუხების მიხვეულ-მოხვეული მწკრივი. შტაბელეზად დანყობილი აგურის სვეტებზე რკინის ძველი ფარცხი გაედოთ და ზედ თუჯის ორმოცგალონიანი ქვაბი ჩამოეკიდათ, აი, ისეთი, ადრე ღორის ქონის გადასადნო-ბად რომ ხმარობდნენ. ქვაბის ქვეშ ცეცხლისგან მორჩენი-ლი ნაცარი და გაშავებული ნაპობები მოჩანდა. ერთ მხა-რეს პატარა ოთხთვალა იდგა. რეზინის ბორბლები ჰქონდა. თითქოს ხედავდა და ვერც ხედავდა ამ ყველაფერს. ეზოს ბოლოში ძველი საშაშხე და იარაღების შესანახი სათავსი

იდგა. ლამის თრევით მიიყვანა ბავშვი იქამდე და ფარდულის სახურავის ქვეშ დადგმულ კასრში ჩაყუდებულ იარაღებს დაუარა. ფარდულიდან გამოსულს გრძელტარიანი ნიჩაბი ეჭირა — ხელში წონიდა.

— წავედით, — უთხრა მამაკაცმა ბიჭს.

სახლში შებრუნდნენ. საკეტს კავის გარშემო ხე შემოათალა და როგორც იქნა, შეატია ნიჩბის პირი ხეში ჭანჭიკებით ჩამაგრებული გამირის ქვეშ და ზემოთ მოქაჩა. საკეტიან-ყველაფრიანად აიწია იატაკში გაკეთებული კარი. ნიჩბის პირი ფიცრების კიდეში ჩაჩხირა და გაჩერდა. სანთებელა ამოიღო. მერე ნიჩბის ბოლოს ფეხით დაანვა, ლიუკის კიდე ამოსწია, დაიხარა და ხელი ჩაავლო. ჩურჩულით ეძახდა ბიჭი.

გაჩერდა.

— მომისმინე, — უთხრა ბავშვს. — შეწყვიტე. ხომ გესმის, რომ მშვიერები ვართ?!

მერე იატაკში დატანებული კარი ასწია, ერთი მოიქნია და ზურგს უკან მოისროლა იატაკზე.

— აქ იყავი და მომიცადე, — გააფრთხილა ბავშვი.

— მეც მოვდივარ, — აღარ შეეპუა ბიჭი.

— მე მეგონა, გეშინოდა.

— მეშინია.

— კარგი. არ ჩამომრჩე.

ცუდად დამუშავებული ხის კიბეზე დაეშვა. ჩაყო თუ არა ლიუკში თავი, სანთებელას გამოჰკრა და ალი ისე მოატარა სიბნელებში, ისე აქნევდა ხელს აქეთ-იქით, გეგონებოდა, ვინმეს რამე გასაყიდს სთავაზობდა. სიცივე... ნესტი... ყროლის საშინელი სუნი... ქურთუკში ჩააფრინდა ბიჭი. ნაწილობრივ მოჩანდა ქვის კედელი... ძველი ლეიბიც დაინახა, ზედ შავ-შავი ლაქები რომ აჩნდა. მოიკუნტა და კიდეც ერთი საფეხურით ჩაიწია ქვემოთ. სანთებელით ინათებდა გზას. უკანა კედელთან შიშველი ადამიანები შექუჩებუ-

ლიყვნენ, კაცები, ქალები. ყველა დამალვას ცდილობდა, სახეებს ხელით იფარავდნენ. ლეიბზე მამაკაცი იწვა. ბარდაყს ქვემოთ ფეხები არ ჰქონდა. დამწვარ-გაშავებული ჰქონდა ტაკეები¹. საზიზლარი სუნი იდგა.

— ღმერთო, — დაიჩურჩულა მამაკაცმა.

მერე სათითაოდ შემობრუნდნენ მისკენ, თან ასეთი უბადრუკი სინათლეცკი ეხამუშებოდათ და თვალებს ჭუტავდნენ.

— გთხოვთ, დაგვეხმარეთ, — სთხოვდნენ.

ის კი იმეორებდა: — უფალო, უფალო.

შემობრუნდა, ბიჭს ხელი დასტაცა და შეუძახა:

— ჩქარა, ჩქარა.

სანთებელა ხელიდან გაუვარდა. მოძებნის დროც აღარ იყო. ხელის კვრით ერეკებოდა ბავშვს კიბეზე.

— გვიშველეთ! — იძახდნენ ქვემოდან.

წვერებიანი სახე გამოჩნდა კიბის ბოლოში. ისიც ჭუტავდა თვალებს. მამაკაცი იყო.

— გთხოვთ, გვიშველეთ, — დაიძახა.

— იჩქარე, იჩქარე ღვთის გულისთვის, — აგულიანებდა შვილს.

ის იყო, ბიჭი ლიუკში გაჩარა, რომ ამ უკანასკნელმა თავი ველარ შეიმაგრა და იატაკზე გაიშხლართა. თვითონაც გამოძვრა, კარებს მოეჭიდა და რაც ძალა და ღონე ჰქონდა, დააჯახუნა. მერე ისევ ბიჭს მიუბრუნდა. უნდოდა, ისევ ეტაცა მისთვის ხელი, მაგრამ ბავშვი უკვე ფეხზე იდგა და შიშისგან როკავდა.

— გაჩერდი, თუ ღმერთი გწამს, — უთხრა შვილს სტვენაშერეული ხმით, ბავშვმა კი ფანჯრისკენ გაიშვირა ხელი. მამაკაცმა იქით გაიხედა, საითაც ბავშვი ანიშნებდა და ადგილზე გაიყინა. მინდვრის გავლით სახლისკენ ოთხი წვერიანი მამაკაცი და ორი ქალი მოდიოდა. ხელში სტაცა ბიჭს ხელი.

— უფალო, — აღმოხდა მამას და შვილს შეუძახა: — გავიქეცით, გავიქეცით.

¹ ტაკეი — მოკვეთილი კიდურის ან სხვა ორგანოს დარჩენილი ნაწილი.

კისრისტეხით მიეჭრნენ სადარბაზო კარს და კიბეზე დაეშვნენ. სახლთან მისასვლელი გზა სანახევროდ ექნებოდათ გამოვლილი, ბიჭი მინდორში რომ გადაათრია. უკან მიიხედა. ნაწილობრივ ეფარებოდათ კვიდოს ნარჩენები, მაგრამ იცოდა, მათ განკარგულებაში ყველაზე დიდი რამდენიმე წუთი იყო, ანდა ეგებ წუთიც აღარ ჰქონდათ დასამალად. გამხმარ ლელქაშს შეაფარეს თავი. მერე გზაზეც გავიდნენ და ბოლოს ტყეში მიიმალნენ. ორჯერ უფრო მაგრად უჭერდა მაჯაზე ხელს ბიჭს, ჩურჩულით უმეორებდა, გავიქეციოთ, უნდა გავიქეცეთო. სახლს გახედა, მაგრამ ვერაფერი დაინახა. მოხრეშილზე თუ გადმოუხვევდნენ, მაშინ კი დაინახავდნენ, როგორ გარბოდა ბავშვთან ერთად. გარბოდა და ჩურჩულებდა: ახლა, სწორედ ახლა წყდება ჩვენი ბედო. მერე მიწაზე დაეცა და ბიჭიც თავისკენ მოქაჩა.

— ჩუმად, — გააფრთხილა ბავშვი.

— დაგვხოცავენ, მამა?

— ჩუმად...

იწვნენ ფოთლებსა და ფერფლში და ორივეს ლამის საგულიდან ამოვარდნოდა გული. ცოტაც და, ხველას ველარ შეიკავებდა. პირზე ხელი კი აეფარებინა, მაგრამ იმავე ხელში ბიჭიც ჩაჰფრენოდა და არაფრის დიდებით არ უშვებდა. მეორე ხელში რევოლვერი ეჭირა. ხველას რომ მორეოდა, თავისთვის ძალა უნდა დაეტანებინა, თან უნდა მიეყურადებინა კიდეც, ირგვლივ რა ხდებოდა. ნიკაპი ფოთლებს მოაშორა და მიიხედ-მოიხედა.

— თავი არ ასწიო, — ჩურჩულით გააფრთხილა ბავშვი.

— მოდიან?

— არა.

ნელ-ნელა ფორთხვით გაიკვლიეს გზა ფოთლებში თავდალმართისკენ. მერე იწვა და აყურადებდა, თან ბიჭს არ იშორებდა გვერდიდან. ესმოდა, როგორ ლაპარაკობდნენ გზაზე. ქალის ხმა იყო. მერე ისიც გაიგონა, გამხმარ ფოთლებზე როგორ მიაბიჯებდნენ. ბიჭის ხელი ხელში აიღო და რევოლვერი ჩაუჩურთა.

— აილე, — უჩურჩულა ბავშვს.

ბავშვს ხელი მოხვია და ჩაიხუტა. იმისთანა სიფრიფანა იყო ბიჭი... დაარიგა:

— ნუ გეშინია. — ხომ გესმის, თუ გიპოვიან ამის გაკეთება რომ მოგიწევს? ჩუმად. ტირილი არ გამაგონო. იცი, როგორც უნდა მოიქცე. პირში იდეხ და ზემოთ სწევ. სწაფად და ღონიერად... ხომ გესმის? ტირილს მორჩი: გესმის?

— მგონი, კი, — უპასუხა ბიჭმა.

— არა. გესმის რა გითხარი?

— ჰო.

— თქვი, ხო, მესმის, მამა.

— ხო, მესმის, მამა.

ბავშვს დახედა. შიშის მეტს არაფერს გამოხატავდა მისი სახე. იარაღი გამოართვა და უთხრა:

— არა, არ გესმის.

— არ ვიცი, რა უნდა გავაკეთო, მამა. არ ვიცი, რა უნდა გავაკეთო. შენ სად იქნები?

— ყველაფერი რიგზეა.

— არ ვიცი, რა უნდა გავაკეთო.

— ჩუ... მე აქ ვარ. არ დაგტოვებ.

— მპირდები, ხომ?

— ჰო, გპირდები. გაქცევას ვაპირებდი. იქნებ გამეტყუებინა-მეთქი, მაგრამ, ვერ დაგტოვებ.

— მამა...

— ჩუმად. არ ადგე.

— ძალიან მეშინია.

— ჩუმად.

ინწინ და ისევ აყურადებდნენ.

ამას იზამო? როცა დრო მოვაო? დრო რომ მოვა, საამისო დრო აღარ იქნებაო. შეაჩვენე ღმერთი და მოკვდიო. ვაითუ არ გაისროლოსო? შეძლებ, საყვარელ ადამიანს თავი ქვით რომ გაუჩეჩვოო? განა შენში ისეთი ვინმეც არის, ვისზედაც არაფერი იციო? შეიძლება, შენში სხვა ვინმეც

იყოსო? ჩაეხუტეო. აი, ასეო. სულმა უცბად იცისო. შენკენ მოსწიეო. აკოცეო. ჩქარაო.

მოიცადა. ნიკელით დაფარული პატარა რევოლვერი ხელში ეჭირა. სადაც იყო, დაახველებდა. რაც შეეძლო, თავს ძალა დაატანა და ხველა შეიკავა. სცადა, რამე გაეგონა, მაგრამ ვერაფერს მოჰკრა ყური. დაიჩურჩულა:

— არ დაგტოვებ. არასოდეს მიგატოვებ. ხომ გესმის?

ინვა ფოთლებში და მკერდიდან არ იშორებდა აკანკალებულ ბავშვს. ებლაუჭებოდა რევოლვერს. ასე გაიარა საღამომ, ასე გაიარა ღამემ, ცივმა და უვარსკვლავომ, დალოცვილმა. უკვე იმასაც ფიქრობდა, რომ შანსი გაუჩნდათ.

— უბრალოდ უნდა მოვიცადოთ, — ჩურჩულით უთხრა ბიჭს.

ძალიან ციოდა. გონების დაძაბვა სცადა, მაგრამ თავი ვერ მოუყარა აზრებს. ძალიან იყო დასუსტებული. არადა, რამდენი იძახა, უნდა გავიქცეთო?! არ შეეძლო სირბილი. როცა მართლა დაალამდათ თავზე, ზურგჩანთის თასმები გახსნა, საბნები ამოაძვრინა, ბიჭს დააფარა და იმასაც მალე ჩაეძინა.

ღამით საზარელი კივილი მოესმა სახლიდან. სცადა, ბიჭისთვის ყურებზე დაეფარებინა ხელები. ცოტა ხანში კივილი მიწყდა. გასუსული ინვა. ლელქაშიანიდან გზაზე რომ უნდა გამოსულიყვნენ, ყუთი დაინახა. ბავშვის სათამაშო სახლს ჰგავდა. მიხვდა, რომ სწორედ იქიდან უთვალთვალებდნენ გზას. ჩასაფრებულები იყვნენ და ამხანაგებსაც ფანჯარაზე დაკიდებული ზარის დარეკვით იხმობდნენ. ფოთლებში ცოტა ხნით ჩასთვლიმა და გაელვიდა. მოეჩვენა, ფოთლებში ვილაც დააბიჯებდა. არა, უბრალოდ ქარი იყო, მეტი არაფერი. წამოჯდა და სახლს გახედა, მაგრამ სიბნელის მეტი ვერაფერი დაინახა. შეანჯღრია ბიჭი. გააღვიდა.

— წავედით. უნდა წავიდეთ.

ბიჭს პასუხი არ გაუცია, არადა, იცოდა, რომ ელვიდა. საბნები გადაადრო და ზურგჩანთაზე თასმებით დაამაგრა.

— ნავედით, — ჩურჩულით გაიმეორა.

ულრან ტყეში მიდიოდნენ. ზემოთ, სადღაც, ფერფლიან ღრუბლებს იქით, მთვარე ანათებდა — ერთი იმდენი, რომ ხეებს არჩევდნენ სიბნელეში. მთვრალეებივით ბარბაცებდნენ.

— თუ გვიპოვიან, დაგვხოცავენ არა, მამა? — ეკითხებოდა ბავშვი.

— ჩუმად... ხმა აღარ ამოიღო.

— არ დაგვხოცავენ?

— ჩუმად... კი, კი, დაგვხოცავენ.

* * *

წარმოდგენა არ ჰქონდა, საით მიდიოდნენ. ეშინოდა, ვაითუ, წრეზე დავდივართ და ისევ სახლს მივადგეთო. სცადა, ყველაფერი გაეხსენებინა, რაც ამისთანებზე იცოდა. მართალი იყო, რასაც ჰყვებოდნენ, თუ ზღაპრებს ლაპარაკობდნენ. დაკარგულები რომელ მხარეს მიდიან ხოლმე? იქნებ თავის ტვინის ნახევარსფეროების ამბავია, იქნებ იმისი, რომელი ხელის ხმარება უფრო ემარჯვება ადამიანს? როგორც იქნა, ამოიგდო ამაზე ფიქრი თავიდან. რას გაიგებდი, რა და როგორ ჯობდა?! ტვინი აერია. ფანტომებმა, ათასი წელია, რომ არ გახსენებია, ნელ-ნელა გამოიღვიძეს და თვალწინ დაუდგნენ. ეგ არის, რაც არის... ბარბაც-ბარბაციტ მიდიოდა ბიჭი. ენის ბორძიკით სთხოვან, ხელში ამიყვანეო. ნახევრად არ ესმოდა, რას ლაპარაკობდა. მამაკაცმა აიყვანა ბავშვი და მასაც მაშინვე ჩაეძინა მამის მხარზე თავჩამოდებულს. იცოდა, დიდხანს რომ ვერ ატარებდა ხელით.

სიბნელეში გამოელვია ტყეში, ფოთლებში. ერთიანად ცახცახებდა. წამოჯდა და ხელით მოძებნა ბიჭი. სიფრიფანა ნეკნებს მიაგნო. თბილი იყო ბიჭი. მკერდი აუდ-ჩამოუდიოდა. გული უძგერდა.

მეორედ რომ გამოეღვიძა, საკმარისად განათებულიყო. საბანი გადააგდო და წამოდგა. ლამის წაიქცა, მაგრამ თავი შეიმაგრა და ნაცრისფერ ტყეს მოავლო თვალი. ნეტავი რამსიშორებზე იყვნენ? შემალღებულს წვერზე მოექცა, მოიხარა და განთიადს ისე უყურებდა. ფრთხილად ეპარებოდა ალიონი ცივსა და დუნე სამყაროს. შორს თითქოს ფიჭვის ტყე მოჩანდა, ნესტიანი და ჩაშავებული — მავთულეებისა და კრეპის უფერული სამყარო. უკან დაბრუნდა, ბიჭს ხელი მოჰკიდა და წამოაჯინა, ის კი ქინდრავდა და ქინდრავდა თავს. უნდა წავიდეთო, უთხრა. უნდა წავიდეთო.

* * *

ხელით ატარა მინდორში ბიჭი. ნაბიჯებს ითვლიდა და ყოველ ორმოცდამეათე ნაბიჯზე ჩერდებოდა. ფიჭვნარს რომ მიაღწიეს, ჩაიმუხლა, ქვიშაში შერეულ ფოთლებზე დააწვინა, საბნები დააფარა და თვითონაც დაჯდა. თვალს არ აშორებდა ბავშვს. სიკვდილმისჯილთა ბანაკის ტუსალს ჰგავდა ბიჭი — ნაშიმშილარი, დაღლილი და შიშისგან შეპყრობილი. დაიხარა და აკოცა. მერე ადგა, ტყის ნაპირისკენ წავიდა და იქაურობა მიიარ-მოიარა — უნდოდა, დარწმუნებულიყო, რომ უსაფრთხოდ იყვნენ.

მინდვრებს იქით, სამხრეთისკენ სახლივით რაღაც მოჩანდა და კიდევ — გომური. გზაც მიიკლაკნებოდა ხეებს იქით. სახლამდე მისასვლელ გრძელ მონაკვეთზე ბალახი გადამხმარიყო. მთელ გაყოლებაზე მიუყვებოდა ქვის კედელს სურო. საფოსტო ყუთიც დაინახა, ღობეც, გზას რომ მისდევდა, და გამხმარი ხეებიც ღობის იქით. სიცივე და სიჩუმე იდგა. ნახშირბადის ნისლში იყო გახვეული. უკან დაბრუნდა და ბიჭის გვერდით ჩამოჯდა. უიმედობის ბრალია, ასე დაუფიქრებლად რომ მოიქცა. იცოდა, რაც უნდა მომხდარიყო, ამის უფლება აღარ ჰქონდა.

რამდენიმე საათი არ გაუღვიძია ბიჭს. რომც გაღვიძებოდა, შეეშინდებოდა და მეტი არაფერი. იფიქრა, გავალ-

ვიძებო, მაგრამ იცოდა, ასეთ მდგომარეობაში ბიჭი ვერაფერს დაიხსომებდა. ერთადერთი, ახალგაზრდა ირემივით შეეძლო ბავშვს ტყეში დამალვა, მაგრამ რამდენ ხანს დამალებოდა?! ბოლოს ქამრიდან რევოლვერი ამოიღო და საბნის ქვეშ გვერდით დაუდო ბიჭს, თვითონ კი წავიდა.

* * *

გორაკიდან მოუარა გომურს. გზადაგზა ჩერდებოდა და აყურადებდა. ვიდრე შენობას მიაღწევდა, დიდი ხნის წინ დარგული ვაშლის ხეების ბალზე უნდა გაეელო, უფრო ზუსტად იქ, სადაც ოდესღაც ვაშლის ბალი იყო, ახლა კი კორძიანი ჯირკებისა და გამხმარი, სამუხლემდე ბალახის გარდა არაფერი დარჩენილიყო. იდგა გომურის კარში და ისევ აყურადებდა. სუსტი სინათლე ატანდა შიფერში. მტვრიან ბაგებთან ჩაიარა. იდგა შუაგულ გომურში და ისევ აყურადებდა. არაფერი ისმოდა. მისადგმელი კიბით აძვრა სათივეში. ისე იყო დასუსტებული, ეჭვი ეპარებოდა, რომ ბოლომდე მოახერხებდა ასვლას. სათივედ მოწყობილი სხვენი ერთი ბოლოდან მეორემდე გაიარა და მაღალი სამერცხულიდან გადახედა ნაკვეთებად დაყოფილ გამხმარ, ნაყომრალ მიწას, ღობესა და გზას.

სათივის იატაკზე თივის შეკვრები ეწყო. ჩაიცუცქა, თივაში ერთი მუჭა თესლი გამოარჩია, დაჯდა და ლეჭვას მოჰყვა. უხეში საჭმელი იყო, თანაც მშრალი, მტვრიანი. ცოტას მაინც დაანაყრებდა. წამოდგა, ორი შეკვრა იატაკზე გადააგორა და პირუტყვის სადგომებს შორის დატოვებულ გასასვლელში ჩააგდო. მძიმედ დაეცა ძირს ორივე შეკვრა და ჰაერში მტვრის ბული დააყენა. ისევ მივიდა სამერცხულთან და სახლი შეათვალიერა. ცდილობდა, რამე მაინც დაენახა — გომურის კუთხე ეფარებოდა სახლს. მერე კიბეზეც ჩამობობლდა.

სახლსა და გომურს შორის ისეთი ბალახი იყო, მისი შემხედვარე იფიქრებდი, რომ ზედ არასოდეს დაედგა ვინ-

მეს ფეხი. ვერანდა გაიარა. ოდესღაც მწერებისგან დასაცავად ჩამოკიდებული ფარდა ჩამომპალ-ჩამოგლეჯილიყო. საბავშვო ველოსიპედიც აქვე იდგა. სამზარეულოს კარი ღია აღმოჩნდა. მოკლედ, ვერანდა გაიარა და კარში გაჩერდა. ნესტისგან დეფორმირებული იაფფასიანი ფანერა ბევრგან სულაც მოშორებოდა კედელს. ოთახში ცეცხლგამძლე პლასტმასის ნითელი მაგიდა იდგა, მეორე ბოლოში — მაცივარი. იქამდე მივიდა და მაცივრის კარი გამოაღო. ერთ-ერთ თაროზე ნაცრისფერ ქურქში გამოწყობილი უცნაური არსება დახვდა. კარი მიხურა. ნაგავს მიჰქონდა იქაურობა. კუთხეში მიყუდებული ცოცხი აიღო და ნაგავი ტარით მიჩხრიკ-მოჩხრიკა. დახლზეც აძვრა, კარადების მტვრიანი თაროებიც შეამონმა. ხაფანგი იპოვა და კიდევ რაღაცა შეკვრა. მტვერს სული შეუბერა. ყურძნის არომატიანი ფხვნილი იყო. სასმელებს აკეთებდნენ ასეთი ფხვნილებით. ქურთუკის ჯიბეში ჩაიდო.

ოთახ-ოთახ დაიარა მთელი სახლი. ვერაფერს მიაგნო. საწოლის თავთან მიდგმული ტუმბოს უჯრაში ერთადერთი კოვზი იპოვა. ჯიბეში ჩაიდო. მერე იფიქრა, კედლის კარადაში ტანსაცმელი იქნება, ანდა ქვეშაგებო, მაგრამ შიგნით არაფერი დახვდა. ისევ გარეთ გავიდა და გარაჟისკენ გაემართა. იარაღები გადაარჩია. ფოცხები... ნიჩაბი... თაროზე ლურსმნებითა და ჭანჭიკებით სავსე ქილები ენყო. აქვე მებაღის დანაც იყო. სინათლეს შეუშვირა დანა, დაჟანგულ პირს დააკვირდა და ისევ ადგილზე დადო. მერე ისევ აიღო. ყავის ქილიდან სახრახნისი ამოიღო და დანის ტარი გახსნა. ტარში ოთხი ახალი პირი იყო დამალული. დანას ძველი პირი ამოართვა, თაროზე დადო და მის ადგილას ახალი ჩასვა. მერე იარაღი ისევ ააწყო, დაკეცა და ჯიბეში ჩაიდო. ბოლოს სახრახნისიც ჯიბეში გაიქანა.

გარეთ გამოვიდა. გომურისკენ გაემართა. ქსოვილის ნაგლეჯი ჰქონდა, რომელშიც თივის შეკვრებიდან აღებული მარცვალი უნდა შეეგროვებინა, მაგრამ მიუახლოვდა

თუ არა გომურს, გაჩერდა და ქარს მიაყურადა. ზემოთ, სახურავში თუნუქი ჭრიალებდა. ჯერაც იგრძნობოდა გომურში ძროხის მძიმე სუნი. იმდენ ხანს იფიქრა ერთ ადგილზე გაჩერებულმა ძროხებზე, სანამ, ბოლოს და ბოლოს, არ გაახსენდა, რომ პირუტყვი გადაშენებული იყო. ნუთუ მართლა ასეა? ნუთუ ჰყავდათ სადმე ძროხა, რომელსაც აჭმევდნენ და უვლიდნენ? ნუთუ შესაძლებელი იყო? რას აჭმევდნენ? რისთვის ინახავდნენ? გომურის კარს მიღმა ქარი გამხმარ ბალახს არ აძლევდა მოსვენებას... გარეთ გამოვიდა და გაჩერდა, მინდვრების გადაღმა ფიჭვის ტყეს გაჰყურებდა. მძინარე ბიჭი ეგულებოდა იმ ტყეში. ხეხილის ბალი გაიარა და ისევ გაჩერდა. იგრძნო. რალაცას დაადგა ფეხი. ერთი ნაბიჯით უკან დაიხია, ჩაიმუხლა და ბალახი ხელით გადასწია. ვაშლი. აიღო და სინათლეს მიუშვირა. გამაგრებული, გაშავებული, დაპრანჭული იყო. ნაჭრით განმინდა და ჩაკბიჭა. ისე გამომშრალა, ლამის აღარ შერჩენოდა გემო. სულ შეჭამა, კურკებიან-ყველაფრიანად. მერე ყუნწი ცერსა და საჩვენებელს შორის მოიქცია და ხელი გაუშვა. ნელ-ნელა მიაბიჯებდა ბალახზე. ჯერაც პალტოს ნაკუნებსა და ბრეზენტის ნარჩენებში ჰქონდა შეხვეული ფეხები. დაჯდა, სახვევები მოიხსნა და ჯიბეში ჩაიჩურთა. ფეხშიშველი გაუყვა ხეხილის რიგებს. ბალის ბოლოს რომ მიაღწია, უკვე ხუთი ვაშლი ჰქონდა. ყველა ჯიბეში ჩაიდო და უკან დაბრუნდა. ხეხილის რიგები სათითაოდ დაიარა. ლაბირინთივით ეტყობოდა ბალახს მისი ნატერფალები. იმაზე მეტი ვაშლი შეეგროვებინა, ვიდრე წაღებას შეძლებდა. ხეებს შორის მანძილები მოსინჯა და ჯიბეები ჯერ პირამდე გაივსო, მერე ნაწილი კეფაზე მოქცეულ ქურთუკის კაპიუშონში ჩაიყარა, ნაწილი კი გულში ჰქონდა ჩახუტებული. ვაშლები გომურის კარებთან დაახვავა, ჩამოჯდა და გაშეშებული ფეხების შეხვევას შეუდგა.

სამზარეულოს შესასვლელში წნელის კალათა დაინახა. ქილებით იყო სავსე. ხრახნიანი სახურავები ჰქონდა იმ ქილებს. კალათა სამზარეულოში შეათრია, ქილები ამოალა-

გა, ამოაბრუნა და მტვერი გადმობერტყა. გაჩერდა. ეს რა არის? წყალსადინარი მილი იყო. რკინის ცხაური დაინახა, აი, ისეთი, ზედ ხვიარა მცენარეებს რომ უშვებენ ხოლმე. გამხმარი ვაზი მიუყვებოდა ცხაურს — გეგონებოდა, მრუდი იყო, გრაფიკზე რომელიღაც კომპანიის განვითარების ტენდენციებს რომ ასახავდა. ფეხზე ადგა და სამზარეულოს გავლით ისევ ეზოში გავიდა. გაჩერდა და სახლს შეხედა. ნაცრისფერ, უსახელო დღის სინათლეს ირეკლავდნენ ფანჯრები. ვერანდის კუთხეს მიუყვებოდა წყალსადინარი მილი. კალათა ისევ ხელში ეჭირა. როგორც იქნა, ბალახზე ჩამოდგა და ისევ კიბეზე აძვრა. კუთხის ბოძზე გაყოლებული მილი ბეტონის რეზერვუარში ჩადიოდა. რეზერვუარის სახურავიდან ნაგავი და ფარდის დამპალი ნაგლეჯები ხელით გადაბერტყა, სამზარეულოში შებრუნდა, ცოცხი აიღო, გარეთ გამოვიდა და ახლა სახურავი გადახვეტა საგულდაგულოდ. მერე ცოცხი კუთხეში მიდო და რეზერვუარს სახურავი ახადა. შიგნით სარდაფი დახვდა, სახურავიდან ჩამოსულ სველ ნაცრისფერ სქელ ტალახში აზელილი ნეშოთი იყო სავსე. ქვეში ამოსწია და იატაკზე ჩამოდგა. თეთრი ფერის მსხვილი ქვიშა გამოჩნდა ქვემოთ. წვრილ-წვრილი ქვები ხელით გადასწია. ხის ნახშირიც ჩაეყარათ რეზერვუარში — მთელ-მთელ ჯოხებზე მომწვარი ნატეხები, ტოტები, ნახშირით შესრულებულ ნახატზე გამოსახულ ხეებს რომ ჰგავდა. ქვეში ადგილზე დააბრუნა. იატაკზე თითბრის მწვანე რგოლი მოჩანდა. ცოცხს დასწვდა და ფერფლი გადახვეტა. ალაგ-ალაგ ნახერხები ეტყობოდა ფიცრებს. იატაკი კარგად დაგავა, დაიჩოქა, თითები თითბრის რგოლში გაუყარა, ასანეც-დასანევი კარები ზემოთ მოქაჩა და ერთბაშად გააღო. ქვემოთ, სიბნელეში ცისტერნა იდგა. იმისთანა გემრიელი წყლით იყო სავსე, რომ მის საამურ სუნს შორიდანაც კი გრძნობდა. იატაკზე მუცლით დანვა და ხელი ქვემოთ ჩაყო. სწედებოდა წყალს და მეტი ვერა. მთელი ტანით გადაინია წინ და ისევ გაიშვირა წყლისკენ ხელი. ამოიღო კიდევ ერთი პეშვი, დაეცნოსა, გემო გაუსინჯა, დალია. დიდხანს ინვა ასე, თან პეშვ-პეშ-

ვად იღებდა წყალს ცისტერნიდან. ეჩვენებოდა, რომ უკეთესი არსად არაფერი გაესინჯა.

* * *

სამზარეულოს წინკარში დაბრუნდა და იქიდან ორი ქილა და ძველი ლურჯი მომინანქრებული ქვაბი მოიტანა. ქვაბი გამონმინდა, წყალში ჩააყურყუმელავა და მერე ქილები გამორეცხა. ჯერ ერთი ქილა გაალიცლიცა და წურწურით ამოიღო წყლიდან. ისეთი კრიალა იყო წყალი... სინათლეზე გახედა. ნელ-ნელა ტრიალებდა ქილაში ლექის ერთადერთი ნამცეცი უცნაური ჰიდრომართული კოორდინატის გარშემო. მოიყუდა და დალია. ნელ-ნელა კი სვამდა, მაგრამ ლამის ბოლომდე გამოცალა ქილა. იჯდა. წყალმა მუცელი გაუბერა. შეეძლო, მეტიც დაეღია, მაგრამ აღარ დალია. მორჩენილი წყალი მეორე ქილაში გადაასხა, გამოავლო და ახლა ორივე ქილა აავსო. მერე ცისტერნას ხის ხუფი დაახურა და ვაშლებით ჯიბეგავსებულმა ქილებიანად გასწია ფიჭვის ტყისკენ. ტყემდე მინდვრები უნდა გაეცლო.

იმაზე დიდხანს იყო წასული, ვიდრე დაგეგმილი ჰქონდა. რაც შეეძლო, ჩქარობდა. სტომაქში წყალი აქეთ-იქით მიუდ-მოუდიოდა და უბუყბუყებდა. გაჩერდა, დაისვენა და ისევ განაგრძო სიარული. ტყეში რომ მივიდა, ბიჭი ისეთივე პოზაში დახვდა, როგორშიც დატოვა — გეგონებოდა, არც კი განძრეულა. ჩაიმუხლა და ქილები ფრთხილად დააღაგა ჩამოცვენილ ფიჩხებსა და ფოთლებზე. მერე რევოლვერი აიღო, ქამარში ჩაიდო და ჩამოჯდა, თან ბავშვს არ ამორებდა თვალს.

მთელი შუადღე ვაშლის ჭამაში გაატარეს — ისხდნენ საბნებში გახვეულები და ვაშლს შეექცეოდნენ, თან წრუპვა-წრუპვით სვამდნენ წყალს. მერე ჯიბიდან ყურძნის არომატიანი ფხვნილის შეკერა ამოიღო, გახსნა, ფხვნილი ქილაში ჩაუშვა, მოურიდა და ბიჭს მიაწოდა.

— მამა, ყოჩაღ, — თქვა გახარებულმა ბიჭმა.

მერე მამამისს ეძინა, თვითონ კი დარაჯად იდგა. სალამოს ფეხსაცმელები ამოიღეს, ჩაიცვეს და ფერმისკენ დაეშენენ. თუ სადმე ვაშლი იყო, ერთიანად ახიკეს. სამი ქილა გაავსეს წყლით და ორმაგი, ხრახნიანი თავსახურები დაახურეს. სამზარეულოს წინკარში თაროზე იპოვა ასეთი თავსახურებით სავსე ყუთი. მერე მამაკაცმა ყველაფერი ერთ საბანში გაახვია, ზურგჩანთაში ჩატენა, ზემოდან დანარჩენი საბნები შემოახვია და მხრებზე შემოიგდო. იდგნენ კარში და უყურებდნენ, როგორ დაიძრა დასავლეთისკენ სინათლე. ბოლოს სახლამდე მისასვლელ ბილიკსაც გაუყვნენ მთავარი გზისკენ.

ბავშვი მამას ქურთუკში ჩაჰფრენოდა და ისე მიჰყევბოდა. კიდის მხარე ეჭირათ. ცდილობდა, სიბნელეში ფეხით მოესინჯა გზის საფარი. ჯერ შორიდან ესმოდა ჭექა-ქუხილის ხმა, ცოტა ხანში კირალაცნაირად გაიზანზარა მქრქალმა სინათლემ მათ თავზე. ზურგჩანთიდან პოლიეთილენის ნაჭერი ამოიღო, მაგრამ იმდენი მოეჭრა, ახლა ან გასწვდებოდათ, ან — არა. ცოტა ხანში განვიმდა კიდეც. გვერდი-გვერდ მიდიოდნენ ბარბაცით, არადა, ნასასვლელიც რომ არსად ჰქონდათ?.. ქურთუკის კაპიუშონები წამოეხურათ, თუმცა წვიმა სულ უფრო უსველებდა და უმძიმებდა ქურთუკებს. გაჩერდა და სცადა, პოლიეთილენი როგორმე უკეთესად მოერგოთ ტანზე. საშინლად კანკალებდა ბავშვი.

— გაიყინე, არა? — ჰკითხა მამამ შვილს.

— ჰო.

— თუ გავჩერდებით, მერე მართლა შეგვცივდება.

— ახლაც მართლა მცივა.

— რა გინდა, რომ ვქნათ?

— შეგვიძლია, გავჩერდეთ?

— კარგი. შეგვიძლია, გავჩერდეთ.

გრძელი გამოდგა ის ღამე. უამრავი ამისთანა ღამე ახსოვდა. ახლაც გზის პირას საბნებში გახვეულები სველ

მინაზე იწვნენ, წვიმა კი ურახუნებდა და ურახუნებდა ბრეზენტზე. გულში ჩაიკრა ბიჭი და ცოტა ხანში ისიც აღარ კანკალებდა, კიდევ ცოტაც და, დაეძინა. ჭექა-ქუხილმა ჩრდილოეთისკენ გადაიარა და მერე უბრალოდ წვიმდა. ეძინა. გაელვიდა და წვიმაც შენელდა. ცოტა ხანში საერთოდ გადაილო. ნეტა შუალამე თუ არისო, გაიფიქრა. ახველებდა. უმატებდა და უმატებდა ხეელას და ბოლოს ბავშვსაც გაელვიდა. ზღაზვნით უახლოვდებოდათ რიჟრაჟი. დროდადრო თავს წამოსწევდა და აღმოსავლეთისკენ იხედებოდა. ცოტა ხანში გათენდა კიდევ.

სათითაოდ შემოახვია ქურთუკები პატარა ხეს და ისე განურა. ბიჭს ტანზე გაახდევინა და საბანში გაახვია. მერე, ვიდრე ბავშვი ფეხზე იდგა და ცახცახებდა, ტანისამოსი გაუნურა და დაუბრუნა. სადაც ეძინათ, იმ ადგილას მინა მშრალი იყო. დასხდნენ, საბნები შემოიფარეს და ვაშლი მიირთვეს. წყალიც დააყოლეს. მერე ისევ გზას დაადგნენ. მიდიოდნენ, სარჩოს საშოვნელად წასული ბერებივით დაკონკილები, თავზე კაპიუშონწამოფარებულები და აცახცახებულები.

* * *

საღამოსთვის, სხვა თუ არაფერი, ტანსაცმელი მაინც შეშრობოდათ ტანზე. რუკის ნაწილებს აკვირდებოდნენ, მაგრამ სად იყვნენ, მამაკაცს მაინც ნაკლებად ჰქონდა წარმოდგენილი. იდგა გზის შემადგენულ ადგილზე და ცდილობდა, ბინდებუნდში ორიენტაცია აეღო. მალლობიდან გადავიდნენ და იმ ვიწრო გზას დაადგნენ, მიდამოს რომ კვეთდა. როგორც იქნა, ხიდს მიადგნენ. ხიდის ქვეშ პატარა დამშრალი მდინარე გადიოდა. ნაპირს ფორთხვით დაუყვნენ, მერე კი ხიდქვეშ დაეყარნენ.

— ცეცხლს დავანთებთ? — იკითხა ბავშვმა.

— სანთებელა არ გვაქვს.

განზე გაიხედა ბიჭმა.

— მაპატიე. დამივარდა. არ მინდოდა, მეთქვა.

— არა უშავს.

— კაყს ვიპოვი. სულ მაგაზე ვარ გაფაციცებული, თან ბენზინიც გვაქვს პატარა ბოთლით.

— კარგი.

— ძალიან გცივა?

— კარგად ვარ.

ბავშვი დანვა და მამას ჩაუდო კალთაში თავი, ცოტა ხანში კი იკითხა:

— დახოცავენ იმ ხალხს, არა?

— ჰო.

— რატომ?

— არ ვიცი.

— შეჭამენ?

— არ ვიცი.

— შეჭამენ, არა?

— ჰო.

— ჩვენც ვერ მივეხმარეთ იმიტომ, რომ ჩვენც შეგვჭამდნენ.

— ჰო.

— მაგიტომ ვერ მივეხმარეთ.

— ჰო.

— კარგი.

პატარ-პატარა ქალაქები გაიარეს. სარეკლამო ფარეზზე მიჯღაბნილი წარწერები ხალხს აფრთხილებდა, იქაურობას სათოფეზე არ გაჰკარებოდნენ. ახალი წარწერების გასაკეთებლად საღებავის თხელი ფენით შეეთეთრებინათ სარეკლამო ფარები. ჰოდა, ამ საღებავის ქვეშ პალიმფსესტებივით მოჩანდა იმისთანა საქონლის რეკლამები, საერთოდ რომ აღარ არსებობდა. გზისპირზე ჩამოსხდნენ და მორჩენილი რამდენიმე ვაშლი შეჭამეს. მამაკაცმა იკითხა:

— რა მოხდა?

— არაფერი, — უპასუხა ბავშვმა.

— ვიპოვით რამეს და შევჭამთ. ყოველთვის ვპოულობთ. ბიჭს არ უპასუხია, მამამისი კი უყურებდა და უყურებდა.

— მაგაზე ფიქრობ, არა?

— არაფერია.

— მითხარი.

ბიჭმა მამას თვალი აარიდა და გზას გახედა.

— მინდა, რომ მითხრა. მითხარი.

ბავშვმა თავი გააქნია.

— შემომხედე, — უთხრა მამამ შვილს.

ბავშვი შემობრუნდა და შეხედა. ისე იხედებოდა, ნამტი-რალეები გეგონებოდა.

— უბრალოდ მითხარი.

— ჩვენ არასოდეს არავის შევჭამთ, არა?

— არა, რა თქმა უნდა, არა.

— ძალიანაც რომ გეშოოდეს?

— ახლაც ძალიან გეშია.

— შენ თქვი, არაო.

— მე ვთქვი, არ დავიხოცებით-მეთქი. მშვივრები არ ვართ-მეთქი, არ მითქვამს.

— მაგრამ არავის შევჭამთ.

— ჰო, არ შევჭამთ.

— რაც უნდა მოხდეს.

— ჰო, რაც უნდა მოხდეს.

— იმიტომ, რომ ჩვენ კარგები ვართ.

— ჰო.

— თან ცეცხლს ვატარებთ.

— თან ცეცხლს ვატარებთ. ასეა.

— კარგი.

კაჟისა თუ ტალის ნატეხები იპოვა თხრილში, მაგრამ საბოლოოდ მაინც ცოტაოდენ ბენზინში დასველებული მშრალი ფიჩხი შეაქურა ლოდის ძირში და ბრტყელტუჩა გაუსვ-გამოუსვა ქვაზე. კიდევ ორი დღე გავიდა ასე. სამი. საკმარისად დაიმშენ. გაძარცულ-გაჩანაგებული იყო ირ-გვლივ ყველაფერი. პირნმინდად გაეძარცვათ იქაურობა. ნამცეციც კი არსად არაფერი დაეტოვებინათ. ისე ციოდა,

გაგიჟება შეიძლებოდა; ისე ბნელოდა, თავი აკლდამაში გეგონებოდა. თანაც ისე გვიან თენდებოდა და ისეთი სიჩუმე სუფევდა ირგვლივ... ასე ბრძოლის წინ გაირინდება ხოლმე ყველაფერი განთიადზე. ლამის იყო, შუქი გაეტარებინა ბიჭის სანთლისფერ კანს. მოგაჩერდებოდა თავისი დიდრონი თვალებით და იფიქრებდი, უცხოპლანეტელი მიყურებსო.

მამამისი უკვე ფიქრობდა, ბოლოს და ბოლოს, სიკვდილი კარს მოგდგომია, ისეთი ადგილი უნდა ვიპოვოთ, სადაც ვერ მოგვაგნებენო. იყო მომენტები, როცა იჯდა, უყურებდა მძინარე ბიჭს და ქვითინებდა — თავს ვერ იკავებდა, ოღონდ სიკვდილის გამო არ ტიროდა. არა, დანამდვილებით არ იცოდა, რა ატირებდა, მაგრამ ფიქრობდა, ალბათ სილამაზისა და სიკეთის გამოა, რომ ვტირიო. რა ხანი იყო, საერთოდ აღარ ეფიქრა ამისთანა რამეებზე. ერთ ფარღალალა ტყეში დაცუცქდნენ, დამდგარი წყალი რალაც ჭინჭში გაატარეს და ისე დალიეს. სიზმარში ბიჭი ნახა — მიცვალებულის საკაცეზე იწვა. დაზაფრულს გამოელვია. რასაც ცხადში გადაიტანდა, ღამით იმას ვერ უძლებდა. იჯდა და შიშით ვერ იძინებდა, აქაოდა, ის სიზმარი ისევ არ დაესიზმროსო.

ადრე ფეხსაც რომ არ შედგამდნენ, იმისთანა სახლების გამურულ ნანგრევებში დაფათურობდნენ. სარდაფში დამდგარ წყალში ნაგავსა და დაჟანგებულ მილებს შორის მოტივტივე გვამი... სანახევროდ დამწვარ, სახურავგადახდილ სასტუმრო ოთახში იდგა... ეზოსკენ იზნიქებოდა წყლისგან დაბრეცილი ფიცრები... წყლით გაუღენთილი ტომები მოჩანდა წიგნის კარადაში... თაროდან წიგნი ჩამოიღო, გადაშალა და ისევ ადგილზე დააბრუნა. ნესტიანი იყო ყველაფერი... დამპალი... სანთელს მიაგნო უჯრაში. ჯიბეში ჩაიდო. გარეთ გამოვიდა, ნაცრისფერ სინათლეში და სულ ერთი წამით ქვეყნიერების აბსოლუტურ ჭეშმარიტებას გაუსწორა თვალი... უანდერძოდ გარდაცვლილი დედამინის ცივსა და უღმობელ ტრიალს... სიბნელეს დაუნდობელს... გაქანე-

ბულ პარპელიონებს!... მსხვერველს სამყაროს შავი ვაკუუმის... და კიდევ ორ დამფრთხალ მხეცს, მელაკუდებივით რომ ცახცახებდნენ თავიანთ სამალავში. ნათხოვარი დრო, ნათხოვარი სამყარო და მასზე ჯავრისთვის ნათხოვარი თვალები...

ერთი პატარა ქალაქის განაპირას ერთი სატვირთო მანქანის კაბინაში ჩასხდნენ. უნდოდათ, დაესვენათ, თან ფანჯრის მინას მისჩერებოდნენ, ბოლოდროინდელ წვიმებს პირწმინდად რომ გადაერეცხა. სინათლეც კი მტვრიანი იყო, ღონემიხდილი. გზისპირზე ფირნიში იდგა. ისიც სხვებივით სასიკვდილო საფრთხის შესახებ იუწყებოდა. წლებს გაეხუნებინა ასოები. ლამის გაელიმა.

— ხედავ? — ჰკითხა შვილს.

— ვხედავ, — უპასუხა ბიჭმა.

— ყურადღებას ნუ მიაქცევ. აქ არავინ არის.

— დაიხოცნენ?

— მგონი, კი.

— ნეტა ის პატარა ბიჭი ჩვენთან ერთად ყოფილიყო.

— ნავედით.

ნაირფერად სიზმრებს ხედავდა და შესძაგდა გამოლვიძება. იმისთანა რამეები ეზმანებოდა, ქვეყნად რომ აღარ არსებობდა. სიცოცხემ აიძულა, ცეცხლისთვის შეეკეთებინა. გაახსენდა, როგორ მიდიოდა გაზონზე სახლისკენ დილაადრიან მკერდზე შემოტმასნილ სიფრიფანა ვარდისფერ კაბაში გამოწყობილი. გაიფიქრა, ყოველი მოგონება რამენაირად აუცილებლად აზარალებს იმას, რაც სინამდვილეში იყო. წვეულებებზე რომ თამაშობდნენ ხოლმე... იტყოდი სიტყვას და მერე სხვას გადასცემდი... აქაც ყაირა-

¹ პარპელიონი — (ბერძ. ცრუ მზე) — მზის შარავანდის ერთ-ერთი სახეობა, მზის მსგავსი ნათება. წარმოიქმნება ატმოსფეროში გაბნეულ ანიზოტროპულად ორიენტირებულ ყინულის ნაწილაკებში მზის სინათლის გარდატეხის შედეგად.

თიანობა მართებდა... მოგონებებში რასაც კი შეცვლი, გაცხადებულია თუ დაფარული, თავისი რეალობა მაინც აქვს ყველაფერს.

მიაბიჯებდნენ ქუჩებში ბინძურ საბნებში გახვეულები. ცალი ხელით რევოლვერი ეჭირა წელთან, მეორით ბიჭის ხელს არ უშვებდა. ქალაქის სულ ბოლოში, მინდორში, ეულად აშენებულ სახლს მიადგნენ. მინდორი გაიარეს, სახლში შევიდნენ და ოთახები დაიარეს. სარკეში საკუთარ გამოსახულებას გადაანყდნენ — კინალამ შემართა რევოლვერი.

— მამა, ჩვენ ვართ, — ჩურჩულით უთხრა ბიჭმა. — ჩვენ ვართ.

იდგა უკანა კარში და გაჰყურებდა მინდვრებს, კიდე — გზას, მინდვრებს იქით რომ მოჩანდა და უსიცოცხლო არემარეს, გზის გადაღმა რომ იყო. შიდა ეზოში ბარბექიუ იდგა — ორმოცდათხუთმეტგალონიანი ბიდონი გაეხერხათ შუაზე, ზედ საცეცხლურიც დაემაგრებინათ და რკინისგან შედუღებულ ჩარჩოშიც ჩაესვათ. ეზოში რამდენიმე გამხმარი ხე იყო... იქაურობას ღობეც ჰქონდა... იარაღების შესანახიც, ლითონის ფირფიტებისგან შეკრული... მამაკაცმა მხრები აიჩეჩასავით, პლედი მოიშორა და ბიჭს შემოახვია მხრებზე.

— აქ დამელოდე.

— შენთან ერთად მინდა წამოსვლა.

— უბრალოდ, მივალ და დავხედავ. შენ აქ იჯექი. თვალიდან არ მოგშორდები. გპირდები.

ეზო გაიარა და ფარდულის კარი ერთბაშად ისე შეაღო, რომ იარაღი ხელიდან არ გაუშვია. იქაურობა საკუჭნაოს ჰგავდა, აი, ისეთს, ბალებში რომ იციან ჩადგმა. მიწური იატაკი... ლითონის თაროები ზედ შემოლაგებული ყვავილის პლასტმასის ქოთნებით... ფერფლით იყო დაფარული ყველაფერი. კუთხეში ბაღში სამუშაო იარაღები მიეყუდებინათ... გაზონის საკრეჭი მანქანა... ფანჯრის ქვეშ ხის

მოგრძო სკამი იდგა, მის გვერდით კი — ლითონის კარადა. კარადა გამოაღო... ძველი კატალოგები... თესლის შეკვრები... ბეგონიაო... აბილილიო... თესლები ჯიბეში გაიქანა. რისთვის? ზედა თაროზე ძრავის ზეთის ორი ქილა იდგა. რევოლვერი ქამარში გაირჭო, ქილებს მისწვდა, აიღო და სკამზე დადო. ძალიან ძველი იყო. მუყაოსგან გაკეთებულ ქილებს ლითონის სახურავები ეხურა. ზეთს მუყაო გაეჟლინთა, მაგრამ თითქოს მაინც სავსე იყო ორივე ქილა. ერთი ნაბიჯით უკან დაიხია და კარიდან გაიხედა. საბანში გახვეული ბიჭი სახლის უკანა კიბეზე იჯდა და მამამისს უყურებდა. შემობრუნდა თუ არა, კუთხეში, კარის უკან ბენზინის ბიდონი დაინახა. იცოდა, შეიძლებოდა, შიგნით ბენზინი ყოფილიყო. ფეხით მიანვა და ერთბაშად გაუშვა. ოდნავ გაიტყლაშუნა ჭურჭელში რაღაცამ. ბიდონი ხელში აიღო, სკამთან მიიტანა და თავსახურის მოხსნა სცადა. არ გამოუვიდა. ქურთუკის ჯიბიდან ბრტყელტუჩა ამოიღო, თავსახურს მოარგო და კვლავ სცადა. გამოვიდა. მოხსნილი თავსახური სკამზე დადო და ბიდონი დაყნოსა. მძაღლე სუნი ეცა. წლების წინანდელი კი იყო, მაგრამ მაინც ბენზინი იყო — ცეცხლი მოეკიდებოდა. ჭურჭელს თავსახური დაახურა და ბრტყელტუჩა ჯიბეში ჩაიდო. მიიხედ-მოიხედა — შედარებით მცირე ზომის ჭურჭელს ეძებდა. ბოთლი არ უნდა გადაეგდო. ახლა სახლში უნდა მოეძებნა რამე.

ბალახზე რომ მიაბიჯებდნენ, ლამის გონება დაკარგა. უნდა გაჩერებულიყო. ბენზინს რომ ვყნოსავდი, იმის ბრალი ხომ არ იქნებაო, იფიქრა. უყურებდა ბიჭი. მაინც რამდენი დღე იყო დარჩენილი სიკვდილამდე? ათი? იყო კი ამდენი?! ფიქრი არ შეეძლო. რატომ გაჩერდა? შემობრუნდა. ბალახს დახედა. უკან წავიდა. ფეხით სინჯავდა მიწას. ისევ გაჩერდა და შეტრიალდა. მერე ფარდულში შებრუნდა. იქიდან მებაღის ბარი გამოიტანა და სადაც მანამდე იდგა, იმ ადგილას ჩაასო მიწაში ბარის პირი. გეგონებოდა, ხეს თლიდნენ, ისეთი ხმა იყო. მერე მიწაში სანახევროდ ჩასული ბარიც რაღაცას წამოედო. თხრა დაიწყო.

ნელა მიდიოდა საქმე. ღმერთო, დაიღალა. ბარს დაეყრდნო. მერე თავი აიღო და ბიჭს შეხედა. ბავშვი ისევე იჯდა, როგორც მანამდე, ისევ დაიხარა — განაგრძო მუშაობა. ბარის ყოველ მოქნევაზე ისვენებდა. ბოლოს და ბოლოს, ტოლით დაფარული ფანერა ამოთხარა. კიდევს შემოუარა ნიჩბით. კარი იყო, სიმაღლეში ალბათ, ასე ექვსი ფუტი. ერთ ბოლოში საკეტი იყო, ზედ შებმული ბოქლომითურთ. ბოქლომზე ცელოფანი შემოეხვიათ. დაისვენა, თან ბარის ტარს აყრდნობდა მკლავზე ჩამოდებულ თავს. ზემოთ რომ აიხედა, ბიჭი ეზოში იდგა, მისგან სულ რამდენიმე ნაბიჯში. ძალიან შეშინებული ჩანდა.

— მამა, არ გააღო, — დაიჩურჩულა.

— ყველაფერი რიგზეა.

— გთხოვ, მამა. გთხოვ.

— რიგზეა ყველაფერი.

— არა, არ არის.

ბავშვს მუშტები მკერდში ჩაეკრა და შიშისგან ზემოთ-ქვემოთ ხტოდა. მამაკაცმა ბარი გადაადგო, ბიჭი მკლავებში მოიქცია და უთხრა:

— კარგი, მოდი. უბრალოდ ვერანდაზე დავსხდეთ და ცოტა ხანს დავისვენოთ.

— მერე ნავალთ? — იკითხა ბავშვმა.

— უბრალოდ ცოტა ხნით დავსხდეთ.

— კარგი.

ისხდნენ საბნებში გახვეულები და ეზოს გასცქეროდნენ. დიდხანს ისხდნენ. სცადა, აეხსნა ბიჭისთვის, რომ ეზოში არავინ იყო დამარხული, ის კი უბრალოდ ატირდა. ცოტაც და, ისიც კი იფიქრა, იქნებ ბავშვი მართალიაო.

— უბრალოდ, ვისხდეთ, — გაუმეორა შვილს. — არც კი ვილაპარაკოთ.

— კარგი, — უპასუხა ბავშვმა.

ისევ დაიარეს სახლი. ლუდის ერთ ბოთლსა და ფარდის ძველ ნაგლეჯს მიაგნეს. ნაჭერს კუთხე მოაგლიჯა და ტანსაცმლის საკიდის წვერით ჩატენა ბოთლის ყელში.

- ეს ჩვენი ახალი სანათია, — უთხრა ბიჭს.
- როგორ აევანთებთ?
- ცოტა ბენზინი ვიპოვე ფარდულში. ზეთიც. გაჩვენებ.
- კარგი.
- ნამოდი. ყველაფერი რიგზეა. გპირდები, — შეუძახა შვილს მამამ, ოღონდ როდესაც დაიხარა და საბნით მოფუთნის სახეზე შეხედა, ძალიან შეეშინდა. იფიქრა, ვაითუ, რაღაც ისეთი ამბავია, რასაც აღარ ეშველებაო.

* * *

ვერანდიდან ჩამოვიდნენ, ეზო გაიარეს და ფარდულს მიუახლოვდნენ. ბოთლი სკამზე დადო, ზეთის ერთი ქილა სახრახნისით გახვრიტა, მერე კი ზეთი უფრო ადვილად რომ დანრეტილიყო, მეორეგანაც გახვრიტა უფრო პატარაზე. ბოთლიდან პატრუქი ამოაძვრინა და სანახევროდ აავსო. დიდხანს მოუნდა ქილიდან ისედაც ბლანტი, მძიმე, ძველი და ლამის გაყინული ზეთის გადმოსხმას. ბენზინის ბიდონს თავსახური მოხსნა და თესლის ერთ-ერთი შეკვრიდან ქალღმრთის პატარა ძაბრი გააკეთა. სანვავი ბოთლში ჩაასხა, მერე ბოთლის ტუჩს ცერი დააფარა და შეანჯღრია. ცოტაოდენი ბენზინი თიხის თეფშზეც დაასხა, ისევ ის ჭინჭი აიღო, მანამდე ბოთლში რომ ჰქონდა ჩაჩურთული, და სახრახნისის დახმარებით უნინდელ ადგილზე დააბრუნა. ჯიბიდან კაყის ნატეხი ამოიღო და ხელსაწყოს დაკბილულ პირს ჩამოჰკრა. ერთი-ორჯერ სცადა, მერე კი გაჩერდა და თეფშზე ბენზინი დაამატა.

— შეიძლება, ააღდეს.

ბიჭმა თავი დაუქნია. ნაპერწკლებს თიხის მოზრდილ თეფშს უშვერდა და აი, მოედო კიდეც სანვავს ხმადაბალი შიშინით ალი. ბოთლს მისწვდა, დააგვერდა, პატრუქს მოუკიდა, თეფშზე აბრიალებული ცეცხლი ჩააქრო და ახრჩოლებული ბოთლი ბიჭს გაუნოდა.

— მიდი, აილე, უთხრა. — აილე.

— რა უნდა ვქნათ? — იკითხა ბიჭმა.

— ალს ხელი მოაფარე. არ ჩაგიქრეს, — უპასუხა მამამ, მერე ფეხზე ადგა და რევოლვერი ქამრიდან ამოიღო. — ეს კარიც მეორე კარს ჰგავს, მაგრამ მაინც სხვანაირია. ვიცი, რომ გეშინია. არა უშავს. მგონია, შიგნით რაღაცები იქნება. უნდა ვნახოთ. სხვა წასასვლელი არ გვაქვს. ასეა. უნდა მომეხმარო. ან სანათი უნდა გეჭიროს, ან რევოლვერი გამომართვი.

— სანათს დავიჭერ.

— კარგი. კარგი ბიჭები ასე იქცევიან. ცდას არ აკლებენ.

— არ ნებდებიან.

— კი, ბატონო.

მიჰყევებოდა ბიჭი მამას ეზოში და ჰაერში სანათიდან ავარდნილი შავი კვამლის ნაკვალევს ტოვებდა. მამაკაცმა რევოლვერი ქამარში ჩაიდო, ბარს დასწვდა და ფანერის ჩორკნას შეუდგა — საკეტის ამოგდებას ცდილობდა. ბარის პირი კუთხით შეთხარა საკეტის ქვეშ, ამოსწია და ბოქლომს ჩაებლაუჭა. მერე საკეტიან-ბოქლომიანად ერთბაშად მოატრიალა, ამოაძრო და ბალახში მოისროლა. ახლა კარის ქვეშ გაჭედა ბარი, მერე თითებიც შეაცურა, წამოდგა და თავისკენ მოქაჩა. ჩხრიალით ჩამოსცვივდა კარის ფიცრებს მიწა და მტვერი. ბიჭს შეხედა.

— კარგად ხარ?

უსიტყვოდ დაუქნია ბავშვმა თავი, თან სანათს არ უშვებდა ხელიდან. ერთი მოქნევით გადაადგო ბალახში კარიც მამამისმა. სიბნელეში იკარგებოდა უხეშად ნათალი ხის საფეხურები. ხელი სანათისკენ გაინვდინა, ბიჭს გამოართვა და რამდენიმე საფეხურით ჩავიდა. მერე შემობრუნდა, დაიხარა და შვილს შუბლზე აკოცა.

ბუნკერის კედლები ბეტონის ბლოკებით ამოყვანათ. სხმული ბეტონის იატაკი სამზარეულოს კაფელით მოეგოთ. ბუნკერში წყვილი რკინის სანოლი იდგა, გაშიშვლებული ზამბარებით. თითოეული კედელთან მიედგათ. სამხედრო ყაიდაზე დაეხვიათ სანოლის ფეხებთან ლეიბის პირები. შემობრუნდა და ბავშვს შეხედა. მინას გაჰკეროდა

და ისე დასჩერებოდა მამამისს ბიჭი. სანათის კევამლისგან თვალებს ხშირ-ხშირად ახამხამებდა მამაკაცი. მერე კიბის ძირამდე ჩავიდა, ჩამოჯდა და სანათი წინ გაიშვირა. ჩურ-ჩულით თქვა:

- ღმერთო ჩემო, ღმერთო ჩემო.
- რა არის, მამა?
- ჩამოდი. ღმერთო ჩემო. ჩამოდი.

* * *

ერთმანეთზე იდგა კონსერვირებული პროდუქტის ყუთები. პამიდორი, ატამი, ლობიო, გარგარი... ღორის მოხუფული ბარკლები... საქონლის მოხარშული დამარილებული ხორცი... ასობით გაღონი წყალი პლასტმასის ათგაღონიან ბრტყელგვერდა კანისტრებში. სამზარეულოს ქაღალდის პირსახოცები, ტუალეტის ქაღალდი, ქაღალდის თეფშები... საბნებით დაძეძგილი ნაგვის პარკები... ხელები შუბლზე შემოიწყო და, ღმერთო ჩემო, თქვა. მერე ისევ ბიჭს ახედა.

- ყველაფერი კარგად არის, ჩამოდი.
- მამა?!

— ჩამოდი. ჩამოდი და ნახე.

მამაკაცმა სანათი საფეხურზე დადგა, კიბეზე ავიდა და ხელი ჩაჰკიდა ბიჭს.

— მიდი, — გაამხნევა, — ყველაფერი რიგზეა.

— რა იპოვე? — ჰკითხა ბავშვმა.

— ყველაფერი ვიპოვე, ყველაფერი. მოიცადე, სანამ ნახავ.

ბიჭი კიბეზე ჩაიყვანა, სანათად გადაკეთებული ბოთლი ხელში აიღო და ზემოთ ასწია.

— ხედავ?

— ეს რა არის, მამა?

— საჭმელია. წაიკითხე.

— ა-ტა-მი. ატამიო, წერია.

— ჰო. წერია. წერია, აბა?!

ლამის ბოლომდე სწვდებოდა ჭერს თავით. კავზე ჩამოკიდებული ლითონის მომწვანო ფარნის ქვეშ რომ გაეცლო,

თავის დახრა მოუხდა. ხელჩაკიდებულს დაატარებდა ბავშვს წარწერებიანი მუყაოს ყუთების რიგებს შორის. წინაკა, სიმინდი, ჩაშუშული, რალაც წვნიანი, სპაგეტის სოუსი... ბარაქა დაკარგული სამყაროში.

— ეს რალაცები აქ რატომ არის? ნამდვილია? — იკითხა ბიჭმა.

— ოჰ, ნამდვილია, ნამდვილია.

ერთ-ერთი ყუთი დაბლა ჩამოიღო, ბრჭყალივით გამოსდო თითი, გახსნა და დაკონსერვებული ატმის ქილა ამოაძვრინა.

— ვილაცას ეგონა, რომ ესენი დასჭირდებოდა, — აუხსნა შვილს.

— მაგრამ ველარ გამოიყენეს.

— ჰო, ველარ.

— დაიხოცნენ.

— ჰო.

— არა უშავს, ჩვენ თუ ავიღებთ?

— ჰო, არა უშავს. ვინც ეს ყველაფერი შეინახა, იმათაც ეგ ენდომებოდათ ისევე, როგორც ჩვენ გვენდომებოდა, მათ რომ აეღოთ.

— კარგი ხალხი იყო?

— კი, კარგი ხალხი იყო.

— ჩვენსავით.

— ჰო, ჩვენსავით.

— მაშინ არა უშავს.

— ჰო, არა უშავს.

პლასტმასის ყუთში დანებს, პლასტმასისავე ჯამ-ჭურჭელსა და სამზარეულო იარაღებს მიაგნეს. კონსერვის გასახსნელი... ელექტროფარნებიც იპოვეს, ოღონდ არც ერთი არ მუშაობდა. ბატარეებით სავსე ყუთიც აქვე იყო. ელემენტების უმეტესობა დაჟანგებულა და ნებოვანი მჟავა გასდიოდა. აი, რამდენიმე თითქოს არ უნდა ყოფილიყო გაფუჭებული. როგორც იქნა, ერთი ელექტროფარანი აამუ-

შავა, მაგიდაზე ჩამოდო და ახრჩოლებული სანათი სულის შებერვით ჩააქრო. მერე მუყაოს გახსნილ ყუთს კიდე მოახია და გააქან-გამოაქანა, როგორმე კვამლი რომ გაეფანტა. ბოლოს კიბეზე აძვრა, ასანევ-დასანევი კარი თავისკენ მოქაჩა და ბიჭს შეხედა. ჰკითხა:

- ვახშმად რას ინებებ?
- ატამს, — მიუგო ბიჭმა.
- კარგი არჩევანია. იყოს ატამი.

ქალალდის ჯამების ცელოფანშემოკრულ შეკვრას ორი ჯამი ამოაძრო და მაგიდაზე ჩამოარიგა. ლეიბის პირები სანოლებზე გაშალა, დასაჯდომად გაამზადა და ატმის კონსერვებიანი მუყაოს ყუთი გახსნა. მერე ერთი ქილა ატამი ამოიღო, მაგიდაზე დადო, ხუფს კონსერვის გასახსნელი მოუჭირა და დაატრიალა. ბიჭს შეხედა. ბავშვი წყნარად იჯდა სანოლზე. ტანზე ჯერაც საბნები ჰქონდა შემოხვეული. მამაკაცმა გაიფიქრა, ალბათ ბავშვმა ბოლომდე ჯერაც ვერ გაითავისა, რა ხდებაო. ასეა, როცა სველ ტყეში გინევს ხოლმე გამოღვიძება.

— ამაზე უკეთესი ატამი არასოდეს გექნება გასინჯული, — უთხრა მამამ შვილს. — ცოტაც მოიცადე.

გვერდიგვერდ დასხდნენ და ის ქილა ბოლომდე გაათავეს. კოვზებს ლოკავდნენ, ჯამებს პირზე იყუდებდნენ და ტკბილ, მსუყე სიროფს ისე სვამდნენ. მერე ერთმანეთს გადახედეს.

- ერთიც, — დამატება მოინდომა ბიჭმა.
- ცუდად გახდები.
- არ გავხდები.
- დიდი ხანია, ნორმალურად არ გიჭამია.
- ვიცი.
- კარგი.

ბავშვი სანოლზე დაანვინა, ბალიშზე დაყრილი ჭუჭყიანი თმა გაუსწორა და საბნები დააფარა. ზემოთ რომ აძვრა და ბუნკერის კარი ასწია, დაღამებას ბევრი არაფერი აკლდა.

გარაჟისკენ ნავიდა, ზურგჩანთა აიღო, უკან დაბრუნდა, ბოლოჯერ მოავლო თვალი არემარეს და კიბეზე დაეშვა. კარი დახურა და ბრტყელტუჩას ცალი ტარი შიდა მასიურ საკეტში გაჭედა. ელექტროფარანი ძლივსლა ანათებდა. მინის ქვეშ შენახულ მარაგს იქამდე ათვალიერებდა, ვიდრე გალონიან ქილებში ჩასხმული გასუფთავებული ბენზინის კონტეინერებს მიაგნო. ერთ-ერთი კონტეინერი აიღო, მაგიდაზე დადო, ხრახნიანი სახურავი მოხსნა და ლითონის შუასადები სახრახნისით გამოხვრიტა. მერე თავზემოდ ჩამოკიდებული ფარანი კავიდან ჩამოხსნა და სანეავით გაავსო. მთელი ყუთი ბუტანის სანთებელები იპოვა და ახლა სწორედ ერთ-ერთი ასეთი სანთებლით მოუკიდა ფითილს, ალი გააშუალა და ფარანი თავის ადგილზე ჩამოკიდა, მერე კი უბრალოდ იჯდა სანოლზე.

ვიდრე ბიჭს ეძინა, მეთოდურად შეუდგა დასაწყობებული მარაგის დათვალიერებას. ტანსაცმელი... სვიტერები... წინდები... უჟანგავი ფოლადის ტაშტი, ტანის დასაბანი ღრუბლები, საპნის კვერები... კბილის პასტა და ჯაგრისები... ჭანჭიკებით, ხრახნებითა და ათასნაირი რკინეულობით სავსე პლასტმასის ქილაში ნაჭრის ტომსიკაში შენახული ორი მუჭა კრიუგერანდები¹ იპოვა. მონეტები გადმოაპირქვევა, ხელში მოსრისა, დახედა, რკინეულობასთან ერთად ისევ ქილაში ჩაუძახა და თაროზე დააბრუნა.

ყველაფერი გადაარჩია. ხან აქეთ მისწევდა ყუთებს, ხან — იქით. ბუნკერში მეორე ოთახიც იყო, რომელშიც ფოლადის პატარა კარით გადიოდი. იმ ოთახში გაზის ბალონები შეენახათ. კუთხეში ბიოტუალეტი იდგა. გამწოვი მილებიც მოჩანდა. მილებზე მავთულის ბადე შემოეხვიათ. იატაკში სადრენაჟე მილები ჩაელაგებინათ. რაც დრო გადიოდა, ბუნკერში მით მეტად თბილოდა. ქურთუკი გაიხადა. ყველაფერი შეამონმა. კოლტის ავტომატური პისტო-

¹ კრიუგერანდი — სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკის მონეტა.

ლეთის .45-კალიბრიანი ვაზნები იპოვა ყუთით, კიდევ — სამი ყუთი სანადირო თოფის ტყვიები. იარაღს ვერ მიაგნო. ელექტროფარანი აიღო და იატაკი მოათვალიერა. მერე კედლებიც შეამოწმა, იქნებ სადმე საიდუმლო სათავესიც იყოსო. ცოტა ხანში სანოლზე ჩამოჯდა. უბრალოდ იჯდა და შოკოლადის ფილას შეექცეოდა. იარაღი არსად ჩანდა. ალბათ ვერც იპოვიდა.

გამოელვიდა. ჩუმად შიშინებდა ჭერში ჩამოკიდებული ფარანი. ყუთებიან-კოლოფებიანად ანათებდა ბუნკერის კედლებს მისი შუქი. არ იცოდა, სად იყო. იწვა და საკუთარი ქურთუკი ეფარა. წამოჯდა და მეორე სანოლზე მძინარე ბიჭს შეხედა. ფეხზე გაეხადა, მაგრამ ესეც აღარ ახსოვდა. ფეხსაცმელი სანოლის ქვეშიდან გამოაძვრინა, ფეხებზე ჩამოიცვა და კიბეზე აძვრა. საკეტიდან ბრტყელტუჩა გამოაძვრო, კარი გააღო და გაიჭყიტა. სისხამი დილა იყო. ჯერ სახლს შეხედა, მერე გზაზე გადაიტანა მზერა და ის იყო, ლიუკი უნდა დაეხურა, რომ შეჩერდა. ძლივსშესამჩნევი ნაცრისფერი სინათლე ჩანდა დასავლეთით. მთელი ღამე და მთელი დღე სძინებიათ. კარი თავისკენ მოზიდა, ისევ ჩაკე-ტა, კიბეზე ჩაცოცდა, სანოლზე დაჯდა და ხორაგეულს შეავლო თვალი. ორი დღის წინ მზად იყო სიკვდილისთვის, ახლა კი... სიკვდილს არ აპირებდა. დაფიქრება მართებდა. ნებისმიერი შენიშნავდა ეზოში გამოჭიმულ ლიუკის თავ-სახურს და მაშინვე მიხვდებოდნენ, ქვემოთ რაც იყო. რამე უნდა მოეფიქრებინა. სხვა საქმე იყო, ტყეში როცა იმალებოდნენ, სრულიად სხვა. ბოლოს და ბოლოს, ადგა, მაგი-დასთან მივიდა და გაზის პატარა, ორსანთურიანი ქურა აანთო. მერე ერთი ტაფა და ერთი ქვაბი გადმოიღო და სამ-ზარეულო მონყობილობების ყუთი გახსნა.

* * *

ყავის ხელის საფქვავის ხმაურზე ბიჭს გამოელვიდა — მამამისი ფქვავდა ყავას. ბავშვი წამოჯდა და იქაურობა მოათვალიერა. მერე მამას დაუძახა.

— გაუმარჯოს. გშია? — ჰკითხა მამაკაცმა შეილს.

— საპირფარეშოში უნდა წავიდე. ფისი მინდა.

სამზარეულო ნიჩბით ანიშნა ბავშვს ფოლადის დაბალ კარზე. არ იცოდა, ამ ტუალეტით როგორ უნდა ესარგებლათ, თუმცა რამე უნდა მოეფიქრებინათ. ბუნკერში დიდი ხნით დარჩენას კი არ აპირებდნენ, მაგრამ ვიდრე აქ იყვნენ, საჭიროების გარეშე ლიუკის ახდა-დახურვაც არ უნდოდათ. ოფლიანი თმა აჩეჩოდა თავზე ბიჭს. ფოლადის კარს ჩაუარა და იკითხა, ეს რა არისო?

— ყავაა. ბარკალი, უმარილო კვერები.

— ვა?!

ფეხსაცმლის დაბალი კარადა იატაკზე გაათრია და სანოლებს შორის ჩადგა, მერე ზედ პირსახოცი გადააფარა და თეფშები, ფინჯნები და პლასტმასის რამერუმეები ჩამოარიგა. მერე კვერებიანი თასიც ჩადგა, ზედ ხელის ტილო რომ გადაეფარებინა, და კარაქიანი თეფშიც. ამ ყველაფერს შესქელებული რძის ქილაც მიამატა. არც მარილი და პილპილი დავინყებია. ბიჭს შეხედა. ნარკოტიკისგან გაბრუებულს ჰგავდა ბავშვი. ქურიდან ტაფა გადმოდგა და ბარკლის დაბრანული ნაჭერი ჩანგლით გადმოუღო შეილს თეფშზე. მეორე ტაფიდან ერბოკვერცხი მიანოდა, ზედ რამდენიმე კოვზი ლობიოს კონსერვიც დაამატა და ყავაც დაასხა ორივესთვის, ბიჭი კი ამასობაში იდგა და შეჰყურებდა მამას.

— მიდი, ჭამე, — უთხრა მამაკაცმა ბავშვს. — არ გაგიცივდეს.

— პირველი რა უნდა ვჭამო?

— რაც გაგიხარდება.

— ეს ყავაა?

— ჰო. ნახე, კვერებს კარაქი დაადე. აი, ასე.

— კარგი.

— კარგად ხარ?

— არ ვიცი.

— თავს კარგად გრძნობ?

— კი.

— აბა?

— შენი აზრით, იმ ადამიანებს მადლობა უნდა გადაუხადოთ?

— იმ ადამიანებს?

— ვინც ეს ყველაფერი მოგვცა.

— ალბათ, ასეც შეიძლება.

— მადლობას გადაუხდის?

— შენ რატომ არა?!

— არ ვიცი, როგორ უნდა.

— იცი, აბა, რა. იცი, მადლობა როგორ უნდა თქვა.

იჯდა ბიჭი და თავის თეფშს დასჩერებოდა. დაბნეულს ჰგავდა. ის იყო, მამამისს რალაც უნდა ეთქვა, რომ დაასწრო და დაიწყო:

— ძვირფასო ადამიანებო, გმადლობთ ამ საჭმლისთვის და ამ რამეებისთვის. ვიცი, რომ ეს ყველაფერი თქვენთვის შეინახეთ და აქ რომ დაგვხვედროდით, როგორი მშვივრებიც უნდა ვყოფილიყავით, ვერაფერს შეეჭამდით. ვწუხვართ, რომ თქვენი საჭმელი ვერ შეჭამეთ და იმედი გვაქვს, რომ ღმერთთან ზეცაში უსაფრთხოდ ხართ. — ეს სიტყვები რომ წარმოთქვა, ბიჭმა მამას ახედა და დააყოლა: — ასე ივარგებს?

— ჰო, მგონი ივარგებს.

ბავშვი ბუნკერში არ დარჩა. მამამისი გაზონზე მიდი-მოდიოდა და სახლის უკან მოწყობილ სააბაზანოში წყლით სავსე პლასტმასის ჭურჭელს ეზიდებოდა, თვითონ კი კუდში დასდევდა. სააბაზანოში პატარა ქურა და ორი ქვაბი შეიტანეს. მამაკაცმა წყალი გაათბო, აბაზანაში ჩაასხა და კიდევ დაამატა ცივი წყალი. დიდი დრო კი დასჭირდა, მაგრამ უნდოდა, წყალი კარგი თბილი ყოფილიყო. აბაზანა თითქმის პირამდე რომ გაივსო, ბიჭმა ტანზე გაიხადა, კანკალით ჩადგა ფეხი წყალში და დაჯდა. ტიტლიკანა, ჭუჭყიანი, გაძვალტყავებული... მხრებიდან არ იშორებდა ხელებს ბავშვი. სინათლის ერთადერთი წყარო სანთურის გარშემო ცისფერი ცეცხლის კბილებივით ალესილი ენები იყო.

— აბა, რას ფიქრობ? — ჰკითხა ბავშვს მამაკაცმა. —
თბილი მაინცაა.

— თბილი მაინცაა?

— ჰო.

— გამოთქმაა ეგეთი?

— არ ვიცი.

— კარგი. თბილი მაინცაა.

ბავშვს აჩეჩილი თმა ჩამოებანა, მერე ტანიც დაებანა საპ-
ნიანი ღრუბლით. ჭუჭყიანი წყალი, რომელშიც ბიჭი იჯდა,
გაუშვა და ახალი თბილი წყალი გადააევლო. ბოლოს აცახ-
ცახებულს პირსახოცი და საბანი შემოახვია. თმაც დავარ-
ცხნა. შეხედა. სქელი ოხშივარი ასდიოდა ბიჭს.

— კარგად ხარ? — ჰკითხა მამამ.

— ფეხებზე მცივა, — უპასუხა ბავშვმა.

— დამელოდე.

— ჩქარა ქენი.

იბანავა. აბაზანიდან ამოძვრა და ნაბან წყალში სარეცხი
საშუალება ჩაასხა. მერე აქოთებული ჯინსები ყვინთა დგუ-
შით ჩატენა აბაზანაში და შვილს ჰკითხა, მზად თუ ხარო.

— ჰო, — უპასუხა ბიჭმა.

სანთურა იქამდე ატრიალა, ვიდრე ალი შიშინით არ ჩა-
ქრა, მერე ხელის ფარანი ჩართო და იატაკზე დადო. აბაზა-
ნის კიდეზე ჩამოსხდნენ და ფეხსაცმელები ჩაიცვეს. მერე
მამამ შვილს ქვაბი და საპონი მიაწოდა, თვითონ კი ქურა
აიღო, კიდეც — გაზის პატარა ბალონი, რევოლვერი და სა-
ბნებში გახვეულებმა ისევ მიაშურეს ეზოს ბოლოში მოწყო-
ბილ ბუნკერს.

სანოლზე დასხდნენ. შუაში ჭადრაკის დაფა ედოთ. ახა-
ლი სვიტერები და წინდები ეცვათ. ახალ საბნებში გახვეუ-
ლიყვნენ. მამაკაცმა გაზის პატარა გამათბობელიც აანთო
და „კოკა-კოლაც“ დალიეს პლასტმასის ჭიქებით. ცოტა

ხანში ისევ სახლში დაბრუნდა, ჯინსები განურა, ბუნკერში წაიღო და გასაშრობად ჩამოკიდა.

— აქ რამდენ ხანს დავრჩებით, მამა? — იკითხა ბავშვმა.

— დიდხანს ვერა.

— ეგ რამდენია?

— არ ვიცი. შეიძლება, კიდევ ერთი დღით დავრჩეთ, ორით.

— იმიტომ, რომ საშიშია?

— ჰო.

— გგონია, გვიპოვიან?

— არა, ვერ გვიპოვიან.

— შეიძლება გვიპოვონ.

— არა, ვერ გვიპოვიან. ვერ გვიპოვიან.

მოგვიანებით, როცა ბიჭს უკვე ეძინა, მამაკაცი სახლში შევიდა და ავეჯიდან რალაც-რალაცები გაზონზე გამოათრია. მერე ერთი ლეიბიც გამოათრია და ლიუკს დააფარა. ფანერა მთლიანად დამალა და ასანეც-დასანევი კარი ფრთხილად დაუშვა ქვემოთ — ოდნავადაც არ უნდა დაძრულიყო ადგილიდან ლეიბი. დიდი ვერაფერი ხრიკი იყო, მაგრამ სულ არარაობას სჯობდა. მერე, ვიდრე ბიჭს ეძინა, იჯდა სანოლზე და ფარნის შუქზე ხის ტოტისგან ცრუ ტყვიებს თლიდა, რევოლვერის დოლურის ცარიელ ლულის ღარებს არგებდა და ისევ თლიდა. ტყვიებს ბოლოები დანით გამოუთალა, მერე მარილით დაუგლუვა და ჭვარტლში იქამდე აგორავა, სანამ ხის ნაჭრები სათითაოდ არ შეიღება ტყვიისფრად. ხუთივე ტყვია მზად რომ ჰქონდა, ისევ მოარგო ლულის ღარებს, დოლურა დაკეტა და ფეხზე ადგა. უნდოდა, ჯინსების ტოტები მოესინჯა, გამათბობლის თავზე ოხშივარი რომ ასდიოდა.

თავის დროზე რევოლვერის რამდენიმე ცარიელი მასრა კი შეენახა, მაგრამ სხვა რამეებთან ერთად ისინიც დაეკარგა. ჯიბით უნდა ეტარებინა მასრები. ბოლო მასრაც კი დაკარგა. ფიქრობდა, იქნებ ორმოცდახუთკალიბრიან ვაზ-

ნებს მაინც გამოეცალაო. ამოღებისას თუ არ გააფუჭებდა, ფისტონები ვინძლო გამოადგებოდა კიდეც. მებალის დანით ტყვიების გამოჭრა... ფეხზე ადგა და ბუნკერში შენახულ მარაგს ბოლოჯერ დაუარა. მერე სანათი ჩააქრო და როგორც კი ალი მინელდა, ბიჭს აკოცა. სანოლზე აძვრა, სუფთა საბნის ქვეშ მოიკალათა და კიდეც ერთხელ შეაელო იქიდან თვალი გამათბობლის ნარინჯისფერ სინათლეში აცახცახებულ ერთი ბენო სამოთხეს. ბოლოს დაეძინა.

ქალაქი წლების წინ მიეტოვებინათ, მაგრამ მამა-შვილი მაინც ფრთხილად მიაბიჯებდა ნაგვიან ქუჩებში. ხელს არ უშვებდა ბიჭი მამამისის ხელს. ლითონის მოზრდილ ნაგვის ურნას ჩაუარეს, რომელსაც, როგორც ეტყობოდა, გვამების დასანვავად იყენებდა ვილაც. გამურული ხორცისა და ძვლების შემხედვარე ალბათ ვერაფერს მიხვდებოდი, აი, თავის ქალები კი უმალ გამცნობდნენ, რომ ადამიანები დაეწვათ. სუნი აღარ იგრძნობოდა. ქუჩის ბოლოში მალაზია იყო. სტელაჟები ცარიელი ყუთებით დახვდათ საესე. თაროებს შორის ერთ-ერთ გასასვლელში ლითონის სამი საბაყლოს ურიკა იდგა. მამაკაცმა ურიკები დაათვალიერა, ერთი თავისკენ მოსწია, ჩაიცუცქა, ბორბლები დაატრიალა და სტელაჟებს შორის გააგორ-გამოაგორა.

— შეგვიძლია, ორი ურიკა წავიღოთ, — თქვა ბიჭმა.

— არა.

— ერთს მე გავაგორებდი.

— შენ მზვერავე ხარ. ფხიზლად უნდა იყო.

— რაც იქ არის, იმ ყველაფერს რა უნდა ვუყოთ?

— მხოლოდ იმის ნაღება მოგვიწევს, რის ნაღებასაც შევძლებთ.

— გგონია, ვინმე მოვა?

— კი. ოდესმე.

— შენ თქვი, არავინ მოვაო.

— არასოდეს მოვა-მეთქი, არ მიგულისხმია.

— ნეტა იქ ცხოვრება შეგვეძლოს.

— ვიცი, ეგ რომ გინდა.

— ფხიზლად ვიქნებოდით.

— ახლაც ფხიზლად ვართ.

— კარგი ხალხი რომ მოსულიყო, რა მოხდებოდა?

— არა მგონია, გზაზე კარგი ხალხი შეგვხვდეს.

— გზაზე კი ვართ.

— ვიცი.

— ალბათ ძალიან გეშინია, რახან შენთვის ფხიზლად ყოფნა ყველაზე მთავარია.

— მგონია, ადამიანი ჯერ საკმარისად შეშინებული უნდა იყოს, რომ მერე იფხიზლოს, გაფრთხილდეს, წინდახედულობა გამოიჩინოს.

— ყოველთვის არ გეშინია?

— ყოველთვის...

— ჰო.

— არ ვიცი. ალბათ ადამიანი სულ ფხიზლად უნდა იყოს. გასაჭირი მაშინ თუ წამოგადგა თავს, როცა ამას ყველაზე ნაკლებად მოელი, მაშინ, ალბათ, ისა სჯობს, სულ მის მოლოდინში იყო.

— სულ გასაჭირის მოლოდინში ხარ, მამა?

— ვარ, მაგრამ ზოგჯერ შეიძლება დამავინწყდეს, ფხიზლად რომ უნდა ვიყო და მოვდუნდე.

ბიჭი სანათის ქვეშ ფეხსაცმლის დაბალ კარადაზე შემოსვა, პლასტმასის სავარცხელი და მაკრატელი მოიმარჯვა და თმა შეაჭრა. ცდილობდა, კარგად გამოსვლოდა და ამიტომ შედარებით დიდი დროც მოანდომა საქმეს. შეჭრას რომ მორჩა, ბიჭს მხრებზე შემოხვეული პირსახოცი მოაშორა, იატაკზე დაყრილი ოქროსფერი თმა აქანდაზით აიღო, ბავშვს სახე და მხრები სველი ნაჭრით გაუნმინდა და სარკე მიუტანა.

— ყოჩაღ, მამა, — მოუნონა ნახელავი ბავშვმა.

— კარგია.

— მართლა გალეული ვარ.

— მართლა.

თმა თვითონაც შეიჭრა, მაგრამ ისე კარგად აღარ გა-

მოუვიდა. სანამ ქვაბით წყალს ათბობდა, მაკრატლით წვე-
რიც შეიკრიჭა. მერე პლასტმასის უსაფრთხო სამართე-
ბლითაც გაიპარსა. თვალს არ აშორებდა ბიჭი. ამას რომ
მორჩა, სარკეში შეათვალიერა საკუთარი თავი. ასე ეგონა,
ნიკაპი საერთოდ აღარ ჰქონდა. ბიჭს მიუბრუნდა:

— როგორ გამოვიყურები?

კისერი მოიღერა ბიჭმა.

— არ ვიცი, — უპასუხა მამას და იქვე ჰკითხა: — შეგცი-
ვდება?

სანთლის შუქზე დიდებულად იტრაპეზეს. ღორის ბარ-
კალი, მწვანე ლობიო, კარტოფილის პიურე, უმარილო
კვერები და სანებელი მიირთვეს. ხუთ ლიტრამდე სამარ-
კო ვისკისთვის მიეგნო. ახლაც ისევე ეწყო ბოთლები ქა-
ლალდის პარკებში, როგორც ეყიდათ. მინის ჭიქით დალია
ცოტაოდენი წყლით გაზავებული ვისკი. სასმელმა თავბრუ
იქამდე დაახვია, ვიდრე ჭიქას ბოლომდე გამოცლიდა. მეტი
აღარ დაუღევია. დესერტად ატამი და ნალებმოსხმული
უმარილო კვერები მიირთვეს. ყავაც დააყოლეს. ქალალდის
თეფშები და პლასტმასის ჯამ-ჭურჭელი ნაგვის პარკში
ჩაუძახა. შაშიც ითამაშეს, მერე კი ბავშვი დასაძინებლად
დააწვინა.

ლამით ხმაურზე გამოელვია — მოგუდულად არაკუ-
ნებდა წვიმა ბუნკერის კარის თავზე დაფარებულ ლეიბზე.
გაიფიქრა, ალბათ გვარიანად წვიმს, რაკი ხმაური ჩემამდე
აღწევსო. ადგა, ფარანი თან წაიღო და კიბეზე აძვრა. მერე
ლიუკი ასწია და შუქი ეზოს მოატარა. სულ მთლად წყალში
იყო ეზო. შოლტივით სცემდა სახეში წვიმა. ასანევ-დასანე-
ვი კარი დახურა. ვიდრე თვითონ გარეთ იხედებოდა, წყალს
შიგნით ჩასვლა მოესწრო და ახლა კიბის საფეხურებზე მო-
ჟონავდა. თუმცა, მაინც ეგონა, რომ ბუნკერი საკმარისად
დაცული იყო წყლისგან. ბიჭს დახედა. ოფლიანი იყო. ერთი
საბანი გადაადრო და სახეზე დაუწია, მერე კი გამათბო-
ბელს დაუწია და თვითონაც დანვა.

მეორედ რომ გაიღვიძა, იფიქრა, წვიმამ თუ გადაიღო, მაგრამ ეს გამოღვიძება არც წვიმის ბრალი იყო, არც უწვიმოების. ჯერ რომ არასოდეს ენახა, იმისთანა არსებები სწევოდნენ სიზმარში. არ ლაპარაკობდნენ. ეგონა, ვიდრე მძინავს, ჩემს საწოლთან არიან იატაკზე გაკრულებიო. გამოელვიდა და მოეჩვენა, გაიპარნენო. გადმობრუნდა. ბიჭს გახედა. იქნებ პირველად მაშინ მიხედა, რომ ამ ბავშვისთვის თვითონაც უცხო იყო, უცხოპლანეტელი, რომლის პლანეტაც აღარ არსებობდა, პლანეტა, რომელზეც საექვო ამბებს ჰყვებოდნენ. თავისთვის ან უკვე დაკარგულ სამყაროს შვილის საამებლად ისე ვერ აღადგენდა, რაც დაკარგა, ისიც რომ არ აღედგინა გონებაში. ჰოდა, ფიქრობდა, იქნებ ბავშვმა ესეც ჩემზე უკეთ იცისო. სიზმრის გახსენება სცადა, მაგრამ ვერ გაიხსენა. შეგრძნებების მეტი არაფერი დაეტოვებინა სიზმრად ნანახს. იქნებ ძილში გასაფრთხილებლად მენვივნენო, ფიქრობდა. რაზე მიუთითებდნენ?! ნუთუ ეუბნებოდნენ, ბავშვის გულში ცეცხლს ვერ დააგიზგიზე იმისგან, რაც შენს გულში ფერფლად ქცეულაო. სადღაც ახლაც კი ნატრობდა, ნეტავი ეს თავშესაფარი არასოდეს გვეპოვაო. სადღაც ყოველთვის უნდოდა, რომ დამთავრებულიყო ყველაფერი.

შეამონმა, ბალონი გადაკეტილი იყო თუ არა, მერე პატარა ქურა ფეხსაცმლის დაბალ კარადაზე შემოდგა, დაჯდა და მის დაშლას შეუდგა. ჭანჭიკები მოუშვა და ქურას ძირი მოხსნა, მერე სანთურებიც გამოიღო და ქანჩის ნამგლისებრი გასაღებით ერთმანეთს დააშორა. ბოლოს რკინეულობით სავსე პლასტმასის ქილა გადმოაპირქვა, გადამბის ადგილზე რომ წავიდოდა, იმისთანა ჭანჭიკი ამოარჩია და მოუჭირა. ბალონის შლანგი შეაერთა და თეთრი ლითონის სანთურა ჰაერში ასწია. პატარაც იყო და მსუბუქიც. მერე კონსტრუქცია კარადაზე ჩამოდო, ფურცლოვანი ლითონის ზედმეტი ნაჭრები კი იქაურობას მოაშორა, ნაგავში ჩადო. ბოლოს კიბეზე აძვრა, აქაოდა, როგორი ამინდიაო. ლიუკზე დაფარებულ ლეიბს გვარიანად შეეწოვა წყალი — ძლივს

ასნია კარი. იდგა, ლიუკი მხრებზე ჩამოედო და ცას უყურებდა. წვრილად ჟინუღლავდა. ვერაფრით იტყოდი, დილა იყო, შუადღე, თუ შებინდებული. მერე სახლისკენ გაიხედა, გალუმპულ არემარესაც მოავლო თვალი და კარი დახურა. კიბეზე ჩამოვიდა და საუზმის მომზადებას შეუდგა.

* * *

მთელი დღე ჭამდნენ და ეძინათ. წასვლას აპირებდა, მაგრამ გადაიფიქრა — წვიმა მოიმიზეზა. საბაყლოს ურიკა ფარდულში დაემაღათ. იმ დღეს ალბათ გზაზე არავინ გაივლიდა. ბუნკერში შენახულ მარაგს დაუარეს და ყველაფერი, რის წაღებასაც შეძლებდნენ, ცალკე გადაალაგეს — თავშესაფრის კუთხეში აწყობდნენ წასაღებ რამერუმეებს, თან ცდილობდნენ, ზედმეტი არაფერი აეღოთ. მოკლე დღე იყო, საერთოდ თუ ეთქმოდა დღეს დღე. შეღამებულზე უკვე აღარ წვიმდა. ლიუკი ახადეს და ფუთების, შეკვრებისა და ცელოფანის პარკების გადაზიდვა დაიწყეს. სველი ეზოს გავლით შეჭქონდათ ყველაფერი ფარდულში, იქ კი ურიკაში ალაგებდნენ. ჩაბნელებულ ეზოში განკითხვის დღისთვის განხმულ სამარესავით მოჩანდა ლიუკის ძლივს განათებული ლიობი — გეგონებოდა, ძველ ნახატს უყურებდი, რომელზეც ქვეყნიერების დასასრული გამოესახათ. როცა ურიკაში ყველაფერი ჩაალაგეს, რისი ჩალაგებაც კი შეიძლებოდა, მამაკაცმა ტვირთს ბრეზენტით გადააფარა, მოკლე სიმებით მიაბა მილისებრ რკინებს და უკან დაიხია. მამას ბავშვმაც მიჰბაძა. იდგნენ გვერდიგვერდ და უყურებდნენ ელექტროფარნის შუქით განათებულ ურიკას. ფიქრობდა, მაღაზიაში სხვა ურიკებზეც უნდა მომეხსნა ბორბლები და ყოველი შემთხვევისთვის წამომეღოო, მაგრამ ამაზე ფიქრი ახლა მეტისმეტად გვიანი იყო. ძველ ურიკაზე რომ მოტოციკლეტის სარკე ჭქონდათ დამაგრებული, ისიც არ უნდა დაეკარგა. ივახშმეს და დილამდე იძინეს. მერე ისევ იბანავეს, თავიც დაიბანეს ბლომად თბილ წყალში. საუზმეც მიირთვეს და ინათა თუ არა, უკვე გზას დაადგნენ. სახეზე საზენრე ტილოს ახალი

ნილები ეკეთათ. ბიჭი წინ მიდიოდა, ხელში ცოცხი ეჭირა და დიდ-პატარა ტოტებს გზიდან ხვეტდა. მამაკაცი ურიკის ტარს დაყრდნობოდა და უსასრულო გზას გასცქეროდა.

სველ ტყეში შესაგორებლად ურიკა მეტისმეტად მძიმე იყო. ადგნენ და ზედ გზაზე წაისამხრეს — ცხელი ჩაი მოიმზადეს და მორჩენილი კონსერვირებული ბარკალიც დააყოლეს, კიდევ მდოგვიანი კრეკერები და ვაშლის პიურეც მიირთვეს. ისხდნენ ერთმანეთისგან ზურგშექცევით და გზას არ აშორებდნენ თვალს.

— იცი, სად ვართ? — იკითხა ბავშვმა.

— თითქოს, — უპასუხა მამამ.

— როგორ თითქოს?

— მგონია, ისე თუ ვივლით, როგორც ყვავები დაფრინავენ, მაშინ ორასი მილი გვაშორებს სანაპიროს.

— როგორც ყვავები დაფრინავენ?

— ჰო, ანუ სწორ ხაზზე თუ ვივლით.

— სანაპირომდე მალე მივალთ?

— მთლად მალე არა, მაგრამ ბევრიც აღარ დარჩა. ჩვენ ხომ ყვავები არ ვართ.

— იმიტომ, რომ ყვავებს არ უწევთ გზაზე სიარული?

— ჰო.

— იქით გაფრინდებიან, საითაც მოუნდებათ.

— ჰო.

— როგორ ფიქრობ, შეიძლება სადმე იყოს ყვავები?

— არ ვიცი?

— შენ როგორ გგონია?

— მგონი, ეგ ნაკლებად შესაძლებელია.

— მარსზე ან სადმე სხვაგან გაფრინდებოდნენ?

— ვერა. ვერ გაფრინდებოდნენ.

— იმიტომ, რომ ძალიან შორს არის?

— ჰო.

— რომც მოენდომებინათ?

— რომც მოენდომებინათ.

— გაფრენა რომ ეცადათ და შუაგზამდე მიღწეულები ძალიან დაღლილიყვნენ?! ჩამოცვივდებოდნენ?

— აი, რას გეტყვი: შუაგზამდე მართლა ვერ მიაღწევდნენ იმიტომ, რომ კოსმოსში იქნებოდნენ, კოსმოსში კი ჰაერი არ არის. შესაბამისად, ვერც იფრენდნენ, თან ძალიან სიცივე იქნებოდა, გაიყინებოდნენ და დაიხოცებოდნენ.

— ო...

— თან ისიც არ ეცოდინებოდათ, მარსი სად არის.

— ჩვენ ვიცით, სად არის მარსი?

— დაახლოებით.

— კოსმოსური ხომალდი რომ გვყავდეს, წავიდოდით?

— მართლა კარგი კოსმოსური ხომალდი რომ გვყოლოდა და კიდეც ხალხი, ვინც დაგვეხმარებოდა, ალბათ წავიდოდით.

— საჭმელი და რამეები დაგვხვდებოდა?

— არა. იქ არაფერია.

— ა-ა-ა...

დიდხანს ისხდნენ თავ-თავიანთ დაკეცილ საბნებზე და ორივე მხარეს გასცქეროდნენ გზას. არც ქარი იყო, არც არაფერი. ცოტა ხანში ბიჭმა თქვა:

— ყვავები არ არსებობენ, არა?

— არა.

— მარტო წიგნებში არიან, არა?

— ჰო, მარტო წიგნებში.

— არც მიფიქრია, რომ არსებობენ.

— მზად ხარ?

— ჰო.

წამოდგნენ. ჭიქები და კრეკერები გვერდზე გადადეს. მამაკაცმა საბნები ურიკაზე დაყარა და ზემოდან ბრეზენტი გადაუჭირა. ერთხანს გაუნძრევლად უყურა ბიჭს.

— რა მოხდა? — ჰკითხა ბავშვმა.

— ვიცი, გეგონა, დავიხოცებოდით.

— ჰო.

— მაგრამ არ დავხოცილვართ.

— ასეა.

— კარგი.

— შეიძლება, რაღაცა გკითხო?

— რა თქმა უნდა.

— ყვეაი რომ იყო, იმსიმაღლეზე თუ აფრინდებოდი, რომ მზე დაგენახა?

— ჰო, აფრინდებოდი.

— ასეც ვიცოდი. მართლა მაგარი იქნებოდა.

— ასეა. მზად ხარ?

— ჰო.

მამაკაცი გაჩერდა და იკითხა, შენს სალამურს რა მოუვიდაო?

— გადავაგდე, — მიუგო ბიჭმა.

— გადააგდე?

— ჰო.

— ჰმ, კარგი.

— კარგი.

დიდხანს მიდიოდნენ ყომრალ ბინდში. ბოლოს მდინარეზე გადავიდნენ და რიკულებიანი მოაჯირიდან გადახედეს ბეტონის ხიდის ქვეშ დამდგარ მდორე წყალს. ჭვარტლის საფარველს მიღმა, იქით, საითაც მდინარე მიედინებოდა, შავი ქალაქის შირმასავით მოჩანდა გადამწვარი ქალაქის სილუეტი. იგივე ქალაქი შელამებულზეც დაინახეს, მაშინ — ურიკას მძიმე მაღალ გორაკზე რომ მიაგორებდნენ. დასასვენებლად გაჩერდნენ. გზაზე რომ არ დაგორებოდა, მამაკაცი ურიკა განდაგან გააჩერა. პირთან უკვე გაშავებოდათ ნიღბები. თვალის გარშემოც შავ-შავი წრეები ემჩნეოდათ. გზის სიახლოვეს ფერფლში დასხდნენ და აღმოსავლეთისკენ მიაპყრეს მზერა, იქით, სადაც ღამეში იკარგებოდა ქალაქის მოხაზულობა. სინათლე არსად ჩანდა.

— გგონია, იქ ვინმე არის, მამა?

— არ ვიცი.

— რამდენ ხანში გავჩერდებით?

— ახლაც შეგვიძლია, გავჩერდეთ.

— გორაზე?

— შეგვიძლია, ურიკა იმ კლდეებთან ჩავაგოროთ და ტოტები დავაყაროთ.

— კარგი ადგილია გასაჩერებლად?

— რა გითხრა?! გორაკზე გაჩერება არავის უყვარს, ჩვენ კიდევ ის არ გვიყვარს, ვინმე რომ ჩერდება.

— გამოდის, რომ საჩვენო ადგილია.

— ალბათ.

— იმიტომ, რომ ჭკვიანები ვართ.

— მოდი, ძალიან ჭკვიანებიც ნუ ვიქნებით.

— კარგი.

— მზად ხარ?

— კი.

ბიჭი ადგა, ცოცხს დასწვდა და მხარზე გაიდო. მამას შეხედა და ჰკითხა:

— შორეულ მომავალში რას ვგეგმავთ?

— რაო? — გაიკვირვა მამაკაცმა.

— გეგმები შორეული მომავლისთვის-მეთქი, — გაუმეორა ბიჭმა.

— ეგ სადღა გაიგონე?

— არ ვიცი.

— არა, სად გაიგონე?

— შენ თქვი.

— როდის?

— დიდი ხნის წინ.

— მერე რა მიპასუხეს?

— არ ვიცი.

— ჰოდა, არც მე ვიცი. ნავედით. ბნელდება.

* * *

მეორე დღეს უკვე მოსალამოებული იყო, მოსახვევში რომ შევიდნენ. ბიჭი მაშინვე გაჩერდა და ოთხთვალაზე დააწყო ხელები. ჩურჩულით დაუძახა ბავშვმა. მამაკაცმა აიხედა. შორს გზაზე წერტილივით ჩანდა ვილაც: ნელში მოხრილიყო და ფეხების ფლატუნით მიდიოდა. მამაკაცი

საბაყლოს ურიკის სახელურს დაეყრდნო და ერთხანს ასე იდგა. ბოლოს იკითხა:

— ეს ვინლა არის?

— რა უნდა ვქნათ, მამა, — კითხვაზე კითხვით უპასუხა ბიჭმა.

— შეიძლება, მახეში ჩვენს შეტყუებას ცდილობდეს.

— რა უნდა ვქნათ?

— მოდი, უბრალოდ გავყვეთ. ვნახოთ, თუ შემოტრიალდება.

მოგზაური არ აპირებდა უკან მოხედვას. მამა-შვილმა ცოტა ხანს სდია, მერე კი თავზე წამოადგნენ. მოხუცი იყო, ერთი ბენო და წელში მოხრილი. ზურგზე ძველი სამხედრო ზურგჩანთა აეკიდებინა. ზურგჩანთაზე დახვეული საბანი მიემაგრებინა. ხელჯოხივით აკაკუნებდა გზაზე გატყავებულ ლერწამს. დაინახა თუ არა მამაკაცი და ბავშვი, მაშინვე გზისპირზე გადავიდა, შემობრუნდა და ადგილზე გაჩერდა. გაუბედაობა ემჩნეოდა. ნიკაპქვეშ ბინძური პირსახოცი ისე ამოეკრა, გეგონებოდა, კბილის ტკივილი ანუხებსო. ახალი სამყაროს პირობაზეც კი, რომელშიც ამ ადამიანებს უწევდათ ცხოვრება, საშინელი სუნი ასდიოდა.

— არაფერი არ მაქვს, — თქვა მოხუცმა. — თუ გინდათ, ნახეთ.

— მძარცველები არ ვართ.

ცალი ყური მიუშვირა უცნობმა მამა-შვილს.

— რა თქვი?

— მძარცველები არ ვართ-მეთქი, — გაუმეორა მამაკაცმა.

— აბა, ვინ ხართ?

რა უნდა ეპასუხათ ამ კითხვაზე?! მოხუცმა ცხვირი მაჯით მოიხოცა და გაირინდა. ფეხსაცმელი არ ეცვა. ტერფებზე შემოხვეული ძონძები და მუყაოს ნაჭრები მწვანე ბანრით დამაგრებინა. ფენა-ფენა მოუჩანდა გამოხეულ-გამოხვრეტილებში შესაზიზლი ქსოვილის ნაკუნები. ერთბაშად რალაცნაირად მოიკუნტა. მერე ხელჯოხს დაეყრდნო,

დაიხარა, ფერფლიან გზაზე დაჯდა და თავზე ხელი შემოი-
დო. ურმიდან გადაყრილი ჭინჭების გროვას ჰგავდა. მა-
მა-შვილი მოხუცს მიუახლოვდა. დააცქერდნენ.

— სერ? სერ? — დაუძახა მამაკაცმა.

ბიჭმა ჩაიცუცქა და მხარზე დაადო უცნობს ხელი.

— მამა, ეშინია. ამ კაცს ეშინია.

მამაკაცი გზას დააკვირდა და შვილს უთხრა:

— უთხარი, წინ იაროს. ვაითუ ხაფანგია.

— უბრალოდ ეშინია, მამა, — თავისას არ იშლიდა ბიჭი.

— უთხარი, რომ არაფერს დავუშავებთ.

მოხუცი თავს აქეთ-იქით აქნევდა და ბინძური თმა თი-
თებს შორის ჩაებლუჯა. მამას შეხედა ბიჭმა.

— იქნებ ფიქრობს, რომ ნამდვილი ადამიანები არ
ვართ?!

— აბა, რას ფიქრობს, ვინ ვართ?

— არ ვიცი.

— აქ ვერ დავრჩებით. უნდა წავიდეთ.

— ეშინია, მამა.

— მგონია, ჯობია, არ შეეხო.

— იქნებ რამე გვეჭმია.

იდგა მამაკაცი და გზას გასცქეროდა. მერე დაიჩურჩუ-
ლა, ეს რა ჯანდაბა არისო, და მოხუცს დახედა. შეიძლე-
ბოდა, ის მოხუცი ღმერთად გადაქცეულიყო, თვითონ და
თავისი შვილი კი — ხეებად.

— კარგი, კარგი, — დაჰყაბულდა თხოვნას.

ბრეზენტი გახსნა, დაკეცა და კონსერვის ქილებს შორის
ხელი მოაფათურა. წვრილად დაჭრილი სხვადასხვანაირი
ხილით სავსე თუნუქელა ამოიღო. ჯიბიდან კონსერვის გა-
სახსნელიც ამოაცოცა, ქილა გახსნა, ხუფი უკან გადაუწია
და უცნობს მიუახლოვდა. ჩაიცუცქა და თუნუქელა ბიჭს
გაუწოდა.

— კოვზი?! — მოითხოვა ბიჭმა.

— კოვზი არ უნდა.

გამოართვა ბავშვმა მამას ქილა და მოხუცს მიაწოდა.

— აი, აილე, — ჩურჩულით უთხრა.

მოხუცმა აიხედა და ბიჭს თვალი გაუსწორა. ხელით ანიშნა ბავშვმა, გამომართვიო — გეგონებოდა, გზაზე დაშავებული სვავი ეპოვა და მის გამოკვებას ცდილობდა.

— ყველაფერი რიგზეა, — არწმუნებდა მოხუცს ბავშვი.

უცნობმა თავზე შემოდებული ხელი დაბლა დასწია და თვალები დააფახურა. სიფრიფანა გაჭვარტლული კანის ნაოჭებში მოცისფრო-მონაცრისფრო თვალები სანახევროდ მოუჩანდა.

— აილე, — გაუმეორა ბიჭმა.

გაძვალტყავებული, დაკვლანჭული ხელით გამოართვა მოხუცმა ბავშვს ქილა და მკერდთან მიიტანა.

— შეჭამე, — უთხრა ბიჭმა და პირთან ხელი ისე მიიტანა, თითქოს ჭიქას იყუდებდა.

მოხუცი თუნუქის ქილას დააცქერდა, თითები მაგრად ჩაავლო და ასწია. ერთიანად დაელარა ცხვირის მიდამო ნაოჭებით. ერთხანს აფხაჭუნა ლითონზე გრძელ-გრძელი გაყვითლებული ბრჭყალები და ბოლოს მოიყუდა კიდეც ქილა. დალია. ბინძურ ნვერზე ჩამოუვიდა წვენი. მერე ქილა პირიდან მოიშორა და რის ვაი-ვაგლახით შეუდგა ღეჭვას. ლუქმა რომ გადაეყლაპა, რაღაცნაირად ნაიგდო თავი წინ.

— მამა, შეხედე, — დაიჩურჩულა ბიჭმა.

— ეხედავ, — უპასუხა მამაკაცმა.

ბავშვი შემობრუნდა და მამას შეხედა.

— ვიცი, რაც უნდა მკითხო. უარს გეუბნები.

— რა უნდა გკითხო? — იხტიბარი არ გაიტეხა ბავშვმა.

— შეიძლება, ჩვენთან დარჩეს? არ შეიძლება.

— ვიცი.

— იცი.

— ჰო.

— კარგია.

— შეიძლება, კიდეც მივცეთ რამე?

— ვნახოთ, ამას როგორ მოერევა.

უყურებდნენ, როგორ ჭამდა მოხუცი, მან კი გაათავა თუ არა ხილის ასორტი, ისე დაუნყო ქილას თვალიერე-

ბა, გეგონებოდა, თვალს თუ მიაშტერებდა, გაჩნდებოდა თუნუქელაში რამე.

— რა მივცეთ?

— შენი აზრით, რას შეჭამდა?

— არა მგონია, რამე შეჭამოს. შენ რა გინდა, რომ მივცეთ?

— იქნებ ქურაზე მოგვემზადებინა რამე. ერთად შევჭამდით.

— ეგ იმას ნიშნავს, რომ ღამე აქ უნდა გავათიოთ.

— ჰო.

მამაკაცმა ჯერ მოხუცს დახედა, მერე გზას მოავლო მზერა და შვილის ნებას დაჰყვა, თან დასძინა:

— ოღონდ ხვალ აუცილებლად წავალთ.

ბიჭს არაფერი უთქვამს.

— სხვას ვერაფერს დაგპირდები, — გააფრთხილა ბავშვი მამამ.

— კარგი.

— თუ კარგია, კარგი იყოს. ხვალ მეტი მოლაპარაკებები აღარ იყოს ამაზე.

— მოლაპარაკებები რაღაა?

— რა და რაღაცაზე ბევრს რომ ილაპარაკებ და ბოლოს ახალ პირობას მოგცემენ. სხვას ვერაფერს დაგპირდები. აი, ასე.

— კარგი.

— კარგი.

მოხუცს ფეხზე ადგომაში დაეხმარნენ და ხელჯოხიცი მიანოდეს. ასი ფუნტიც არ იქნებოდა წონაში. იდგა, აქეთ-იქით იხედებოდა და ორჭოფობდა. მამაკაცმა თუნუქელა გამოართვა და ტყეში მოისროლა. მოხუცმა თავისი ხელჯოხის მიწოდებაც სცადა, მაგრამ ბავშვის მამამ ხელი აუკრა და ჰკითხა:

— ბოლოს როდის ჭამე?

— არ ვიცი, — მიუგო მოხუცმა.

— არ გახსოვს.

- ეს-ეს არის ვჭამე.
- ჩვენთან ერთად შეჭამ?
- არ ვიცი.
- არ იცი?
- რა უნდა ვჭამოთ.
- საქონლის ჩაშუშული. კრეკერები. ყავა.
- ჩემგან რას მოითხოვთ?
- გვეტყვი, სამყაროს რა მოუვიდა.
- რა?
- შენგან არაფერს მოვითხოვთ. სიარული შეგიძლია?
- სიარული შემიძლია, — თქვა მოხუცმა და ბიჭს შეხედა.
- შენ პატარა ბიჭი ხარ? — ჰკითხა.
- ბავშვმა მამას მიაპყრო მზერა.
- შენ როგორ გგონია? — ჰკითხა მოხუცს მამაკაცმა.
- არ ვიცი. კარგად ვერ ვხედავ.
- მე მხედავ?
- ლანდად.

— კარგი. უნდა წავიდეთ, — თქვა მამაკაცმა, მერე კი შეიღოს შეხედა და გააფრთხილა:

- ხელს ნუ ჩაჰკიდებ.
- ვერ ხედავს.
- ხელს ნუ ჩაჰკიდებ. წავედით.
- სად მივდივართ? — იკითხა მოხუცმა.
- საჭმელად.

მოხუცმა თავი დააქნია, ჯოხი გამოსწია და ფრთხილად დააკაკუნა გზაზე.

- რამდენი წლის ხარ? — დაინტერესდა ბავშვის მამა.
- ოთხმოცდაათის.
- არ ხარ.
- კარგი.
- ყველას ასე ეუბნები?
- ვინ ყველას?
- ვინც იქნება.
- ალბათ.
- იმისთვის, რომ არაფერი დაგიშავონ?

- ჰო.
- ჭრის?
- არა.
- ფუთაში რა გაქვს?
- არაფერი. შეგიძლია, ნახო.
- ვიცი, რომ შეგიძლია. რა დევს შიგნით?
- არაფერი. ისე, რალაცებია.
- საჭმელი არაფერი გექნება.
- არა.
- რა გქვია?
- ილი.
- გვარი არა გაქვს?
- მარტო ილი რომ იყოს?
- იყოს. ნავედით.

გზასთან იმაზე გაცილებით ახლოს დაბანაკდნენ, ვიდრე ისურვებდა. თვითონ ურიკას წინ ჩასდგომოდა და ისე ექაჩებოდა, ბიჭი კი უკნიდან აწეებოდა. მერე ცეცხლიც დაანთეს, მოხუცი რომ გამთბარიყო, თუმცა მამას ეს აზრიც არ მოსწონდა. ჭამეს. იჯდა ერთადერთ დალიანდაგებულ საბანში გახვეული მოხუცი და ბავშვივით არ უშეებდა ხელიდან კოვზს. ყავა იმავე ჯამიდან დალია, რომლიდანაც საჭმელი ჭამა — ორად ორი ჭიქა ჰქონდათ და იმიტომ. კავებივით გამოედო მოხუცს ჭიქის პირზე ცერები. ძველმანებში ჩაცმულ ნაშიმშილებ ბუდას ჰგავდა. იჯდა და ნაკვერჩხალს მისჩერებოდა.

— იცი, ჩვენთან ერთად ვერ წამოხვალ, — დაიწყო მამაკაცმა.

თავი დააქნია მოხუცმა.

— რამდენი ხანია, გზაში ხარ?

— სულ გზაში ვარ. ერთ ადგილას ვერ გაჩერდები.

— თავი როგორ გაგაქვს?

— უბრალოდ არ ვჩერდები. ვიცოდი, ასე რომ იქნებოდა.

— იცოდი, ასე რომ იქნებოდა?

— ჰო. რამე ასეთი უნდა მომხდარიყო. ყოველთვის ვგრძნობდი.

— მომზადება არ გიცდია?

— არა. შენ რას იზამდი?

— არ ვიცი.

— ადამიანები ყოველთვის იმის ცდაში იყვნენ, რომ ხვალინდელ დღეს მომზადებულები შეხვედროდნენ. მე მაგეების არ მნამდა — ხვალინდელი დღე არ ემზადებოდა მათთან შესახვედრად, ისიც არ იცოდა, ვინ იყვნენ და სად იყვნენ.

— ალბათ.

— რომც გცოდნოდა, რა უნდა გაგეკეთებინა, მერე მაინც დაგავიწყდებოდა. არ გეცოდინებოდა, გინდოდა თუ არა რაიმეს გაკეთება. წარმოგიდგენია, შენს მეტი რომ არავინ გადარჩეს? წარმოგიდგენია, რომ ეს ამბავი შენივე მონადინების ბრალი იყოს?

— ნატრობ, ნეტა მოვმკვდარიყავიო?

— არა, მაგრამ შეიძლებოდა, მენატრა კიდეც. ვიდრე ცოცხალი ხარ, სიკვდილი ყოველთვის წინ გაქვს.

— აბა, ნატრობ, ნეტა საერთოდ არ დავბადებულყავიო?

— იცი, მათხოვარს არჩევანი არ აქვს.

— გგონია, მეტისმეტი ნატვრა იქნებოდა?

— რაც იყო, იყო. ასეა თუ ისე, ბრიყვი უნდა იყო, ამისთანა დროს ფუფუნება რომ ითხოვო.

— ალბათ.

— არც აქ ყოფნა უნდა ვინმეს და არც წასვლა, — თქვა მოხუცმა და თავი ასწია. ბიჭს შეხედა, ცეცხლის მეორე მხარეს რომ იჯდა. ხედავდა ალის შუქზე მამაკაცი, როგორ უყურებდა თავისი პანანინა თვალებით მოხუცი მის შვილს. ღმერთმა უწყის, რას ხედავდა ახლა ეს თვალები. ცეცხლში შეშა რომ შეემატებინა, კაცი ფეხზე წამოდგა და ნაკვერჩხალს გამხმარი ფოთლები გამოაცალა. ჟრუანტიელივით დაუარეს სიბნელეს წითელმა ნაპერწკლებმა და დაინთქნენ იმავე სიბნელეში. მოხუცმა ყავა ბოლომდე გამოცალა,

ჯამი წინ დაიდგა და გასათბობად ხელები წინ გაიშვირა. თვალს არ აშორებდა მამაკაცი. ბოლოს ჰკითხა:

— როგორ მიხვდები, ქეყანაზე შენს მეტი რომ აღარავინ არის? — ჰკითხა მოხუცს.

— არა მგონია, მაგას მიხვედრა უნდოდეს, — უპასუხა მოხუცმა. — მარტო იქნები და მორჩა.

— ვერც ვერავინ მიხვდება.

— რა მნიშვნელობა აქვს? როცა ადამიანი კვდება, თითქოს სხვებიც მასთან ერთად იხოცებიან.

— ღმერთს მაინც ეცოდინება, ვილაც რომ მოკვდა, არა?

— ღმერთი არ არსებობს.

— არა?

— ღმერთი არ არსებობს, ჩვენ კი მისი წინასწარმეტყველები ვართ.

— არ მესმის, აქამდე როგორ მოაღწიე. რითი იკვებები?

— არ ვიცი.

— არ იცი?

— ხალხი მომცემს რამეს.

— ხალხი მოგცემს?!

— ჰო.

— საჭმელს?

— ჰო, საჭმელს.

— არ მოგცემენ.

— შენ მაჭამე უკვე.

— მე არა, ბიჭმა გაჭამა.

— სხვა ხალხიც არის გზაზე. მარტო თქვენ არ ხართ.

— შენ მარტო ხარ?

ფრთხილად გააპარა მოხუცმა მამაკაცისკენ თვალი.

— რას გულისხმობ?

— ვინმე გახლავს?

— ვინ?

— ვინმე.

— არავინ. რაზე ლაპარაკობ?

— შენზე ვლაპარაკობ, იმაზე, რასაც სინამდვილეში შეიძლება აკეთებდე.

მოხუცს არაფერი უთქვამს.

— ჩვენთან ერთად წამოსვლა გენდომება.

— თქვენთან ერთად წამოსვლა?

— ჰო.

— არ წამიყვანთ.

— შენ წამოსვლა არ გინდა.

— ამსიშორებეც არ წამოვიდოდი, მაგრამ მშვიერი ვიყავი.

— სად არიან, ვინც საჭმელს გაძლევდა?

— არავინაც არ არის. უბრალოდ მოვიგონე.

— კიდეც რა მოიგონე?

— მეც თქვენსავით გზაში ვარ. მორჩა და გათავდა. ეგ არის და ეგ.

— მართლა ილი გქვია?

— არა.

— შენი სახელის თქმა არ გინდა, არა?

— არ მინდა.

— რატომ?

— ვერ გაგანდობ. რამეში რომ გამოიყენო?! არ მინდა, ჩემზე ვინმე ლაპარაკობდეს, ვინმემ თქვას, სად ვიყავი და რა ვთქვი. რა ვიცი, იქნება სადმე მახსენო კიდეც, ასე კი ვერავინ იტყვის, ჩემზე რომ ლაპარაკობდი. ვინც გინდა, ის შეიძლება, ვიყო. ასეთ დროს ალბათ, რაც ნაკლებს იტყვი, მით უკეთესია. აი, რამე რომ მომხდარიყო, ორივე გადავრჩენილიყავით და ერთმანეთს გზაზე შევხვედროდით, მაშინ გვექნებოდა სალაპარაკო, მაგრამ გადარჩენილებში არ ვწერივართ და ამიტომ სალაპარაკოც არაფერი გვაქვს.

— შეიძლება, სხვანაირად იყოს.

— უბრალოდ, ბიჭთან ერთად არ გინდა ამის თქმა.

— ყაჩაღებმა ხომ არ მოგაგზავნეს?

— არც არავის მოვუგზავნივარ და არც არაფერი. გაგეცლებით, თუ გინდა. გზას მივაგნებ.

— ეგ არ მითქვამს.

— დიდი ხანია, ცეცხლი არ მინახავს. სულ ეს არის. მხეცივით ვცხოვრობ. ნუ მოისურვებ იმის გაგებას, მე რაც მიჭამია. ბიჭი რომ დავინახე, ასე მეგონა, მოვეკვდი.

— ანგელოზი გეგონა?

— არ ვიცოდი, ვინ იყო. აღარც მეგონა, ოდესმე ბავშვს ისევ თუ ვნახავდი. არ მეგონა, ეს თუ მოხდებოდა.

— რომ გითხრა, ღმერთია-მეთქი?

მოხუცმა თავი გადააქნია.

— ეგეთები უკვე გამოვიარე, წლების წინ; სადაც ადამიანი ვერ ცოცხლობს, იქ უკეთესი დღე არც ღმერთებს ადგათ. აი, ნახავ. ჯობია, მარტო იყო, — აგრძელებდა მოხუცი.

— იმედი მაქვს, რაც მითხარი, სიმართლე არ არის, რადგან უკანასკნელ ღმერთთან ერთად გზაზე სიარული საშინელება იქნებოდა. ჰოდა, იმედი მაქვს, რომ ასე არ არის. უკეთესი იქნება, როცა ცოცხალი აღარავინ დარჩება.

— ყველა დაიხოცება?

— რა თქმა უნდა, დაიხოცებიან.

— უკეთესი ვისთვის იქნება?

— ყველასთვის.

— ყველასთვის...

— აბა, რა. ყველასთვის ასე აჯობებს. უფრო თავისუფლად ვისუნთქებთ.

— კარგია.

— ჰო, კარგია. როცა, ბოლოს და ბოლოს, ყველა დავიხოცებით, აქ აღარავინ დარჩება სიკვდილის გარდა, ოღონდ მისი დღეებიც დათვლილი იქნება. ისიც გზაზე ივლის და ვერაფერს იზამს, ვერავის ვერაფერს უზამს. იტყვის, ყველანი სად წასულანო? აი, ასე იქნება. ცუდია?

დილით გზაზე მდგარი მამა-შვილი იმაზე კამათობდა, მოხუცს რა მივცეთო. საბოლოო ჯამში ბევრი ვერაფერი შეახვედრეს: რამდენიმე ქილა დაკონსერვებული ბოსტნეული და ხილი. ადგა ბავშვი და ზედ გზისპირზე დაჯდა ფერფლში. მოხუცმა ქილები ზურგჩანთაში ჩატენა და თასმები დაამაგრა.

— ბიჭს მაღლობას უნდა ეუბნებოდე — მე არაფერს მოგცემდი, — უთხრა მამაკაცმა.

— შეიძლება უნდა ვეუბნებოდე, შეიძლება — არა.

- რატომ არა?
- მე არაფერს მივცემდი.
- გულს რომ სტკენ, არ გენალვლება?
- ეტკინება გული?
- არა. მადლობისთვის არაფერი მოუცია.
- აბა, რისთვის?

მამაკაცმა ჯერ ბიჭს გადახედა, მერე მოხუცს მიუბრუნდა და უთხრა:

— შენ ვერ გაიგებ. თვითონ რომ მესმის, დარწმუნებული იმაშიც არ ვარ.

- იქნებ ღმერთი სწამს...
- არ ვიცი, რა სწამს.
- გაუვლის.
- არ გაუვლის.

პასუხი არ გაუცია მოხუცს. უბრალოდ დღის სინათლეს გაუსწორა თვალი.

— ილბალსაც არ გვისურვებ, არა? — არ ეშვებოდა მამაკაცი.

— ეგ რაღა?! არ ვიცი, ილბალი რანაირია. მაგისტანა რამე ვის ეცოდინება?

ეს იყო და ეს, მამა-შვილი იქაურობას გაეცალა. ცოტა ხანში მამაკაცმა უკან მიიხედა — ხელჯოხის კაკუნ-კაკუნით მოხუციც დასდგომოდა გზას. უძველესი ზღაპრის გმირი ვაჭარივით ნელ-ნელა მისდევდა უკან და სულ უფრო მეტად იკუნტებოდა. მოდიოდა შუბლშეკრული, ნელში მოხრილი და ობობასავით დანვრილებული, რომ სამუდამოდ გამქრალიყო. ბიჭს ერთხელაც არ მიუხედავს უკან.

ნაშუადღევამდე გაშალეს ბრეზენტი გზაზე, დასხდნენ და ცივი სადილით შენაყრდნენ. უყურა მამაკაცმა ბავშვს და ჰკითხა:

- მელაპარაკები?
- კი, — დაუდასტურა ბავშვმა.
- მაგრამ კმაყოფილი არ ხარ.
- კარგად ვარ.

— საჭმელი რომ გაგვითავდება, მეტი დრო გექნება ამაზე საფიქრალად.

არაფერი უთქვამს ბიჭს. ჭამეს. ბავშვმა უკან ჩამოტოვებულ გზას გახედა და ცოტა ხანში დაინყო:

— ვიცი, ოღონდ მე სხვანაირად გამახსენდება ეს ამბავი, ისე არა, როგორც — შენ.

— შეიძლება.

— მე არ მითქვამს, რომ შენ მართალი არ იყავი.

— თუმცა, იფიქრე.

— არა უშავს.

— ჰო. მოკლედ, კარგს ვერაფერს ნახავ გზაში. ასეთ დროს მაინც...

— ნუ დასცინი.

— კარგი.

— მოკვდება.

— ვიცი.

— ახლა შეიძლება, რომ ნავიდეთ?

— ჰო, — უპასუხა ბავშვს მამამ, — შეიძლება.

* * *

ხველებით გამოელვოდა ღამის სიბნელეში. მანამ ახველა, სანამ გულ-მკერდი არ ასტიკიდა. ცეცხლისკენ გადაიხარა, ნაკვერჩხალს სული შეუბერა და შემა შეუკეთა. მერე ადგა და იქამდე იარა, სადამდეც ცეცხლის შუქი სწვდებოდა. საბანი ჰქონდა მოსხმული მხრებზე. გამხმარ ფოთლებსა და მტვერში ჩაიმუხლა და ცოტა ხანში ხველასაც მოუკლო. მოხუცზე ფიქრობდა, სადღაც რომ ეგულებოდა. ცეცხლს გამოხედა. გაშავებული ხეების მესერში ატანდა ცეცხლის შუქი. იმედი ჰქონდა, ბიჭს ისევ ჩაეძინაო. იდგა ასე მუხლებზე, მუხლებზევე დაყრდნობილი ხელებით და სუნთქვას სუსტ სტვენას აყოლებდა. ბოლოს თქვა:

— ვკვდები, მასწავლე, როგორ უნდა მოვკვდე.

მომდევნო დღეს ღამის დაბნელებამდე იხეტიალეს. ცეცხლის დასანთებ უსაფრთხო ადგილს ვერ მიაგნო. ურიკი-

დან ბალონი ამოიღო. ემსუბუქა ხელში. დაჯდა და ონკანის გადატრიალება სცადა, მაგრამ უკვე გახსნილი დახვდა. სანთურის პატარა ღილაკს დააწვა. არაფერი გამოვიდა. გადაიწია და მიაყურადა ბალონს. აქეთ-იქით ატრიალა ორივე ონკანი. ბალონი ცარიელი იყო. დაცუცქდა, მუშტებს დააბჯინა შუბლი. თვალებს არ ახელდა. ცოტა ხანში თავი ასწია და გაუნძრევლად მიაჩერდა ცივ, ჩაბნელებულ ტყეს.

ვახშმად ცივი საჭმელი მიირთვეს, სიმინდის ფქვილის კვერები, ლობიო და თუნუქელადან ამოღებული სოსისები. ბიჭმა ჰკითხა:

— ბალონი ასე უცებ როგორ დაიცალა?

— დაიცალა და მორჩა.

— შენ თქვი, რამდენიმე კვირა გვეყოფაო, — არ ეშვებოდა ბავშვი.

— ვიცი.

— მაგრამ სულ რამდენიმე დღე გვეყო.

— შეეცდი.

სიტყვის უთქმელად ჭამეს. ცოტა ხანში ბიჭმა იკითხა:

— ონკანის დაკეტვა დამავინწყდა, არა?

— შენი ბრალი არაა. უნდა შემემოწმებინა.

ბრეზენტზე დადო ბავშვმა თეფში. გვერდზე გაიხედა.

— შენი ბრალი არ არის, — გაუმეორა მამამ. — ორივე ონკანი უნდა დაკეტილიყო. აიღო რომ არ გაეჟონა, კუთხვილებზე ტეფლონის ლენტის უნდა დამეხვია, მე კი არ დამიხვევია. ჩემი ბრალია. შენთვისაც არ მითქვამს.

— იქ მაინც არ იყო არანაირი ლენტი, თუ იყო?

— არ არის შენი ბრალი.

მძიმე ნაბიჯებით მიდიოდნენ. ქუჩის ნარკომანი ბიჭებით სიფრიფანები იყვნენ. იმათსავით ყარდნენ. სიცხისგან დასაფარებლები თავზე წამოეფხატათ და პირიდან ორთქლს უშვებდნენ. ძლივს მიათრევდნენ ფეხებს შავად აბზინებულ ჭენჭყოში. ვრცელი სანაპირო დაბლობი უნდა გადაევლოთ, საიდანაც ფერფლის განსაცვიფრებელ ღრუ-

ბლებში თავის შესაფარებლად ერეკებოდნენ ამქვეყნიური ქარები. სახლები, ფარდულები, გზისპირა თხრილი... თავზე წამოფხატული დასაფარებლები და შუადლის კუპრით შავი ცა... ჩაიხუტა ერთიანად გაყინული ბიჭი. გულს ნუ გაიტეხო, უთხრა. კარგად ვიქნებითო.

მინა იყო დასერილი ხევხუეებით, გადარეცხილი და ხრიოკი. ნამდინარეებში მოფანტულიყო დახოცილი მხეცების ძვლები. გროვებად იდგა რალაც გაუგებარი ნაგავი. მინდვრებში ფერმერების საღებავჩამოფხეკილი სახლები მოჩანდა. ძლივს იკავებდა შემოსაფიცრს ხის კედლები. არც ჩრდილი ჰქონდა აქ რამეს, არც — მომავალი. კუძუს¹ გაუვალ ტყეში ეშვებოდა გზა. გამხმარი ლელქამით იყო მოფენილი ჭაობიანი. ავის მომასწავებად ჩამონოლილიყო ფოშფოში მინდვრებს იქით. ნაშუადღევს თოვა დაიწყო. ახლა ბრეზენტიც წამოიფარეს და ისე განაგრძეს სიარული. სივილით ეცემოდათ ზემოდან სველი თოვლი.

რამდენიმე კვირა იყო, რიგიანად არ ეძინა. დილით რომ გამოეღვიძა, ბიჭი ვერ დაინახა. რეეოლვერს დაავლო ხელი და წამოჯდა. მერე ადგა და ბავშვს დაუნყო ძებნა. არსად ჩანდა. ფეხსაცმელში ჩაყო ფეხი და იქით წავიდა, სადაც ხეთა რიგი მთავრდებოდა. უხალისოდ კამკამებდა აღმოსავლეთით განთიადი. კაბადონზე ცივ გასეირნებას იწყებდა გაუცხოებული მზე. დაინახა, როგორ მორბოდა მინდორში ბავშვი.

— მამა, ტყეში მატარებელია.

— მატარებელი?

— ჰო.

— ნამდვილი მატარებელი?

— ჰო, წამოდი.

— არავინ არის?

— არა, არა მგონია. შენს წასაყვანად მოვედი.

— ლოკომოტივიც არის?

¹ კუძუ — ტროპიკული და სუბტროპიკული მცენარე.

— ჰო, დიზელის დიდი ლოკომოტივი.

მინდორი გადაკვეთეს და ტყეს უკანა მხრიდან მოუარეს. რელსები ნაყარზე ეშვებოდა და მთელ ტყეს კვეთდა. ელექტროგადაცემის თბომავალს უჟანგავი ფოლადის რვა სამგზავრო ვაგონი ჰქონდა ჩაბმული. ხელი ჩაჰკიდა მამამ ბავშვს და უთხრა:

— მოდი, უბრალოდ დავსხდეთ და ვუყუროთ.

დასხდნენ მიწაყრილზე და დაელოდნენ, რა მოხდებოდა. ძვრა არ ჰქონდა არაფერს. მერე რევოლვერი ბიჭს მიაწოდა.

— მამა, შენ ნაილე, — უთხრა ბავშვმა.

— არა, ასე არ გამოვა. გამომართვი.

ბავშვმა რევოლვერი აიღო და კალთაში ჩაიდო, მამამისი კი რკინიგზას გაუყვა. ბოლოს გაჩერდა და მატარებელს მიაჩერდა. ლიანდაგებზე გადავიდა და ახლა ვაგონებს ჩაუარა გვერდით. ბოლო ვაგონის უკნიდან გამოვიდა და ბიჭს ხელის დაქნევით ანიშნა, აქ მოდიო. ბავშვიც წამოდგა და რევოლვერი ქამარში გაირჭო.

ყველაფერს ფერფლი ედო. რიგებს შორის გასასვლელები ნაგვით მოფენილიყო. სავარძლებზე დახსნილი ჩემოდნები ეწყო. კარგა ხნის წინ ჩამოეღოთ თაროებიდან და გაეჩითათ. სალონ-ვაგონში ქალაღდის თეფშების დასტას მიაგნო. სულის შებერვით მოაშორა მტვერი და ქურთუკის უბეში შეინახა. ეს იყო და ეს.

— მატარებელი აქ საიდან მოხვდა, მამა? — იკითხა ბავშვმა.

— არ ვიცი. ალბათ სამხრეთისკენ მიჰყავდა ვილაცას, ვილაცებს. ალბათ სანვაჟი ამ ადგილას გამოეღიათ.

— დიდი ხანია, აქ დგას?

— კი, მგონი კი. ძალიან დიდი ხანი უნდა იყოს.

* * *

ბოლო ვაგონი დაიარეს და ახლა ლოკომოტივისკენ გაუყვნენ ლიანდაგს. ბოგირზე აბობლდნენ. ყველგან ჟან-

გი და აქერცლილი საღებავი მოჩანდა. კაბინაში შეცვივდნენ. მამაკაცმა მემანქანის სავარძელზე დადებულ მტვერს სული შეუბერა და ბიჭი მართვის პულტთან დასვა. ძალიან ადვილი სამართავი ჩანდა ლოკომოტივი. რეგულატორის სახელურს ერთს გადასწევდი და მერე ბევრი აღარაფერი იყო გასაკეთებელი. მამაკაცი ჯერ მატარებელივით აჩუქჩუქდა, მერე სასტვენით დაუსტვინა, მაგრამ ეჭვობდა, ეს ხმები არაფერს აგონებდა ბავშვს. ცოტა ხანში გაპოხილი ფანჯრიდან იქით გაიხედეს, სადაც ლიანდაგები უხვევდა და შამბნარში იკარგებოდა. ორივე სხვადასხვანაირად აღიქვამდა სამყაროს, თუმცა ცოდნით ერთი და იგივე იცოდნენ მის შესახებ. ორივემ იცოდა, რომ სამუდამოდ აღდარჩებოდა და ნელ-ნელა დაიშლებოდა მატარებელი, რომ ამიერიდან ერთიც არსად არასოდეს გაივლიდა.

— ნავიდეთ, მამა? — იკითხა ბიჭმა.

— ჰო, რა თქმა უნდა, უნდა ნავიდეთ.

ხან სად წამოადგნენ გზაზე ქვების წონოლა გროვას, ხან სად. პატარა პირამიდები მოხეტიალე ბოშების მიერ დატოვებულ გაცუდებულ ნიშნებს ჰგავდა. პირველად ამისთანა ნიშნები ჩრდილოეთში შეენიშნა, გაძარცულ-დაცარიელებულ ქალაქებს რომ იტოვებდნენ უკან, მაშინ. დაკარგული და დახოცილი ახლობლებისთვის დაეტოვებინათ სასოწარკვეთილ ადამიანებს ალაგ-ალაგ ქვის გროვები. საკვების ყველანაირი მარაგი ამონურულიყო მაშინ და მთელ ქვეყანაზე ყველგან მკვლელობა იყო. ცოტა ხანში იმისთანა ხალხი მოედებოდა დუნიას, შვილებს თვალწინ რომ შეგიჭამდნენ. ქალაქებს ბინძური მძარცველები დაჰპატრონებოდნენ, ნანგრევებს შორის რომ იმალებოდნენ და ყორექვის გროვებში დაძვრებოდნენ, თან თვალ-კბილი თეთრად უელავდათ გამურულ სახეებზე. ნეილონის ბადეებით დაატარებდნენ თუნუქელებში მოხუფულ საჭმელს და ჯოჯოხეთის მალაზიებზე შესეულ მყიდველებს ჰგავდნენ. მსუბუქი შავი ფხვნილი ისე იფანტებოდა ქუჩებში, გეგონებოდა, კალმარის მელანი იშლებოდა ზღვის ფსკერზე.

ნელ-ნელა ისადგურებდა სიცივე. ადრინად ბნელდებოდა და მემძორეებიც ციცაბო, ღრმა ხეობებში ჩირაღდნებით რომ ეშვებოდნენ, სლიპინა ნაკვალევს ტოვებდნენ. ისე უხმაუროდ კრავდა პირს ნატერფალები, გეგონებოდა, თვალებს ხუჭავდა ვილაც. ნაიქცეოდა გზაზე ყარიბი ვინმე, გადაყირავდებოდა და მოკვდებოდა, გაუხარელი, შესუდრული დედამინა კი ოდინდელ წყვდიადში მბრუნავი რომელიღაც უსახელო სამყაროს დარად უკვალოდ და შეუმჩნევლად აგრძელებდა გორაობას მზის გარშემო.

სანაპირომდე მისვლამდე დიდი ხნით ადრე გამოვლიათ მარაგი. წლების წინ გაეტყავებინათ და გაეძარცვათ იქაურობა. გზისპირა სახლებსა და შენობებში ვერაფერი ნახეს. ავტოგასამართ სადგურში სატელეფონო ცნობარი იპოვა. ფანქრით მიაწერა თავის რუკას ქალაქის სახელი. ბორდიურზე ჩამოსხდნენ და კრეკერებს შეექცნენ, თან იმ ქალაქს დაუნყეს რუკაზე ძებნა. ვერ იპოვეს. მამაკაცმა რუკის ნაწილები გადაარჩია და კიდევ ერთხელ გადახედა. როგორც იქნა, აჩვენა ბიჭს ადგილი, სადაც იყვნენ. აღმოაჩინა, რომ დაახლოებით ორმოცდაათი მილი ამორებდათ იმ ადგილს, სადამდეც ეგონათ, რომ მისულიყვნენ. ხაზები გაავლო რუკაზე. აი, აქ ვართო, უთხრა ბავშვს. თითით მოხაზა ბავშვმა ზღვამდე მისასვლელი მარშრუტი რუკაზე.

— იქამდე რამდენ ხანში მივალთ?

— ორ კვირაში, — უპასუხა ბიჭს მამამ. — სამში.

— ლურჯია?

— ზღვა? არ ვიცი. ლურჯი იყო ხოლმე.

თავი დააქნია ბიჭმა. იჯდა და რუკას დასცქეროდა, მამაკაცი კი შვილს არ ამორებდა თვალს. ეგონა, იცოდა, რაზეც ფიქრობდა ბიჭი. თვითონაც ჩაჰკირკიტებდა ხოლმე ბავშვობაში რუკებს, თან თითს არ ამორებდა იმ ადგილს, სადაც თავისი ქალაქი ეგულებოდა. ტელეფონების წიგნში შინაურების ნომრების ძებნას ჰგავდა რუკების თვალიერება. ყველაფერს თავისი ადგილი ჰქონდა და იყო მათი ად-

გილი დანარჩენებს შორის. ეს ამართლებდა სამყაროში მათ არსებობას.

— ნავედით, — უთხრა შვილს. — უნდა ნავედეთ.

ნაშუადღევს განვიმდა. გზიდან გადავიდნენ, ტალახიან მინდვრებში იარეს და ბოლოს ღამე ერთ ფარდულში გაათიეს. ბეტონის იატაკი ჰქონდა ფარდულს. ფოლადის რამდენიმე ცარიელი ბიდონი იდგა. შიგნიდან მიადგა კარებს ბიდონები და იატაკზე ცეცხლი დაანთო. მუყაოს გაბრტყელებული ყუთებისგან მოაწყო საწოლები. მთელი ღამე ურახუნებდა ფოლადის სახურავს წვიმა. გამოღვიძებულს ცეცხლი ჩამქრალი დახვდა. ძალიან ციოდა. დალიანდაგებულ საბნებში გამოხვეულ ბიჭსაც არ ეძინა — იჯდა.

— რა მოხდა?

— არაფერი. ცუდი სიზმარი ვნახე.

— რა დაგესიზმრა?

— არაფერი.

— კარგად ხარ?

— არა.

მამამ შვილს ხელი მოხვია და ჩაიხუტა.

— ყველაფერი რიგზეა, — უთხრა.

— ვტიროდი, შენ კი არ გაგელვიდა.

— მაპატიე. უბრალოდ ძალიან დავიღალე.

— სიზმარში ვტიროდი.

დილით რომ გამოელვიდა, წვიმას უკვე გადაელო. აქა-იქ თუ ჩამოვარდებოდა რამდენიმე ზანტი წვეთი. მიაყურადა წყლის ხმაურს, მერე ბეტონის მაგარ იატაკზე თეძოები მისწი-მოსწია და მუყაოს საწოლიდან გამოხედა ყომრალ არემარეს. ბიჭს ისევ ეძინა. იატაკზე გაჩენილ გუბეებში წვეთ-წვეთად ჩადიოდა წყალი. მთის ძირას რომ იყო, იმ ქალაქშიც გაეთიათ ღამე ამისთანა ფარდულში. მაშინაც უსმენდნენ წვიმას. იმ ქალაქში ერთი ძველებური მალა-

ზიაც იყო თავისი შავი მარმარილოს სააფთიაქო დახლითა და ქრომირებული უზურგო სკამებით, ზედ საიზოლაციო ლენტით ალაგ-ალაგ დანებებული პოლიეთილენის სავარ-ძლები რომ ჰქონდა. აფთიაქი გაეძარცვათ, მაგრამ რაღაცა უცნაურობის ძალით დანარჩენი სექციებისთვის ხელი არ ეხლოთ. ძვირად ღირებული ელექტროაღჭურვილობა უწინდებურად ენყო თაროებზე. იდგა მამაკაცი და იქაურობას ათვალიერებდა. რას აღარ ნახავდით, რკინეულობით დაწყებული, ნემსით და ძაფით დამთავრებული. გაოგნებული იდგა ბავშვი. ხელი ჩაჰკიდა მამამ და გარეთ გაიყვანა, არადა, დასანახი უკვე დაენახა ბიჭს. დახლის ბოლოში, მინისხუფიან ლანგარზე ვილაციის გამხმარი თავი იდო. ბეისბოლისტის კეპიანი ქუდიც ზედ ეხურა. საცოდავად ჩასცვენოდა გამომშრალი თვალები. სიზმარი იყო? სიზმარი არ ყოფილა... წამოდგა, ჩაიმუხლა, ნაკვერჩხალს შეუბერა, დამწვარი ფიცრები მისწი-მოსწია და ცეცხლი გააჩალა.

— შენ თქვი, სხვა კარგი ხალხიც არისო.

— ჰო.

— მაშინ სად არიან?

— იმალებიან.

— ვის ემალებიან?

— ერთმანეთს.

— ბევრნი არიან?

— არ ვიცი.

— ცოტანი მაინც ხომ იქნებიან?

— ცოტანი — კი.

— მართლა?

— ჰო, მართლა.

— მართლა ასე რომ არ იყოს?

— მგონი, მართლა ასეა.

— კარგი.

— კარგი.

— არ გჯერა შენ ჩემი.

- მჯერა.
- კარგი.
- შენი ყოველთვის მჯერა.
- არა მგონია.
- კი, მჯერა. უნდა მჯეროდეს.

გზატკეცილამდე რომ მიეღწიათ, ტალახებში მოუხდათ სიარული. წვიმდა. ერთმანეთს ერეოდა მინისა და სველი ფერფლის სუნი. შავი წყალი იდგა გზისპირა თხრილში. რკინის წყალგამტარი მილიდან გამოსული წყალი აუზში გროვდებოდა. პლასტმასის ირემი იდგა ეზოში. მეორე დღეს, საღამოსკენ, ერთ პატარა ქალაქში შევიდნენ. სატვირთო მანქანა დაინახეს. სამი მამაკაცი მანქანის უკნიდან გამოვიდა და გზაზე გადაუდგა მამა-შვილს. გასავათებულები იყვნენ. ტანზე ძონძები ეცვათ. მოკლეზე დაჭრილი მიწები ეჭირათ ხელში.

— კალათაში რა გაქვთ? — იკითხეს უცნობებმა.

მიზანში ამოიღო უცხო ხალხი მამაკაცმა. ისინიც შედგნენ. ქურთუკში ჩააფრინდა მამას ბიჭი. ხმას არავინ იღებდა. ურიკა ისევ წინ გაიგდო და გზისპირზე გადავიდნენ. მერე ურიკა ბიჭს გაატანა, თვითონ კი უკან გამობრუნდა. ისევ უმიზნებდა რევოლვერს სამეულს. ცდილობდა, ნებისმიერ ჩვეულებრივ მოხეტიალე მკვლელს ჰგვანებოდა, მაგრამ გული გამალებით უცემდა, თან იცოდა, სადაცაა ხველა დაეწყებოდა. სამნი უწინდელ ადგილს დაუბრუნდა. გაჩერდნენ და გაუნძრევლად უყურებდნენ შეიარაღებულს. მამაკაცმა რევოლვერი ქამარში გაირჭო, შებრუნდა და ურიკას მოჰკიდა ხელი. შემალლებულს თავზე რომ მოექცნენ, უკან მოიხედა. იმავე ადგილზე იდგა სამეული, სადაც დატოვა. ურიკას მიაწეო, უთხრა ბიჭს და ეზოს გავლით იმ ადგილს მიადგა, საიდანაც გზა მოჩანდა. ის ხალხი წასულა. ძალიან შეშინებული იყო ბიჭი. მამაკაცმა იარაღი ბრეზენტზე დადო, მერე კი შვილთან ერთად წავიდა და ურიკაც გაიყოლა.

დაბნელებამდე იწვნენ მინდორში და გზას გასცქეროდნენ, არადა, გზაზე არავინ მოდიოდა. ძალიან ციოდა. მეტისმეტად რომ ჩამოხნელდა და აღარაფერი ჩანდა, ბორძიკ-ბორძიკით დაბრუნდნენ ურიკიანად გზაზე. საბნები ამოიღო, მოიფუთნენ და გზა განაგრძეს. ფეხით სინჯავდნენ დასაბიჯებელ ადგილს. დროდადრო ჭრიალი გაუდიოდა ურიკის ერთ-ერთ ბორბალს, მაგრამ არაფერი ეშველებოდა. კიდევ რამდენიმე საათი იცოდვილეს, მერე გზისპირზე ამოსული ბუჩქნარისკენ წაფორხილდნენ და დაქანცულ-აკანკალებულები ცივ მინაზე დანვნენ. გათენებამდე ეძინათ. რომ გაიღვიძა, მიხვდა, ავად იყო.

სიცხე ჰქონდა. დეზერტირებივით იწვნენ ტყეში. ვერც უსაფრთხო და ვერც ცეცხლის დასანთები ადგილი ვერ მოძებნა. იჯდა ბიჭი ფოთლებზე და უყურებდა მამას. ცრემლით ჰქონდა თვალები სავსე.

- კვდები, მამა? — იკითხა ბავშვმა. — კვდები?
- არა, უბრალოდ ავად ვარ.
- მართლა მეშინია.
- ვიცი. ყველაფერი რიგზეა. ნახავ, უკეთესად ვიქნები.

ზმანება ნელ-ნელა დაიწმინდა. დაბრუნდა გამქრალი სამყარო. მომაკვდავის ალმაცერი მზერით უცქერდნენ დიდი ხნის წინ გარდაცვლილი ნათესავები. ხმას არავინ იღებდა. დაფიქრდა თავის ცხოვრებაზე. იმდენი ხნის წინ იყო ყველაფერი. დგას უცხო ქალაქში ფანჯარასთან და ქუჩას გადაჰყურებს. მის ზურგს უკან მაგიდაზე პატარა ლამპა ენთო, მაგიდაზევე ეწყობა რაღაც წიგნები და ქაღალდები. უკვე წვიმდა. ქუჩის კუთხეში კატა იყო. შემობრუნდა, ტროტუარზე გადაცუნცულდა და კაფეს ტენტს შეაფარა თავი. მაგიდასთან ვიღაც ქალი იჯდა. ხელებში ჰქონდა ჩარგული თავი. რამდენიმე წლის შემდეგ ბიბლიოთეკის გამურულ ნანგრევებში იდგა. გუბებზე დამდგარ წყალ-

ში ეყარა გაშავებული წიგნები — გადაეყირავებინა ვილაცას თაროები. რიგებად ჩამწკრივებულ ათასობით წიგნში ჩანერილი სიცრუე შეერისხათ. ერთ-ერთ წიგნს დასწვდა და მძიმე, დაბერილ ფურცლებს ცერი ჩამოუსვა. ოდნავადაც არასოდეს დაეფიქრებინა იმას, რასაც სამყაროს უწინასწარმეტყველებდნენ. გაუკვირდა. თვითონ სივრცეც, წიგნებს რომ დაეკავებინა, ერთი მოლოდინი იყო. წიგნი ხელიდან გაუშვა, ნაბიბლიოთეკარი უკანასკნელად მოათვალიერა და ცივსა და ნაცრისფერ სინათლეში გავიდა.

სამი დღე გავიდა, ოთხი. ხველებისგან განამებულს ცუდად ეძინა. ხმაურიანი სუნთქვა ჰქონდა.

— მაპატიე, — ულმოებელ სიბნელეს უთხრა.

— არაფერია, — მიუგო ბიჭმა.

ზეთის პატარა სანათი ანთო და ქვაზე დადო. მერე წამოდგა და ფეხების ფლატუნით გაიარა ფოთლებში. ტანზე საბნები ჰქონდა მოხვეული.

— არ ნახვიდე, — უჩურჩულა ბიჭმა.

— ცოტაზე ნავალ, — დაამშვიდა ბავშვი. — აქვე ვიქნები, გავიგონებ, თუ დამიძახებ.

სანათი რომ ჩამქრალიყო, უკან ველარ გამოაგნებდა გზას. იჯდა ფოთლებში გორაკის წვერზე მოქცეული და გასცქეროდა სიბნელეს. დასანახიც არაფერი იყო. არც ქარი ქროდა, არც არაფერი. ადრე, ასე რომ გაივლიდა, ასე რომ ჩამოჯდებოდა და გახედავდა ფერმიხდილზე ფერმიხდილ არემარეს, იქით რომ გაიხედავდა, სადაც დაკარგული მთვარე დასცქეროდა გაჩანაგებულ ხრიოკებს, სადღაც-სადღაც სინათლესაც მოჰკრავდა ხოლმე თვალს, სუსტ, უფორმო სინათლეს, წყვდიადს რომ არღვევდა. ხან მდინარის გადაღმა მოჩანდა სინათლის სხივი, ხან გადამწვარ-გაშავებული ქალაქის რომელიღაც კუთხეში. დილაობით ზოგჯერ ისევ ბრუნდებოდა შემადლებულზე, თან დურბინდი მიჰქონდა და ეძებდა ჰაერში ასული კვამლის კვალს, ოღონდ ამაო იყო ყველა ამისთანა მცდელობა.

ზამთარია. დგას მინდვრის პირას და გარშემო ვილაც გაუთლელი ხალხი ახვევია. თავისი შვილის ხნისაა, ანდა უფროსია ცოტათი. უყურებს, როგორ თხრიან ნერაქვე-ბითა და ნალკატებით ფერდობის ქვიან მიწას, როგორ ამოჰყავთ სინათლეზე ერთმანეთში დიდრონი გორგალი-ვით დახვეულ-ჩახვეული გველები. იქნებოდა ასი ცალი. რომ გამთბარიყვნენ ერთად მოეყარათ თავი. უხალისოდ ამოძრავდნენ ზანტი არსებები ცივსა და ხისტ სინათლეში. გეგონებოდა, რომელიღაც ვეება ფრინველის ნაწლავები გადმოეყარათ მიწაზე. გველებს ბენზინი გადაასხეს და ცოცხლად დანვეს — არ იცოდნენ, გასაჭირიდან თავი როგორ დაეღწიათ, სამაგიეროდ, სჯეროდათ, რომ იცოდნენ, როგორ უნდა გამკლავებოდნენ ქვეწარმავლებს, რომლებშიც საკუთარი გაჭირვების ანარეკლს ხედავდნენ. საშინლად იკრუნჩხებოდნენ ცეცხლმოდებული გველები, ზოგიერთი ეხშიც¹ კი შეცოცდა და თავისი აღმოდებული ტანით გაანათა შიგნით ყველაფერი. უტყვები იყვნენ გველები და ამიტომ მათი ტკივილიანი წივილიც არავის გაუგონია. ერთხანს უყურეს ადამიანებმა, როგორ იწვოდნენ, იკლავებოდნენ და იმურებოდნენ სიჩუმეში ქვეწარმავლები, მერე კი თვითონაც უჩუმრად დაიშალნენ ზამთრის ბინდბუნდში. ყველა სათითაოდ იმაზე ფიქრობდა, როგორმე ვახშმობამდე მიესწრო სახლში.

ერთ ღამეს ბიჭი სიზმარმა გამოაღვიძა, ოღონდ არაფერი უამბო მამას.

— ვალდებული არ ხარ, რომ მომიყვე, — უთხრა მამაკაცმა ბავშვს. — არაფერია.

— მეშინია.

— მაგასაც არა უშავს.

— როგორ თუ არა უშავს?

¹ ეხი (ფრანგ. *grotte*) — ფართოშესასვლელიანი პატარა კარსტული მღვიმე ან გამოქვაბული თაღოვანი ჭერით; თითქმის ღია მღვიმე, საჩრდილობელი.

— უბრალოდ სიზმარია.

— მართლა მეშინია.

— ვიცი.

ზურგი აქცია ბიჭმა მამას, ამ უკანასკნელმა კი ბავშვი ჩაიხუტა და უთხრა:

— მომისმინე.

— რა უნდა მითხრა?

— დანებებას ნიშნავს, როცა რამე ისეთი გესიზმრება, რაც არასოდეს მომხდარა, ანდა არასოდეს მოხდება, შენ კი მაინც გიხარია. ხვდები? შენ დანებების უფლება არ გაქვს. მე არ დაგანებებ დანებებას.

ისევ რომ დაადგნენ გზას, ძალიან სუსტად გრძნობდა თავს, თან ამდენი ლაპარაკისგან კიდევ უფრო ელეოდა გული. წლები იყო, ასეთი სისუსტე არ უგრძნია. ახლა ეს საზიზღარი ფაღარათი... ნახევარი ტანით გადანოლილიყო მაღაზიის ურიკის სახელურზე. ჩაცვენილი, დაძაბუნებული თვალებით შეხედა ბიჭს. რალაცნაირად ეშორა ბავშვი. აშკარად გრძნობდა, რომ შორს იყო მისგან. ორ დღეში იმისთანა მხარეს მიადგნენ, ზედიზედ რამდენიმე მილი რომ გადაენვა ცეცხლის ქარიშხლებს. სქელ ფენად დასდებოდა გზას ფერფლი. ურიკის ტარებაც ძნელი იყო. ეტყობოდა, ფერფლის ქვეშ მოქცეული ასფალტბეტონი სიმხურვალისგან ჯერ ამობურცულიყო, მერე კი ისევ გაშლილიყო. ურიკის სახეულურს დაეყრდნო და გრძელ გზას გახედა. წვრილ-წვრილი ხეები მოჩანდა ქვემოთ. ნაცრისფერი ტალახით იყო სავსე მდინარის კალაპოტები. იქაური არემარე რალაციით ჩალის გამურულ საფრთხობელას ჰგავდა.

გზაჯვარედინი მოიტოვეს უკან. მიდიოდნენ უდაბურ ადგილებში და გზადაგზა მოგზაურების მიერ წლების წინ დატოვებულ ნივთებს აწყდებოდნენ. ყუთები... ტომრები... ყველაფერი დაღვენთილი და გაშავებული... სიმხურვალისგან დაგრეხილი პლასტმასის ძველი ჩემოდნები... ალაგ-ალაგ ემჩნეოდა გუდრონს მემძორეების მიერ ამოგ-

ლეჯილი საგნების კვალი. კიდევ ერთი მილი და ახლა უკვე მიცვალებულებს შორის მოუხდათ სიარული. გზის საფარში სანახევროდ ჩამწვარი, დაკრუნჩხული, საყვირლად გამზადებული პირლია ცხედრები... მხარზე დაადო მამაკაცმა ბიჭს ხელები და უთხრა:

— ხელი ჩამკიდე, — უთხრა. — არ უყურო.

— რასაც ახლა ვნახავ, დავიმახსოვრებ და არასოდეს დამავიწყდება? — იკითხა ბავშვმა.

— ჰო.

— არა უშავს, მამა.

— არა უშავს?

— უკვე დამამახსოვრდნენ.

— არ მინდა, ამას რომ უყურო.

— მაინც მახსოვს და...

გაჩერდა, ურიკას გადააწვა და გზას გახედა. ბოლოს ბიჭს მიაპყრო მზერა. ისე უცნაურად მშვიდი იყო ბავშვი.

— რატომ არ მივდივართ? — ჰკითხა მამაკაცს შვილმა.

— კარგი. ნავედით.

— აქედან გალწევას ცდილობდნენ, არა, მამა?

— ჰო, ცდილობდნენ.

— გზიდან რატომ არ გადავიდნენ?

— ვერ გადავიდოდნენ. ცეცხლში იყო ყველაფერი.

მუშიადქცეულ გვამებს შორის მიიკვლევდნენ გზას. ძვლებზე გაშავებული ტყავი გადასჭიმოდათ... სახედახეთქილი, სახედანაოჭებული თავები... თითქოს რაღაც საზარელ ძალას ეცადა მათი მინის პირიდან გადახვეტა... უსიტყვოდ მიუყვებოდნენ მოდრეიფე ფერფლში დაყრილ, ლეკერტიან სიცივესთან სამუდამო ჭიდილისთვის განწირულ მღუმარე გვამების დერეფანს.

ნაცარტუტად ქცეულ პატარა გზისპირა სოფელს ჩაუარეს. ლითონის რეზერვუარები... აგურის რამდენიმე გაშავებული საკვამური, რატომღაც რომ არ ჩამოქცეულიყო... თხრილებში გუბეებივით დამდგარიყო დაღვენთილი

მინის ნაცრისფერი გამოწანვი. რამდენიმე მილზე გაფენილიყო გზისპირზე ჩამოყრილი, ერთმანეთში გადახლართული, გაშიშვლებულ-დაჟანგული ელექტროსადენები. კაცი ფეხის ყოველ გადადგმაზე ახველებდა. ხედავდა, როგორ უყურებდა ბიჭი. მისი საქმე სწორედ ისე იყო, როგორც ბავშვი ფიქრობდა. ღირდა კი საფიქრალად?!

გზაზევე დასხდნენ და ტაფაზე გამომცხვარი მორჩენილი პური შეჭამეს. ისეთი მაგარი იყო, უმარილო კვერები გეგონებოდა. თინუსის ბოლო ქილაც დააყოლეს. მერე მამაკაცმა შავქლიავის კონსერვი გახსნა და დესერტი რიგრიგობით მიირთვეს. ბიჭმა თუნუქელა მოიყუდა და, რაც კი წვენი იყო შიგნით დარჩენილი, გადახუხა. მერე თუნუქის ქილა კალთაში ჩაიდო, საჩვენებელი თითი შიგნიდან გამოუსვა და პირში იტაცა.

— თითი არ მოიკვნითო, — უთხრა ბავშვს მამამ.

— სულ ასე ამბობ.

— ვიცი.

უყურებდა მამაკაცი, როგორ ლოკავდა ბავშვი თუნუქელის ხუფს... რამოდენა სიფრთხილეს იჩენდა... გეგონებოდა, კატა იყო და სარკეში საკუთარ ანარეკლს ელაქუცებოდა.

— ნულარ მიყურებ, — სთხოვა შვილმა.

— კარგი, — დაჰპირდა ბავშვს მამა.

მერე ბიჭმა ისე, რომ ადგილიდან არ დაძრულა, თუნუქელას ხუფი ჩაუზნიქა და იკითხა:

— რა იყო, რა მოხდა?

— არაფერი, — მიუგო მამაკაცმა.

— მითხარი.

— მგონია, უკან მოგვეყვება ვილაც?

— მეც ეგ ვიფიქრე.

— ეგ იფიქრე?

— ჰო, ვიფიქრე, რომ მაგას მეტყოდი. რა უნდა ვქნათ?

— არ ვიცი.

- რას ფიქრობ?
- უბრალოდ წავიდეთ. ნარჩენები უნდა დავშალოთ.
- რომ არ იფიქრონ, ბევრი საჭმელი აქვთო?
- ჰო.
- ჩვენს დახოცვას შეეცდებიან?
- არ დაგვხოცავენ.
- შეიძლება, სცადონ.
- ყველაფერი რიგზეა.
- რიგზეა.
- მე მგონი, ჯობია, ბალახებში დავიმალეთ. ვნახოთ, ვინ არიან.
- ვინ არიან და რამდენი არიან.
- ჰო, რამდენი არიან.
- კარგი.
- თუ მოვახერხეთ და იმ პატარა მდინარეზე გადავედით, ციცაბოებზე ავიდოდით და გზას გადმოვხედავდით.
- კარგი.
- დასამალი ადგილი უნდა მოვძებნოთ.
- ადგნენ. საბნები ურიკას დააყარეს.
- თუნუქელა აიღე, — უთხრა მამაკაცმა ბავშვს.
- დიდხანს უნდა ევლოთ ბინდში, ვიდრე იმ ადგილს მიაღწევდნენ, სადაც გზა ერთ პატარა მდინარეს კვეთდა. ხიდზე გაქროლდნენ. ტყეს შეაფარეს თავი და ურიკის დასამალი ადგილი მოძებნეს. იდგნენ ბინდბუნდში და გზას გასცქეროდნენ.
- ხიდის ქვეშ რომ დავტოვოთ, რა იქნება? — იკითხა ბიჭმა.
- ნყალზე რომ ჩავიდნენ, მერე?
- როგორ გგონია, რამდენად შორს არიან?
- არ ვიცი.
- ბნელდება.
- ვიცი.
- სიბნელეში რომ გაგვეპარონ?
- მოდი, ისეთი ადგილი მოვძებნოთ, საიდანაც თვალ-თვალს შევძლებთ. ჯერ არ ბნელა.

ურიკა დამალეს და ლოდებს შორის გაუყვნენ გზას. თან მხოლოდ საბნები წაიღეს. იმ ადგილას ჩასაფრდნენ, საიდანაც, ხეებს შორის გზის, ასე, ნახევარმილიანი მონაკვეთი მოჩანდა. ქარისგან დაცულები საბნებში გაეხვივნენ და რიგრიგობით უთვალთვალებდნენ გზას. ცოტა ხანში ბიჭს ჩაეძინა. სადაცაა, მასაც წაართმევდა თავს ძილი, რომ უცებ დაინახა, როგორ გაჩერდა აღმართის ბოლოში ვილაც და გამოფხიზლდა. ცოტაც და, კიდევ ორი ადამიანი გამოჩნდა, მერე — მეოთხე. ერთხანს იდგნენ ერთმანეთის გვერდით, მერე კი გზა განაგრძეს. ადამიანის სილუეტებს ბინდის სქელი ფარდის მიღმა არჩევდა და მეტს ვერაფერს ხედავდა. ეგონა, სადაცაა, გაჩერდებოდნენ, ამიტომ ნანობდა, გზიდან უფრო შორს რატომ არ დავიმალეთო. ოთხეული ხიდთან რომ დაბანაკებულყო, მამა-შვილს სამალავში მოუწევდა გრძელი, ცივი ლამის გატარება. უცნობები გზაზე დაეშვნენ და ხიდზე გადავიდნენ. სამი მამაკაცი იყო და ერთი ქალი. ტორტმანით დადიოდა. რომ მიუახლოვდნენ, დაინახა, ორსულად იყო. მამაკაცებს ზურგზე ფუთები მოეკიდათ, ქალს კი ნაჭრის პატარა ჩემოდანი მიჰქონდა. აღუწერლად გაუბედურებულები იყვნენ. ისე იშვიათად უშვებდნენ პირიდან ორთქლს, მიხედვოდით, სუნთქვა როგორ უჭირდათ. ხიდზე გადავიდნენ და გზაზე თავქვე დაეშვნენ. თითქოს სათითაოდ ჩაიკარგნენ საგანგებოდ მათზე დადარაჯებულ სიბნელეში.

მაინც არა და არ გაიღია ის ღამე. როგორც კი საკმარისად იძალა დღის სინათლემ, ფეხსაცმელი ამოიცვა, ადგა, საბანი შემოიხვია, ცოტაზე გაიარა და გზას გადახედა. გაშიშვლებული, რკინისფერი ტყე მოჩანდა ქვემოთ, ტყის იქით — მინდვრები. ჯერაც ნაოჭ-ნაოჭ ემჩნეოდა მიწას ნაფარცხები. ბამბის მინდვრები თუ იქნებოდა. რაკი ბიჭს ეძინა, ურიკასთან ჩავიდა და რუკა ამოიღო. წყლის ბოთლიც ამოაყოლა. კიდევ ერთი ქილა ხილის კონსერვი მოაკლო ისედაც მწირ მარაგს. უკან დაბრუნდა, ჩაჯდა საბნებში და რუკას ჩახედა.

— შენ სულ გგონია, რომ იმაზე შორს ვართ, ვიდრე სინამდვილეში გამოვიარეთ, — დაილაპარაკა ბავშვმა.

— მაშინ აქ უნდა ვიყოთ, — თითი გაატარა რუკაზე მამაკაცმა.

— უფრო შორს.

— აქ.

— ასე.

დარბილებული, სიდამპლეშეპარული ფურცლები დაკეცა.

— კარგი, — თქვა.

მერე ისხდნენ და ისე გაჰყურებდნენ გზას, ხეების იქით რომ მოჩანდა.

გგონიათ, გხედავენ წინაპრები? გგონიათ, ყველაფერს, რასაც აკეთებთ დავთარში იწერენ? რისთვის? არავითარი დავთარი არ არსებობს. თქვენი წინაპრებიც მიწაში წვანან.

ჯერ ფიჭვნარი გაიარეს, მერე სამხრეთის მარადმწვანე მუხის ტყე, ისევ — ფიჭვნარი, მაგნოლიები. როგორც ყველაფერს, ხეებსაც არ ეტყობოდა სიცოცხლის ნიშანწყალი. ერთი შედარებით სქელი ფოთოლი აიღო, ხელში მოსრისა, დაფშვნა და ნაფხვენები ძირს დაყარა.

მეორე დღეს ადრიანად დაადგნენ გზას. დიდი მანძილი არ ჰქონდათ გავლილი, ბიჭმა მამას სახელოში რომ მოქაჩა. გაჩერდნენ. წინ ტყიდან ამოსული კვამლის წვრილი ჭავლი მოჩანდა. გაუნძიევლად უყურებდნენ კვამლს.

— რა უნდა ვქნათ, მამა?

— შეიძლება, ახლოს მისვლა ჯობდეს.

— მოდი, უბრალოდ არ გავჩერდეთ.

— ისინიც იმავე მხარეს რომ მიდიოდნენ, საითაც ჩვენ მივდივართ?

— მერე?

— მერე ის, რომ უნდა გადავასწროთ. ნეტა ვინ არიან?

— ჯარისკაცები რომ იყვნენ?

— პატარა კოცონია.

— რატომ არ შეიძლება, რომ უბრალოდ მოვიცადოთ?

— ვერ მოვიცდით. საჭმელი თითქმის აღარ დაგვრჩა. უნდა ვიაროთ.

ურეკა ტყეში დატოვეს, თან რევოლვერის დოლურა შეამონმა — კარგად ტრიალებდა თუ არა თავისი ხისა თუ ნამდვილ ვაზნებიანად. იდგნენ და აყურადებდნენ. სვეტივით იჭრებოდა უქარო ამინდში ჰაერში კვამლი. არც ხმაური ისმოდა საიდანმე. რას იხმაურებდა ბოლოდროინდელი წვიმებით დარბილებული ფოთლები?! მამაკაცი შემობრუნდა და ბიჭს შეხედა. პატარა, ჭუჭყიანი სახე დაინახა, შიშისგან თვალებდაჭყეტილი. შორიდან მოუარეს ცეცხლს, ხელს არ უშვებდა ბავშვი მამამისის ხელს. ისიც დაიხარა და მკლავები შემოხვია შეილს. დიდხანს აყურადებდნენ ერთად.

— მგონი, წავიდნენ, — დაიჩურჩულა მამამ.

— რა?

— მე მგონი, წავიდნენ. ალბათ სათვალთვალო პუნქტი ჰქონდათ.

— შეიძლება ხაფანგი იყო, მამა.

— კარგი. ცოტა მოვიცადოთ.

მოიცადეს. უკვე ათამაშებდა ხეებს შორის ასული კვამლის წვერს ქარი. მერე ქარი შემობრუნდა და თან სუნიც მოიყოლა — საჭმელს ამზადებდა ვილაც.

— მოდი, შემოვუაროთ, — შესთავაზა შეილს მამაკაცმა.

— შეიძლება, ხელი ჩაგკიდო? — დაეკითხა ბავშვი.

— კი, რა თქმა უნდა.

ტყის ადგილას ახლა გადამწვარი ხის ტანები იდგა მხოლოდ. დასანახიც აღარაფერი იყო.

— მგონი, დაგვინახეს, — ივარაუდა მამაკაცმა. — დაგვინახეს და წავიდნენ. შეამჩნიეს, რომ იარაღი გვაქვს და წავიდნენ. საჭმელიც კი ცეცხლზე დარჩათ.

— ჰო.

— მოდი, ვნახოთ.

— მართლა საშიშია, მამა.

— აქ არავინაა. ყველაფერი კარგადაა.

პატარა მდელი გაიარეს. ხელში ჩაჰფრენოდა მამას ბავშვი. უცხოთა დატოვებული ყველაფერი თან წამოეღოთ შავი რაღაცის გარდა, შამფურებზე რომ წამოეგოთ და ნაკვერჩხალზე წვადნენ. მამაკაცი ერთ ადგილას გაჩერდა და არემარეს ათვალიერებდა, როცა სახით მიეკრო ტანზე ბიჭი. სასწრაფოდ მოავლო იქაურობას მზერა.

— რა ხდება? — იკითხა.

ბავშვმა თავი გააქნია.

— მამა! — შესძახა ბავშვმა.

ისევ მიიხედ-მოიხედა. ადამიანის დანახშირებული, უთავო და გამონელილი ნაშიერი დაენახა ბავშვს. შამფურზე იმურებოდა. მამაკაცი დაიხარა, ბიჭი ხელში აიყვანა და ისე დაადგა გზას. გულში ჩაკრული მიჰყავდა ბავშვი.

ალარ იცოდა, ოდესმე ისევ თუ დაილაპარაკებდა მისი შვილი. მდინარესთან დაბანაკდნენ. ისხდნენ ცეცხლის პირას და ყურს უგდებდა, როგორ მოედინებოდა სიბნელეში წყალი. უსაფრთხო ადგილი არ იყო — მდინარის ხმაური ახშობდა ყველანაირ სხვა ხმაურს, მაგრამ იფიქრა, იქნებ ბიჭი მდინარის რაკრაკმა გაახალისოსო. თუ რამ საჭმელი ჰქონდათ დარჩენილი, ყველაფერი მიირთვეს. მერე მამაკაცი დაჯდა და რუკას დააცქერდა. თოკის ნაგლეჯით გაზომა გზა, წამით მოაშორა რუკას თვალი და ისევ გადაზომა. ჯერ კიდევ დიდი მანძილი იყო სანაპირომდე დარჩენილი. რუკის ნაწილები ერთად მოაქურჩა, ცელოფანის პარკში დააბრუნა და ახლა ნაკვერჩხალს დააჩერდა.

მეორე დღეს რკინის ვიწრო ხილით გადავიდნენ მდინარეზე და ერთ ძველ ქალაქში შევიდნენ. ფაბრიკა-ქარხნების ქალაქი იყო. ხის სახლები დაიარეს, მაგრამ ვერაფერს მიაგნეს. კომბინებოში ჩაცმული კაცი იჯდა ერთ-ერთი სახლის ვერანდაზე. ეტყობოდა, რამდენიმე წლის მკვდარი იყო. სადღესასწაულოდ გამოფენილ ჩალის ტიკინას

ჰგავდა. ფაბრიკის გრძელ ჩაშავებულ კედელს გაუყენენ. აგურით ამოექოლათ ფაბრიკის ფანჯრები. შავი ჭვარტლი დასდებოდა მთელ ქუჩას.

ათასნაირი რამე იყო მიყრილ-მოყრილი გზის კიდეზე. ელექტრომონყობილობები... ავეჯი... იარაღები... გზაში დაეტოვებინათ ყველაფერი სიკედილის შესახვედრად ნასულ მოხეტიალეებს, რომელთაგან ზოგს მარტოობაში უნდა ამოსვლოდა სული, ზოგს — სხვებთან ერთად. ერთი წლის წინაც კი აიღებდა ხოლმე გზაზე რამეს ბიჭი და ცოტა ხანს თან დაატარებდა. ახლა აღარ იქცეოდა ასე. ჩამოსხდნენ. დაისვენეს. წყლის მარაგი ბოლომდე გამოცალეს და პლასტმასის ბრტყელგვერდა კანისტრა ქუჩაში დატოვეს.

— ის პატარა ჩვენთან რომ ყოფილიყო, ერთად წავიდოდით, — თქვა ბიჭმა.

— ჰო, წავიდოდით, — დაეთანხმა მამა.

— სად იპოვეს?

პასუხი არ გაუცია შვილისთვის მამაკაცს.

— შეიძლება, კიდეც იყოს ეგეთი ბავშვი სადმე?

— არ ვიცი. შეიძლება.

— ვნანობ, იმ ხალხზე რაც ვთქვი.

— რომელ ხალხზე?

— დამწვრებზე. გზაში რომ ჩარჩნენ და დაიწვინენ.

— არა მგონია, რამე ცუდი გეთქვას.

— ცუდი არ მითქვამს. წავიდეთ?

— კარგი. გინდა, ურიკით გაგატარო?

— კარგად ვარ, მამა.

— გაგატარებ ცოტაზე.

— არ მინდა. კარგად ვარ.

დუნედ მიედინება დაბლობში წყალი. გაუნძრევლად განოლილა გზისპირებზე ყომრალი ლიამპალი. ტყვიისფრად მიიკლაკნება გავერანებულ სახნავ-სათესებში ბარის მდინარეები. გზა განაგრძეს. დამრეცი გზა და ლელიანი გამოჩნდა წინ.

- მგონი, იქით ხიდი უნდა იყოს, — უთხრა შვილს მამამ.
- ალბათ პატარა მდინარეც არის.
- სასმელად ივარგებს წყალი?
- უნდა დავლიოთ. არჩევანი არა გვაქვს.
- ავად არ გავხდებით?
- არა მგონია. შეიძლება, წყალი დამშრალიც იყოს.
- შეიძლება, წინ მე ვიარო?
- კი, რა თქმა უნდა.

გზაზე დაეშვა ბიჭი. დიდი ხანი იყო, არ ენახა, როგორ დარბოდა მისი შვილი. მკლავები იდაყვებში გაეშალა და ტყაპატყუპით გარბოდა. მეტისმეტად დიდი ჰქონდა სპორტული ფეხსაცმელი. გაჩერდა, ტუჩს იკვნეტდა და ისე უყურებდა შვილს.

* * *

ძლივს მოჟონავდა მდინარე. წყლის სუსტ მოძრაობას უფრო იქით შენიშნავდი, სადაც ნაკადი გზის ქვეშ დატანებულ ბეტონის ფილაში ჩადიოდა. გადააფურთხა, აქაოდა, ნაფურთხს თუ ნაილებსო წყალი. მერე ურიკიდან ქსოვილის ნაჭერი და პლასტმასის ქილა ამოიღო, მდინარესთან დაბრუნდა, ქსოვილი ქილას შემოახვია ყელზე და წყალში ჩაუშვა. უყურებდა, როგორ ივსებოდა წყლით ჭურჭელი. მერე ამოიღო წყლიდან ქილა და სინათლეს მიუშვირა. მთლად ცუდი არ უნდა ყოფილიყო წყალი. ქილას ქსოვილი მოაშორა და ბიჭს გაუწოდა.

— მიდი, დალიე, — ნააქეზა.

დალია ბავშვმა წყალი და ქილა მამას დაუბრუნა.

— კიდევ დალიე.

— შენ დალიე, მამა.

— კარგი.

დასხდნენ და წყლის გაფილტვრა დაიწყეს. იმდენი სვეს, გაიჭყიპნენ. ბალახზე გადანვა ბავშვი.

— უნდა წავიდეთ.

— მართლა დავიღალე.

— ვიცი.

იჯდა და უყურებდა შვილს. ორი დღე იყო, არაფერი ეჭამათ. კიდევ ორი დღე და დასუსტებას დაიწყებდნენ. ფორთხვით ავიდა მდინარის ლელიან ნაპირზე და გზას გახედა. გაშლილ ადგილებზე გადიოდა ჩაბნელებულ-ჩაშავებული გზა და არსად ემჩნეოდა ნაკვალევი. უცხო იყო მისთვის აქაური სანახები. არ იცოდა, რა ერქვა აქაურ ქალაქებსა თუ მდინარეებს.

— ადექი, უნდა წავიდეთ, — შეუძახა ბიჭს.

სულ უფრო მეტი ეძინათ. არაერთხელ გაეღვიძათ გზაზე გაშხლართულებს — გეგონებოდა, ავტოსაგზაო შემთხვევაში მოყოლილიყვნენ. სიკვდილის ძილი იყო ეს ძილი. წამოჯდა და რევოლვერისკენ წაიღო ხელი. იდგა სალამოს ტყვიისფერი ცის ქვეშ და იდაყვებით ურიკის სახელურს ეყრდნობოდა. მინდვრებს იქით, ასე, ერთი მილის სიშორეზე, სახლი მოჩანდა. პირველად ბიჭმა დაინახა. შენობა ხან გამოჩნდებოდა, ხან დაიმალებოდა ჭვარტლის ფარდის მიღმა. აბდაუბდა სიზმარში ნანახს ჰგავდა. გადაანვა ურიკას და ბავშვს შეხედა. ძალისხმევას მოითხოვდა იქამდე მისვლა. საბნები უნდა წაეღოთ, სადმე გზის პირას ურიკა უნდა დაემაღლათ... სახლამდე დაბნელებამდე კი მიაღწევდნენ, მაგრამ უკან ვეღარ დაბრუნდებოდნენ.

— უნდა ვნახოთ, იქ რა ხდება. არჩევანი არა გვაქვს, — დაიწყო მამაკაცმა.

— არ მინდა, — იუარა ბიჭმა.

— რამდენიმე დღეა, არ გვიჭამია.

— არ მშია.

— არა, ვშიმშილობთ უკვე.

— არ მინდა იქ წასვლა, მამა.

— არავინ დაგვხვდება, გპირდები.

— საიდან იცი?

— უბრალოდ ვიცი.

— შეიძლება, იყვნენ.

— არა, არავინ არის. ყველაფერი კარგად იქნება.

საბნებში გამოხვეულებმა გაიარეს მინდვრები. რევოლვერისა და ერთი ბოთლი წყლის მეტი თან არაფერი წაუღიათ. გადებრუნებული იყო მინა. აქა-იქ ნანვერალიც ამოჩრილიყო და დისკოების აღმოსავლეთიდან დასავლეთისკენ მიმართულ ნაკვალევსაც შენიშნავდით. ახალ ნანვიმარზე ფეხქვეშ მინა ერბილებოდათ. სულ ძირს იყურებოდა მამაკაცი. ისრის ბუნიკი დაინახა. გაჩერდა და აიღო. დააფურთხა, ჭუჭყი შარვლის ტოტზე შეინმინდა და ბიჭს მისცა. კვარცისა იყო, უნაკლო, უზადო მზის შუქივით.

— ასეთები კიდევ იქნება, — უთხრა შვილს. — მინას დააკვირდი და დაინახავ.

კიდევ ორ ბუნიკს მიაგნო. ნაცრისფერი კაჟისგან იყო გაკეთებული ორივე. მერე მონეტა იპოვა. მონეტა იყო, ანდა ღილი... სქელი სპილენძმწვანით დაფარული. ცერის ფრჩხილით გადაფხიკა და დარწმუნდა, რომ მონეტა იყო. მერე დანა ამოიღო და შეეცადა, სიქა გამოეჩინა. ფრთხილობდა. ესპანური წარწერა ჰქონდა მონეტას. ბიჭს დაუძახა. წინ მილასლასებდა ბავშვი. ბოლოს ნაცრისფერ არემარესა და ნაცრისფერ ცას შეავლო თვალი, მონეტა ძირს დააგდო და შვილს დაედევნა.

იდგნენ სახლის წინ და შენობას თვალს არ აშორებდნენ. სამხრეთისკენ უხვევდა სახლამდე მისასვლელი მოხრეშილი გზა. აგურის ლოჯია... სვეტებიან გალერეაში ორივე მხრიდან ადიოდა კიბე. სახლის უკან აგურის მიშენებული მოჩანდა, რომელშიც ალბათ ოდესღაც სამზარეულო იყო განთავსებული. სამზარეულოს იქით ძელური ქოხიც აეშენებინათ. მამაკაცმა კიბეზე შედგა ფეხი, მაგრამ ბიჭმა მაშინვე სახელოში მოქაჩა.

— შეიძლება, ცოტა ხანს მოვიცადოთ?

— კარგი, მაგრამ ბნელდება.

— ვიცი.

— კარგი.

ისხდნენ კიბეზე და გასცქეროდნენ არემარეს.

— აქ არავინ არის, — დაიწყო მამამ.

— კარგია.

— ისევ გეშინია?

— ჰო.

— ყველაფერი რიგზეა.

— კარგი.

* * *

ფართო, აგურისიატაკიანი ვერანდისკენ აუყვნენ კიბეს. კარი შავად შეეღებათ. რომ არ დაკეტილიყო, წიდაბლოკი მიედგათ ზედ. გამხმარი ფოთლები და სარეველები მიეხვეტა ქარს კარის უკან. ხელში ჩაებლაუჭა ბავშვი მამას. ჰკითხა:

— კარი ღია რატომ არის?

— უბრალოდ ღიაა და მორჩა. შეიძლება, წლებია, ასეა მოღებულს. შეიძლება, ბოლოს ვინც წავიდა აქედან, იმათ დარჩათ. ნივთები გამოჰქონდათ და ბლოკი მიადეს.

— იქნებ ხვალამდე მოვიცადოთ.

— წავედით. სანამ დაბნელდება, უცებ მოვაველებთ სახლს თვალს. აქაურობა უსაფრთხო თუ გამოდგა, მაშინ შეიძლება, ცეცხლიც დავანთოთ.

— ოღონდ სახლში არ დავრჩებით, არა?

— სახლში დარჩენა არ მოგვიწევს.

— კარგი.

— მოდი, წყალი დავლიოთ.

— კარგი.

ქურთუკის ჯიბიდან ამოიღო მამაკაცმა ბოთლი, თავსახური მოხსნა და ბავშვს მიაწოდა. უყურებდა, როგორ სვამდა ბიჭი. მერე თვითონაც მოსვა, ბოთლს თავსახური დაახურა და ხელი ჩაჰკიდა შვილს. ჩაბნელებულ დერეფანში შევიდნენ. მაღალი ქერი... უცხოური ჭალი... კიბის ბაქანთან მაღალი ვენეციური ფანჯარა მოჩანდა. ქვემოთ, კიბის შახტის კედელს ეცემოდა ფანჯრის მქრქალი ჩრდილი.

— ზემოთ არ უნდა ავიდეთ, არა? — ჩურჩულით იკითხა ბავშვმა.

— არა. შეიძლება, ხვალ ავიდეთ.

— ოღონდ ჯერ დავრწმუნდებით, რომ უსაფრთხოდ ვართ?

— ჰო.

— კარგი.

სალონში შევიდნენ. ნესტიანი ფერფლის ქვეშ ხალიჩის კონტურებს შენიშნავდი. ავეჯზე ზენრები გადაეფარებინათ. მქრქალი კვადრატებით, კედლებს რომ ემჩნეოდა, მიხვდებოდი, ოდესღაც ნახატები სად ეკიდა. ოთახში, ფოიეს მეორე მხარეს რომ იყო, როიალი იდგა. მამა-შვილის ფიგურა აირეკლა იქაური ფანჯრის თხელ, წყლისფერ მინებში. ოთახში შევიდნენ და მიაყურადეს. მერე უნდო მყიდველებივით დაიარეს მთელი სახლი. ბოლოს გაჩერდნენ და მაღალი ფანჯრებიდან გასცქეროდნენ ჩაბნელებულ მინას.

სამზარეულოში დანები, ქვაბები და ინგლისური ფაიფურის ჭურჭელი დახვდათ. აქვე იყო სანოვავის შესანახი სათავსიც. უხმაუროდ მიიხურეს ზურგს უკან სათავსის კარი. ფილებით მოგებული იატაკი... თაროები... თაროებზე გამწკრივებული რამდენიმე ათეული ლიტრიანი ქილა... მამაკაცი თაროებს მიუახლოვდა, ერთ-ერთი ქილა აიღო და სულის შებერვით მოაშორა მტვერი. კოხტა რიგებად ეწყო მწვანე ლობიო, ნაჭრებად დაჭრილი წითელი წინაკა, პამიდორი, სიმინდი, ახალი კარტოფილი, ბამი¹... უყურებდა ბიჭი, როგორ გადანმინდა მამამისმა ქილის თავსახურებიდან მტვერი, როგორ აწვებოდა ცერა თითით სათითაოდ. სწრაფად ბნელდებოდა. მამაკაცმა ორი ქილა ფანჯარასთან მიიტანა, ზემოთ ასწია და შეაბრუნ-შემოაბრუნა. მერე ბიჭს შეხედა.

¹ ბამი — ერთნაირი მცენარე ბალბისებრთა ოჯახისა. მისი სამშობლოა აღმოსავლეთი აფრიკა. კულტივირებულია ტროპიკულ და სუბტროპიკულ ქვეყნებში, ჩრდილოეთ ამერიკასა და სამხრეთ ევროპაში. მოჰყავთ საქართველოშიც. უმნიშვნელ ჭოტისებრ ნაყოფს იყენებენ საკვებად. თესლისგან ყავის სუროგატს ამზადებენ.

— შეიძლება მოვინამლოთ, — უთხრა. — კარგად უნდა ავადულოთ.

— არ ვიცი, — მიუგო ბავშვმა მამას.

— მაინც რას იტყვი? — ჩაეძია მშობელი შვილს.

— შენ თვითონ თქვი.

— ერთად მოვიფიქროთ.

— გგონია, ვარგა?

— მე გგონი, გამოდგება, კარგად თუ ავადულებთ.

— კარგი. შენი აზრით, რატომ არავინ შეჭამა?

— იმიტომ, რომ არავის უპოვია. ეს სახლი გზიდან არ ჩანს.

— ჩვენ რომ დავინახეთ?!

— შენ დაინახე.

ახლა თვითონ ბიჭი დააკვირდა ქილებს.

— რაზე ფიქრობ? — ჰკითხა ბავშვს მამამ.

— იმაზე, რომ არჩევანი არა გვაქვს.

— ალბათ მართალი ხარ. სანამ კიდევ უფრო დაბნელებულა, მოდი, ცოტა შეშა მოვიტანოთ.

გამხმარი ტოტები დაიღლიავენ და უკანა კიბის გავლით სამზარეულოში შეზიდეს, იქიდან — სასადილოში. დაამტკრიეს და ბუხარი გამოძეძგეს. დაანთო თუ არა მამაკაცმა ცეცხლი, მაშინვე გამოვარდა ბუხრიდან კვამლი, ჯერ ხის შეღებილ შუბლს მოედო, მერე კი ჭერში აიჭრა და ისევ ქვემოთ დაეშვა კლაკენით. ჟურნალით დაუბერა ალს. ცოტა ხანში კვამლი საკვამურში გაინოვა და აგიზგიზებულმა ცეცხლმა ოთახი ერთიანად გაანათა, კედლებიც, ჭერიც, თავის ჭალანად, ზედ მინის ურიცხვი ნახნაგიანი ფიგურა რომ კონწიალობდა. ჩაბნელებულ ფანჯარასაც მისწვდა სინათლე. ბიჭიც იქვე იდგა. საბანი თავზე ისე წამოეხურა, გეგონებოდა ტროლი¹ მოსულიყო საიდანღაც ღამით. ბუხარს ისე უყურებდა, თითქოს ცეცხლის სიმხურვალე

¹ ტროლი — ზებუნებრივი არსება (უპირატესად გოლიათი, ზოგჯერ აგრეთვე ქონდრისკაცი ან კუდიანი), რომელიც ადამიანებისადმი ჩვეულებრივ მტრულად არის განწყობილი.

აოცებდა. ოთახის შუაგულში დადგმულ ამპირის სტილის¹ მაგიდას მამაკაცმა ზეწრები გადაადრო, დაფერთხა და ბუხრის წინ დასაწოლი ადგილი მოაწყო. მერე ბიჭი ზედ დასვა, ფეხსაცმელი გახადა და ტერფებზე შემოხვეული ბინძური ძონძები მოაშორა.

— ყველაფერი რიგზეა, — ჩურჩულით უთხრა. — ყველაფერი რიგზეა.

სამზარეულოს კარადის უჯრაში სანთლებს მიაგნო. ორი ცალი აანთო, გამდნარი ცვილი დახლზე დაანვეთა და სანთლები ზედ დაამაგრა. მერე გარეთ გავიდა, ცოტაოდენი შეშა კიდევ შემოიტანა და ბუხართან დაახვავა. ადგილიდან არ დაძრულა ბიჭი. სამზარეულოში ქვაბები და ტაფებიც დახვდათ. ერთ-ერთი გამოასუფთავა და დახლზე შემოდგა. მერე რომელიღაც კონსერვის გახსნა სცადა. არ გამოუვიდა. ადგა, თითო ქილა მწვანე ლობიო და კარტოფილი სადარბაზო კართან მიიტანა, ჭიქაში ჩადებული სანთლის შუქზე ჩაიმუხლა და კონსერვის ქილა გვერდულად მოაყოლა კარსა და კარის წირთხლს შორის. მერე ფოიეში დაცუცქდა. კავივით გამოსდო ფეხი კარის გარეთა კიდეც და ახლა ქილის თავსახურს მიაბჯინა კარი, თან ქილას აქეთ-იქით ატრიალებდა. როგორც იქნა, შემობრუნდა ხუფი და საღებავიც გააცალა ერთ ადგილზე კარს. ხელახლა ჩასჭიდა მამაკაცმა ხელები მინას და კიდევ უფრო მაგრად მიანწვა კარს. მეორე ცდაზე, ხუფი ჯერ გაუსხლტა ხის ზედაპირზე, მაგრამ ბოლოს, როგორც იყო, კონსერვი გაიხსნა. მერე ქილა ნელ-ნელა შეაბრუნ-შემოაბრუნა, წირთხლს მოაშორა, რეზინის მამჭიდროებელი რგოლი მოაძრო და იატაკზე დადგა. მეორე ქილაც გახსნა. წამოდგა და კონსერვები სამზარეულოში ცალი ხელით გაიტანა. მეორე ხელში სანთლიანი ჭიქა ეჭირა. თან მიდიოდა, თან გამდნარ ცვილს აქეთ-იქით

¹ ამპირის სტილი — „გვიანი კლასიციზმის“ (მე-19 საუკ. დასაწყ.) სტილი დასავლეთ ევროპის არქიტექტურასა და დეკორატიულ ხელოვნებაში; წარმოიშვა საფრანგეთში ნაპოლეონ I-ის იმპერიის დროს; ახასიათებს ანტიკური ხელოვნების ნიმუშების მიბაძვა (სატრიუმფო თალები, მონუმენტური შენობები, სფინქსები და სხვ.).

ანუნებდა. ცერით სცადა ხუფების ამონევა, მაგრამ მეტის-მეტად მჭიდროდ ჰქონდა ქილებს სახურავები მორგებული. კარგის ნიშანი უნდა იყოსო, გაიფიქრა. კიდით ჩამოადო ერთ-ერთი ქილა დახლს და ზემოდან მუშტი დაჰკრა. ავარდა და იატაკზე დაეცა სახურავი. ქილა ცხვირთან მიიტანა და დაყნოსა. მადის აღმძვრელი სუნი ჰქონდა კონსერვს. კარტოფილსა და ლობიოს ქვაბში ჩაუძახა, სასადილო ოთახში გაიტანა და ცეცხლზე შემოდგა.

აქეთ-იქიდან მისხდომოდნენ მაგიდას და ნელ-ნელა ჭამდნენ საჭმელს გამჭვირვალე ფაიფურის ჯამებიდან. ერთადერთი სანთელი ედგათ შუაში. ხელის მისანედენზე რევოლვერი ისე ედო, გეგონებოდა, სასადილო მონყო-ბილობა ყოფილიყო. ზამთრის ძილიდან გამოღვიძებული მხეცივით ჭრიალებდა და კვნესოდა სახლის გამთბარი კედლები. თავი ექინდრებოდა ჯამზე დახრილ ბიჭს. მერე კოვზიც გაუვარდა და რაკუნით დავარდა იატაკზე. მამაკაცი ადგა, მაგიდას შემოუარა, ბავშვი ბუხართან მიიყვანა და ზენრებში ჩაანვინა. საბნებიც დააფარა. როგორც ჩანს, ამის შემდეგ ისევ მისჯდომოდა მაგიდას — ღამით რომ გამოეღვიძა, მაგიდაზე გადაჯვარედინებულ ხელებზე ჰქონდა ჩამოდებული თავი. ოთახში ციოდა. გარეთაც ქარი უბერავდა. ოდნავ ზანზარებდა ფანჯრის ჩარჩოებში ჩასმული მინები. სანთელი ჩამწვარიყო და ბუხარშიც ნაკვერჩხლები ბუჭებოდა. ადგა, ცეცხლი ისევ გააჩალა, ბიჭს გვერდით ჩამოუჯდა, საბნები გაუსწორა, ჭუჭყიან თმაზე ხელი გადაუსვა და თქვა:

— შეიძლება, გვითვალთვალებენ. ფარულად ადევნებენ თვალყურს იმას, რისი მოშლა სიკვდილსაც არ შეუძლია. ვერ დაინახავენ, ზურგს შეგვაქცევენ და უკან აღარ დაბრუნდებიან.

არ უნდოდა ბიჭს, მამამისი ზედა სართულში რომ ასულიყო. ბავშვის დაყოლიება სცადა მამაკაცმა.

— შეიძლება, ზემოთ საბნები იყოს. უნდა ვნახოთ, ზემოთ რა ხდება.

— არ მინდა, იქ რომ ახვიდე, — თავისას არ იშლიდა ბავშვი.

— აქ არავინაა.

— შეიძლება იყოს.

— არავინ არის. შენი აზრით, ვინმე რომ ყოფილიყო, აქამდე არ ჩამოვიდოდა?

— შეიძლება, ეშინიათ.

— ვეტყვი, რომ არაფერს დავუშავებთ.

— შეიძლება, მკვდრები არიან.

— მაშინ ხომ საერთოდ არაფერს იტყვიან, ერთ-ორ რამეს თუ წამოვიღებთ. მომისმინე, ზემოთ რაც უნდა იყოს, ჯობია, ვიცოდეთ, რა არის, ვიდრე არ ვიცოდეთ.

— რატომ?

— რატომ და იმიტომ, რომ სიურპრიზები არ გვიყვარს. საშიშია სიურპრიზები. ჩვენ კიდეც ისიც არ გვიყვარს, როცა რაიმესი გვეშინია, თან ზემოთ შეიძლება, იმისთანა რამეები იყოს, ჩვენ რომ გვჭირდება. უნდა ვნახოთ.

— კარგი.

— კარგი? კარგი და მეტი არაფერი?

— არ მომისმენ და...

— ყოველთვის გისმენ.

— არც ისე ყურადღებით.

— აქ არავინ არის. ნლებია, არავინ ყოფილა. ნაკვალევი არ ემჩნევა ფერფლს. ყველაფერი ხელუხლებელია. არც ავეჯი დაუნვავს ვინმეს ბუხარში და საჭმელიც არავის უჭამია.

— ფერფლში ნაკვალევი მალე იშლება. თვითონ ამბობდი. დაუბერავს ქარი და წაშლისო.

— მე ავდივარ...

ოთხი დღე დარჩნენ ამ სახლში. ჭამდნენ და ეძინათ. საბნებიც იპოვა მამამ ზედა სართულში, ბლომად შეშაც შემოზიდეს და ოთახის კუთხეში დაყარეს გასაშრობად. სისოხერხიც გამოძებნა სადღაც მამაკაცმა და გამხმარი ხეები დახერხა. ცეცხლის წინ ჩამოჯდა და ხერხის და-

ჟანგულ-დაჩლუნგებული კბილების მრგვალი ქლიბით გალესვა სცადა. ბევრი არაფერი გამოუვიდა. სახლიდან რამდენიმე ასეული იარდის მოშორებით პატარა მდინარე ჩამოდიოდა. უსაშველოდ ბევრი ვედრო წყალი მოზიდა. ეზიდებოდა და ეზიდებოდა ნაყანები, ტალახიანი მინდვრების გავლით ვედროებს. მერე წყალი გაათბეს და ქვედა სართულში, უკანა საძინებლის აბაზანაში იბანავეს. თვითონაც შეიჭრა მამაკაცმა თმა, ბავშვსაც შეკრიჭა და წვერიც გაიპარსა. ზემოდან ჩამოტანილი ტანსაცმელიც პქონდათ, საბნებიცა და ბალიშებიც. ახალ ტანისამოსში გამოეწყვნენ. დანით შემოჭრეს სიგრძეში ბიჭის შარვალი. ბუხრის წინ მოაწყო მამაკაცმა დასაწოლი — ფეხიანი ზანდუკი გადააყირავა და საწოლის თავივით მისწია იატაკზე დაგებული ლოგინისკენ. სითბოს ასე უფრო დაიკავებდა. გადაუღებლად წვიმდა. ნარიმანდის ძველი ლითონის სახურავიდან ჩამოჟონილი ახალი წყლის ასაღებად წყალსადინარ მილებს სახლის კუთხეებში ვედროები შეუდგა. ესმოდა ღამით, როგორ ურახუნებდა ზედა სართულის ჭერს წვიმა და როგორ ჩაედინებოდა მილებში წყალი.

თუ რამ დამხმარე ნაგებობა იყო ეზოში, ყველაფერი გადაქექეს, იქნებ რამე ისეთი ვნახოთ, მერე რომ გამოგვადგებო. მაზიდა¹ იპოვეს, გარეთ გამოათრიეს, გადააბრუნეს და ბორბალი ნელ-ნელა მოატრიალეს — საბურავს ამონმებდნენ. გაცვეთილი საბურავი ალაგ-ალაგ დახეთქილიყო კიდეც, თუმცა მამაკაცმა მაინც ჩათვალა, იქნებ ჰაერს არ აპარებდესო. ძველი ყუთები დაათვალიერა, იარაღებიც. ველოსიპედის ტუმბო იპოვა, შლანგის ბოლო სარქელის ღეროზე მიახრახნა და საბურავის გაბერვა დაიწყო. ფერსოს გარშემო გამოჟონა ჰაერმა. ბორბალი მოაბრუნა და ბიჭს დააჭერინა ზედ ხელი. როგორღაც გაბერეს საბურავი. შლანგი მოხსნა, მაზიდა გადმოაბრუნა და იატაკზე გააგორ-გამოაგორა. მერე გარეთ გაიყვანა და წვიმაში დააყენა — წყალს რომ გაერეცხა. იქაურობა ორი დღის შემდეგ დატოვეს. გამოიადარა, ცა მოწმენ-

¹ მაზიდა — ცალთვალა ურიკა.

დილი იყო. ტალახიან გზას დაადგნენ. ახალი საბნებითა და ახალ ტანსაცმელში გახვეული კონსერვებით დაეტვირთათ მაზიდა. ერთი წყვილი სამუშაო ფეხსაცმელი ეპოვა თავისთვის, ბიჭს კი ლურჯი სპორტული ფეხსაცმელი ეცვა, თან თითებთან ჭინჭები ჰქონდა ჩაჩურთული. ზენრის ახალი ნაჭრები აეფარებინათ ნიღბებად. ასფალტბეტონის გზაზე რომ გავიდნენ, ცოტათი უკან დახევა მოუხდათ — ურიკა უნდა წამოეყვანათ. ერთ მილზე ნაკლები მანძილი იყო იმ ადგილამდე, სადაც ურიკა დაემალათ. გვერდით მიჰყვებოდა მამას ბიჭი, თან ცალი ხელი მაზიდაზე ჩამოედო. იკითხა:

— კარგად მოვიქეცით, არა, მამა?

— ჰო, კარგად.

საჭმელი საკმარისად ჰქონდათ, მაგრამ სანაპირომდე ჯერ კიდევ დიდი გზა იყო გასაველელი. იცოდა, რომ შიშველ ადგილზე ამყარებდა იმედებს. იმედი ჰქონდა, რომ ჰაერი დაინმინდებოდა, არადა, უფრო და უფრო ბნელი იყო ყოველი დღე. ერთხელ ფოტოაპარატების მაღაზიაში ფოტომეტრი იპოვა. იფიქრა, რამდენიმე თვე მეყოფა საშუალო მონაცემების გამოსათვლელადო და თან წაიღო. კარგა ხანს დაატარებდა აქეთ-იქით ამ ფოტომეტრს, იქნებ ელემენტებიც ვუპოვოო, იმედოვნებდა, მაგრამ ვერაფერიც ვერ იპოვა. გააღვიძებდა ღამით ხველა, თავს უკან გადაადგდებდა, ზედ ხელს შემოიდებდა და ასე იჯდა ხოლმე სიბნელებში. სამარეში გამოღვიძებული კაცის ამბავს ჰგავდა მისი მდგომარეობა. ბავშვობაში ნანახ მიცვალებულებს ჰგავდა, საფლავებიდან რომ ამოეთხარათ და გადაესახლებინათ — გზატკეცილი უნდა გაეყვანათ სასაფლაოს ადგილზე. დიდი მსხვერპლი მოჰყოლოდა თურმე ქოლერის ეპიდემიას. ჩქარ-ჩქარა დაემარხათ ხალხი ხის ყუთებით. ჰოდა, ლპებოდა მერე და იხსნებოდა ეს ყუთები, მზის შუქზე გამოსული მიცვალებულები კი გვერდულად ივნენ, მუხლებში ჰქონდათ ფეხები მოხრილი. ზოგიც პირქვე იყო ამოყირავებული. ყულაბადქცეული თვალის ფოსოებიდან გადმოც-

ვენილი სპილენძის მკრთალმწვანედ შეფერილი მონეტები ახლა კუბოს დამპალ-დალაქავებულ ფიცრებზე ეყარა.

ერთ პატარა ქალაქში იყვნენ. საბაყლო მაღაზიაში შესულიყვნენ. ირმის თავი გამოეჭიმათ კედელზე. დიდხანს უყურა გაუნძრევლად ფიტულს ბიჭმა. მინის ნამსხვრევები ეყარა იატაკზე. კართან დააყენა ბავშვი მამამ, ვიდრე თვითონ ფეხით ყრიდა აქეთ-იქით ნაგავს. თან აკვირდებოდა, ძირს რამე ხომ არ გდიაო, მაგრამ ვერაფერი იპოვა. გარეთ ორი ბენზინის ტუმბო იდგა. ბეტონის ბაქანზე დასხდნენ და თოკზე გამობმული თუნუქის პატარა ქილა მინისქვეშა რეზერვუარში ჩაუშვეს. მერე ქილა ამოსწიეს და ერთი ჭიქისოდენა ბენზინი გადაასხეს პლასტმასის ბოთლში. ისევ ჩაუშვეს რეზერვუარში თუნუქელა. ზედ სიმძიმისთვის მილის პატარა ნაჭერიც მიაბეს და საათზე მეტხანს იყვნენ ჭიანჭველების ბუდეზე დადარაჯებული მაიმუნებივით ბეტონზე გართხმულები, ვიდრე პლასტმასის ქილა ბოლომდე არ აავსეს. მერე ქილას თავსახური მოუჭირეს, ურიკის ქვედა თაროზე დადეს და გზა განაგრძეს.

გაინელა დრო. გაშლილ ადგილებში მიდიოდნენ. ადიოდა და ადიოდა გზიდან მტკერი. იჯდა ხოლმე ბიჭი ღამლამობით ცეცხლის პირას და მუხლებზე გაშლილ რუკას არ ამორებდა თვალს. ზეპირად იცოდა ქალაქებისა და მდინარეების სახელები. ყოველდღე ზომავდა უკან მოტოვებულ მანძილს.

შედარებით ნაკლებს ჭამდნენ. თითქმის გამოლუოდათ მარაგი. იდგა ბიჭი გზაზე და რუკა ეჭირა ხელში. აყურადებდნენ, იქნებ რამე გავიგონოთო, მაგრამ ხმა არსაიდან ისმოდა. სამაგიეროდ, აღმოსავლეთით გადაჭიმული სივრცე მოჩანდა საკმაოდ კარგად. ჰაერიც სხვანაირი იყო. იარეს ერთხანს და მოუხვიეს. გაჩერდნენ. მარილიანი ქარი უჩეჩავდათ თმას. კაპიუშონები გადაეძროთ და ისე ქცეულიყვნენ სმენად. ნაცრისფერი პლაჟი მოჩანდა. ზანტად

გორდებოდა ვეება, ტყვიისფერი ტალღები. შორიდან ჩაეს-
მოდათ წყლის ხეთქების ხმა. გეგონებოდა, არამინიერი იყო
ზღვა და აქაურ ნაპირებს იმისთვის აწყდებოდა, როგორმე
განმარტოება რომ მოეხერხებინა. მეჩეჩზე, ხან მოქცევა,
ხანაც მიქცევა რომ არ ასვენებდა, სანახევროდ დაგვერდე-
ბულ ტანკერს დაინახავდი. ტანკერის იქით თავად ოკეანე
იშლებოდა, თვალუნვდენელი და ცივი. გამონანვით სავსე
მძიმე როფივით ზანტად ტორტმანებდა. იმის იქით მოჩან-
და ფერფლიანი გრიგალის ხაზი. აშკარად იმედგაცრუე-
ბულ ბიჭს შეხედა მამამ.

— მაპატიე, ლურჯი არ არის, — მოუბოდიშა.

— არა უშავს, — მიუგო ბავშვმა.

* * *

ერთ საათში პლაჟზე ისხდნენ და ჰორიზონტზე კედე-
ლივით აღმართულ წისლის შავ ფარდას უყურებდნენ.
ქუსლები ქვიშაში ჩაეფლოთ, ფეხის თითები კი ზღვის შავი
წყლისთვის მიეშვირათ გადასარეცხად. ციოდა ზღვაზე.
უკაცური იყო იქაურობა, არც ადამიანი ჩანდა სადმე, არც
ფრინველი... ქარის მოტანილი სილის ბორცვების იქით,
გვიმრებში დაემალა მამაკაცს ურიკა. საბნები თან წამოე-
ლოთ და ტანზე შემოეხვიათ. ნაპირზე გამორიყულ დიდ
მორს ეფარებოდნენ, ქარი პირდაპირ რომ არ მოხვედრო-
დათ. ქვემოთ, პატარა ყურის ნაპირზე გროვებად ეყარა
ერთმანეთში არეული წყალმცენარეები და პატარ-პატარა
ძვლები. კიდევ უფრო ქვემოთ მარილისგან გათეთრებუ-
ლი ნექნები მოჩანდა. საქონლის ძვლები თუ იქნებოდა. ნა-
ცრისფერი მარილი თრთვილივით იდო ქვებზე. ქარმა დაუ-
ბერა, რომელიღაც პარკოსანი მცენარის ჭოტები ქვიშიდან
გადახვეტა. მერე წამით ჩადგა და ისევ შეუტია ჭოტები.

— შენი აზრით, გემები კიდევ არის სადმე?

— არა მგონია.

— ძალიან შორს ვერაფერს დაინახავდნენ?

- ვერა, ვერ დაინახავდნენ.
- მეორე მხარეს რა არის?
- არაფერი.
- რაღაც უნდა იყოს.
- შეიძლება, ახლა იქაც ერთი კაცი თავის პატარა ბიჭ-თან ერთად პლაჟზე ზის.
- კარგი იქნებოდა.
- ჰო, კარგი იქნებოდა.
- შეიძლება იმათაც ჰქონდეთ ცეცხლი.
- ჰო, შეიძლება.
- მაგრამ ზუსტად არ ვიცით.
- არ ვიცით.
- ესე იგი, ფხიზლად უნდა ვიყოთ.
- ჰო, ფხიზლად უნდა ვიყოთ.
- აქ რამდენ ხანს შეიძლება, რომ დავრჩეთ?
- არ ვიცი. საჭმელი ცოტა გვაქვს.
- ვიცი.
- აქაურობა მოგნონს?
- აბა, რა.
- მეც.
- შეიძლება, ვიცურო?
- იცურო?
- ჰო?
- მიგეყინება ერთი ადგილი.
- ვიცი.
- მართლა ცივი იქნება. იმაზე ცივი, ვიდრე შენ გგონია.
- არა უშავს.
- დასველება არ მინდა.
- გირჩევნია, არ შევიდე?
- თუ გინდა, შედი.
- შენ არ გინდა, რომ შევიდე და...
- არა, უნდა შეხვიდე.
- მართლა?
- ჰო, მართლა.
- კარგი.

ადგა ბიჭი. მხრებიდან ქვიშაზე ჩამოუცურდა მოსხმული საბანი. ქურთუკი მოიგლიჯა, ფეხსაცმელიც, ტანსაცმელიც. იდგა ტიტლიკანა, მობუზული და ადგილზე აბაკუნებდა ფეხებს. მერე სირბილით დაეშვა ნაპირისკენ. კოპებივით ემჩნეოდა ქათქათა, ფერმკრთალ კანზე ზურგის ძვლები. გეგონებოდა, სადაცაა ნამახული ბეჭები ამოუცვივდებაო. გარბოდა შიშველი ბიჭი. მერე ხტუნვა-ხტუნვით და ყვირლით შეეგება დუნე აქაფებულ ზვირთს.

კბილების კანკანით ამოვიდა წყლიდან. სიცვიისგან გალურჯებული იყო. ახლა მამაც დაეშვა ნაპირისკენ. შეეგება შვილს, აცახცახებულს საბანი მოახვია და იქამდე ჰყავდა გულში ჩაკრული, სანამ ბავშვმა სული მოითქვა. მერე სახეზე შეხედა. ტიროდა ბიჭი.

— რა მოხდა? — ჰკითხა მამამ.

— არაფერი, — მიუგო ბავშვმა.

— არა, მითხარი.

— არაფერია. არაფერია.

შებინდდა თუ არა, ცეცხლი გააჩაღეს. ისევ წყლიდან გამორიყულ მორს ეფარებოდნენ. თითო-თითო თეფში ბამიც მიირთვეს, ლობიოც და კარტოფილის ბოლო კონსერვიც დააყოლეს. დიდი ხანი იყო, ხილისნაირი აღარაფერი ჰქონდათ. ჩაი დალიეს და ცეცხლს მიუსხდნენ. ინვნენ ქვიშაზე და დაძინებამდე აყურადებდნენ ყურეში ატეხილ ზვირთცემას. ნამოვა, რხევით ადიდდება ტალღა და მერე ისევ ჩამოიქცევა. გათენებული არ იყო, რომ ადგა, ცოტაზე გაიარა და საბნებში გახვეული ნაპირთან გაჩერდა. მეტისმეტად ბნელოდა, ადამიანს რამე რომ გაერჩია. ტუჩებზე მარილის გემო იგრძნო. მოიცადა. აი, ყრუ ხმაურით მიაწყდა ნაპირს რაღაც. ჩქეფითა და შხივილით ჩამორეცხა ნაპირი და ისევ უკან მიიქცა. გაიფიქრა, იქნებ სიკვდილის ხომალდებიც კი დრეიფობენ ახლა წყალზე თავისი მომჩვარულ-დაძონძილი იალქნებითო; იქნებ წყლის სიღრმეში სიცოცხლეაო; იქნებ სიცოცხესა და სიბნელეში თეფშისთვალემა ვეება კალმარები

მატარებლებივით წინ და უკან დაქრიანო ოკეანის ფსკერზე; იქნებ ამ შესუდრული ლივლივის მიღმა მართლაც დააბიჯებდნენ ვიღაც კაცი ბავშვთან ერთად გამომშრალ ნაცრისფერ ქვიშაზეო. იფიქრა, იქნებ იმათაც სძინავთო სამყაროსგან დარჩენილი ძირმწარე ფერფლში ოკეანის მეორე ნაპირზე, ანდა იქნებ დგანან ძონძებში ჩაცმულები და იმათ გზა-კვალსაც აღარ დაეძებნენ გულგრილი მზე.

* * *

გაიხსენა, ერთხელ ასეთსავე ბნელ ღამეში კიბორჩხალების ტკაცატკუცმა რომ გამოაღვიდა. შემწვარი ხორცისგან მორჩენილი ძვლები დაეტოვებინა იმ საღამოს ტაფაზე. ჰოდა, მიეგნოთ ნარჩენებისთვის კიბორჩხალებს და გნიასობდნენ. უბერავდა ზღვის ქარი და წყალს გამოყოლილი შემით დანთებულ კოცონშიც იბუუტებოდა ნაკვერჩხლები. იწვა და უყურებდა ურიცხვ ვარსკვლავს, ზემოდან რომ დაჰნათოდა თავზე. ზღვის შავი ჰორიზონტი... ადგა, ცოტაზე გაიარა და ფეხშიშველი გაჩერდა ქვიშაზე. ხედავდა, როგორ აქაფდა ფერმკრთალი ტალღა, როგორ აგორდა, ნაპირს როგორ მიანყდა და როგორ გაშავდა ისევ. ცეცხლთან რომ დაბრუნდა, მძინარე ქალს თმაზე მოეფერა. გაიფიქრა, ღმერთი რომ ვყოფილიყავი, სამყაროს სწორედ ასეთს შევქმნიდიო, სხვანაირს არაო.

უკან რომ დაბრუნდა, ბიჭს უკვე ეღვიდა. შეშინებული დახვდა მამას. თურმე ეძახდა კიდეც, ოღონდ იმდენად ხმამაღლა არა, რომ მშობლისთვის ხმა მიენვდინა. მკლავები შემოხვია მამაკაცმა ბავშვს.

— არ მესმოდა, — უთხრა. — ზვირთების გამო არ მესმოდა.

მერე ცეცხლს შეშა დაადო და დაუწია — ააგიზგიზა. ორივე საბნებში იყო გახვეული. ერთხანს უყურეს, როგორ არ ასვენებდა ქარი ალს, მერე კი ორივეს დაეძინა.

დილით ცეცხლი ხელახლა გააჩალა. ჭამეს. ნაპირს უყურეს. სანვიმარი, ცივი ამინდი იყო. დიდად არ განსხვავდე-

ბოდა აქაურობა ზღვის ჩრდილოური პეიზაჟებისგან. არც თოლიები იყო სადმე, არც მეჭვავიები. წყლის კიდეზე იყო მოფანტული დანახშირებული, აზრდაკარგული არტიფაქტები, ზოგსაც ზვირთები აგორავებდა აქეთ-იქით. გამორიყული ფიჩხი შეაგროვეს, ერთად დააღაგეს და ბრეზენტი გადააფარეს, თვითონ კი თავქვე დაუყვნენ ნაპირს.

— პლაჟის მანანნალები ვართ, — უთხრა მამამ შვილს.

— ეგენი ვინლა არიან? — ვერ გაიგო ბავშვმა.

— ხალხი, რომელიც პლაჟზე დადის და ნაპირზე გამო-რიყულ ღირებულ ნივთებს ეძებს.

— რანაირ ნივთებს?

— ყველანაირს. ყველაფერს, რისი გამოყენებაც შეიძლება.

— გგონია, რამეს ვიპოვით?

— არ ვიცი. ვცადოთ.

— ვცადოთ, — აჰყვა მამას ბიჭი.

იდგნენ ქვის მოლოზე¹ და სამხრეთისკენ იყურებოდნენ. მილოღავდა და ტრიალებდა ქვისკიდიან მორევში მარილიანი ნაცრისფერი პკე. შორ მანძილზე გადაჭიმულიყო მორკალული ნაპირი. ლავასავით ნაცრისფერი იყო ქვიშა. იოდის სუსტი სუნი დაჰყვებოდა წყლიდან მობერილ ქარს. ეს იყო და ეს. ზღვას ზღვის სუნი აღარ შერჩენოდა. გაშავებული ირლანდიური ხავსის ნაკუნებილა მოჩანდა ქვებზე. მოლოზე გადავიდნენ და გზა განაგრძეს. სანაპირო ზოლის ბოლოში კონცხი დახვდათ. იქაურობა დატოვეს და ძველი ბილიკით გაუყვნენ სილის ბორცვებს. მერე გამხმარ შვრიუკებში² იარეს იქამდე, ვიდრე ერთ დაბალ შვერილს მიადგნენ. შავი, გაქროლებული ღრუბლების ქვემოთ მინის კაუჭა ნაგლეჯი გაარჩიეს. იმის იქით დაგვერდებული იალქნიანი გემის კორპუსი ირნეოდა წყალში. გაბუჩქულ გამხმარ ბალახში განვნენ და ასე უცქირეს ერთხანს გემს. ბოლოს ბიჭმა იკითხა:

¹ მოლო — სახელდახელოდ მონყობილი ქვის ნავსაბმელი.

² შვრიუკა — ველური შვრია. ერთნალოვანი მცენარეა მარცვლოვანთა ოჯახისა.

— რა უნდა ვქნათ?

— მოდი, ცოტა ხანს აქედან ვუყუროთ, — შესთავაზა ბავშვს მამამ.

— მცირეა.

— ვიცი. მოდი, ცოტათი ქვემოთ ჩავინიოთ. ქარს მოვერიდებით.

დაჯდა და მკერდზე მიიკრა ბავშვი. ჩუმი შარიშური გაუდიოდა გამხმარ ბალახს. ნაცრისფერი სიცარიელე ედგათ თვალწინ, ზღვის უსასრულო ლელვა.

— რამდენ ხანს უნდა ვისხდეთ ასე? — ჰკითხა ბავშვმა.

— დიდხანს არა, — უპასუხა მამაკაცმა.

— შენი აზრით, იმ გემზე ხალხია, მამა?

— არა მგონია.

— ყველანი გადმოყირავდებოდნენ.

— ჰო. ნაკვალევს ხედავ სადმე?

— ვერა.

— მოდი, ცოტაც მოვიცადოთ.

— მცირეა.

მორკალულ პლაჟს გაუყვნენ, თან ცდილობდნენ, ნაპირზე გამოტანილი ნაყარნუყარის ქვემოთ ევლოთ, იქ, სადაც შედარებით მყარი იყო ქვიშა. გაჩერდნენ. ნაზად უფრიალებდათ ტანისამოსს ქარი. ნაცრისფერი ლექი ემჩნეოდა მინის ქერქეჭელებს. მეჭვავიების ძვლები დაინახეს. იქ, სადამდეც მოქცევისას აღწევდა წყალი, თვალუნვდნელი ჭილოფივით იყო გაგებული ნაპირზე ბალახბულახი და მილიონობით თევზის ძვალი, სიკვდილის იზოკლინალებს რომ მოგაგონებდათ. მარილის ერთი დიდი საფლავი იყო იქაურობა. არაფრის მთქმელი... არაფრის მთქმელი...

წყალში შეჭრილი ხმელეთის ვინრო ზოლიდან გემამდე ალბათ ასი ფუტი სიგრძის წყლით დაფარული სირცე იყო. იდგნენ და უყურებდნენ გემს. ასე, ექვსი ფუტი იქნებოდა სიგრძეში. ათი-თორმეტი ფუტი სიღრმის წყალში იყო გადაყირავებული. გემბანზე არაფერი დარჩენილიყო. ეტყო-

ბოდა, თავის დროზე ორსაყრდენიანი ანძა ჰქონდა. ანძები ლამის ძირში იყო მიტეხილი. ბაგირის მისაბმელი თითბრის შვერილებისა და კიდეზე გაყოლებული მოაჯირის რამდენიმე პატარა ბოძის გარდა არაფერი შერჩენოდა გემბანს. კიჩოზე მოწყობილი მესაჭის სადგომიდანაც ამოჩრილიყო შტურვალის ფოლადის რკალი. რევოლვერი ბიჭს მიაწოდა, ქვიშაზე დაჯდა და ფეხსაცმლის თასმების გახსნა დაიწყო.

— რას აპირებ, მამა? — აწრიალდა ბავშვი.

— ვნახავ, რა არის.

— შეიძლება, მეც წამოვიდე?

— არა. აქ დარჩები.

— შენთან ერთად მინდა წამოსვლა.

— შენ საგუშაგოზე უნდა დარჩე, თან წყალიც ღრმავ.

— დაგინახავ?

— კი. ხშირ-ხშირად გამოგხედავ. ხომ უნდა ვიცოდე, რომ შენთან ყველაფერი რიგზეა?!

— შენთან ერთად მინდა წამოსვლა.

მამაკაცი გაჩერდა.

— ვერ წამოხვალ, — უთხრა შვილს. — ტანსაცმელს ქარი გაგვიფანტავს. ჩვენს ნივთებს ვილაცამ ხომ უნდა მიხედოს.

ეს თქვა და ტანსაცმელი ერთიანად მოკეცა. ღმერთო, როგორ ციოდა. დაიხარა და შუბლზე აკოცა ბიჭს.

— ნუ დარდობ, — სთხოვა. — უბრალოდ ფხიზლად იყავი.

მერე შიშველი შევარდა ზღვაში, გაჩერდა და ტანზე წყალი შეისხა. ბოლოს რამდენიმე ნაბიჯი შხაპაშხუპით გადადგა და თავით ჩაყვინთა.

გემის ფოლადის კორპუსის ერთი ბოლოდან მეორემდე ცურვით მივიდა და შემობრუნდა. სული ეხუთებოდა და მაინც მიაპობდა წყალს. გემის შუა წელთან, პრაქტიკულად, წყალში იყო კინტი¹. კიჩოს კიდეს მოეჭიდა და მთელი ტანით აიწია ზემოთ. მარილს შეეჭამა ნაცრისფერი ფოლა-

¹ კინტი — გრძივი ძელი ბორტის გარეთა მხარეს, რომელიც გემს ნავმისადგომთან ხახუნისგან იცავს.

დი. მაინც გაარჩია გაცვეთილი მოოქრული ნატყვიფრი: Pajaro de Esperanza. Tenerife¹. სამაშველო კანჯოების მისაბმელი წყვილი კოჭი დაინახა, თუმცა თვითონ კანჯოები არსად ჩანდა. უფრო მაგრად ჩაებლაუჭა მოაჯირს და ბორტზე აღმოჩნდა. შემობრუნდა და აკანკალებული გაერთხა ხის დაქანებულ გემბანზე. საჭიმრიდან მოხსნილი რამდენიმე შემონანნავი კაბელიც შენიშნა. ყველგან, საიდანაც რკინის დეტალები ამოეგლიჯათ, ხის ზედაპირს ნახვრეტები ემჩნეოდა. რალაცა საშინელი ძალა უნდა ყოფილიყო, ასე რომ გადაეგავა ყველაფერი გემბანიდან. ხელი დაუქნია ბიჭს, ოღონდ ბავშვმა იმავეთი აღარ უპასუხა.

* * *

დაბალი, კამაროვანი სახურავი ჰქონდა კაიუტას, კიდეც — ილუმინატორები. იატაკზე განვა და ნაცრისფერი მარილი ხელით გადანმინდა. კაიუტაში შეიხედა, თუმცა დანახვით ვერაფერი დაინახა. ტექის ხის დაბალი კარი მოსინჯა. ჩაკეტილი დახვდა. თავისი გაძვალტყავებული მხარი მიაბჯინა და მიანვა. მიიხედ-მოიხედა — რამე ისეთი სჭირდებოდა, ბერკეტივით რომ გამოიყენებდა კარის გასაღებად. თავს ვერ ერეოდა, ისე კანკალებდა. კბილები უკანკანებდა. იფიქრა, კარს წიხლს ვკრავო, მაგრამ მერე ეს აზრი აღარ მოენონა. ახლა იდაყვზე მოიკიდა ხელი და გვერდულად მიენარცხა და ისიც ერთბაშად გაიღო. ტრაპით ჩავიდა კაიუტაში.

ქვედა ტიხრის ქვეშ სავსე იყო ტრიუმი სველი ქაღალდებითა და ნაგვით. მჟავე სუნი იდგა. ნესტიანი იყო ყველაფერი. იფიქრა, გემი გაძარცვული თუ არისო, მაგრამ თავიდა-თავი აქ ზღვა იყო. შუაგულ კაიუტკომპანიაში წითელი ხის მაგიდა იდგა. სახსრებზე დამაგრებული ბადე შემოევლოთ მაგიდისთვის გარშემო. კარადის კარები მოღებულ იყო და თუ რამ სპილენძის ნივთს მოჰკრავდით თვალს, ყველაფე-

¹ Pajaro de Esperanza. Tenerife (ესპ.) — იმედის ფრინველი. ტენერიფე.

რი გამწვანებულიყო. წინ წავიდა. კამბუზს გვერდით ჩაუარა. იატაკზე დაყრილი ფქვილი, ყავა და კონსერვები დაინახა. სანახევროდ დაჭეჭილი და დაუანგული იყო კონსერვის ქილები. წინ უჟანგავი ფოლადის უნიტაზი და ნიჟარა ჩანდა. ზღვის სუსტი სინათლე აღწევდა ზედა რიგის ილუმინატორებში. აქეთ-იქით მიყრილ-მოყრილიყო ყველაფერი. გასაბერი ჟილეტი ტივტივებდა გამოჟონილ წყალში.

* * *

მართალია, მზად იყო საშინელების სანახავად, მაგრამ გემში ასეთი არაფერი დახვდა. კაიუტებში ლეიბები იატაკზე გადმოყრილიყო და ლოგინიან-ტანსაცმლიანად ყველაფერი კედელთან იყო მოქუჩებული. სველი გახლდათ ყველაფერი. გემის ცხვირში მოწყობილ საკუჭნაოში შესასვლელი კარი ღია იყო, მაგრამ შიგნით მეტისმეტად ბნელადად საიმისოდ, რომ რამე დაგენახა. ჯერ თავი შეყო სათავსში, მერე მთლიანად შევიდა და ხელის ფათურით მოსინჯა იქაურობა. ღრმა სკივრებს მიაგნო, ხის ასანევ-დასანევი სახურავები რომ ჰქონდა. საზღვაო მოწყობილობები იატაკზე იყო დახვავებული. ყველაფერი გარეთ გამოზიდა და დაქანებულ სანოლზე მოუყარა თავი. საბნები... წვრილმანები, ავდარში რომ გამოადგებოდა კაცს... ერთ ნესტიან სვიტერს მიაგნო და გადაიცვა. კიდევ ერთი წყვილი ყვითელი საზღვაო ჩექმა და ნეილონის ქურთუკი იპოვა. ჩაიცვა, ელვაშესაკრავიც კი შეიკრა. მუშამბის ხეშეშა ყვითელი შარვალიც ამოიცვა და ცერით მოირგო აჭიმები მხრებზე. ჩექმებშიც გაუყარა ფეხი. ისევ ავიდა გემბანზე. ისევ ისე იჯდა ბიჭი, როგორც დატოვა. იჯდა და გემს უყურებდა. მერე აწრიალდა ბავშვი. მიხვდა მამაც, ალბათ ახალ ტანისამოსში ვერ მიცნოო.

— მე ვარ! — დაუძახა შვილს, თუმცა ბავშვი უბრალოდ იდგა და ხელის დაქნევა არც უფიქრია. ისევ დაუქნია მამაკაცმა ბიჭს ხელი, მერე კი ისევ ტრიუმში ჩავიდა.

მომდევნო კაიუტაში სანოლის ქვეშ უჯრები ჩანდა.

ყველა ადგილზე იყო. ადვილად გამოსნია და გამოასრია-
ლა. შიგ ესპანურ ენაზე შედგენილი სახელმძღვანელოები
და საბუთები აღმოჩნდა. საპნები... ტყავის შავ საკვიაყს,
შიგნით ქაღალდები რომ ეწყო, ობი გასჩენოდა. საპნის კვე-
რები ქურთუკის ჯიბეში ჩაიდო და გაჩერდა. დაბერილი,
ფორმადაკარგული ესპანური წიგნები ეყარა სანოლზე. ერ-
თადერთი ტომი გაშტრინგულიყო წინა კოჭის მოპირდაპი-
რე მხარეს გადებულ თაროზე.

* * *

რეზინით დაფარული ქსოვილის ჩანთაც იპოვა. ჩექმები
არ გაუხდია, ისე შემოიარა მთელი გემი. რომ არ ნაქცეული-
ყო, ტიხრებს ეჭიდებოდა და ისე გადადიოდა ადგილიდან
ადგილზე. წყალგაუმტარი ყვითელი შარვლის ტოტები სი-
ცივეში ჩხრიალებდა. რაც კი ტანსაცმელი ნახა, ყველაფერი
ჩანთაში ჩაკუჭა, ქალის წყვილი სპორტული ფეხსაცმელიც
კი — იფიქრა, ბიჭს მოერგებო. ხისტარიანი დასაკეცი და-
ნაც აიღო, მზის სათვალეც... არა, მაინც იყო რაღაც უზნეო
მის საქციელში. ისეთი განცდა ჰქონდა, თითქოს რაღაც
დაეკარგა და თუკი სადმე ყველაზე შეუფერებელი ადგილი
იყო, მაინცდამაინც იმას მისდგომოდა დაკარგულის ნასა-
გლეჯად. ბოლოს კამბუზშიც შევიდა. ჩართო და გამორთო
ქურა.

სამანქანო განყოფილების ლიუკი გახსნა და ასწია. სა-
ნახევროდ წყალში იყო იქაურობა. უკუნეთი იდგა შიგნით.
არც ბენზინის სუნის იყო, არც ზეთის. ისევ დახურა ლიუკი.
მესაჭის სადგომში სკამების ქვეშ ჩაშენებული სკივრები
იპოვა. ბალიშებს, აფრისსა და სათევზაო მოწყობილობას
ინახავდნენ შიგნით. საჭის დგარის უკან ნეილონის დახ-
ვეული თოკები, გაზის ფოლადის ბალონები და მინაბოჭკო-
ვანას იარაღების ყუთი ნახა. იჯდა მესაჭის სადგომის ია-
ტაკზე და იარაღებს ახარისხებდა. ჟანგიანი იყო, მაგრამ
— გამოსადეგი. ბრტყელტუჩები, სახრახნისები, ქანჩის გა-
საღებები. ყუთი მაგრად დაგმანა და ბიჭს გახედა. მოკუნ-

ტული იწვა ქვიშაში მძინარე ბავშვი. ტანსაცმლის გროვაზე დაედო თავი.

იარაღების ყუთი და ერთი გაზის ბალონი კამბუზში შეიტანა და კაიუტებს კიდევ ერთხელ დაუარა. მერე სკივრები შეამოწმა კაიუტკომპანიაში — სავახტო ჟურნალის ძებნაში, საქალაქეებსა და პლასტმასის კოლოფებში თავმოყრილი საბუთები გადაათვალიერა. ხის ყუთში შენახული უხმარი ფაიფურის ჭურჭელი იპოვა. ბურბუშელით იყო ყუთი სავსე, თუმცა ჭურჭელი მაინც დამტვრეულიყო. რვაკაციან სერვიზსაც გემის სახელი ერქვა. ალბათ, საჩუქარიო, გაიფიქრა. ყუთიდან ჩაის ფინჯანი ამოიღო, ხელისგულში მოიქცია, შეატრიალა, შემოატრიალა და ისევ ადგილზე დააბრუნა. სულ ბოლოს მუხის კვადრატულ ყუთს მიაგნო. ყუთს მაკრატელა სოგმანები¹ დაჰყვებოდა, სახურავზე კი თითბრის ფირფიტა ჰქონდა დამაგრებული. სიგარების შესანახად თუ იყენებდნენო, გაიფიქრა, მაგრამ აიღო თუ არა ხელში, ემძიმა და უმალ მიხვდა, რაც იქნებოდა შიგნით. დაჟანგული რაზები ტკაცუნით გადასწია და ყუთი გახსნა. ყუთში თითბრის სექსტანტი² იდო. ალბათ ასი წლის წინ იქნებოდა გაკეთებული. ხელსაწყო ბუდიდან ამოიღო და ერთხანს ეჭირა ხელში. გაოცდა, ისეთი ლამაზი ნივთი იყო. თითბრის გახუნებულ ზედაპირს ვილაციის თითის ანაბეჭდები ემჩნეოდა, მაგრამ სხვა მხრივ უნაკლო გახლდათ. ძირზე მოკიდებული სპილენძმწვანა გადანმინდა და ამოიკითხა: „ჰეზანინთი, ლონდონი“. ხელსაწყო თვალთან მიიტანა და ბორბალი გადაატრიალა. დიდი ხანი იყო, არაფერს აეფორიაქებინა ასე. სექსტანტი ხელში გაიჩერა, მერე ისევ ლურჯი მაუდით გამოკრულ ბუდეში ჩადო

¹ სოგმანი — ქვების ან ფიცრების ერთმანეთთან მჭიდროდ დასაკავშირებელი ჩადგმული კოტა.

² სექსტანტი — კუთხესაზომი სარკულ-ამრეკლი ინსტრუმენტი, რომლითაც დაკვირვების ადგილის კოორდინატების განსაზღვრად ზომავენ ციური სხეულების სიმაღლეს ჰორიზონტის მიმართ ან ნაპირზე მდებარე საგნებს შორის ხილულ კუთხეს.

და ყუთს თავი დაახურა. ბოლოს საკეტებიც ჩაკეტა, კიდობანში დააბრუნა და კარი მიხურა.

გემბანზე დაბრუნდა, ბიჭს გახედა, ის კი ადგილზე აღარ დახვდა. ნამით პანიკამ მოიცვა, მერე ბიჭიც დაინახა და დამშვიდდა. თავდახრილი მიუყვებოდა ბექს ბავშვი, თან რევოლვერიც ეჭირა. იგრძნო, როგორ აინია გემის კორპუსი და მერე როგორ გასრიალდა, სულ ცოტაზე. მოქცევის ბრალი იყო — მოლოს ქვებს ახეთქებდა გემს. შემობრუნდა და ისევ კაიუტებს მიაშურა.

* * *

თოკის ორი ხვეულა ნამოელო სკივრიდან. ხელით გაზომა ორივე ხვეულას დიამეტრიც, სამზე გადაამრავლა და ახლა სათითაოდ დათვალა, რამდენჯერ იყო დახვეული თოკი. სულ ორმოცდაათი ფუტი სიგრძის თოკი გამოვიდა. ტექის ხის ნაცრისფერ გემბანზე კავზე ჩამოკიდა და კაიუტებში ჩავიდა. ყველაფერი ერთად მოაგროვა და მაგიდასთან დაახვავა. კამბუზში კარადაში წყლის პლასტმასის ჭურჭელს მიაგნო. ყველა ცარიელი აღმოჩნდა, ერთის გარდა. ცარიელი კანისტრებიდან ერთ-ერთი აიღო და დაინახა, რომ პლასტმასი გაბზარული იყო. ნარჩენი წყალიც მოჟონავდა შიგნიდან. იაზრა, ალბათ ჭურჭელი რომელიმე უმიზნო რეისის დროს გაიყინა; შეიძლება, რამდენჯერმეც იყო ასეთი შემთხვევაო. კანისტრა, სანახევროდ რომ იყო წყლით სავსე, აიღო, მაგიდაზე დადო, თავსახური მოხსნა და წყალი დაყნოსა. მერე ორივე ხელით დასწვდა და დალია. კიდევ დალია.

გამოსადეგს ნამდვილად არ ჰგავდნენ კამბუზის იატაკზე გამწკრივებული თუნუქელები, ისინიც კი, კარადაში რომ ელაგა. კონსერვის რამდენიმე ქილა საშინლად დაჟანგული, რამდენიმე კი ავისმომასწავებლად გაბერილი იყო. ეტიკეტები არც ერთს არ ეკრა. შიგთავსს რაც შეეხება, შავი მარკერით ესპანურად მიენერათ ქილებზე, რომელი რა იყო.

ყველა წარწერის მნიშვნელობა ვერ გაიგო. ქილები გადაარჩია. შეანჯღრევდა, ხელს მოუჭერდა და ისე აწყობდა სათითაოდ დახლზე, რომლის ქვეშაც კამბუზის პატარა მაცივარი შეედგათ. იფიქრა, სადმე ტრიუმში პროდუქტით სავსე სკივრები უნდა იყოს, ოღონდ ალბათ საჭმელად აღარაფერი ივარგებსო. ბოლოს და ბოლოს, ურიკაშიც არ ჩაეტეოდათ ყველაფერი. ქარის მოტანილი იოლად რანაირად შევირგეო, გაიფიქრა, მაგრამ ისიც იცოდა, რომ სხვანაირად თავს ვერ გაიტანდნენ. ამისთანა ილბალი, შეიძლებოდა, ილბალი სულაც არ გამომდგარიყო. რამდენჯერმე იყო, ინვა სიბნელეში და მიცვალებულებისა არ შურდა.

ზეითუნის ზეთის ქილა იპოვა, კიდევ — რამდენიმე ქილა რძე. თუნუქის დაჟანგულ ქილაში ჩაის მიაგნო. პლასტმასის კონტეინერიც ნახა. რალაცა უცნაური საჭმელი ესხა შიგნით. ვერაფერს მიაშვავსა. ყავის ნახევრად ცარიელი ქილაც აქვე იყო. სათითაოდ მიჰყვა კარადის თაროებს — არჩევდა, რა წაეღო და რა დაეტოვებინა. როცა ყველაფერი კაიუტკომპანიაში გაზიდა და კიბესთან დაახვავა, ისევ კამბუზში შებრუნდა, იარაღების ყუთი გახსნა და ქურიდან სანთურის მოხსნას შეუდგა. დახვეული მილი ჩაბხსნა, სანთურას ცალულები მოაშორა და ერთი ცალი ქურთუკის ჯიბეში ჩაიდო. მერე ქანჩის გასაღებით თითბრის ჭანჭიკები დახსნა და სანთურები მოაშორა ქურას. ბოლოს ერთმანეთს ისინიც დააშორა, შლანგის ერთი ბოლო შემაერთებელ მილზე დაამაგრა, მეორე გაზის ბალონზე და კაიუტკომპანიაში გაიტანა. წვენები, ხილისა და ბოსტნეულის კონსერვები ბრეზენტში ფუთასავით გამოახვია და ზონრით შეკრა. მერე ტანზე გაიხადა, ტანისამოსი კამბუზში შეგროვილ რამერუმეებზე დაყარა და გემბანზე შიშველი ავიდა. გემის კიდეს ფუთიანად გადაეწო და ნაცრისფერ, ყინულისფერ ცივ წყალში მოადინა ტყაპანი.

თითქმის ბნელოდა, რომ გაიფონა. ბრეზენტის ფუთა მიწაზე მოისროლა, სველ მკლავებსა და გულმკერდზე ხელი

გადაისვა და ჩაცმა დააპირა. ბიჭიც უკან გაჰყვა. ათასჯერ ჰკითხა, მხარზე რა მოგივიდაო. ჩალურჯებულ-ჩაშავებულ ჰქონდა კარზე მინარცხებისგან.

— არა უშავს, — ამშვიდებდა შვილს მამაკაცი. — არ მტკივა. ბევრი რამე გვაქვს. მოიცადე და ყველაფერს ნახავ.

სანამ ბოლომდე დაბნელდებოდა, იქამდე გაუყვნენ ჩქარი ნაბიჯით სანაპიროს.

— რა მოხდება, გემი დინებამ რომ წაიღოს? — იკითხა ბიჭმა.

— არ წაიღებს, — უპასუხა მამამ.

— შეიძლება, წაიღოს.

— არ წაიღებს. წამოდი. გშია?

— ჰო.

— ამ სალამოს კარგად მოვილხენთ, ოღონდ უნდა ვიჩქაროთ.

— ჩქარა მოვდივარ, მამა.

— შეიძლება იწვიმოს კიდეც.

— საიდან იცი.

— წვიმის სუნს ვგრძნობ.

— რანაირი სუნი აქვს წვიმას?

— სველი ფერფლის. წამოდი, — კიდეც ერთხელ შეუძახა მამაკაცი შვილს და გაჩერდა. — რევოლვერი სად არის? — ჰკითხა.

ადგილზე გაშეშდა ბიჭი. დაფრთხა.

— უფალო, — აღმოხდა მამას. მერე შემობრუნდა და პლაჟი მოათვალიერა. გემიც მოჰფარებოდა თვალს. ბიჭს შეხედა. ბავშვს ხელები თავზე შემოეწყო და ატირებას არაფერი უკლდა.

— ვწუხვარ, — ამოლერდა, — მართლა ვწუხვარ.

მამაკაცი კონსერვებიანი ბრეზენტის ფუთა მხრიდან ჩამოიღო და თქვა:

— უკან უნდა დავბრუნდეთ.

— მაპატიე, მამა, — ისევ ბოდიშობდა ბავშვი.

— არა უშავს. არავინ წაიღებდა, — ამშვიდებდა შვილს მამა.

იდგა მხრებჩამოყრილი ბიჭი და სადაცაა აქვითინდებოდა. მამაკაცმა ჩაიმუხლა და მკლავებში მოიქცია ბავშვი.

— ყველაფერი რიგზეა, — უთხრა. — რევოლვერი მე უნდა მომეკითხა, მე კი თავის დროზე არ გამახსენდა, დამავინყდა.

— მაპატიე, მამა.

— ნავედით. ყველაფერი რიგზეა, ჩვენც კარგად ვართ, — ისევ სცადა ბავშვის დამშვიდება მამამ.

რევოლვერი ქვიშაში იმავე ადგილზე იდო, სადაც ბიჭს დაეტოვებინა. მამაკაცმა იარაღი აიღო, შეანჯღრია და დაჯდა. მერე დოლურის თითი გამოსწია და ბიჭს მიაწოდა.

— დამიჭირე, — უთხრა.

— არ გაფუჭებულა, მამა? — აწრიალდა ბავშვი.

— არა, რა თქმა უნდა.

მერე დოლურაც გადმოიგდო ხელისგულზე, სულის შებერვით მოაშორა ქვიშა და ისიც ბიჭს გაუწოდა. ბოლოს ლულაშიც ჩაბერა და იქიდანაც გამოყარა ქვიშა. ბიჭს იარაღის ნაწილები გამოართვა, ყველაფერი ხელახლა ააწყო და ჩახმახი შეაყენა. დაუშვა და ისევ შეაყენა ჩახმახი. დოლურა ისე შეაბრუნა, რამე რომ ყოფილიყო, ნამდვილ ვაზნას გაისროდა. ხელახლა დაუშვა ჩახმახი. იარაღი ქურთუკის ჯიბეში ჩაიდო და წამოდგა.

— ესეც ასე, — თქვა და შვილს შეუძახა: ნავედით!

— გზაში დაგვილამდება? — იკითხა ბიჭმა.

— არ ვიცი, — მიუგო ბავშვს მამამ.

— დაგვილამდება, არა? — არ ეშვებოდა ბიჭი.

— წამოდი. თუ ვიჩქარებთ...

მართლაც დაულამდათ. კონცხისკენ მიმავალ ბილიკამდე რომ მიაღწიეს, უკვე იმდენად ბნელოდა, ვერაფერს დაინახავდი. იდგა მამა-შვილი, ზღვიდან მობერილი ქარი კი აშრილებდა და აშრილებდა მათ გარშემო ბალახს. ხელში ჩაჰფრენოდა მამას ბიჭი.

— უბრალოდ უნდა ვიაროთ, — თქვა მამაკაცმა. — წავედით.

— ვერ ვხედავ, — შეენინააღმდეგა მშობელს ბავშვი.

— ვიცი. ნელ-ნელა ვივლით.

— კარგი.

— ხელი არ გამიშვა.

— კარგი.

— რაც უნდა მოხდეს.

— არ გაგიშვებ, რაც უნდა მოხდეს.

სრულ წყევლიადში მიაბიჯებდნენ. ბრმეებივით მიდიოდნენ. მამაკაცს ცალი ხელი წინ გაეშვირა, აქაოდა, რამეს არ დავეჯახოო, არადა, მარილის უდაბნოში დასაჯახებელი არაფერი იყო. ახლა უფრო შორიდან ჩაესმოდათ ზვირთების ხმა, მაგრამ ორიენტაცია რომ არ დაეკარგა, წყლის ხმაურის გარდა, ქარსაც აქცევდა ყურადღებას. თითქმის მთელი საათი ასე იბანცალეს და ბოლოს შერიუკიან ბალახნარსაც დააღწიეს თავი. ისევ დადგეს პლაჟის ზედა ზოლის მშრალ ქვიშაზე ფეხი. ცივმა ქარმა დაუბერა და ის იყო, ბავშვი ქარზურგა მხრიდან დაიყენა, რომ შეეცრად იქაურობა განათდა, შეზანზარდა. მერე ისევ დაინთქა სიბნელეში ყველაფერი.

— ეს რა იყო, მამა? — იკითხა ბავშვმა.

— არაფერია. ელვა იყო. წავედით.

ავლადიდებით სავსე ბრეზენტის ფუთა მხარზე მოიგოდო, ბიჭს ხელი ჩაჰკიდა და გზა განაგრძეს. დაცურებულ ხეტყეზე ანდა ნაპირზე გამორიყულ წყალმცენარეებზე შემდგარი საფერხე ცხენებივით მძიმედ მიაბიჯებდნენ ქვიშაში. ისევ გაიელვა იდუმალმა ნაცრისფერმა სინათლემ პლაჟის თავზე. ოდნავ დაიგრუხუნა სიშორეში და მერე წყევლიადში გრუხუნის ხმაც მიწყდა.

— მგონი, ჩვენი ნაკვალევი დავინახე, — თქვა მამაკაცმა.

— ესე იგი, სწორად მივდივართ, — შენიშნა ბავშვმა.

— ჰო, სწორად მივდივართ.

— მართლა მცირეა, მამა.

— ვიცი. ილოცე, რომ ისევ გაიელვოს.

გზა განაგრძეს. ისევ გაანათა ელვამ პლაჟი და, აი, დაინახა, როგორ ჩურჩულებდა რაღაცას თავისთვის ნელში მოხრილი ბიჭი. შეეცადა, ნაკეალევი დაენახა, მაგრამ არაფერი გამოუვიდა. კიდევ უფრო ძლიერად უბერავდა ქარი. იცოდა, სადაცაა თქორი წამოვიდოდა. ცუდი დღე დაადგებოდათ, ღამით პლაჟზე თუ მოუსწრებდათ თავსხმა. სახეები ქარს მოარიდეს და კაპიუშონები წამოიხურეს. ჩხრიალი გაუდიოდა ყოველ დაბიჯებაზე მათ ფეხქვეშ ქვიშას, მერე კი ისიც სიბნელეში იკარგებოდა. ტკრციალებდა ჭექა-ქუხილი ზღვაზე. ირიბად ურტყამდათ სახეში ზღვიდან მოყრილი წვიმა. ტანზე მიიკრა მამამ ბიჭი.

თქეშში მოუწიათ დგომამ. ნეტა რამხელაზე წამოსულიყვენ? ელვას დაელოდა. უფრო და უფრო სუსტად ნათდებოდა ცა. გაიელვა, ისევ გაიელვა და მიხვდა, მათი ნაფეხურები გრიგალს გადაეხვეტა. პლაჟის ზედა კიდეც რომ მიაღწიეს, ძლივძლივობით მიათრევდნენ ქვიშაზე ფეხებს. იმედი ჰქონდათ, რომ სადმე იმ მორს დალანდავდნენ, რომელთანაც ბანაკი ჰქონდათ დაცემული. მამაკაცი გაჩერდა და გაირინდა.

— მოუსმინე, — უთხრა შვილს.

— რა მოხდა?

— მოუსმინე.

— არაფერი მესმის.

— ნავედიო.

— რა იყო, მამა?

— ბრეზენტის ხმაა. ბრეზენტზე წვიმის დაცემის ხმაა.

ბორძიკ-ბორძიკით გააგრძელეს ქვიშაში გზა. ნავით მოეფინა მოქცევას იმ არემარეში ყველაფერი. თითქმის ერთდროულად წამოადგა მამა-შვილი ბრეზენტს. მუხლებზე დაეცა მამაკაცი, ფუთა ძირს დააგდო და ბრეზენტის კიდეებში სიმძიმისთვის შემოლაგებული ქვები ხელის ფა-

თურით მოძებნა. სათითაოდ დამალა ქვეები ბრეზენტის ქვეშ. მერე ბრეზენტი აიქნია და ბავშვთან ერთად ქვეშ მოექცა. ახლა შიგნიდან დაამაგრა კიდეები ქვეებით. ბიჭს სველი ქურთუკი გახადა და საბნებიც წაიფარეს. გაუჩერებლად ასხამდა წვიმა მათ თავშესაფარს. ბოლოს ქურთუკი თავადაც გაიხადა, ბიჭი თავისკენ მისწია და მალე ჩაეძინათ კიდეც.

წვიმამ ღამითვე გადაიღო. გაელვიდა. გასუსული იწვა. აღარ ისმოდა ნაქარვეი შფოთიანი ზვირთების ყრუ ხმაური. გამოჩნდა თუ არა კაბადონზე მქრქალი სინათლე, მაშინვე ადგა და პლაჟისკენ დაეშვა. ათასნაირი ნაგვით მოეფანტა ქარიშხალს ნაპირი. მიდიოდა და ყველაფერს აკვირდებოდა, იქნებ რამე ისეთი ვიპოვო, რაც გამოგვადგებაო. ზვირთსაჭრელის იქით მეჩერზე გახრწნილ გვამს მოჰკრა თვალი. გამორიყულ ნაფოტებთან ერთად ატივტივებდა წყალი. ნეტავი, დამამალვინაო, გაიფიქრა, არადა, მართალი იყო ბიჭი — რაღა იყო დასამალი? უკან დაბრუნებულს გაღვიძებული დახვდა ბავშვი. იჯდა ქვიშაში და მამას უყურებდა. თვითონ საბნებში გახვეულიყო, სველი ქურთუკები კი გამხმარ შამბზე გაეფინა გასაშრობად. გვერდით ჩამოუჯდა ბიჭს, მერე კი ერთად უყურებდნენ, როგორ ღელავდა ზვირთსაჭრელის იქით ტყვიისფერი ზღვა.

თითქმის მთელი დილა ცლიდნენ გემს. ცეცხლი ენთოთ. გამოიფონებდა შიშველ-ტიტველი და აკანკალებული, დააგდებდა საბუქსირე თოკს და გაჩერდებოდა ერთხანს ცეცხლთან — სითბოში... მოქაჩავდა ამასობაში ბიჭი თოკს და ამოატრევდა შემადლებულ ნაპირზე ჩანთას. მერე ერთად ყრიდნენ ჩანთიდან ყველაფერს და საბნებიან-ტანსაცმლიანად ცეცხლის პირას თბილ ქვიშაზე შლიდნენ გასაშრობად. გემზე იმაზე მეტი რამ აღმოჩნდა, ვიდრე მათ შეეძლოთ წაეღოთ. იფიქრა, კიდეც რამდენიმე დღე დავრჩებით და რასაც შევძლებთ, აქვე შევჭამთო, მაგრამ დარჩენა სახიფათო იყო. იმ ღამით ქვიშაში ეძინათ.

რომ არ შესცივნოდათ, ცეცხლი ენთოთ. რაც კი რამ გააჩნდათ, ყველაფერი აქეთ-იქით ჰქონდათ მიყრილ-მოყრილი. ხველებით გაელვოდა. ადგა, წყალი მოსვა, შეშა მოათრია და ცეცხლს დაუმატა. ყრიდა და ყრიდა მთელ-მთელი მორები უთვალავ ნაპერწკალს. ლურჯ-ნარინჯისფრად იწვოდა გაგანია ცეცხლში მარილიანი წყლით გაჯირჯეებული შეშა. დიდხანს იჯდა და უყურებდა ცეცხლს. მერე აღმა აუყვა ნაპირს. წინ საკუთარი ჩრდილი მიუძლოდა. ქვიშას ეცემოდა მისი გრძელი, ქარისგან აცახცახებული ჩრდილი. ახველებდა. ახველებდა. წელში მოიხარა. ხელისგულებით მუხლებს დაეყრდნო. სისხლის გემო იგრძნო. ნელ-ნელა წამოფუთფუთდა სიბნელეში ზვირთი და ჩუხჩუხით დაიხია უკან. საკუთარ სიცოცხლეზე დაფიქრდა, მაგრამ როგორ უნდა ეფიქრა სიცოცხლეზე, რომელიც აღარსად იყო?! უკან დაბრუნდა. ჩანთიდან ატმის კონსერვის ქილა ამოიღო, გახსნა და ცეცხლთან ჩამოჯდა. ვიდრე ბიჭს ეძინა, ნელ-ნელა შეექცეოდა კოვზით ატამს. ააბრიალა ქარმა ცეცხლი და ნაპერწკლებიც მოედო ქვიშას. ფეხებს შორის მოიქცია ცარიელი თუნუქელა. ყოველი დღე ტყუილია, გაიფიქრა, მაგრამ რომ კვდები, ეგ ტყუილი აღარ არისო.

ახალი ხორაგეული ბრეზეტის ნაჭრებსა და დასაფარებლებში გამოკრეს, ურიკამდე მიიტანეს და შიგ ჩაალაგეს. მეტისმეტი სიმძიმის ზიდვას ცდილობდა ბიჭი. ჰოდა, გაჩერდებოდნენ თუ არა დასასვენებლად, მაშინვე ხელს წამოავლებდა მამამისი მისი ტვირთის ნაწილს და თვითონ მიჰქონდა. გრიგალს ოდნავ შეეცვალა გემისთვის ადგილი. იდგა და უყურებდა გემს, ბიჭი კი მამას უყურებდა, მერე ჰკითხა:

- გემზე დაბრუნებას აპირებ?
- ალბათ, — უპასუხა ბავშვს მამაკაცმა. — კიდევ ერთხელ შევაველებ იქაურობას თვალს.
- თითქოს მეშინია.
- არაფერი მოგვივა. უბრალოდ ყურადღებით იყავი.
- უკვე იმდენი გვაქვს, რომ წალებასაც ვერ შევძლებთ.

— ვიცი. უბრალოდ თვალს შევაგლებ.

— კარგი.

კიდევ ერთხელ დაიარა გემი ცხვირიდან კიჩომდე. გაჩერდა. დაფიქრდა. კაიუტკომპანიაში იატაკზე დაჯდა და რეზინისჩექმებიანი ფეხები მაგიდის ძირს მიაჭირა. უკვე ბნელდებოდა. შეეცადა, გაეხსენებინა, თუ რამე იცოდა გემების შესახებ. ადგა და ისევ გემბანზე ავიდა. ბავშვი ცეცხლთან იჯდა. მესაჭის სადგომში ჩავიდა და სკამზე ჩამოჯდა. ზურგით ტიხარს ეყრდნობოდა. ისევ ზემოთ აიშვირა ფეხები. გაუჩერებლად კანკალებდა — სველი სვითერი-სა და ზემოდან მოსხმული მუშამბის მოსაცმელის გარდა არაფერი ეცვა და რას გათბებოდა?! ის იყო, უნდა ამდგარიყო, რომ იაზრა, ტიხარზე მიმაგრებული ის საკეტები გაეხსნა, რომელიც მთელი დროის განმავლობაში, რაც აქ იჯდა, ცხვირნინ ჰქონდა, მაგრამ თითქოს ვერ ამჩნევდა. სულ ოთხი საკეტი იყო, ოთხივე უჟანგავი ფოლადის. უნინ სკამებზე ბალიშები ჰქონოდათ დაფარებული — კუთხეში ახლაც მოჩანდა დანყვეტილი ზონრები. ტიხრის შუაში, ზედ დასაჯდომის თავთან, ნეილონის თასმა ამოჩრილიყო. ბოლოში ორად გადაექცათ და ჯვარედინი ნაკერით დაემაგრებინათ. ისევ საკეტებზე გადაიტანა მზერა. მბრუნავი საკეტები იყო, დაანვებოდი ფრთაზე ცერით და გახსნიდი. წამოდგა და სკამთან ჩაიმუხლა. ოთხივე საკეტი ბოლომდე გადაატრიალა მარცხნივ. ზამბარიანი იყო ოთხივე. ყველა რომ გახსნა, დაფის ძირზე თასმას მოეჭიდა და მოქაჩა. დაფა ჩამოცურდა, ჩამოვარდა. სიცარიელეში, გემბანის ქვეშ რომ იყო, დახვეული იალქნები შეენახათ, კიდევ ორკაციანი გასაბერი ტივისმაგვარი რამ, ისიც გადახვეული და საამორტიზაციო გვარლით შეკრული. აქვე იყო პლასტიკის ნყვილი ხოფიც¹ და სასიგნალო რაკეტებით სავსე ყუთიც. იმის უკან იარაღების კომპლექტი გამოჩნდა. საიზოლაციო ლენტით ჰქონდა თავსახური დამაგრებული. იარაღების კომპლექტი თავისკენ მოქაჩა, ლენტს ბოლო

¹ ხოფი — ნავის ნიჩაბი.

მოუძებნა და ნელ-ნელა შემოხსნა ყუთს. მერე ქრომირებული საკეტები გახსნა და ყუთიც გააღო. ყუთში პლასტმასის ყვითელი ფარანი, ელემენტებზე მომუშავე სასიგნალო მონყობილობა და პირველადი სამედიცინო დახმარების ჩანთა დახვდა. აქვე იყო პლასტმასის ყვითელი ავარიული რადიოშუქურაცა და, დაახლოებით ნიგნის ზომის, პლასტმასის შავი ყუთიც. ყუთი გადმოიღო, საკეტები გახსნა და თავი ახადა. შიგნით ძველი ოცდაჩვიდმეტმილიმეტრიანი ბრინჯაოსფერი შუშხუნას სასროლი დამბაჩა იდო. ორივე ხელით ამოიღო დამბაჩა ბუდიდან, შეაბრუნ-შემოაბრუნა, დაათვალიერა. მერე ბერკეტს დაანვა და გახსნა. სავაზ-ნე ცარიელი იყო, აი, პლასტმასის კონტეინერში კი რვა შუშხუნა იდო, მოკლე, ფართო, ახალთახალი შუშხუნები. დამბაჩა ისევ ბუდეში დააბრუნა, თავი დაახურა და საკეტები ჩაკეტა.

კანკალით გავიდა ფონს. ახველებდა. საბნებში გაეხვია და ცეცხლის პირას თბილ ქვიშაზე დაჯდა. გვერდით ყუთები დაილაგა. ბიჭიც მიუცოცდა და სცადა, მოხვეოდა მამას. თუ ვერ გათბა, გაელიმა მაინც ბავშვის ამისთანა საქციელზე.

— მამა, რა იპოვე? — იკითხა ბიჭმა.

— პირველადი დახმარების ჩანთა ვიპოვე. შუშხუნას დამბაჩა ვიპოვე.

— ეგ რა არის?

— გაჩვენებ. ამით შეიძლება ნიშანი მისცე ვინმეს.

— ამის მოსაძებნად დაბრუნდი გემზე.

— ჰო.

— საიდან იცოდი, რომ იქ იქნებოდა?

— იმედი მქონდა, რომ იქნებოდა. გამიმართლა.

მამაკაცმა დამბაჩის ბუდე გახსნა და ყუთი ისე შემოაბრუნდა, რომ ბიჭს შიგნით ჩახედვა შესძლებოდა.

— თოფია.

— შუშხუნების სასროლი თოფი. გაისვრი რალაცას ჰაერში და დიდზე გაანათებს.

— შეიძლება, ვნახო?

— რა თქმა უნდა, შეიძლება.

ბიჭმა იარაღი ბუდიდან ამოიღო, ერთხანს უყურა და იკითხა:

— ამით ადამიანს თუ ესვრი?

— შეიძლება ესროლო, — უპასუხა მამამ.

— მოკლავს?

— არა. შეიძლება ცეცხლი წაეკიდოს.

— ამიტომაც წამოიღე?

— ასეა.

— ნიშნის მისაცემი არავეინაა და... თუ არის ვინმე?

— არა.

— ნეტავი როგორ ისვრის...

— გინდა, რომ გავისროლოთ?

— ჰო.

— ეგ შეიძლება.

— მართლა?

— აბა, რა.

— როცა დაბნელდება?

— ჰო, როცა დაბნელდება.

— ვითომ რაღაცას ვზეიმობთ.

— ჰო, ვითომ ვზეიმობთ.

— ამაღამ ვისვრით?

— რატომაც არა?!

— გატენილია?

— არა, მაგრამ გავტენით.

იდგა ბიჭი და ხელიდან არ უშვებდა დამბაჩას. მერე იარაღი წყლისკენ გაიშვირა:

— მაგარია! — აღმოხდა.

მამაკაცმა ტანზე ჩაიცვა და პლაჟს გაუყვნენ. ბოლო ნა-ალაფარიც თან წაიღეს. ჰკითხა ბიჭმა მამას:

— როგორ გგონია, ის ხალხი სად წავიდა?

— რომელი ხალხი? გემზე ვინც იყო?

— ჰო.

— არ ვიცი.

— შენი აზრით, დაიხოცნენ?

— არ ვიცი.

— როგორც ეტყობა, გადარჩენის დიდი შანსი არ ექნებოდათ.

გაელიმა მამაკაცს. ჰკითხა ბიჭს:

— გადარჩენის შანსი არ ექნებოდათ?

— არა, — მიუგო ბავშვმა. — ჰქონდათ?

— არა, ალბათ, არა.

— ალბათ, დაიხოცნენ.

— შეიძლება.

— მგონია, რომ დაიხოცნენ.

— შეიძლება, სადღაც წავიდნენ კიდეც, — უთხრა შვილს მამამ. შესაძლებელია.

გზა ისე განაგრძეს, ბიჭს ხმა აღარ ამოუღია. ტერფებზე აფრისის ნაჭრები შემოეხვიათ და ლურჯი ცელოფანებიც ქალამნებივით ამოეკრათ. უცნაურ ნაკვალევს ტოვებდნენ ქვიშაზე. მამაკაცი გონებით ბიჭს, მის საფიქრალს უტრიალებდა. ცოტა ხანი რომ გავიდა, შვილს უთხრა:

— ალბათ, მართალი ხარ, ალბათ, დაიხოცნენ.

— ცოცხლები რომ იყვნენ, მაშინ გამოვიდოდა, რომ ჩვენ მათ რაღაცებს ვპარავთ.

— ჩვენ კი არ ვიპარავთ.

— ვიცი.

— კარგი.

— მაშინ, შენი აზრით, რამდენი ადამიანია ცოცხალი?

— მთელ მსოფლიოში?

— ჰო, მთელ მსოფლიოში.

— არ ვიცი. მოდი, გავჩერდეთ, დავისვენოთ.

— კარგი.

— ქანცი გამაცალე ამდენი შეკითხვებით.

— კარგი.

ფუთებს შორის ჩამოსხდნენ.

— აქ რამდენ ხანს შეიძლება, რომ დავრჩეთ, მამა?

— ეგ უკვე მკითხე.

— ვიცი.

— ვნახოთ.

— ანუ ძალიან დიდხანს არა.

— ალბათ.

ბიჭმა ქვიშა თითით დაჩხვლიტა, წრეში გაამწკრივა ცი-
ცქნა ღრმულები. თვალს არ აშორებდა მამაკაცი შვილს.
ბოლოს უთხრა:

— არ ვიცი, რამდენი ხალხია ქვეყანაზე, თუმცა არა
მგონია, ძალიან ბევრი გადარჩენილიყო.

— ვიცი, — მოუჭრა ბიჭმა და საბანი მხრებზე მოისხა,
მერე კი ნაცრისფერსა და ხრიოკ ნაპირს მიაჩერდა.

— რა მოხდა? — შეეკითხა ბავშვს მამა.

— არაფერი.

— არა, მითხარი.

— შეიძლება, ცოცხალი ადამიანები სადღაც კიდევ
იყვნენ.

— სად სადღაც?

— არ ვიცი. სადმე.

— დედამინის გარდა?

— ჰო.

— არა მგონია. ადამიანი სხვაგან ვერსად იცოცხლებს.

— სხვა პლანეტამდე რომც მიაღწიოს, მაინც?

— მაინც.

თვალი აარიდა ბიჭმა მამას.

— რა იყო? — ჩაეძია ბავშვს მამაკაცი.

ბიჭმა თავი გააქნია:

— არ ვიცი, რას ვაკეთებთ, — უთხრა.

პასუხის გაცემა დააპირა მამაკაცმა, მაგრამ გაჩერდა
და მხოლოდ ცოტა ხნის შემდეგ სცადა შვილის დარწმუნე-
ბა, სხვა ადამიანებიც არიანო.

— არიან სხვა ადამიანები და ჩვენ მათ ვიპოვით. აი, ნა-
ხავ!

ვიდრე ბიჭი ქვიშაში თამაშობდა, მამაკაცმა სადილი
მოამზადა. ნიჩაბივით ხმარობდა ბავშვი კონსერვის გაბრტ-
ყელებულ ქილას. პატარა სოფელი ააშენა ქვიშისგან. ქუჩე-

ბიც დახაზა ქვიშაზე. მიუახლოვდა მამა შვილს, ჩაიცუცქა და დააკვირდა მის ნახელავს. ბიჭმაც შეხედა მამას. ჰკითხა:

— ოკეანე ამასაც გადარეცხავს?

— ჰო, — უპასუხა მამაკაცმა.

— არა უშავს.

— ასოების დანერა შეგიძლია?

— შემიძლია.

— რა ხანია, მე და შენ აღარ გვიმეცადინია.

— ვიცი.

— ქვიშაზე რამეს დანერ?

— იქნებ ნერილი მივნეროთ კარგ ხალხს. აქეთ თუ გამოივლიან, მიხვდებიან, რომ ჩვენც აქ ვიყავით. ზემოთ რომ დაგვეწერა ისე, რომ წყალი ვერ მისწვდეს.

— მერე ცუდმა ხალხმა რომ იპოვოს ჩვენი ნერილი?

— ჰო...

— არ უნდა მეთქვა. მოდი, დავწეროთ.

თავი გადააქნია ბიჭმა.

— არა უშავს, — თქვა.

* * *

შუშუნას დამბაჩა გატენა და როგორც კი დაბნელდა, ცეცხლს მოშორდნენ. პლაჟზე დაეშვნენ. შვილს ჰკითხა:

— ხომ არ გინდა, თავად ისროლო?

— შენ ისროლე, მამა. შენ იცი, როგორც უნდა.

— კარგი.

დამბაჩა ჩახმახზე შეაყენა, ლულა ყურისკენ მიმართა და სასხლეტ კაუჭს გამოჰკრა თითი. სივილით მოირკალა კაშკაშა სინათლე უკუნეთში, წყლის თავზე გამოკიდებულ ღრუბლებში გაიშალა და ერთხანს დარჩა ასე. ნელ-ნელა ჩამოცურდა სიბნელეში მაგნიუმის ნერილ-ნერილი კულულები და ნაპირისკენ დაძრული მქრქალი ტალღაც აელვარდა. მერე ნელ-ნელა ისევ უკან დაიხია წყალმა. ბავშვს გადმოხედა მამაკაცმა, ის კი იდგა თავმოღერებული და ცას შესცქეროდა.

— ძალიან შორიდან ვერ დაინახავდნენ, არა, მამა? —
იკითხა ბიჭმა.

— ვინ?

— ვინმე.

— ვერა, შორიდან ვერ დაინახავდნენ.

— ნიშნის მიცემა რომ გნდომებოდა, აქ ვარო...

— კარგი ხალხისთვის?

— ჰო, ანდა ნებისმიერისთვისაც, ვისაც გინდოდა, რომ
სცოდნოდა, სად იყავი.

— მაინც ვისთვის?

— არ ვიცი.

— ღმერთისთვის?

— ჰო, შეიძლება, ღმერთისთვის.

დილით მამაკაცმა ცეცხლი დაანთო და სანამ ბიჭს ეძი-
ნა, ნაპირზე გაიარ-გამოიარა. შორს არ წასულიყო, მაგრამ
მაინც რალაცნაირად წრიალებდა. უკან რომ დაბრუნდა,
საბნებში გახვეული ბიჭი პლაჟზე იდგა და ელოდებოდა.
ფეხს აუჩქარა. ბანაკთან მისულს ბავშვი უკვე დამჯდარი
დახვდა.

— რა მოხდა? რა მოხდა?

— ცუდად ვარ, მამა.

ბიჭს ხელი მიაღო შუბლზე. იწვოდა ბავშვი. ხელში აიყ-
ვანა და ისე მიიყვანა ცეცხლთან.

— არაფერია, — ამშვიდებდა შვილს. — კარგად იქნები.

— მგონია, გული უნდა ამერიოს, — თქვა ბიჭმა.

— არა უშავს.

დაჯდა ბიჭის გვერდით ქვიშაში და იქამდე უჭერდა შუ-
ბლს, ვიდრე ბავშვს ასაქმებდა. ხელით მოუწმინდა პირი.

— მაპატიე, — ბოდიშს იხდიდა ბავშვი.

— ჩუმად, ცუდი არაფერი ჩაგიდენია, — ამშვიდებდა
მამა.

მერე ბავშვი ბანაკამდე მიიყვანა და საბნები დაათარა.
სცადა, ცოტა წყალი დაეღვინებინა. ცეცხლს შეშა შეუმა-
ტა და ჩამუხლულმა ისევ გაუსინჯა ბიჭს შუბლი.

— კარგად იქნები, — ჰპირდებოდა თავზარდაცემული შვილს.

— არ წახვიდე, — სთხოვა მამას ბავშვმა.

— რა თქმა უნდა, არ წავალ.

— სულ ცოტა ხნითაც კი არ წახვიდე.

— არ წავალ. აქ ვარ.

— კარგი, კარგი, მამა.

მთელი ღამე ჩახუტებული ჰყავდა ბიჭი. ჩასთვლემდა და მერე ისევ იღვიძებდა შეშინებული, თან შვილის გულისცემას აყურადებდა. დილით ისევ ისე ცუდად იყო ბავშვი. ახლა სცადა, წვენი დაეღვინებინა, მაგრამ ბიჭმა უარი თქვა. შუბლზე მიადო ხელი — თითქოს გრილ ადგილს ეძებდა ბავშვის სახეზე და თან ულოცავდა. ვარვარებდა ბიჭი. ხელით მოუწმინდა მძინარე ბავშვს დამუნჯებული პირი და ჩურჩულით უთხრა:

— რასაც დაგპირდი, რაც უნდა მოხდეს, გავაკეთებ ნყვდიადში მარტო არ გაგიშვებ.

გემიდან წამოღებული პირველადი დახმარების ჩანთა გაჩითა, მაგრამ გამოსადეგს ვერაფერს მიაგნო. ასპირინი... ბანდები... სადებიზინფექციო საშუალება... ჩანთაში რამდენიმე ანტიბიოტიკიც იყო, ოღონდ ყველა მოკლევადიანი. რაკი სხვა არაფერი გააჩნდა, შვილს წყლის დაღვებაში დაეხმარა და ერთი კაფსულა დაუდო ენაზე. ოფლში იწურებოდა ბიჭი. საბნები უკვე გადაეძრო ბავშვისათვის და ახლა ქურთუკის ელვაშესაკრავიც გაუხსნა. ქურთუკიც გახადა, ტანსაცმელიც და ცეცხლსაც მოაშორა. ბავშვმა მამას ახედა:

— ძალიან მცივა..

— ვიცი, მაგრამ მართლა მაღალი სიცხე გაქვს. უნდა გავგრილდე.

— კიდევ ერთი საბანი რომ დავიფარო, შეიძლება?

— რა თქმა უნდა, შეიძლება.

— შენც არ წახვიდე.

— არ წავალ.

ზვირთებში გარეცხა ბიჭის ჭუჭყიანი ტანსაცმელი. იდგა ნელქვევით შიშველი ცივ, მარილიან წყალში და ატყლაშუნებდა და წურავდა ჯინსებს. მერე დაფარჩხულ ტოტებზე მიაფინა ცეცხლის პირას და მეტი შეშა შეუკეთა კოცონს. ბოლოს ისევ ბიჭს ჩამოუჯდა გვერდით. იჯდა და აჩეჩილ თმაზე ეფერებოდა შვილს. სალამოს წვნიანი თუნუქელა გახსნა და ნაკვერჩხლებზე დადო. თან შეჭამანდს შეექცეოდა, თან ლამის მოახლოებას აკვირდებოდა. გამოედვინა. ქვიშაში ინვა და კანკალებდა. ცეცხლიც ლამის ბოლომდე ჩამქრალიყო. უკუნი ღამე იდგა. გიჟივით წამოჯდა და ბიჭისკენ ნაილო ხელი. დაიჩურჩულა:

— კარგი, კარგი.

ისევ დაანთო ცეცხლი. მერე ტილოს ნაგლეჯი აიღო, დაასველა და ბიჭს დაადო შუბლზე. სადაცაა ირიურაყებდა ზამთრის დილა. საკმარისად რომ ინათა, ტყეს მიაშურა სილის ბორცვებს იქით. ერთი მოზრდილი ნალოსოდენა გამხმარი ტოტები მოათრია, ზოგი დიდი, ზოგიც პატარა. ამტვრევდა და აწყობდა ტოტებს ცეცხლთან ახლოს. ასპირინი ჭიქაში დაფშენა, წყალში გახსნა, ცოტა შაქარი დაუმატა და ბიჭს მიუჯდა გვერდით. ბავშვს თავი წამოუწია და ჭიქა მანამ არ მოაშორა პირიდან, ვიდრე წამალი ბოლომდე არ დააღეწინა.

მხრებში მოხრილი გაუყვა ნაპირს. ახველებდა. გაჩერდა. შავად მოლივლივე წყალს უყურებდა. დაღლილობისგან კი არ დადიოდა, ბანცალებდა. ცეცხლთან დაბრუნდა და ისევ ჩამოჯდა ბიჭთან. ტილო, ბავშვს შუბლზე რომ ედო, გადაკეცა და სახე იმით გაუმშრალა. მერე ისევ დააფინა შუბლზე. საკუთარ თავს აჯერებდა: მასთან ახლოს უნდა იყო; თუ გინდა, რომ ერთად იყოთ, უნდა იჩქარო; გვერდიდან არ მოიშორო; დედამინის უკანასკნელი დღე დადგაო.

მთელი დღე ეძინა ბიჭს. დროდადრო აღვიძებდა და შაქარწყალს ასმევდა. ძლივს ყლაპავდა ყელგამშრალი ბავშვი. ქმენდა.

— უნდა დალიო, — შეუძახა მამამ.

— კარგი, — ამოიხიხინა ბიჭმა.

მამაკაცმა ჭიქა ქვიშაზე დადო, სიმყარისთვის შეაბრუნ-შემოაბრუნა და ბალიშის ზომაზე დაკეცილ საბანზე დაადებინა ბავშვს თავი. ჰკითხა:

— გცივა?

არადა, უკვე ეძინა ბიჭს.

/

* * *

სცადა, მთელი ღამე არ დაეძინა, მაგრამ ვერ შეძლო. წარამარა იღვიძებდა და გამოსაფხიზლებლად სახეში ილანუნებდა. რამდენჯერმე ადგა, შეშა მოზიდა და ცეცხლს შეუკეთა. ბიჭი ჩაიხუტა, დაიხარა და მიაყურადა მის გაძნელებულ სუნთქვას, თან სიფრიფანა, სიგამხდრისგან გამოკვეთილი ნეკნებიდან არ ამორებდა ხელს. მერე პლავს გაუყვა. იქამდე იარა, სადამდეც სწვდებოდა ცეცხლის შუქი. გაჩერდა. მომჯილული ხელები თავზე შემოიდო, მუხლებზე დაეცა და რაკი სხვა არაფერი შეეძლო, სიბრაზისგან აქვითინდა.

ღამით წამოწვიმა, ერთი წაურაკუნა ბრეზენტზე. ბრეზენტი თავზე წაიფარა, გადაბრუნდა და ბავშვი ჩაიხუტა. მერე იწვა ასე და საფრიდან ადევნებდა თვალს ლურჯად აგიზგიზებულ ცეცხლს. მკვდარივით დაეძინა.

ხელახლა რომ გამოელვიდა, ძლივს გაიხსენა, სად იყო. ცეცხლი ჩამქრალიყო და წვიმასაც გადაეღო. ბრეზენტი მხრებიდან მოიშორა და იდაყვებზე წამოიწია. ნაცრისფერი იყო ცა. თვალს არ ამორებდა ბავშვი მამას. მერე დაუძახა კიდეც.

— ბატონო. აქა ვარ.

— შეიძლება, ცოტა წყალი დავლიო?

— ჰო. ჰო, რა თქმა უნდა. როგორა ხარ?

— რალაცნაირად ვგრძნობ თავს.

— გშია?

— არა, უბრალოდ ძალიან მწყურია.

— მოდი, წყალს მოვიტან.

მამაკაცმა საბნები გადაყარა, წამოდგა. იმ ადგილს, სადაც ღამით ცეცხლი ენთოთ, რამდენიმე ნაბიჯით გასცდა და ბიჭს ჭიქა მოუტანა. პლასტმასის კანისტრიდან წყალი დაუსხა, მიუახლოვდა, ჩაიმუხლა და დააღვინა.

— კარგად იქნები, — დააიმედა.

ღალია ბიჭმა. მამას თავი დაუქნია და ისევ მიაჩერდა. მერე ჭიქა ბოლომდე გამოცალა და კიდევ მოითხოვა წყალი.

ცეცხლი დაანთო, ბიჭის სველი ტანისამოსი მიასწორ-
მოასწორა და ვაშლის წვენი მოუტანა, თან ჰკითხა:

— რამე თუ გახსოვს?

— რა რამე? — ჩაეძია ბავშვი.

— ავად რომ იყავი.

— შუშხუნას დამბაჩა რომ ვისროლეთ, მახსოვს.

— გემიდან რომ მოგვექონდა რაღაცები, გახსოვს?

იჯდა ბიჭი და წრუპავდა ქილიდან წვენს. მერე ზემოთ-ზე-
მოთ აიხედა და თქვა:

— გონებასუსტი არა ვარ.

— ვიცი, — უპასუხა მამაკაცმა.

— უცნაური სიზმრები მესიზმრა.

— მაინც რა გესიზმრა?

— შენთვის მოყოლა არ მინდა.

— არა უშავს. მოდი, კბილები გამოიხეხე.

— ნამდვილი კბილის პასტით?

— ნამდვილით.

— კარგი.

თუ რამ კონსერვი გააჩნდათ, ყველაფერი შეამონმა, მაგრამ საეჭვოს ვერაფერს მიაგნო. მხოლოდ ის ქილები გადაყარა, რომელსაც ძალიან ჰქონდა მოდებული ჟანგი. ისხდნენ იმ საღამოს ცეცხლის პირას — ბიჭი ცხელ წვნიანს წრუპავდა, მამამისი კი მის ოხშივარასულ ტანსაცმელს

აბრუნებდა ჯოხებზე წინ და უკან, თან შვილს არ ამორებდა თვალს. იქამდე უყურა, ვიდრე არ დაირცხვინა ბიჭმა.

— მამა, ნულარ მიყურებ.

— კარგი, — დაჰპირდა შვილს, მაგრამ მაინც თვალს ვერ ამორებდა ბავშვს.

ორი დღის შემდეგ შვერილამდე გაიარეს პლაჟი და ისევ უკან დაბრუნდნენ. ძლივს მიათრევდნენ ცელოფანის ფაჩუჩებში წაყოფილ ფეხებს. გვარიანი სადილ-ვახშამი ჰქონდათ. აფრისის, თოკებისა და პალოებისგან ჩამოხურულივით რაღაც გააკეთა მამაკაცმა, ქარისგან რომ დაეცვათ თავი. რაც ჭამეს, ჭამეს, რაც არა და იმდენი მოიტოვეს, რომ ურიკაზე დატეულიყო. კიდევ ორი დღეც და წავალთო, ფიქრობდა მამა. გვიანი იყო, ბანაკში რომ დაბრუნდნენ და... ჩექმის ნაკვალევი შენიშნა ქვიშაში. გაჩერდა და ადგილიდან გაუნძრევლად დააკვირდა სანაპიროს.

— უფალო... — აღმოხდა. — უფალო...

— რა მოხდა, მამა? — იკითხა ბავშვმა.

მამაკაცმა ქამარში გაჩრილი რევოლვერი ამოიღო და შვილს უთხრა:

— ნავედით. იჩქარე!

ბრეზენტის ადგილზე აღარ დახვდათ, არც — საბნები. აღარც წყლის ჭურჭელი და ბანაკში მომარაგებული საკვები ჩანდა სადმე. სილის ბორცვებისკენ გადაეგდო ქარს აფრისი. ფეხსაცმელიც გამქრალიყო. შერიუკებიანი ლიებისკენ გაიქცა მამაკაცი, იქით, სადაც ურიკა დაეტოვებინა, მაგრამ ისიც წაეყვანა ვილაცას. ყველაფერი წაეღოთ.

— შე ბრიყვო, შენა, — გაუჯავრდა საკუთარ თავს. — შე ბრიყვო, შენა.

თვალეზდაჭყეტილი უყურებდა მამას ბიჭი.

— რა მოხდა, მამა?

— ყველაფერი წაიღეს. ნავედით.

ზემოთ აღაპყრო თვალები ბიჭმა. ატირებას აღარაფერი უკლდა.

— არ მომშორდე, — გააფრთხილა მამამ ბავშვი. — გვერდიდან არ მომშორდე.

* * *

ეტყობოდა, ფხვიერ ქვიშაში სიარული გასჭირვებოდა ქურდს. ურიკის ბორბლების კვალიც მოჩანდა იმ მხარეს და ჩექმებისაც. გაიფიქრა, ნეტავი რამდენი იყვნენო? იქ, სადაც, შედარებით მყარი იყო მიწა, იკარგებოდა კვალი. მერე ისევ შენიშნა ნაფეხურები და ბორბლების ანაბეჭდი. გზამდე რომ მიაღწიეს, გაჩერდა და ბიჭსაც ანიშნა ხელით, გაჩერდიო. ზღვიდან მონაბერი ქარი ეცემოდა გზას და თითქმის მთლიანად გადაეხვეტა ზედაპირიდან ფერფლი.

— გზაზე ფეხი არ დაადგა, — გააფრთხილა მამაკაცმა შვილი. — ტირილს მორჩი. ფეხებიდან ქვიშა უნდა ჩამოვიბერტყოთ. აგერ დაჯექი, — მიუთითა.

ფეხზე შემოხვეული ცელოფანები გახსნა, დაფერთხა და ისევ შემოიკრა. შვილსაც შემოაკრა.

— უნდა მომეხმარო, — სთხოვა ბიჭს. — ქვიშა უნდა ვეძებოთ, გზაზე დატოვებული ქვიშის კვალი. სულ ცოტაც რომ იყოს. ასე მივხვდებით, საით წავიდნენ.

ერთმანეთის საპირისპირო მიმართულებით გაუყვნენ ასფალტბეტონის გზას. შორს არ წასულიყო მამაკაცი, ბიჭმა რომ დაიძახა:

— აქეთ, აქეთ წავიდნენ, მამა.

გზას ეკვროდა ბავშვი, როდესაც მშობელი მიუახლოვდა.

— აქ, სწორედ აქ, — იმეორებდა ბიჭი.

ნახევარი ჩაის კოვზისოდენა ზღვის ქვიშა ეყარა გზაზე. ეტყობოდა, საბაყლოს ურიკიდან იყო ჩამოცვენილი. იდგა მამაკაცი და გასცქეროდა გზას. მერე შვილი შეაქო:

— ყოჩაღ! წავედით, — შეუძახა.

ჩორთით მოსიარულე ცხენებივით გაუყვნენ გზას. ეგონა, ჩქარა სიარულს შეძლებდა, მაგრამ შეცდა. იძულებული

გახდა, გაჩერებულიყო. დაიხარა. ხველა აუვარდა. ბიჭს ახედა. ყოველ ამოსუნთქვაზე აყოლებდა სუნთქვას სტვენას. შვილს უთხრა:

- თუ დაგვინახეს, გზიდან გადავლენ და დაიძალებიან.
- მერე ისევ შეაგულიანა ბავშვი: — ნავიდეთ.
- რამდენი არიან, მამა?
- არ ვიცი, შეიძლება მარტო ერთი იყოს.
- დავხოცავთ?
- არ ვიცი.

გზა განაგრძეს. შუადღე კარგა ხნის გადასული იყო. კიდევ ერთი საათი იარეს და როგორც იქნა, შებინდებულზე ქურდსაც წამოენივნენ. ნახევარი ტანით გადანოლილიყო ურიკაზე და ისე მიაქროლებდა გზაზე. უკან რომ მოიხედა და მამა-შვილი დაინახა, ურიკიანად სცადა გაქცევა, მაგრამ გაქცევასაც არ ჰქონდა აზრი. ურიკას ამოეფარა და გაჩერდა. საყასბო დანა ეჭირა ხელში. რევოლვერის დანახვაზე, უკან კი დაიხია, მაგრამ დანა არ დაუგდია.

— ურიკას მოშორდი, — დაუძახა მამაკაცმა.

უცნობმა ჯერ მამა-შვილს უყურა, მერე კი მხოლოდ ბიჭზე გადაიტანა მზერა. ეტყობოდა, თავისიანებს გაეძევებინათ — თითები ჰქონდა მოჭრილი მარჯვენა ხელზე. სწორედ მარჯვენა ხელის დამალვას ცდილობდა ზურგს უკან. ხელს კი არა, ხორცგადაკრულ ფითხს უფრო ჰგავდა. პლაჟზე რაც კი მოეპარა, ყველაფერი ურიკაზე ჰქონდა დახვავებული.

— ურიკას მოშორდი, — გაუმეორა მამაკაცმა. — დანაც დადე.

მიიხედ-მოიხედა ქურდმა. გეგონებოდა, შველას ელოდა საიდანმე. გაღებული იყო, მოღუშული, წვერმოშვებული და ბინძური. პოლიეთილენის საწვინარი ლენტით ჰქონდა ალაგ-ალაგ დანებებული. ყოველი შემთხვევისთვის შეაყენა მამაკაცმა ორმაგი მოქმედების რევოლვერის ჩახმახი. ორჯერ გაიტკაცუნა ხმამაღლა ფოლადმა. იარაღის ჟღარუნისა და სამი ადამიანის სუნთქვის ხმის მეტი არაფერი

არღვევდა ტორფნარი ადგილების მლაშე სიჩუმეს. უცნობის აქოთებული ჭინჭების სუნი ახლოს მიუსვლელადაც სცემდათ.

— დანას ძირს თუ არ დადებ და ურიკას თუ არ მოშორდები, ტვინს გაგასხმევენებ, — უთხრა მამაკაცმა.

ქურდმა ბავშვს შეხედა და ერთბაშად მოეგო გონს. დანა ურიკაზე დაყრილ საბნებზე დადო, უკან დაიხია და გაჩერდა.

— კიდეც, — უკარნახა მამაკაცმა.

ისევ დაიხია უკან ქურდმა.

— მამა?! — ველარ მოითმინა ბიჭმა.

— წყნარად.

თვალს არ აშორებდა მამაკაცი ქურდს.

— ღმერთმა დაგწყევლოს, — შეაჩვენა.

— მამა, გთხოვ, არ მოკლა ეს კაცი, — ეხვეწებოდა შვილი. გიჟივით დაიწყო თვალების ცეცება ქურდმა. ბავშვი ტიროდა.

— მოიცა, კაცო. რაც მითხარი, ხომ გავაკეთე. ბიჭს მოუსმინე.

— ტანსაცმელი გაიხადე, — მოითხოვა მამაკაცმა.

— რა?

— ტანსაცმელი გაიხადე. რა ჯანდაბაც გაცვია ტანზე, ყველაფერი გაიხადე.

— მოიცა. ნუ იზამ ამას.

— მეორედ აღარ გეტყვი.

— კარგი, კარგი. ასე ნუ ნერვიულობ.

ნელ-ნელა გაიხადა უცნობმა ტანზე და თავისი შესაზიზლი ძონძები გზაზე დაახვევა.

— ფეხსაცმელიც, — უბრძანა მამაკაცმა.

— მოიცა, რა, კაცო.

— ფეხსაცმელი-მეთქი.

ისევ ბიჭს შეხედა ქურდმა, ის კი შებრუნებულიყო და ყურებზე ხელები აეფარებინა.

— კარგი, კარგი, — დაჰყვა ბრძანებას უცნობი.

გზაზე დაჯდა და ფეხზე თასმებით დამაგრებული ტყა-

ვის დამპალი ნაკუნების შესხნას შეუდგა. მერე წამოდგა. ცალ ხელში ეჭირა ფეხსაცმელი.

— ურიკაზე დადე, — თავისას არ იშლიდა მამაკაცი.

ერთი ნაბიჯით წინ წაინია ქურდმა. ფეხსაცმელი საბნებზე დაალაგა და ისევ უკან დაიხია. იდგა შიშველ-ტიტველი, ბინძური და დამშეული. ხელით იფარავდა სხეულს. სადაცაა, აკანკალდებოდა.

— ტანსაცმელიც შიგნით ჩადე, — ისევ უბრძანა მამაკცმა.

უცნობი დაიხარა, ძონძები მოაქურჩა და ფეხსაცმელზე დაახვავა. მერე მოიკუნტა და ამოლერლა:

— ამას ნუ იზამ.

— შენ თვითონ დაუფიქრებლად გაგვიმეტე.

— გეხვენები.

— მამა, — ხმა ამოიღო ბიჭმაც.

— მოიცა, რა. ბავშვს მოუსმინე.

— ჩვენი დახოცვა მოინდომე.

— მშიერი ვარ, კაცო. შენც იმავეს იზამდი.

— შენ ყველაფერი წამოიღე.

— მოიცა, რა. მოვკვდები, კაცო.

— მეც ისევე მოგექცევი, როგორც ჩვენ მოგვექცია.

— მოიცა... გთხოვ...

მამაკაცმა ურიკა უკან მოქაჩა, შემოატრიალა და რევოლვერი ზემოდან დაადო. მერე ბიჭს გადახედა და უთხრა:

— წავედით.

სამხრეთისკენ გაუყვნენ გზას. ტირილით მიჰყვებოდა მამას ბიჭი, თან უკან-უკან იხედებოდა, რომ შიშველი ადამიანისთვის მოეკრა თვალი, ფიცარივით გაბრტყელებული არსებისთვის, გზაზე რომ კანკალებდა და იკუნტებოდა.

— მამა, — ამოიქვითინა ბავშვმა.

— შეწყვიტე.

— არ შემიძლია.

— როგორ ფიქრობ, რომ არ დაგვეჭირა, რა მოგვევიდოდა? შეწყვიტე და მორჩი.

— ვცდილობ.

მოსახვევს მიუახლოვდა მამა-შვილი, ქურდი კი ისევ იქ იდგა, სადაც დატოვეს. ნასასვლელი არსად ჰქონდა. ისევ უკან-უკან იყურებოდა ბიჭი. მერე, როცა უცნობს თვალი ეელარ მოჰკრა, გაჩერდა, გზაზე დაჯდა და ქვითინი ამოუშვა. მამაკაციც გაჩერდა და ბავშვს დააცქერდა. ურიკიდან ფეხსაცმელები ამოათრია, თვითონაც ჩამოჯდა და სახვევები მოხსნა ტერფებიდან შვილს.

— ტირილს უნდა მორჩე, — უთხრა.

— არ შემოიძლია, — გაუმეორა მამას ბიჭმა.

ბავშვსაც ჩააცვა და თვითონაც ჩაიცვა ფეხზე. მერე ადგა და რამდენიმე ნაბიჯით უკან გაუყვა გზას, მაგრამ ქურდი აღარსად ჩანდა. ბავშვთან დაბრუნდა, თავზე წამოადგა და უთხრა:

— ჩვენი ნასვლის დროა. წავიდა.

— არ წასულა, — შეუტია მამას ბიჭმა და ზემოთ აიხედა. ზოლ-ზოლად ემჩნეოდა სახეზე ჭვარტლი. — არ წასულა.

— რისი გაკეთება გინდა?

— უბრალოდ დავეხმაროთ, მამა. უბრალოდ დავეხმაროთ.

ისევ გახედა მამაკაცმა უკან ჩამოტოვებულ გზას.

— უბრალოდ შიოდა, მამა. მოკვდება.

— ასეც მოკვდება და ისიც.

— ძალიან შეშინებულია, მამა.

მამაკაცმა ჩაიცუცქა და ბავშვს შეხედა.

— მეც მეშინია, — უთხრა. — ხვდები? მეც მეშინია.

პასუხი არ გაუცია ბიჭს. იჯდა თავდახრილი და ქვითინებდა.

— ყველაფერზე შენ არ უნდა დარდობდე, — უთხრა მამამ შვილს.

ბავშვმა რალაც კი ჩაილაპარაკა, მაგრამ მამაკაცმა სიტყვები ვერ გაარჩია და ჩაეძია, რა თქვიო?

სველი, ტურტლიანი სახე ასნია ბიჭმა, მამას შეხედა და უთხრა:

— კი, უნდა ვდარდობდე. სწორედ მე უნდა ვდარდობდე.

ტორტმან-ტორტმანით გააგორეს ურიკა უკან. ციოდა და სულ უფრო მეტად ბნელდებოდა. გაჩერდნენ. დაიძახეს, მაგრამ არავინ გააგონათ.

— პასუხის გაცემა ეშინია, მამა.

— აქ ვიყავით?

— არ ვიცი. მგონი კი.

ყვირილ-ყვირილით მიდიოდნენ ცარიელ ბინდში. ჩაბნელებული ნაპირებისკენ ერეკებოდა მათ ხმებს ქარი. გაჩერდნენ, ხელები პირთან საყვირებივით მიიტანეს და დაუფიქრებლად გასძახოდნენ უდაბნოს. ბოლოს უცნობის ტანსაცმელიცა და ფეხსაცმელიც მამაკაცმა გზაზე გადმოყარა და ზემოდან ქვა დაადო.

— უნდა ნავიდეთ, — უთხრა შვილს. — უნდა ნავიდეთ.

მშრალ ადგილას დაბანაკდნენ, ოღონდ ცეცხლი არ დაუნთიათ. ვახშმისთვის მამაკაცმა კონსერვები გადაარჩია და გაზის სანთურაზე შეათბო. ჭამეს. სიტყვაც არ უთქვამს ბიჭს. სანთურის ლურჯ სინათლეში ბავშვის სახის დანახვა სცადა მამამ, მერე კი უთხრა:

— მის მოკვლას არ ვაპირებდი.

ხმა არ ამოუღია ბიჭს. საბნებში გამოეხვივნენ და ისე დანვნენ სიბნელეში. ეგონა მამაკაცს, ზღვის ხმაური მესმისო, მაგრამ არც იმას გამორიცხავდა, რომ უბრალოდ ქარის ხმა სწვდებოდა მის სმენას. ბავშვის სუნთქვაც ესმოდა და ხვდებოდა, რომ არ ეძინა ბიჭს. ცოტა ხანში იმანაც ამოლერდა:

— მაგრამ ჩვენ მართლა მოვკალით.

დილით ჭამეს და გზა განაგრძეს. ურიკა ისეთი დატვირთული იყო, რომ მისი ტარება უჭირდათ, თანაც სადაცაა, ერთი ბორბალი უმტყუნებდათ. სანაპიროს გასწვრივ მიიკლაკნებოდა გზა. გზის ფენილზე აქა-იქ ბლუჯა-ბლუჯად ამოჩრილიყო გამხმარი ისლი. სადღაც შორს მოძრაობდა ტყვიისფერი ზღვა. სიჩუმე... იმ ლამითაც გაელვიდა. გაქცეული მთვარის მქრქალი შუქი ანათებდა დანახშირებულ

წყვდიადს. ხის სილუეტებსაც გაარჩევდით. ახელებდა. გადაბრუნდა. წვიმის სუნი დამდგარიყო ისევ. არც ბიჭს ეძინა.

— უნდა დამელაპარაკო, — უთხრა შვილს.

— ვცდილობ, — უპასუხა ბავშვმა.

— შენი გალვიძება არ მინდოდა.

— არა უშავს.

მამაკაცი ადგა და გზისკენ წავიდა. კიდით კიდემდე სიბნელე იყო ჩაშავებულ გზაზე. მერე ოდნავ დაიგრუხუნა სიშორეში რალაცამ. ჭექა-ქუხილი არ უნდა ყოფილიყო. მინის ზანზარს იგრძნობდით ფეხქვეშ. ვერც ვერაფერს მიაშვავებდით ამ ხმას, ვერც იტყოდით, რა იყო. უწონო რამ მოძრაობდა აქეთ-იქით სიბნელეში. ციოდა და თვითონ დედამინაც იკუმშებოდა სიცივისგან. ხმაური აღარ გამეორებულა. ნეტავი წელიწადის რა დროაო, გაიფიქრა. ნეტავი, ბავშვი რამხელა არისო? გზაზე გავიდა და გაჩერდა. ისევ სიჩუმე... ღვთიური არსი შრებოდა და ორთქლდებოდა ნელ-ნელა დედამინიდან. ტალახში ამოსვრილი, გადარეცხილი ზღვისპირა ქალაქები... დაუხვავებიათ გზაჯვარედინთან დოლმენის ქეები და ედება შიგნით ობი წინასწარმეტყველთა ძელებს. არავითარი ხმა არ ისმის, ქარის ხმის გარდა. აბა, რას იტყვით? ჰგავს კი ცოცხალი კაცის ნათქვამს? ბატის ფრთას ჯაყვით წვერი წაუთალა და კვრინჩხის წვენიტ ანდა ლამპის ჭვარტლიტ დანერა ამისთანები? როდის? მოდის, რომ თვალები ამომართვას? რომ მინით ამომივსოს პირი?

ხელახლა გადაათვალიერა სათითაოდ კონსერვის ქილები. ისე უჭერდა სათითაოდ ხელს, გეგონებოდა, ხილის დახლთან დგას და ამონმებს, ნაყოფი მნიფეა, თუ არაო. ორი კონსერვი ამოარჩია ისეთი, რომელსაც ვერ ენდო. დანარჩენები ცალკე შეახვია და ურიკაში ჩაალაგა. ისევ გაუდგნენ გზას. სამ დღეში ერთ პატარა საპორტო ქალაქს მიადგნენ. რომელიღაც სახლის გარაჟში დამალეს ურიკა, თან ზემოდან ყუთები დააყარეს. ბოლოს სახლში შევიდნენ და დაელოდნენ, ვინმე თუ გამოჩნდებოდა. არავინ მისულა.

კარადებს დაუარა, მაგრამ იქ არაფერი დახვდა. ვიტამინი D სჭირდებოდა ბიჭისთვის, თუ არა და რაქიტი დაემართებოდა ბავშვს. იდგა ნიჟარასთან და იქიდან გადაჰყურებდა სახლამდე მისასვლელ გზას. მქრქალი სინათლე ატანდა ფანჯრის მინებზე შემშრალი წყლის ზოლებში. მხრებჩამოყრილი მიუჯდა მაგიდას ბიჭი და მკლავებზე ჩამოდო თავი.

მთელი ქალაქი გაიარეს და გემთსარემონტო საამქროებისკენ დაეშვნენ. არავინ დაუნახავთ. რევოლვერი ქურთუკის ჯიბეში ედო, ხელში კი შუშხუნას დამბაჩა ეჭირა. პირსზე¹ გავიდნენ. მორებზე ლურსმნებით დაეჭედებინათ ხის ტლანქი, შავად გაფისული ფიცრები. ხის ბოჯგებიც თავის ადგილზე იყო. მარილისა და კრეოზოტის² სუსტი სუნი მოდიოდა ყურიდან. მეორე ნაპირზე ერთმანეთის მიყოლებით გამწკრივებული საწყობები მოჩანდა. იქვე იყო ჟანგისგან განითლებული ტანკერიც. ჯოჯგინა ამნესაც გაარჩევდით მოქუფრული ცის ფონზე.

— აქ არავინ არის, — თქვა მამაკაცმა.

პასუხი არ გაუცია ბიჭს.

ურიკიანად იარეს ქუჩაბანდებში. ბოლოს ლიანდაგზეც გადავიდნენ და მერე ისევ ცენტრალურ გზას დაადგნენ, ოღონდ ქალაქის მეორე ბოლოში. ჩაუარეს თუ არა ხის უკანასკნელ მოლუშულ შენობას, ნივილით ჩაუფრინა მამაკაცს რალაცამ, იქაურობას გრიალით გადაუარა და ქუჩის მეორე მხარეს შეასკდა ბლოკით ნაშენებ კედელს. ბიჭს ხელი დაავლო, ნააქცია და თვითონ ზემოდან დააწვა. ურიკაც მოქაჩა თავისკენ, ის კი წაქანდა და გადაყირავდა — გადმოიყარა ბრეზენტისა და საბნებიც. დაინახა, ზედა სართულის ფანჯრიდან ვილაც კაცი მშვილდს როგორ უმიზნებდა.

¹ პირსი — ნავსადგურში: ზღვაში შეჭრილი ნაგებობა ორივე მხრიდან გემების მისადგომად.

² კრეოზოტი — მერქნის ან ქვანახშირის მშრალი გამოხდის პროდუქტი — მწვანე სუნის მქონე ზეთოვანი სითხე; იყენებენ ტექნიკასა და მედიცინაში.

ბიჭს თავი მინაზე დაადებინა და შეეცადა, როგორმე გადაფარებოდა. ის იყო, მშვილდის ლარის ზრიალი გაიგონა, რომ მწველი ტკივილი იგრძნო ფეხში.

— შე ნაბიჭვარო, — დაიგმინა.

საბნები ცალ მხარეს მოსწია, ძალა მოიკრიბა და შუშხუნას დამბაჩას დასწვდა. ლულა ფანჯარას მიუშვირა, ჩახმახი შეაყენა და ცალი ხელით დაეყრდნო ნაქცეულ ურიკას. მინებებულებით არ შორდებოდა მამას ბიჭი. როდესაც უცნობმა უკან დაიხია და ხელმეორედ დააპირა ისრის მოზიდვა, მამაკაცმა სასხლეტს გამოჰკრა. ის იყო, სინათლის გრძელი, თეთრი რკალი მოიხაზა ჰაერში და ადამიანის ყვირილიც გაიგონეს. ბიჭს ხელი სტაცა და ისევ ძირს დააგდო. ზემოდან საბნები დააყარა და გააფრთხილა, არ გაინძრეო.

— არ გაინძრე და არ გამოიხედო...

მერე ურიკაში დარჩენილი საბნები გადმოყარა — დამბაჩის ბუდეს ეძებდა. როგორც იქნა, ისიც გადმოვარდა ურიკიდან. ყუთს ხელი დასტაცა, გახსნა და შუშხუნები ამოიღო. იარაღი გატენა და მორჩენილი შუშხუნები ჯიბეში ჩაიდო.

— როგორც ხარ, ასე იყავი, — უჩურჩულა საბნებში ჩამალულ ბიჭს და მხარზე ხელი მოუტყაპუნა.

მერე კი ადგა და ქუჩაზე კოჭლობით გადავიდა.

უკანა კარიდან¹ შევიდა სახლში. შუშხუნას დამბაჩა წელის სიმაღლეზე ეჭირა. კედლებიც კი ჩამოეგლიჯა სახლში ვილაცას. სასტუმრო ოთახში შევიდა და კიბის ბაქანთან გაჩერდა. აყურადებდა, იქნებ ზედა სართულში ვინმე დადისო. წინა ფანჯრიდან იქით გაიხედა, სადაც ურიკა ეგდო ქუჩაში. კიბეს აუყვა.

კუთხეში ვილაც ქალი იჯდა და მამაკაცს, მამა-შვილს მშვილდიდან რომ ესროლა, გულში იკრავდა. ქურთუკიც გაეხადა და დაჭრილისთვის დაეფარებინა. დაინახა თუ არა უცხო, მის წყევლას მოჰყვა. ლაქასავით ემჩნეოდა შუშხუნით ამომწვარ იატაკს თეთრი ფერფლი. დამწვარი ხის სუს-

ტი სუნიც იდგა. ოთახი ერთი ბოლოდან მეორემდე გაიარა და ფანჯრიდან გაიხედა. თვალს არ აშორებდა ქალი.

გალეული ვინმე იყო. გადასლექილი ჭაღარა თმა ჰქონდა.

— აქ კიდევ ვინ არის? — იკითხა მამაკაცმა.

ქალს პასუხი არ გაუცია. სტუმარმა გვერდით ჩაუარა და ოთახები დაიარა. ძლიერად სდიოდა ფეხიდან სისხლი. ტანზე ეტმასნებოდა შარვალი. ისევ წინა ოთახში დაბრუნდა და იკითხა:

— მშვილდი სად არის?

— არა მაქვს, — მიუგო ქალმა.

— სად არის?

— არ ვიცი.

— თქვენ აქ დაგტოვეს, თვითონ კი წავიდნენ, არა?

— ჩემით დავრჩი.

მამაკაცი შემობრუნდა, კიბეზე კოჭლობით ჩავიდა და სადარბაზო კარი გააღო. უკან-უკან სიარულით გავიდა ქუჩაში, თან სახლს არ აშორებდა თვალს. მიაღწია ურიკამდე, წამოაყენა და ისევ დაახვავა ზედ ყველაფერი.

— გვერდიდან არ მომშორდე, — უჩურჩულა შეილს. — გვერდიდან არ მომშორდე.

ქალაქის ბოლოში ერთი მაღაზიის შენობაში გაჩერდნენ. ურიკა რომელიღაც უკანა ოთახში შეაგორა, კარი მიხურა და გვერდულად მიადგა ურიკა. მერე სანთურა და გაზის ბალონი მოძებნა, სანთურა აანთო და იატაკზე დაჯდა. ქამრის ბალთა გაიხსნა და სისხლისგან დაღაქავებული შარვალი გაიხადა. თვალს არ აშორებდა მამას ბიჭი. ზუსტად მუხლის თავზე ჰქონდა სამი ღუიმის სიგრძის ღრმა ჭრილობა. სისხლი ისევ სდიოდა და მუხლის ზემოთ ფეხი ერთიანად გასთეთრებოდა. ღმერთმა უწყის, ზოლური რკინისგან, თუ ძველი კოვზისგან, თუ რისგან გამოეჭედათ სახლის პირობებში ბრტყელთაფიანი ისარი. ბავშვს შეხედა და უთხრა:

— ნახე, აბა, პირველადი დახმარების ჩანთას თუ მოძებნი. ადგილიდან არ დაძრულა ბიჭი.

— ჯანდაბა, პირველადი დახმარების ჩანთა მომიტანე. ნუ ზიხარ ასე ტყუილად, — გაუჟავრდა მამა შვილს.

ბავშვი წამოხტა, კართან მივიდა და ურიკაზე დაყრილი ბრეზენტისა და საბნების ქვეშ დაიწყო ჩანთის ძებნა. ბოლოს მიუტანა კიდეც მამას. უსიტყვოდ გამოართვა მამაკაცმა ჩანთა და ბეტონის იატაკზე წინ დაიდო. საკეტები გახსნა და ჩაიხედა. მერე სანთურისკენ წაიღო ხელი. აანთო, სინათლე რომ ჰქონოდა.

— წყლის ბოთლი მომიტანე, — შვილს უთხრა.

მიუტანა ბიჭმა ბოთლი, მან კი თავსახური მოხსნა და ჭრილობაზე დაისხა წყალი. მერე იქამდე უჭერდა ჭრილობას ხელს, სანამ სისხლი არ მოინმინდა. სადღეზინფექციო საშუალებაც წაისვა და ცელოფანის პარკი კბილებით გაგლიჯა. იქიდან ქირურგიული ნემსი და აბრეშუმის დახვეული ძაფი ამოიღო. ნემსი და ძაფი სინათლეს მიუშვირა და ისე ააგო. ბოლოს პირველადი დახმარების ჩანთიდან მომჭერიც ამოაძვრინა, ნემსი მარწუხებს შორის მოაქცია და ჭრილობის გაკერვა დაიწყო. სწრაფად მუშაობდა. დიდ ძალისხმევასაც არ მოითხოვდა მისგან ამისთანა ოპერაცია. იატაკზე იყო გაკრული ბიჭი. ერთი შეხედა შვილს და ისევ ნაკერებს მიუბრუნდა.

— აუცილებელი არ არის, რომ მიყურო, — უთხრა ბავშვს.

— კარგად ხარ? — იკითხა ბიჭმა.

— ჰო, არა მიშავს.

— გტკივა?

— კი, მტკივა.

ნასკვი გამოკრა, ძაფი თავისკენ მოქაჩა და იმავე ჩანთიდან ამოღებული მაკრატლით გადაჭრა. მერე ისევ ბიჭს შეხედა, ბიჭი კი გაკერილ ჭრილობას უყურებდა.

— მაპატიე, რომ დაგიყვირე, — უთხრა შვილს მამამ.

— არა უშავს, მამა, — თქვა ბავშვმა და თავი ასწია.

— ვითომ არ მიყვირია...

— კარგი.

დილით წვიმდა. შენობის უკანა ნაწილში ძლიერი ქარი აზანზარებდა მინებს. იდგა მამაკაცი და გარეთ იხედებოდა. ფოლადის ნახევრად მოშლილი დოკი დაინახა, სანახევროდ რომ ჩაძირულიყო წყალში. ჩაძირული თევზსაჭერი გემების მესაჭის ჯიხურებიც მოჩანდა ნაცრისფრად ალივლივებული წყლის თავზე. არაფერი იძვროდა. ყველაფერი, რასაც კი მოძრაობა შეეძლო, დიდი ხნის წინ გადაეხვეტა ქარს. რაკი ფეხში მფეთქავ ტკივილს გრძნობდა, სახვევი მოიშორა, ჭრილობა სადებიზნეექციო საშუალებით დაიმუშავა და დააკვირდა. შეშუპებული და მოთეთრებული ჰქონდა ჩაშავებული ნაკერების გარშემო კუნთოვანი ქსოვილი. ჭრილობა ისევ შეიხვია და სისხლშემხმარი შარვალის ამოიცვა.

ერთი დღე გაატარეს მაღაზიის უკანა ოთახში სკივრებსა და ყუთებს შორის.

— უნდა დამელაპარაკო, — უთხრა შვილს.

— ვლაპარაკობ, — უპასუხა ბიჭმა.

— მართლა?

— ახლაც ვლაპარაკობ.

— გინდა, რაღაც გიამბო?

— არა.

— რატომ?

ბიჭმა ჯერ შეხედა მამას, მერე კი მზერა მოარიდა.

— რატომ? — არ მოეშვა ბავშვს მამა.

— ნამდვილი ამბავი არ იქნება.

— არც უნდა იყოს. მოგონილი ამბებია.

— ჰო, მაგრამ მაგ ამბებში ყოველთვის ვიღაცას ვეხმარებით, სინამდვილეში კი არავის ვეხმარებით.

— შენ თვითონ რატომ არაფერს მიაგებ?

— არ მინდა.

— კარგი.

— მოსაყოლი არაფერი მაქვს.

— შეგიძლია, შენს თავზე მიაგებო რამე.

— ჩემზე ყველაფერი იცი. სულ ერთად ვართ.

— შენ გულშიც გაქვს რაღაცები, მე კი არ ვიცი, რა.

- ანუ სიზმრები?
- სიზმრები, ანდა ის, რაზეც ფიქრობ.
- ჰო, მაგრამ ამბავი ბედნიერი უნდა იყოს.
- აუცილებელი არ არის.
- შენ სულ ბედნიერ ამბებს ჰყვები.
- შენ ბედნიერი ამბავი საერთოდ არ გაქვს?
- ჩემი ამბები უფრო სინამდვილეს ჰგავს.
- ჩემი კი არა.
- ჰო, შენი ამბები სინამდვილეს არ ჰგავს.
- ძალიან ცუდია სინამდვილე? — იკითხა მამაკაცმა და ბავშვს შეხედა.
- შენი აზრით?
- ჰო... მე მგონი, რაკი ჯერაც ცოცხლები ვართ, რაკი ამდენი ცუდი რამ მოხდა და მაინც ცოცხლები ვართ...
- ჰო.
- მაგარია, არა?
- არის რა.

სამუშაო მაგიდა ფანჯრებთან მისწიეს და ზედ თავისი საბნები გაშალეს. ინვა ბიჭი მუცლით მაგიდაზე და ყურის იქით გასცქეროდა რალაცას, მამაკაცს კი ორივე ფეხი მუხლებში გაემართა და ისე იჯდა. მამა-შვილს შორის რევოლვერი, დამბაჩა და შუშხუნებიანი ყუთი იდო. ცოტა ხანში მამამ დაიწყო:

— მგონი, ძალიანაც კარგი ამბავია. ძალიანაც კარგია. ღირს მოყოლად.

— კარგი, მამა. უბრალოდ მინდა, ცოტა ხანს წყნარად ვიყო, — გააჩერა ბავშვმა.

— მერე სიზმრები? ზოგჯერ მიყვებოდით ხოლმე შენს სიზმრებს.

— არაფერზე არ მინდა ლაპარაკი.

— კარგი.

— მაინც არ ვხედავ კარგ სიზმრებს. ჩემს სიზმრებში სულ ცუდი რამეები ხდება. შენ მითხარი, ასე სჯობსო — კარგი სიზმარი კარგის ნიშანი არ არისო.

- შეიძლება, ასეც იყოს. არ ვიცი.
- ხველება რომ გაღვიძებს და გზას რომ გაუყვები ხოლმე, ან სადმე ნახვალ, მე შენი ხველა მაინც მესმის.
- მაპატიე.
- ერთხელ გავიგონე, როგორ ტიროდი.
- ვიცი.
- მერე მე თუ არ უნდა ვიტირო, შენც არ უნდა ტიროდე.
- კარგი.
- ფეხი მოგირჩება?
- კი.
- ყასიდად არ ამბობ?
- არა.
- გეტყობა, რომ ძალიან გეტკინა.
- არც ისე ძალიან.
- იმ კაცმა ჩვენი დახოცვა სცადა, არა?
- ჰო, სცადა.
- მოკალი?
- არა.
- არ მატყუებ?
- არა.
- კარგია.
- ახლა ყველაფერი რიგზეა?
- კი.
- მეგონა, ლაპარაკი არ გინდოდა.
- არ მინდა.

მაღაზიიდან ორი დღის შემდეგ ნავიდნენ. კოჭლობ-კოჭლობით მიაგორებდა ურიკას მამაკაცი, ბიჭი კი იქამდე არ სცილდებოდა გვერდიდან, ვიდრე ქალაქის გარეუბნები უკან არ მოიჭოვეს. ნაცრისფერ დაბლობ სანაპიროს მიჰყვებოდა გზა. ქარისგან მობერილი ქვიშის ნამქრების გამო სიარული ჭირდა და იძულებული იყვნენ, გზა ფიცრით გაენმინდათ, ურიკის ქვედა თაროზე რომ ედოთ. პლაჟისკენ დაეშენენ და სილის ბორცვებს მოეფარნენ. დასხდნენ და რუკა დაათვალიერეს. რაკი სანთურაც თან ჰქონდათ, წყალი შეათბეს და

ჩაი მოამზადეს. მერე საბნებში გამოეხვივნენ და ისე ისხდნენ ქარში. ქვემოთ, წყალთან ახლოს ძველისძველი გემის ქარისგან გამოფიტული შპანჰოუტები¹ ეყარა, ნაცრისფერი, ქვიშისგან გადახეხილი ძელები, ხელით გამოთლილი ძველებური სამაგრები. აქვე იყო მუქიისფრად დაკენკილი რკინის დეტალები, სამი საუკუნე მაინც რომ გაეძლო ზღვისთვის მას შემდეგ, რაც კადისსა თუ ბრისტოლში საგუნდე ქურაში გამოებრძმედათ და გაშავებულ გრდემლზე გამოეჭედათ. მომდევნო დღეს რომელიღაც ზღვისპირა კურორტის ფიცრული სახლების ნანგრევებში გაიარეს და ფიჭვის ტყისკენ დაადგნენ გზას. გროვებად ეყარა ფიჭვის წიწვები ასლფალტბეტონის გრძელსა და სწორ გზაზე. ქარი არ ასვენებდა გაშავებულ ხეებს.

შუადღისას, როცა ყველაზე კარგი სინათლე იყო, გზაზე ჩამოჯდა და ნაკერები მაკრატლით გაიხსნა. მაკრატელი ისევ პირველადი დახმარების ჩანთაში ჩადო და ახლა მომჭერი ამოიღო. კანიდან მოკლე შავი ძაფების ამოღებას შეუდგა. დააწვებოდა ნაკერს ცერით და ამოაძრობდა ძაფს. ბიჭი იქვე იჯდა და უყურებდა მამას. სათითაოდ ამოიცალა მამაკაცმა ფეხიდან ძაფები. ქინძისთავეებს ჰგავდა ძაფის სისხლიანი ნაწყვეტები. ნაკერების ამოღებას რომ მორჩა, მომჭერი გვერდზე გადადო და ნებოვანი ლენტით ჭრილობაზე დოლბანდის საფენი დაიმაგრა. ნამოდგა, შარვალი ამოიწია და ბიჭს ჩანთა მიანწოდა. შეინახეო, ანიშნა.

— გეტკინა, არა? — ჰკითხა მამას ბავშვმა.

— ჰო, მეტკინა.

— მართლა მამაცი ხარ?

— ისე რა.

— ყველაზე მამაცური რა ჩაგიდენია? — ისევ ჰკითხა შვილმა მამას.

მამაკაცმა სისხლიანი ნახველი გზაზე გადააფურთხა, და უთხრა:

¹ შპანჰოუტი — გემის ან თვითმფრინავის კორპუსში სიმაგრისთვის გარდიგარდმო გადებული მრუდე ძელი.

- ამ დილით რომ ავდექი.
- მართლა?
- არა. ყურადღებას ნუ მომაქცევ. ადექი. ნავედით.

სალამოს წყვდიადში ისევ გამოჩნდა რომელიღაც ზღვის-პირა ქალაქის კონტურები. ერთი დასტა სანახევროდ გვერდზე ნაქანებული მაღალ-მაღალი შენობები იყო. იფიქრა, ალბათ სიმხურვალისგან არმატურა თუ დარბილდა და მერე ისევ დაუბრუნდა უწინდელ მდგომარეობას და ალბათ შენობებიც ამიტომ დარჩა ასე უცნაურად გადახრილიო. ტორტზე მოსხმული მინანქარივით შერჩენოდა კედლებს ფანჯრის გამლღვარი მინები. გზა განაგრძეს. ნაზი, ფერადი შეფერილობის სიზმრები დასჩემდა ბოლო დროს მამაკაცს. დაესიზმრებოდა ხოლმე სამყარო, სადაც ადამიანებს ერთმანეთი უყვარდათ, სადაც მზეც იყო და ჩიტების ჭიკჭიკიც ისმოდა და მერე გამოეღვიძებოდა ლამის შავსა და გაყინულ უდაბნოში.

შუბლი ურიკის სახელურზე ჩამოდებულ მკლავებთან მიიტანა და ხველება აუვარდა. სისხლიანი ნერწყვი გადმოაფურთხა. სულ უფრო ხშირად ჩერდებოდა და ისვენებდა. თვალს არ აშორებდა მამას ბავშვი. სხვაგან, სხვა რეალობაში, ნელ-ნელა შეეგუებოდა ბავშვი, რომ მიდიოდა მამამისი მისი ცხოვრებიდან, მაგრამ ეს ერთადერთი რეალობა რომ იყო, რომელშიც უწევდათ ცხოვრება?! იცოდა მამამ, ღამით რომ ეღვიძა ხოლმე ბიჭს და უსიტყვოდ აყურადებდა მის სუნთქვას.

ზღაზვნით მიჰყვებოდა დღეები ერთმანეთს. არც თვე იცოდნენ, არც — დღე, არც — რიცხვი. შორს, ფედერალურ ავტოსტრადაზე გრძელ რიგში გამწკრივებული გამურული და ჟანგმოდებული მანქანები მოჩანდა. გაშიშვლებული თვლის ფერსოები საბურავის გამლხვალი რეზინის ნაცრისფერ გუბებში იდგა. სავარძლების ადგილას დარჩენილ ზამბარებზე დამწვარი ცხედრები ისხდნენ

— ბავშვისოდენა დარჩენილიყო ყველა. ათობით ათასი ოცნება დამარხულიყო ფერფლად ქცეულ გულებში. გზა განაგრძეს. ბორბალში მორბენალი ვირთხებივით მიაბიჯებდნენ მკვდარ სამყაროში. ღამეები იყო სამარისებურად ჩუმი და შავზე უფრო შავი. ძალიან ციოდა. პრაქტიკულად, არ ლაპარაკობდნენ. მამაკაცს გაუჩერებლად ახველებდა. ხედავდა ბიჭი, როგორ აფურთხებდა მამამისი სისხლს. მხრებჩამოყრილები მიუყვებოდნენ გზას, ბინძურები... დაძონძილები... იმედის გარეშე... გაჩერდებოდა მამაკაცი და დაეყრდნობოდა ურიკას, ბიჭი კი აგრძელებდა სიარულს. მერე გაჩერდებოდა და უკან მოიხედავდა. მამამისიც ასწევდა აცრემლებულ თვალებს და დაინახავდა შვილს, გზაზე რომ იდგა და უყურებდა მომავლიდან, რომელზეც თავად წარმოდგენაც კი არ ჰქონდა. დაინახავდა, როგორ ანათებდა, კარვად აღმართული ბავშვი უდაბნოში.

გამხმარ ლიამპალზე გადიოდა გზა. ისე ამოჩრილიყო გაყინული ტალახიდან ყინულები, გეგონებოდა, სტალაგმიტები ყოფილიყო. გზის პირას ცეცხლის კვალსაც შენიშნავდით. იმის იქით კი ბეტონის გრძელი გზა გადიოდა ნაყარზე. დამშრალი ჭაობნარი... გამხმარი ხეები ამოშვერილა ნაცრისფერი წყლიდან, ზედ რელიქვიებივით რომ შერჩენიათ კუდიანი ხავსის ნაცრისფერი ნარჩენები. შხეფებივით შერჩენია ბორდიურის ქვებს ფერფლი. მამაკაცი ბეტონის ხორკლიან მოაჯირს ეყრდნობოდა. იქნებ სამყაროს აღსასრულის ჟამს მაინც მიმხვდარიყო, როგორაა ქვეყნიერება მოწყობილი. ოკეანეები... მთები... პომპეზური ჩვენება ყოფიერების აღსასრულის... უდაბნო უკიდევანო... დასივებული... გულგრილი და მარადიული. სიჩუმე.

ქარისგან წაქცეული ფიჭვის ხეები შეხვდათ გზაზე. ლესურივით ეყარა ირგვლივ ნანგრევები. მოფენილი იყო იქაურობა სამშენებლო ნაყარწყარითა და გზისპირა ბოძებიდან ჩამოცვენილი დახვეული მავთულებით, არეულ-დარეულ საქსოვს რომ ჰგავდა. ყოველ ფეხის ნაბიჯზე ეყარა

ნაღენები. ძნელი იყო ამოდენა ნაგავში ურიკის ტარება. ბოლოს გზის ნაპირზე ჩამოსხდნენ, წინ იყურებოდნენ. სახლის სახურავები... ხის ტანები... გემი... ცის კამარა შორს, იმის იქით, სადაც პირქუში ზღვა ლივლივებდა და დალოღავდა ხან წინ, ხან — უკან. გზაზე დაყრილი რამერუმეებიც გადაარჩიეს და, როგორც იქნა, ტილოს ჩანთაც იპოვეს, აი, ისეთი, მამაკაცი მხარზე რომ გადაიკიდებდა და ატარებდა. პატარა ჩემოდანიც იპოვეს ბიჭისთვის. საბნები, ბრეზენტისა და მორჩენილი კონსერვებიც ჩანთასა და ჩემოდანში ჩაალაგეს, ძველი ზურგჩანთებიც მხარზე მოიგდეს და ურიკის გარეშე დაადგნენ გზას. ძლივს მიბობლავდნენ ნანგრევებს შორის. ნელა მიდიოდნენ. გაჩერდა მამაკაცი. უნდა დაესვენა. გზისპირზე დარჩენილ დივანზე დაჯდა. ნესტიანი იყო მისი ბალიშები. ხველებისგან წელში მოიხარა. სისხლისგან დალაქავებული ნილაბი სახიდან მოიშორა და თხრილში ჩამდგარ წყალში გაავლო. განურა და იდგა ერთხანს გაუნძრევლად გზაზე. ქათქათა თეთრ ორთქლს უშვებდა პირიდან. ზამთარი მოსდგომოდა კარს მამა-შვილს. შემობრუნდა და ბიჭს შეხედა. ისე იდგა ხელში ჩემოდნით, გეგონებოდა, ვილაც ობოლი იყო და ავტობუსს ელოდებოდა გაჩერებაზე.

* * *

ორ დღეში ფართო მდინარეს მიადგნენ. ეტყობოდა, ზღვის მოქცევისას მოაწყდებოდა ხოლმე კალაპოტს წყალი. ჩამტვრეული ხიდი განოლილიყო მდინარის დუნე წყალში. ხიდის დანგრეულ საყრდენზე ჩამოჯდა და უყურებდა, როგორ გუბდებოდა წყალი, როგორ ეგრაგნებოდა გარშემო ჩალანგარის რკინის კარკასს. მერე მდინარის მეორე ნაპირსაც გახედა.

— რა უნდა ვქნათ, მამა? — წინდანინ გამოაჯაერა ბიჭს მამაკაცი.

— ჰო, რა უნდა ვქნათ... — მხარი აუბა ბავშვმაც.

სანახევროდ ჩამარხულიყო პატარა გემი გრძელ საფლობში. ლამიან ადგილებს გასცდნენ და გაჩერდნენ. უყუ-

რებდნენ გემს, საერთოდ აღარაფრად რომ არ ვარგოდა. იყო წვიმა და ქარი. ფეხების თრევით აიტანეს ტვირთი პლაჟის ზედა მხარეს. თავშესაფარს ეძებდნენ, მაგრამ ამოდ გაისარჯნენ. მამაკაცმა ნაპირზე დაყრილი ძვლისფერი შეშა მოაქუჩა და ცეცხლი გააჩალა. დასხდნენ სილის ბორცვზე და ზედ ბრეზენტის ნაიფარეს. უყურებდნენ, როგორ ასხამდა ჩრდილოეთიდან ცივი წვიმა. მერე წვიმა გაძლიერდა. ოღოროღოროდ დაიბურცა ქვიშა. რწევა-რწევით ადიოდა ჰაერში ახრჩოლებული ცეცხლის ჩახვეული კვამლი. ამრიალებული ბრეზენტის ქვეშ მოიკუნტა ბიჭი და მალევე ჩაეძინა. მამაკაცმა ბრეზენტი კაპიუშონივით წამოისხა და ერთხანს უცქირა ნაცრისფერ ზღვას, წვიმას რომ ეფარებოდა. მერე ისიც დაინახა, როგორ მიანყდა ნაპირს ზეირთი, უკან როგორ დაიხია და გადარეცხა შავი, მქისე ქვიშა.

მეორე დღეს ხმელეთისკენ იბრუნეს პირი. დაბალი, ვრცელი ლიამპალი გაიარეს, სადაც გვიმრები, ჰორტენზიები და ველური ორქიდეები ჯერ კიდევ შერჩენოდა ფერფლიან პეიზაჟებს — ქარი ვერ მისწვდომოდა ჯერჯერობით იქაურობას. რაც მეტს მიდიოდნენ, მით მეტად უჭირდათ. ორ დღეში გზაზე გამოვიდნენ. მამაკაცმა ჩანთა მიწაზე დადო და გულხელდაკრეფილი თვითონაც ჩამოჯდა. მანამ ახველა, ვიდრე მთლად არ გასავათდა. ათი მილი თუ ექნებოდათ გავლილი ორი დღის განმავლობაში. მდინარეზე გადავიდნენ და ცოტა ხანში გზაჯვარედინსაც მიაღწენ. აღმოსავლეთიდან დასავლეთისკენ წამოსულ გრიგალს ხმელეთის წყალში შეჭრილი ვიწრო ზოლი გადაეცლო და შამბივით ჩაენვინა გამხმარ-გაშავებული ხეები მდინარის კალაპოტში. იქვე დაბანაკდნენ. დანვა თუ არა, მიხვდა, რომ მეტს ველარ ივლიდა, რომ სწორედ აქ უნდა მომკვდარიყო. იჯდა თვალცრემლიანი ბიჭი და უყურებდა მამას.

— მამა, — აღმოხდა ბავშვს.

უყურებდა, როგორ გაიარა ბიჭმა ბალახში, როგორ ჩაიმუხლა მის გვერდით და ჭიქით წყალი როგორ მოუტანა.

სინათლე დაჰყვებოდა ბიჭს. ჭიქა გამოართვა, მოსვა და ისევ დაწვა. ატმის ერთადერთი კონსერვის გარდა საჭმელი არაფერი დარჩენოდათ. დააძალა ბიჭს, ჭამეო, თვითონ კი პირიც არ დაუკარებია ატმისთვის.

— არ შემოძლია, — თქვა. — ყველაფერი რიგზეა.

— შენს წილს შეგინახავ, — დაჰპირდა მამას ბავშვი.

— კარგი, ხვალამდე შეინახე.

ბიჭმა ჭიქა აიღო და რამდენიმე ნაბიჯით მოშორდა მამას. სადაც წავიდოდა, ყველგან დაჰყვებოდა სინათლე. უნდოდა, ბრეზენტისგან კარვის გაკეთება ეცადა, მაგრამ მამამ არ დაანება. უთხრა:

— არ მინდა, ზემოდან რამე მეფარებოდეს.

ინვა და უყურებდა, როგორ იჯდა ცეცხლის პირას ბავშვი. ნეტავი დანახვა შემეძლოსო, ფიქრობდა. მერე კი თქვა:

— ირგვლივ მიიხედ-მოიხედე. არ არსებობს დედამიწის ისტორიაში არც ერთი წინასწარმეტყველი, დღეს პატივს რომ არ მიაგებდნენ. რაც კი წარმოდგინებულია შენგან, რაც კი გითქვამს, ყველაფერი მართალი იყო.

* * *

თითქოს სველი ფერფლის სუნი მოიტანა ქარმა. გზას გაუყვა ბიჭი. გზისპირზე დახვავებული ნაგვიდან ფანერის ნაჭერი ამოაძრო და ბანაკთან მიათრია. მერე რამდენიმე ჯოხი ქვის დარტყმით ჩაასო მიწაში და ზემოდან ფანერი გადააფარა. ნაქცევას არაფერი აკლდა ჩამოხურულს, მაგრამ მაინც ჩამოხურული იყო, არადა, აღარ განვიმდა. შუშხუნას დამბაჩა იქვე დატოვა, სადაც იყო და რევოლვერით შეიარაღებული წავიდა იქაური ადგილების გასაჩხრეკად. საჭმელი უნდა მოეძებნა, მაგრამ ხელცარიელი დაბრუნდა. ქშენით მოჰკიდა მამამ ბავშვს ხელი.

— გზა უნდა განაგრძო, — უთხრა. — მე ველარ წამოვალ. შენ არ უნდა გაჩერდე. არ იცი, გზაზე რას შეიძლება გადაეყარო. მე და შენ ყოველთვის გვიმართლებდა. ისევ გაგიმართლებს. აი, ნახავ. უბრალოდ, წადი. ყველაფერი რიგზეა.

— არ შემიძლია, — მიუგო მამას ბიჭმა.

— ყველაფერი რიგზეა. ამას ველოდი და, აჰა, ყველაფერი ისეა, როგორც მოსალოდნელი იყო. სამხრეთისკენ იარე. ყველაფერი ისე გააკეთე, როგორც ვაკეთებდით.

— კარგად იქნები, მამა. კარგად უნდა იყო.

— არა. არა. იარალი სულ თან გქონდეს. კარგი ხალხი უნდა იპოვო, მაგრამ გარისკვის უფლება არა გაქვს. არავე-თარი რისკი! გესმის?

— მე შენთან მინდა.

— ვერ დარჩები.

— გთხოვ.

— ვერ დარჩები. ცეცხლი უნდა ატარო.

— არ ვიცი, როგორ.

— იცი.

— მართლა? ნამდვილი ცეცხლი?

— ჰო, ნამდვილი.

— მერე სად არის? არ ვიცი, სად არის.

— იცი. იცი. შენშია და ყოველთვის ასე იყო. მე ვხედავ ამ ცეცხლს.

— უბრალოდ შენთან ერთად წამიყვანე.

— არ შემიძლია.

— გთხოვ, მამა,

— არ შემიძლია. არ შემიძლია, ჩემი მკვდარი შვილის ჩახუტება. მეგონა, შემეძლო, მაგრამ არ შემიძლია.

— მითხარი, არასოდეს მიგატოვებო.

— ვიცი. მაპატიე. შენია ჩემი გული. ყოველთვის შენი იყო. შენ ყველაზე კარგი ადამიანი ხარ. ყოველთვის ყველაზე კარგი იყავი. ცოცხალი რომ არ ვიქნები, ჩემთან ლაპარაკს მაინც შეძლებ. შენც დამელაპარაკები და მეც დაგელაპარაკები. აი, ნახავ?

— შენს ხმას გავიგონებ?

— გაიგონებ, კი. უნდა წარმოიდგინო, რომ მელაპარაკები და გაიგონებ. თავიდან არ გამოგივა. ცოტა უნდა წაივარჯიშო, ოღონდ არ დანებდე, კარგი?

— კარგი.

— კარგი.

— მართლა მეშინია, მამა.

— ვიცი, მაგრამ ყველაფერს მოერევი. გაგიმართლებს. ილბლიანი ხარ, ვიცი. უნდა გავჩუმდე, თორემ ისევ ამიტყდება ხველა.

— კარგი, მამა. არ ილაპარაკო. კარგი.

რამდენზეც გაბედა, იმსიშორეზე გავიდა გზაზე ბიჭი. ისევ დაბრუნდა. ჩაძინებული დახვდა მამა. გვერდით ჩამოუჯდა ფანერის ქვეშ და თვალს არ აშორებდა. მერე თვალები დახუჭა და გამოლაპარაკება სცადა. თვალები არ გაუხელია, ისე დაელოდა პასუხს. მერე ლაპარაკი თავიდან სცადა.

სუსტმა ხველებამ გააღვიძა სიბნელეში მამაკაცი და მერე ერთხანს გარინდული ინვა. საბნებში გახვეული ბიჭი ცეცხლთან ჩამომჯდარიყო და უყურებდა. წყლის წვეთ-წვეთი ხმაური... მიმქრალი სინათლე... ძილიდან ცხადში გადმოყოლილი ძველი ზმანებები... მღვიმეში ჟონავდა წყალი. სანთლის შუქია, იმისი, სპილენძის თხელ ფირფიტაზე რომ დაუდვია ბიჭს. ქვებს ეცემა ცვილის შხეფები. უცხო არსების ნაკვალევი ემჩნევა გაქვავებულ ლიოსს¹. სწორედ ამ ცივ დერეფანში იყო, რომ მიადგნენ მოუსავლეთს, მანძილი, სადამდეც ოდითგან მარტოოდენ შუქით რომ იზომება, რომელიც მამა-შვილს ჰქონდა.

— პატარა ბიჭი გახსოვს, მამა?

— ჰო, მახსოვს.

— შენი აზრით, კარგად არის ის პატარა ბიჭი?

— აბა, რა. მე მგონია, რომ კარგადაა.

— გგონია, მაშინ დაიკარგა?

— არა, ასე არა მგონია.

— ვაითუ, დაიკარგა.

¹ ლიოსი — ნმინდა მარცვლოვანი ერთგვაროვანი არაშრეებრივი ჩალისფერი ქანი.

— მე კი მგონია, რომ კარგად არის.

— თუ დაკარგულია, ვინ იპოვის? იმ პატარა ბიჭს ვინ იპოვის?

— სიკეთე იპოვის. ყოველთვის ასე იყო და ასე იქნება.

მამასთან ახლოს ეძინა ბიჭს იმ ღამით, ეხუტებოდა, მაგრამ დილით რომ გამოეღვიძა, მამა გაცივებული დახვდა, გაშეშებული. დიდხანს იჯდა და ტიროდა ბავშვი, მერე ადგა და ტყე-ტყე გასწია გზისკენ. უკან დაბრუნებულმა მამამისის გვერდით ჩაიმუხლა, მშობლის ცივი ხელი აიღო და იმეორებდა და იმეორებდა მის სახელს.

* * *

სამი დღე ფეხი არ მოუცვლია, მერე გზაზე გავიდა და სივრცეს გახედა. ბოლოს იქითაც იბრუნა პირი, საიდანაც მოსულიყვნენ. ვილაც მოდიოდა გზაზე. შემობრუნება და ისევ ტყეში შესვლა დააპირა, მაგრამ გადაიფიქრა. უბრალოდ იდგა და ელოდა, თან რევოლვერი მოემარჯვებინა. რაც კი საბნები ჰქონდათ, ყველა მამისთვის დაეყარა და ახლა სციოდა. შიოდა კიდევ. უცნობი გაჩერდა და ბავშვს დააკვირდა. ნაცრისფერ-ყვითელი სათხილამურო ქურთუკი ეცვა. პირუკულმა გადაეკიდა მხარზე დანნული ტყავის თასმით საფანტის თოფი. ვაზნებით სავსე ნეილონის პატრონტაშიც ჰქონდა. ეტყობოდა, ბრძოლა უცხო არ იყო მისთვის. ლოყაზე ნაჭრილობევი ემჩნეოდა. ყვრიმალის ძვალიც დაზიანებული ჰქონდა და ცალ თვალს აელმებდა. როცა ლაპარაკობდა და იღიმოდა, პირიც რალაცნაირად გვერდზე მიუდიოდა.

— შენთან ერთად რომ იყო, ის კაცი სად არის? — ჰკითხა უცნობმა ბიჭს.

— მოკვდა.

— მამაშენი იყო.

— კი, მამაჩემი იყო.

— ვნუხვარ.

— არ ვიცი, რა უნდა ვქნა.

— მგონია, რომ ჩემთან ერთად უნდა წამოხვიდე.

— შენც კარგი კაცი ხარ?

კაპიუშონით დაფარული სახე გამოაჩინა უცნობმა. გრძელი, აჩეჩილი თმა ჰქონდა. ცას ისე ახედა, გეგონება, დასანახი ყოფილიყო ზედ რამე. მერე ბიჭს გაუსწორა თვალი.

— ჰო, მეც კარგი ვარ, — უთხრა. — რევოლვერს რატომ არ მოაშორებ?

— რევოლვერს ვერავის დავანებებ, — უპასუხა ბიჭმა. — რაც უნდა მოხდეს...

— მე არ მინდა შენი რევოლვერი. უბრალოდ არ მინდა, რომ მიმიზნებდე.

— კარგი.

— ნივთები სად გაქვს?

— ბევრი არაფერი მაქვს.

— საძილე ტომარა თუ გაქვს?

— არა.

— აბა, რა გაქვს, საბნები?

— მამაჩემია შიგნით გახვეული.

— მაჩვენე.

ადგილიდან არ დაძრულა ბიჭი. თვალს არ აშორებდა მამაკაცი ბავშვს. მერე ცალ მუხლზე დადგა, საფანტის თოფი მკლავიდან მოიხსნა, მიწას დააბჯინა და თვითონ სალულეს დაეყრდნო. პატრონტაშში ხელნაკეთი ვაზნები ჰქონდა, სათითაოდ დაებეჭდათ ვაზნის ბოლოები გამდნარი სანთლისგან მორჩენილი ცვილით. დამწვარი შეშის სუნი ასდიოდა ამ კაცს.

— მომისმინე, — უთხრა ბავშვს. — ორი არჩევანი გაქვს. ვიკამათეთ კიდეც, გამოგყოლოდით უკან, თუ არა. შეგიძლია, აქ დარჩე მამაშენთან და მოკვდე, ანდა მე გამომყევ. თუ დარჩები, გზას უნდა მოერიდო. არ ვიცი, ამსიშორებე როგორ მოხვედით. არა, ჩემთან ერთად უნდა წამოხვიდე. ყველაფერი კარგად იქნება.

— როგორ უნდა მივხვდე, რომ შენც კარგი ხარ?

— ვერ მიხვდები. უბრალოდ უნდა სცადო.

— ცეცხლს ატარებ?

- რა?
- ცეცხლს თუ ატარებ-მეთქი.
- ცოტას ურევ, არა?
- არა.
- სულ ცოტას.
- სულ ცოტას კი.
- არა უშავს.
- ესე იგი, ატარებთ?
- რას, ცეცხლს?
- ჰო.
- კი, ვატარებთ.
- ბავშვები გყავთ?
- კი.
- პატარა ბიჭი?
- პატარა ბიჭი და პატარა გოგო.
- ბიჭი რამხელაა?
- დაახლოებით შენი ტოლია. შეიძლება, ცოტათი უფრო-
სი იყოს.
- ბავშვები არ შეჭამეთ?
- არა.
- ადამიანებს არ ჭამთ?
- არა, ჩვენ ადამიანებს არ ვჭამთ.
- შეიძლება, მეც წამოვიდე თქვენთან ერთად?
- კი, შეიძლება.
- კარგი მაშინ.
- კარგი.

ეს იყო და ტყეში შევიდნენ. მამაკაცმა ჩაიცუცქა და და-
გვერდებული ფანერის ქვეშ მოქცეულ გალეულ, ნაცრის-
ფერ ცხედარს დახედა. იკითხა:

- მეტი დასაფარებელი არ გაქვს?
- არა, — უპასუხა ბიჭმა.
- ჩემოდანი შენია?
- ჰო.

უცნობი ადგა, ბავშვს შეხედა და უთხრა:

— იქნებ გზაზე გახვიდე და იქ დამელოდო. — საბნებსაც და ყველაფერს თვითონ მოვიტან.

— მამაჩემს რა მოუვა?

— რა უნდა მოუვიდეს?

— ასე ვერ დავტოვებთ.

— დავტოვებთ.

— არ მინდა, რომ ადამიანებმა დაინახონ.

— დამნახავი არავინაა.

— შეიძლება ფოთლებში დავმალო?

— ქარი გადაყრის.

— საბანი რომ დავაფაროთ?

— მე თვითონ დავაფარებ. ახლა წადი.

— კარგი.

იდგა ბიჭი გზაზე და ელოდებოდა იმ კაცს. როგორც იქნა, გამოვიდა ტყიდან მამაკაცი. ხელში ჩემოდანი ეჭირა, საბნები კი მხარზე ჰქონდა გადაგდებული. გადაარჩია და ერთ-ერთი ბიჭს გაუწოდა, გცივა, შემოიხვიეო. რევოლვერის მიცემა დააპირა ბავშვმა, მაგრამ უცნობმა არ გამოართვა:

— შენ გქონდეს, — უთხრა.

— კარგი, — დასთანხმდა ბიჭი.

— სროლა იცი?

— კი.

— კარგი.

— მამაჩემი?..

— მეტს ვერაფერს ვიზამთ.

— მგონი, უნდა დავემშვიდობო.

— შეძლებ?

— კი.

— მიდი. დაგელოდები.

ტყეში შებრუნდა ბიჭი. მუხლებზე დადგა მამამისის გვერდით. საბანში იყო გახვეული მიცვალებული — როგორც დაჰპირდა ის კაცი. ბავშვს მიცვალებულისთვის საბანი არ მოუშორებია, უბრალოდ იჯდა მის გვერდით და

გაუჩერებლად ტიროდა. დიდხანს იტირა. ყოველდღე დაგელაპარაკებო, ჩურჩულებდა. რაც უნდა მოხდეს, არ დამავინწყდებო. მერე ადგა, შემობრუნდა და ისევ გავიდა გზაზე.

დაინახა თუ არა ქალმა ბიჭი, მოეხვია და გულში ჩაიხუტა.
— როგორ მიხარია შენი ნახვა, — უთხრა.

მერე ზოგჯერ ღმერთზეც ელაპარაკებოდა ბავშვს. თვითონაც სცადა ბიჭმა ღმერთთან ლაპარაკი, მაგრამ ყველაზე უკეთ მამასთან ლაპარაკი გამოსდიოდა, ელაპარაკებოდა კიდეც — არ ივინყებდა. „კარგიაო, უნონებდა საქციელს ქალი. ეუბნებოდა, ღმერთის სუნთქვა შენი სუნთქვაა და იმთავიდან ასე გადადის ადამიანიდან ადამიანზე“.

მთის მდინარეებში წინწკლებიანი კალმახი იცოდა ოდეს-ღაც. ჩაიხედავდით ქარვისფერ წყალში და დაინახავდით, ნელ-ნელა როგორ არხევდნენ თეთრკიდიან ფარფლებს თევზები. ხელში აიყვანდით და ხავსის სუნი გეცემოდათ. პრიალები... ღონიერები... სხმარტალები... მიხვეულ-მოხვეული ნახატები დაჰყვებოდათ ზურგზე, მომავალი სამყაროს რუკები. რუკები და ლაბირინთები იმისი, რასაც უკან ვეღარ დააბრუნებდი, ვერასოდეს გამოასწორებდი... ადამიანზე დიდი ხნის იყო კალმახების მშობლიურ ღრმა ღარტაფებში ყველაფერი. ბუბუნით ჰყვებოდნენ საიდუმლოს მაშინ თევზები.

დაიბეჭდა შპს „კოლქოში“